

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

డిశంబరు 1959

సంపుటము 38 :

: సంచిక 12

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

భారతి ముప్పది ఆరవ సంపుటము

అ కా రా ది వి ష య సూ చి క

	సం.	పుట.
అక్షయశబం ఎన్నెన్నిటి? (కల)	8	88
అనుమంచి అబ్బురపునాథ (వ్యా)—శ్రీ ఆరుద్ర	8	54
అనంతకృష్ణులు : అభిదుచి నిర్దేశము (వ్యా)—శ్రీ సాక్ష్య కృష్ణమూర్తి	7	26
అన్యాయదేశము : భల్లటుడు (వ్యా)—శ్రీ చోమకండి శ్రీనివాసాచార్యులు	12	87
అపరాజిత (క)—‘దంకారావ’	8	27
అపశోకునర్మము (ప)—శ్రీ హరితశివేశ్వర	8	27
అమరకళిక వ్యాఖ్యాత కాశీప్రతాపయ్యదత్తశా? (కల)—శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	9	94
అమృతుడు (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	9	11
అమెరికాలో ఇంగ్లీషుసాహిత్యం (వ్యా)—శ్రీ యెనెల్ (టెర్రింగ్)	1	75
అరుణగిరిజాలు (గ)—శ్రీమతి పి. అరుణకుమారి	10	64
అర్ధరాత్రివేళ (ప)—శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	6	78
అర్ధరాత్రిపితృహామం విశ్లేషణ (వ్యా)—శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	1	15
ఆంధ్రవచన రచనాశైలి—విమర్శ (వ్యా)—శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు	1	5
ఆశ్చర్యము : సమాధానము (వ్యా)—శ్రీ విఘ్నేశ్వర చిన్నపాపరామస్వామిశాస్త్రి,	7	23
శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు		
ఆత్మజ్ఞానం (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	1	69
ఆత్మజ్ఞానము (ప)—శ్రీ హెచ్. రామకృష్ణకవి	12	80
ఆర్థరే కొయిస్టర్ (వ్యా)—	2	81
ఆలాపన (పా)—శ్రీ రాఘవ	12	59
ఇశోయణచి (వ్యా)—శ్రీ శ్రీనివాసోదయలు	4	8
ఇవ్వై విద్యో శత్రువుల చంద్రుడు (ప)—శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు	6	32
ఉత్పలపంజరాలు (క)—శ్రీ రమణశ్రీ	4	61
ఉత్పలపంజరాలు (క)—శ్రీ జి. భాను	12	40
ఉల్లి చేసిన మేలు (కల)—శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు	12	90
ఋషివాణి (ప)—శ్రీ బెన్నెల శ్రీనివాసమూర్తి	11	26
ఎక్కారే ఆత్మగ్రహస్థములు (వ్యా)—శ్రీ బూర్గులరామకృష్ణరావు	1	8
ఎఱ్ఱు (గంధవోలుదా? (వ్యా)—శ్రీ దీపావతివృద్ధశాస్త్రి	7	8
ఎఱ్ఱు—డ భూపతి.శ్రీవోలు కాసము (వ్యా)—శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరేశ్వర	11	8
ఎవరోపిరిచారు (వ్యా)—శ్రీ అంగర నూర్యారావు	1	25
ఎరుకాజేసింది (క)—శ్రీ మిక్కిల సుందరరావు	10	45
కలిసోపరిచి (ప)—శ్రీ జేపి.కొండ బాలగంగాధరలింగ	8	57
కళాశిలాసాహిత్యము (వ్యా)—శ్రీ పుట్లపర్తి నారాయణాచార్యులు	10	85
కళాశిలాసాహిత్యము (వ్యా)—శ్రీ పుట్లపర్తి నారాయణాచార్యులు	11	77
కళాశిలాసాహిత్యము (ప)—శ్రీ కె. బాలారావు	11	78
కన్నడ భాషాభివృద్ధి : క్షేత్ర (కల)	1	95
కన్నడభాషలు (ప)—శ్రీమతి ఆర్. నాందారమ్మ	8	88

భారతి ముప్పది ఆరవ సంపుటము

అ క ా రా ది వి ష య సూ చి క

	సం.	పుట.
అక్షయవలం ఎక్స్ క్యూడి? (కల)	8	88
అనుమంచి అబ్బరపుపాత్ర (వ్యా)—శ్రీ ఆరుద్ర	8	54
అంతకృష్ణులు : అభిరుచి నిర్దేశము (వ్యా)—శ్రీ పాశ్య కృష్ణమూర్తి	7	28
అన్యాయదేశము : భల్లముడు (వ్యా)—శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు	12	67
అపరాజిత (క)—'దంశరాచార్య'	8	27
అపశోకునర్థము (ప)—శ్రీ హరీతకేశవర్య	8	27
అమరకళిక వ్యాఖ్యాత కాశీప్రతాపరుద్రుడేనా? (కల)—శ్రీ కె. హెచ్. వి. కర్మ	9	94
అమృతుడు (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. కుదర్పనం	9	11
అమెరికాలో ఇంగ్లీషుసాహిత్యం (వ్యా)—శ్రీ 'యూనెల్' టెల్లింగ్	1	75
అరుణకీరణాలు (క)—శ్రీమతి పి. అరుణకుమారి	10	64
అర్ధరాత్రివేళ (ప)—శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	6	78
అర్ధరాత్రిపితృమహాడు విశ్వాస్యిత్ (వ్యా)—శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	1	15
ఆంధ్రవంశ రచనాశేషములు—విమర్శ (వ్యా)—శ్రీ విశుదవోలు వేంకటరావు	1	5
ఆత్మపము : సమాధానము (వ్యా)—శ్రీ విఘ్నేశ చింతితారామస్వామిశాస్త్రి,		
శ్రీ నిశుదవోలు వేంకటరావు	7	22
ఆత్మజ్ఞానం (క)—శ్రీ ఆర్. ఎస్. కుదర్పనం	1	69
ఆత్మగ్రామము (ప)—శ్రీ హెచ్. రామకృష్ణకవి	12	80
ఆర్థి కోయిల్లలరి (వ్యా)—	2	81
ఆలాపన (నా)—శ్రీ రాఘవ	12	59
ఇశోయణిని (వ్యా)—శ్రీ శ్రీనివాసోదయలు	4	8
ఇరవై ఏళ్ళ కితాబంబో చంద్రుడు (ప)—శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు	6	82
ఉత్కలంబులలు (క)—శ్రీ రమణశ్రీ	4	61
ఉత్పేక్షితులు (క)—శ్రీ జి. భాను	12	40
ఉల్లిచేసిన మేలు (కల)—శ్రీ నిశుదవోలు వేంకటరావు	12	90
ఋషివాణి (ప)—శ్రీ దేశికుని శ్రీనివాసమూర్తి	11	26
ఎక్వోల్ ఆర్థికహస్తములు (వ్యా)—శ్రీ బూర్గులరామకృష్ణరావు	1	8
ఎఱ్ఱు గంధవోలుదా? (వ్యా)—శ్రీ దివాన్ దీప్తయ్యశాస్త్రి	7	8
ఎఱ్ఱు మండలవాటి.చేబోలు కాసము (వ్యా)—శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరర్య	11	8
ఎవరొకరిచారు (నా)—శ్రీ అంగర మూర్తిరావు.	1	25
ఎరుకాజేసింది! (క)—శ్రీ మిక్కిలీ కుందరరావు	10	45
కలిసోపరిచుకో (ప)—శ్రీ దేవకొండ బాలగంగాధరలింగ్	8	57
కళాశిలాపీఠ్యము (వ్యా)—శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	10	85
''	11	77
కళావస్తువుపోయింది! (ప) శ్రీ కె. బాబారావు	11	78
కన్నడ భాషాభివృద్ధి : క్షేత్ర (కల)	1	95
కన్నడకలలు (ప)—శ్రీమతి ఆర్. నాందారమ్మ	8	88

		నం.	పుట.
కలహాపీలుత్ర (ప) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	4	80
కృష్ణకర్ణవిచారం (కల)	...	8	89
కళాప్రపంచంలో నటరాజు పితామహ (వాణి) — శ్రీ ఆమంజర్ల గోపాలరావు	...	6	25
కష్టాలలో కాలగమనం (ప) — శ్రీ చోరంకి ఆనందం	...	17	89
కాళికి పరమ? (వాణి) — శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	12	26
కాశీయులనాటి కాసవికపులు (వాణి) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	2	15
"	...	8	16
కామారినారి ఖండకావ్యాలు (వాణి) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	2	56
కాదంబి కథకుమారం (కల) —	...	12	91
కాలం తెచ్చిన మాగ్న (క) — శ్రీ ఆర్. ఎం. సుదర్శనం	...	7	14
కాలిందీ ప్రథమ (ప) — శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	5	1
కాశీఖం - ము : కాశ్యోత్తమ (వాణి) — శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	6	79
"	...	7	76
కన్నరకృష్ణం గారము (వాణి) — శ్రీ సాశ్వతకృష్ణమూర్తి	...	6	67
కీ. శే. కళాశేంకటరావు (వాణి)	...	4	86
కీ. శే. హరివాగధూమకంఠంపంతులు (వాణి) — శ్రీ సంధ్యాకంఠం శ్రీనివాసరావు	...	10	81
కుంభరాజా ఆశ్రమకీర్తికావనం (కల)	...	8	85
కృష్ణదేవరాయల గయకావనము (వాణి) — శ్రీ నేలటూరి శేంకటరమణయ్య	...	2	5
కేరళీ ప్రభుత్వ క్రమచారము (వాణి) — శ్రీ రాశ్వపల్లి గోపాలకృష్ణమహాస్వామి	...	10	4
కొరిపాట (ప) — శ్రీ బొడుమరాజు	...	5	7
కొన్ని ప్రయోగాల ప్రాశీలము (వాణి) — శ్రీ విడుదనోలు శేంకటరావు	...	4	54
కొలెమృపెళ్ళి (వాణి) — శ్రీ సాశ్వతకృష్ణమూర్తి	...	9	78
కొనగణపతి ఖండవిల్లి కావనము (వాణి) — శ్రీ తురగా కృష్ణమూర్తి	...	11	85
కుంతిపుట్టలు (కథ) — శ్రీ కంఠిల	...	11	41
క్రీస్తుజననము (ప) — శ్రీ బి. భ్రమచంద్రం	...	12	54
గమ్యస్థానం (క) — శ్రీ ఆర్. ఎం. చిదంబరం	...	10	11
గయకావనము జయకావనమెట్లు? (వాణి) — శ్రీ కె. వి. హెచ్. శర్మ	...	12	25
గురుశిష్యులు (ప) — శ్రీ హెచ్చర్ల రామకృష్ణకవి	...	2	87
గృహసామ్యము (క) — శ్రీ తాడిగిరి చాళరాజు	...	12	18
గౌరవంకల లోక సభ (ప) — శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	8	20
గోవింద వాక్యాలలోని చరిత్రాంశాలు (వాణి) — శ్రీ కొత్తభాగయ్యవాది	...	9	79
గంధవిమర్శనము	...	2	92
"	...	3	90
"	...	4	98
"	...	5	91
"	...	6	95
"	...	7	94
"	...	8	95
"	...	9	95
"	...	10	99
"	...	11	98
"	...	12	96

గ్రహకక్షాగ్రమునది విశిష్టత (వాగ్) — శ్రీ రాళ్ల పల్లి గోపాలకృష్ణమచార్యులు	1	62
గ్రహశేధి (ప) — శ్రీ కుంటిమద్ది శేషశర్మ	8	15
గ్రీష్మజేగము (ప) — శ్రీ శివన సరసింహస్వామి	7	41
ఘటన (కథ) — శ్రీ శివాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	11	8
ఘద్రోహకము : శేరళమణి ప్రవాళకావ్యము (వాగ్) — శ్రీ పుట్లపల్లి నారాయణాచార్యులు.	8	68
ఘల్లగా చేరుణాచుతున్నదైవా (వాగ్) — రాజకీయవిద్యార్థి	10	94
చైత్రవాక్యోతి (ప) — శ్రీ దాశరథి కృష్ణమచార్యులు	3	1
దైవా ఆర్థికవ్యవస్థ, మార్క్కువాదం (వాగ్) — శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	7	17
జగత్సృజాపంపై నా ప్రస్తుతిస్పష్టి (వాగ్) — శ్రీ బెర్ ట్రాండీ రస్సెల్	3	78
జాతకుమార్తె గ్రహణ ప్రభావము (వాగ్) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమచార్యులు	2	28
జీవించాలంజే! (నా) — శ్రీ వల్లది సత్యనారాయణ	6	47
జీవితశాస్త్ర రహస్యము (వాగ్) — శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	7	56
తాతయ్య మురిపెం (క) — శ్రీ పురాణం నూర్య ప్రకాశరావు	12	88
తార లక్ష్మీసునితో (ప) — శ్రీ పుట్లపల్లి నారాయణాచార్యులు	6	17
తిరుగుబాటు - పెరుబాటు (వాగ్) — శ్రీ సుబ్బ హర్ రాధుడి	6	9
తీరిన సమస్య (క) — శ్రీ ఆర్. ఎం. చినంబరం	7	42
తృతీయ ప్రకారిక : నిరుద్యోగ సమస్య (వాగ్) — శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	4	17
తెలుగు శాసనాలలో ఆస్తిదేశాలు (వాగ్) — శ్రీ మోక్షమర్తి సత్యనారాయణ	11	58
తెలుగు తొలి కావ్యము : కవిజవాళి కవులు (వాగ్) — శ్రీ గెవరపల్లి వేంకటకృష్ణారెడ్డి	10	65
దమయంతి వాక్పాఠ్యము (వాగ్) — శ్రీ కొండువారి వీరరాఘవాచార్యులు	10	79
దుగ్ధపథము (ప) — శ్రీ సి.తి.పి. ఆరుణకుమారి	10	89
దుర్బుధూర్త్యలము (వాగ్) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమచార్యులు	7	32
దులభ బూజు (ప) — శ్రీ శిరింగం నారాయణబాబు	9	19
ద్విపదభారతము : తిమ్మరుసుకంఠ (వాగ్) — శ్రీ కొమ్మనమంచి శోగయ్యశర్మ	5	18
ద్విపదభారతము : బాలసరస్వతి లోపాలు	6	85
ధర్మము : సర్వీకులము : శుణి (వాగ్) — శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	7	49
ధర్మవ్యాధుడు (క) — శ్రీ 'మంజరీ'	11	71
ధ్వని : వర్ణం (వాగ్) — శ్రీ భీమరాజు కృష్ణమూర్తి	9	84
నన్నయభట్టు : శిశునిద్ధారితము (వాగ్) — శ్రీ ధూళిపాళి శ్రీ గామమూర్తి	1	49
నన్నయోదని జిత్తప్రయోగవైదిత్వి (వాగ్) — శ్రీ మతి. రి. రాజేశ్వరి	10	88
నన్నయోదని వర్ణనలలో నన్నెలు చిన్నెలు (వాగ్) —	5	57
నా గాథనువారితం దౌపనిసమే (వాగ్) — శ్రీ చోరిశివశర్మ	6	68
నాదపరిమళం (ప) — శ్రీ సి. నారాయణగెడ్డి	11	85
నిలువునా ఉడుకొమ్మ! (ప) — శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం	7	66
నేటి తెలుగు : వర్ణ సమాఖ్య (వాగ్) — శ్రీ భీమరాజు కృష్ణమూర్తి	4	9
నేటి సాహిత్య విమర్శ (వాగ్) — డా. రా.	5	79
పంటనీరి పండుగ — సంక్రాంతి (కల)	12	88
పరశురాము (ప) — శ్రీ కృష్ణమూర్తి	8	78
పతాకాలకు రాగాలు (కల) — శ్రీ నిడదవోలు సుందరశర్మరావు	1	92
	5	88
	6	94

మనదిమాటలు	...	5	100
"	...	6	100
"	...	7	100
మనశ్శైలితము (ప) — శ్రీ సి. వారాహగిరి	...	10	80
మన హక్కులు (వాగ్) — శ్రీ కామరాజగడ్డ రామచంద్రరావు	...	4	82
మహాకవి శివయ్యగారి స్వీయచరిత్ర (కవ్య) — శ్రీ యస్వీ తోగారావు	...	11	55
మాధవవర్మ : ఆరివిసంతతి (వాగ్) — శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	...	5	2
"	"	6	11
"	"	7	85
"	"	8	59
మిథిలను పాలించిన కర్నాటక రాజులు (కల)	...	2	88
ముగ్ధమురళి (ప) — శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు	...	3	8
ముద్ది బంతి (ప) — శ్రీ బోయ్స్ థియేటర్	...	4	58
మేఘ సందేశములోని మధురీమ (వాగ్) — శ్రీ నేలటూరి రామచంద్రయ్యగారు	...	1	56
మెటిక్ భావనాంకురమా? (కల) — డా. రా.	...	6	94
మెటిక్ భావనాంకురమే (కల) — శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు	...	7	92
మెటిక్ భావనాంకురం ఎలా అయ్యానికి? (కల) — శ్రీ హరీశ్ శివశర్మ	...	8	91
యంగయ్యగారి ఉగాది (కల) — "జిజ్ఞాసువు"	...	4	87
యెంకిపాటిల శిల్పవైఖరి (వాగ్) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	5	80
రాయల గయ కాసనము జయకాసనమా? (వాగ్) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	8	18
రాయల గయకాసనము జయ కాసనమే (వాగ్) — శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్య	...	10	21
రాళ్ళ పల్లివారి వచన రచన (వాగ్) — శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి	...	8	84
రాష్ట్ర గానములోని రామణియకము (వాగ్) — శ్రీ నాగళ్ళ సుబ్రహ్మణ్యరావు	...	4	40
రిక్తహస్తాలు (కథ) — శ్రీ ప్రథిల సత్యవారాధనమూర్తి	...	8	45
రేపు మనదే మరి! (ప) — శ్రీ హసన్	...	9	78
రోహిణి చంద్రమంగళియోగము (వాగ్) — శ్రీ రాళ్ళ పల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	11	47
లక్ష్మీనార సంక్రమాము (వాగ్) — శ్రీ జులును వేంకటరమణయ్య	...	4	10
" (వాగ్) — శ్రీ రామారెడ్డి దొరపామిశర్మ	...	9	58
లవంగీ జగన్నాథము (ప) — శ్రీ భట్టారం మల్లికార్జున కవి	...	5	28
వత్సోముఖాంగేఘ చిత్రమే? (వాగ్) — శ్రీ క్రినివాస సోమరెడ్డి	...	5	41
వసంతివల్లభము (ప) — శ్రీ శివన సరసింహస్వామి	...	4	88
వాంఛానుమితి (ప) — శ్రీ సంపత్కుమార	...	9	26
వార్తలు	...	5	99
"	...	6	89
"	...	7	48
"	...	8	85
"	...	9	100
"	...	11	70
వార్షిక జేవాయలం (కల)	...	10	97
వికృతి వివేక కర్తృత్వము (వాగ్) — శ్రీ తూటాటి దొంగప్ప	...	6	8
విశ్వాకర్ష రచయిత ఆల్ఫ్రెడ్ కెమన్ (వాగ్) — శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	8	69

విచిత్ర మేళనము (ప) — శ్రీ సి. వారాయణశర్మ	...	8	88
విశిఖాకున్న రెండు సంస్కృతులు (వాణి) — శ్రీ సి. పి. హన్మ	...	9	50
”	...	10	51
” — శ్రీ మైశో పాలాస్య	...	12	74
వి. కయోగి (ప) — శ్రీ సాశ్వ కృష్ణమూర్తి	...	11	84
విభీషణ కరణాగతి : రామనిరాజనీతి (వాణి) — శ్రీ ఆదిభట్ల వేంకటరమణ	...	8	58
విశ్వనాథ మధ్యాహ్నము : శ్రీ గిరికళకము (ప) — శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	...	6	1
”	...	7	1
”	...	8	1
”	...	9	1
”	...	10	1
”	...	11	1
”	...	12	1
విశ్వనాథ వారి ప్రణయదర్శనము (వాణి) — శ్రీ సాశ్వ కృష్ణమూర్తి	...	5	8
విశ్వనాథవారి మేనకా వివాహిత్రిము (వాణి) — శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	8	89
విశ్వమున విశిష్ట దైత్యుఁడు? (ప) — శ్రీ సన్నిధానము నూర్యనాయణశాస్త్రి	...	11	81
వీరబ్రహ్మముగారి కాలము (వాణి) — శ్రీ కొండూరి కీరరాఘవాచార్యులు	...	2	50
వేదకాలంలో అశ్వశాలలు (కా)	...	5	90
వేద్యావలం ఎందుకు పుట్టింది? (వాణి) — శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	8	77
వైదిక కావ్యాలలో శైవల కైవాడం (వాణి) — శ్రీ కి. కుమారప్పగౌడ	...	9	48
శక్తి : శక్తిము (వాణి) — శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	8	4
కాంతి సామ్రాట్లు — అశోకగిరి (వాణి) — శ్రీ విజయవోలు వేంకటరావు	...	9	88
కామంతలము : అనువాదవ్యత్యాసాలు (వాణి) — శ్రీ శెల్లంకొండ రాఘవరావు	...	3	65
కామంతలము : రవీంద్ర కిషింద్రుడు (వాణి) — శ్రీ వేలూరి రామవాసవస్వామిగారు	...	12	8
శింజానముంజీరరవ : ! (ప) — శ్రీ వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	...	10	78
శిఖరవాసి ! (ప) — శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి	...	08	84
శివశంకరుల నిమగ్నమాలిక (వాణి) — శ్రీ వారణాసి రామమూర్తి	...	9	8
శ్రావణంలో ఒక రాత్రి (ప) — శ్రీ హరీశ శివశర్మ	...	9	88
శ్రావణాభిషేకము (ప) — శ్రీ హిడ్డె బాపిరాజు	...	10	85
శ్రీ రామల గయకాసనము (కల) — శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప	...	8	90
శ్రీ సత్యసాయిబాబా (వాణి) — శ్రీ వేలూరిశివరామశాస్త్రి	...	12	71
శ్రీయోరాజ్యము (నా) — శ్రీ కొండమిడి శ్రీ రామచంద్రమూర్తి	...	8	47
సంపన్న సమాజం (కల)	...	4	91
సంపాదకుని సన్నిధిలో సన్మయ (వ్యంగ్య-నా.) — ‘తాతాచార్య’	...	2	48
సంస్కృత సాహిత్యము : మునీ యలవేద (వాణి) — శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి	...	9	89
సమర్థుడు (క) — శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	...	5	17
సమస్తవ్యవసాయం సమంజసమా? (వాణి) — శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	8	9
సాహిత్యోర్ము (ప) — శ్రీ మోటూరి వేంకటరావు	...	6	66
సాహిత్యమానము (ప) — శ్రీ సుప్రసన్న	...	4	1
సాహితీసుగతుని స్వగతం (వాణి) — రామచంద్ర	...	1	22

		సం.	పుట.
సాహితీముఖని స్వగతం (వ్యా) — రామదండ	...	2	45
"	"	8	40
"	"	4	81
"	"	5	84
"	"	6	84
"	"	7	81
"	"	8	100
"	"	9	88
"	"	10	88
"	"	11	63
"	"	12	87
సుధాలహరి (ప) — శ్రీ దివ్యార్ణవంకటావధాని	...	5	78
"	"	6	84
"	"	7	78
"	"	12	81
సుమిత్రసాజన్యము (ప) — శ్రీమతి విక్రాల శ్రీ నీవమ్మ	...	9	44
సూర్యతాయాస్తుతి (ప) — శ్రీ కొమాండూరి కృష్ణమాచార్యులు	...	8	4
సూర్యపటమా? సూర్యపుటమా? (వ్యా) — శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి	...	10	81
సోవియట్ రష్యలా ఆర్థిక ప్రణాళికలు (వ్యా) — బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	2	25
స్వసుంధర (ప) — శ్రీ నీలకంఠ బాలగంగాధరలింగ	...	8	7
స్వరజతి (క) — శ్రీ 'మంజర'	...	5	82
స్వాతంత్ర్యానంతర తమిళ సాహిత్యము (వ్యా) — శ్రీ గిల్లారాధాకృష్ణశర్మ	...	5	14
హరివంశము : సంపుటిమాధుర్యము (వ్యా) — శ్రీ మల్లంపల్లి శిరభయ్య	...	6	90
"	"	4	75
హరివంశము : స శృతిమాధురి (వ్యా) —	"	1	14
హేమంతసంక్రాంతి (ప) — శ్రీ శివగన నరసింహస్వామి	...		

విషయానుక్రమణిక

డిశంబరు 1959

విశ్వనాథమధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథ నత్యనారాయణ	1
శాకుంతలము: రవింద్ర కవిందుడు	శ్రీ నేలటూరు రామదానయ్యంగారు	3
గృహనాటకము	శ్రీ తాడిగిరి పోతరాజు	13
గయశాసనము జయశాసనమెట్లు?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	25
స్వాత్మార్పణము	శ్రీ మోచర్ల రామకృష్ణకవి	30
నేటి తెలుగు: వర్ణనమామూయము	శ్రీ భద్రరాజు శృష్ణమూర్తి	33
ఉత్పేదితులు	శ్రీ జి. భాను	40
వీరబ్రహ్మముగారి కాలము	శ్రీ కొండుూరు వీరరాఘవాచార్యులు	50
క్రీస్తుజననము	శ్రీ బి. పురుషోత్తం	54
కాకతిశక్తి ఎవరు?	శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	56
అలావన!	శ్రీ రాఘవ	59
అన్యోపదేశము: భల్లటూరు	శ్రీ బామ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు	67
శ్రీ నత్యసాయి బాబా	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	71
విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు	శ్రీ మైకేల్ పొలాన్స్కి	74
భారతంలోని స్త్రీపాత్రలు: అంబ	శ్రీమతి పి. నత్యవతిదేవి	78
సుమిత్ర సౌజన్యము	శ్రీమతి వి.కాల శ్రీదేవమ్మ	81
తంత్రశాస్త్ర రహస్యాలు	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	83
సాహితీ సుగతుని న్యగతం	రామచంద్ర	87
కష్టాలలో కాలగమనం	శ్రీ పోరంకి ఆనందం	89
కలగూరగంప		90
గ్రంథనమోక్ష		93

జనవరి సంచికలో

రాజ్యము: రాజ్యపాలకులు	శ్రీ కామరాజగడ్డ రామచంద్రరావు	
విన్ సెంట్ వాంగో	శ్రీ మొక్కపాటి శృష్ణమూర్తి	
సిద్ధేంద్రయోగి	శ్రీ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు	
గొల్లకలాపము	శ్రీ సాశ్వతకృష్ణమూర్తి,	
	శ్రీ ముట్నూరి-నంగమేశం	
శివతత్వసారము	శ్రీ వరుల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి	
ఎమిలీ డ్యుబోయే	శ్రీ జాన్ బి. జగన్నాథం	
విశ్వనాథవారి విశ్వామిత్రాగమనము	శ్రీ వి. రామకృష్ణరావు	
విశ్వేశ్వరని చమత్కారప్రసాదము	శ్రీమతి బి. సి. నరనస్తి	

వార్తలు

శ్రీ సంతివరెడ్డికి కాంగ్రెస్ అధ్యక్షపదవి

ఆంగ్లప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవ రెడ్డిగారు అఖిలభారత కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా ఏక గ్రీవంగా ఎన్నుకొబడ్డారు. ఆయనతో బాటిచేయదలచినవారందరూ నామినేషనులు ఉపసంహరించుకున్నారు. శ్రీ రెడ్డిగారిపేరును శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ, పంత్, మొరార్జీలు ప్రతిపాదించారు.

చైనా చర్యపై అమెరికా భందన

చైనా ఇండియా సరిహద్దువివాదంలో ఇండియా వాదం, హక్కులు స్వీకృతమైనవి అమెరికా అభిప్రాయ పడుతున్నట్లు అమెరికా రిశేజంగమం శ్రీ క్రిస్టియన్ హెంరీ నవంబరు నెలలో వాషింగ్టన్ లో ఒక ప్రతికూ ప్రతినిధులగోష్టిలో అన్నారు. చైనా బల ప్రయోగం చేసిందని ఇది చాలా తప్పుని అనుకొన్నారు.

హెర్బర్ట్ ప్రకటనపై అమెరికాలో పెద్ద గాలి దుమారం లేగింది దానిపై హెర్బర్ట్ భారత గయభారి కార్యాలయం ప్రతినిధిని పిలిపించి తన ప్రకటనను విడిచిపెట్టాడు.

కాంగ్రెసు అధిష్ఠానవర్గం తీర్మానం

చైనా - భారత సేనల సహద్దు వివాదం విషయంలో భారత ప్రభుత్వం అనుసరించే నిశ్చయించిన విధానాలను క్లిష్టపరిచింది ఎదుర్కొన్నదానికి జరుపుతున్న చర్యలను కాంగ్రెసు అధిష్ఠానవర్గం నవంబరు 10న తేదీన బలపరచుతూ తీర్మానించింది. తగినచర్యలు తీసుకోవాలని, అయితే, అలాటి చర్యలనల్ల భారత జేతపు అభివృద్ధికి భంగం కలుగరాదని, ఎనింగం గాను దుర్భాగమున అంగీకరించినట్లు కాకుండదని ఈ తీర్మానంలో స్పష్టపరచబడింది.

శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారి మృతి

సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు, విమర్శకులు శ్రీ కరుగంటి సీతారామయ్యగారు నవంబరు 4 న తేదీన శాంపల్లి (హైదరాబాద్)లోని స్వగృహంలో మరణించారు. వీరితయస్సు 70 సంవత్సరాలు. వీరు నవ్యాంగ్ల సాహిత్యవిభులు, తంజావూరాంధ్రనాయక చరిత్ర మున్నగు గ్రంథాలు రచించారు. వ్యవసాహితీ

సమితి మాజీ అధ్యక్షులు. పారిభాషికతదక్షోత సంఘ సభ్యులు. వీరు లోగడ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. నిజాం కాలంలో ఆంగ్లోపర్యావరణ కులగ వున్నారు. తర్వాత, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ తాళపత్రగ్రంథాలయంలో పరిశోధకులుగా ఉన్నారు.

కూచిపూడి బృందం పర్యటన

కేంద్రప్రభుత్వం శాస్త్రపరిశోధన, సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ అంబజరుపనులను పథకం ప్రకారం ఆంగ్లప్రదేశ్ నుండి కూచిపూడి నాట్యనటక బృందాన్ని కేరళ-మైసూరు రాష్ట్రాలలో పర్యటనకు ఆంగ్లప్రదేశ్ ప్రభుత్వం పంపించినట్లు.

అజాద్ కాశ్మీర్ మాజీ అధ్యక్షుని అరెస్టు

అజాద్ కాశ్మీర్ మాజీ అధ్యక్షుడు సర్దార్ మహమ్మద్ ఇల్లాహీ రానిస్మిడిలో పాకిస్తాన్ సైనిక శాసనం కింద అరెస్టు చేయబడ్డాడు. ప్రభుత్వంపై అసంతృప్తి, నిర్యంతాన్ని రెచ్చగొడుతున్నాడన్న ఆరోపణపై ఈ అరెస్టు జరిగింది.

తూర్వ గ్రాం విముక్తి

అస్సాం-తూర్పు పాకిస్తాన్ సరిహద్దులో ఉన్న భారత గ్రామం తూర్వ గ్రాం 14 మాసాల తర్వాత నవంబరు నెలలో మరల భారతదేశం అధీనంలోకి వచ్చింది. దీనిని లోగడ పాకిస్తాన్ సెక్కునాల్ల కాల్యాల సాగించి ఆక్రమించుకొన్న విషయం పాశకులకు విదితమే. రాజ్ క్లిఫ్ అనాల్ల ప్రకారం మరి కొన్ని గ్రామాలపై అధికారిం కూడా ఇండియాకే సంక్రమించింది.

ఇండియాకు చెక్ సోస్టోవాకియా ఋణం

భారతదేశంలో పరిశ్రమల అభివృద్ధి కోసం చెక్ సోస్టోవాకియా భారత ప్రభుత్వానికి 28 కోట్ల రూపాయలు ఋణవివక్షదానికి ఒడంబడిక జరిగింది. దీనిపై భారత పరిశ్రమలమంత్రి శ్రీ మహాభాయిమ, చెక్ సోస్టోవాకియా విదేశీ వ్యాపారశాఖమంత్రి ఎఫ్. కాసీర్ సంతకాలు చేశారు.

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఎసలోని బాధకు భావనాదీప్తికెల్ల విరామ

మొదలిన యెచ్చోటనో నిరాకార మూని యుండువని
మది సమ్మతాలనిక భావతీవ్రత మదిలోని నొవ్వు
సాద సీపు తోవ శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ !

ఇది కాదటంచు నాబ్రదుకు నేను యథేచ్ఛంబుగాగ
బ్రదుకుచు మరి మధ్యమధ్య సీపు కన్పడవంచుఁ దెనుగు
పదములు వ్రాయుచు నాటకంబుగా భావించుచేమొ
నుదతికృతార్థ శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

నానమ్మక మ్మిది స్వామి నాథ నాడు జన్మాదులచేతఁ
బూని తా నియమితమయ్యె వాసుకిభోగి కేయూర
దీనిచే నిన్ను భావించు నైరమ్మసీయమా సరసి
సోనపుగాఁగ శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

సీలలోహిత ప్రార్థకుంకినంత నీ నీ వా వెనుకను
వ్రాలినత్తువని యెటుంగుడన యమ్మవారి వా నగలు
వ్రాలుచందురురేక శ్మశగురువులబావీలిల్ పాప
నూలచేకట్లు శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

ఒనరైనయంతలో నా మన స్ఫూరియూరియున్నయది
వనితాధనోహలే యుష్మకార మావయు నూని యనగ
తనర బంధనువేసి రాచినం బోదు దానిలక్షణము
సాన తావిచెడదు శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

పిచ్చి తాఁ గుదిరినఁగాని యోవ్వొమి పెండిలి కాదు
పిచ్చి తాఁ గుదురదు ప్రాణనాయక పెండ్లైనఁగాని
హెచ్చి ని న్నూహించు మనసుచేతనే యిది చావ దీపు
చొచ్చినఁగాని శ్రీశైలమల్లికార్జునమహాలింగ !

చెట్ట యీ మనసున కయ్యె సిగ్గువచ్చియు సిగ్గురాదు
కట్టినచోటనే పాముకరచియుఁ బట్టు నచ్చోట

చుట్టపెట్టి హరిఃపు సీనిని మగుగుహ్యైతి నాత్మ
చుట్టమనంచు శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఒక గుంబు లెన్నెనఁ గడచుదాఁక మార్కండేయునట్లు
ఘోషింప నుంచుమంచంటిన జన్మ లింకేమి నాకు
వలదంటినా నాదుశిష్యులొ నీవు వచ్చి స్మృతి
చులుక చేసితిన్ శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

అనుభవస్మృతిఁగక పెద్దపుఖము లే దనుభవశేష
ననుభవశేషయందు పుఖ మన్నచో నదియు భావనయ
ననితభావన కింత హేయ మున్నమా పరికరణవేలా
చొనిపినా నీవు శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

నమ్మితి నుపనిషదర్థముల్ నిన్ను నమ్మితి నిన్ను
నిమ్మెము నమ్మనో నీవుచేసెడి దేమియులేదు
నమ్మినస్వమి చేయనొందరయ్య యీ నాకు నిమ్మననె
సొమ్ములు నీవి శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఏ శేష నినుఁ జూచినానొ యాశేష నీగుండెకాయ
తావునేసితి గంగుమారె వృశముకడఁ జక్కపాడిచె
నేవింపఁగా నీవు నొంచవేలా వచ్చి మ రిందు కలిమి
నూపె మిక్కిలిగ శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

ఒక శేష నేనెఱుంగయ నేవించుచుంటినేమో య
యకదంబ ! నేవించనట్లుగ నభినయంబునేయుచును
ముకుపుటంబునఁ బెట్టి యాఘాణముం జేయునేమొ
సుకుమారమూర్తి శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

నీ వంశ రాత్మ్యో నిలచి వెలికిని నిగుడుయన్నంబు
దేవి శారదగ భాసించె నాదేవి దేవ ! భవశ్మృ
పావృష్టిఁ దగు నాదు జిహ్వాశుంకఁ బైకేఁ బ్రాకిన నచట
నూపె నీయున్ని శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

పరగ నా శారదాదేవి నీనుండి బయలుదేరినది
సరసిజభవురాణి యొక్క భార నానన్నిధిఁ బ్రాంత
హర ! నన్ను నాధారపెంట నీవద్ద కనుదేరనీవె
సురనదీచూడ ! శ్రీశైలమల్లి కార్జునమహాలింగ !

శాకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

శ్రీ నేలటూరి రామదాసయ్యగారు

ప్రియటికి ఇందుమించు కెంతెంద్ర కిం ప్రకటితం
మదీయ శాకుంతల రసాస్వాదినీ శ్రీ బెజవాడ
గోపాలకృష్ణచేతి నుంచిని, ఆ గున విజృంభింపవలయును
తెలుపును, మహాకవి తాగుడుగారి శాకుంతల పరా
మర్శనను పరామర్శనము లై పవిత్రదా అని యిగనను.
అంగులకు నేను వారి షేరు కూడ ఉదాహరింపబడియే
యున్నది అని యింటిని. అట్లే గదా, — 'అరి(శాకుం
తలము) సాహితీం గోరిగిన తొంటి గుహాగర్వలగు
ఆపందగర్వి నాభిపవనపూగులయు నేటివారల అనిగిన
ఘోష రాగుగు గిండ్లదారులయు బహుమానభ్రాతృక
పగమర్శల పందియున్నది.' అని. (రసాస్వాదినీ—
ఉదాహరింపబడు-1) ఐనను రవీంద్ర శాకుంతల విను
రృప అంతియ కాని నేను అంతిన్నను ప్రస్తావించిన
వాడ గాను. అట్లు ప్రస్తావించును "ద్వంద్వ నే, న
వివారణమునగితో వైష్ణవ కిం వర్ణిస్తానీ?" "శంకురు
వ్యాసుల తనన నొప్పు వారి విరిగి, యుంపనీ"
అను లవనాశ్రయ న్యాయును నే.

రవీంద్రుని శాకుంతల ప్రశంస సగ్యమును
యవార్పు జ్యును కవిసత్పాదమునకర్త గీతే పరికె
నన్ను తిప్పికొనినాతికకు తన విప్రులవ్యాఖ్యయే
అన్నాడు. గీతే గీతికకు ఇది అంగులమునాను

Wouldst thou the young years' blossoms
and the fruits of its decline,

And all by which the soul is charmed,
enraptured, feasted, fed?

Wouldst thou the earth and heaven itself
in one sole name combine?

I name thee Sakuntala, and all at once
is said.

నేను బాంధవు (సలజగద్రపు) గుహుమయు కావల
యునా, అగీతే వి. బాంధుని వాటి ఫలములం
గావలయునా? అంతియ కాక, ఆర్థము పంపించు
గొనునో, ముఖగణి ముగనో, ఏ శుభ గణనో, ఏం
దారగించినో అని యెల్లను నాకు యుంపన మన్ను
మన్ను—భూమియు స్వర్గమును ఒక్క (పేరి) బునీ

కలపం గోగిగనా? ఈ మన్నింటిని, ఒక శకుంతలా,
నిన్నే నే చేర్చుకొందును. అంతి స్యామును నొక్క
మృతి చెప్పబడిన గును, గరితార్థమును " ఇది
దానికి ఒక పాటి అంధానవాదము గీతే యీ శాకుం
తల ప్రశంసకు కారణము నేను ఒకరుగా ఉహించి
ఆ రసాస్వాదినయగు ఇట్లు తెలుపుకొనియుంటిని.
"ఉదాహరింపబడు (షేన్సునియను వాటి గతి) రసా
భావాదివర్గితలగు, తిప్పికొనుటలగు, రవి
మున్ను భావముల యుక్తిని గుంపించుననుకొని,
పరినిర్వృతికర లలితాశ్రయము లేకు. అట్లే నాకు
కొను యుదాత్తి తోన్నయను. కావున గాబోయి,
మహావి. వ్యాసమర్శకర్త గీతే తన భావములను
గాను సాక్షాదు నిపుడుగాను తోగి, తన చిత్తమున
గుడి కలెందుకని ఆరాధన. నెంతే ప్రాప్తియలందిన
షేన్సునియను ఆ తాంత్రికమును విక్రీరి అట్లు
పగుమనే కెన్నును బొంది కలిదాను శాకుంతలము
లోని చలని గు 'లాస్యమునకు' పంపించి దానిని
ఇట్లు వాగాంధియం బొందుచునాను. 'Wouldst
thou' అర్థాది, ఇంతియు పొగింటి యంగింపరాడి
మాక భాగించుటగాక, హిమవర్తనముగీతీయు
అతిగూరణకనానీయు, పరిమర్శించును. తియ్యూకి
మర్శనగా అన్ని వింగును అను వాగీవాణి శకుంత
లను ఒక పాటి యెడముగా మడిగా ఉంచి దూచి
ప్రేక్షింపియే చేసినది యీ ప్రాప్తిపాముని తింతురు
కాబోయి' అని మఱి రాకుగు గిండ్లదారుకు గీతే
ప్రతిపాగీతికపై ఇట్లు వ్యాఖ్యానించుచున్నాడు.
'మనకు ఈ ప్రశంసను వేటి కలిపిపు బొంప అని
బొనితుము. దాన గీతే శాకుంతలమును విక్రీరి అంద
మని కౌశ్యముగా ఎంచెని తంతుము, కాని, నిజ
ముగా అది యట్లు గాను. అంతి సగ్యము వేటికూనంద
పాగకర్తపు మెన్నుకొలును అతియోక్తియు గాను.
మఱి విన్నుకునే లెన్నుగా అనివేచ్చెను విజగ్నియము.
ఆగి మాటలుగా ఒక ముక్తిమని నిర్దేశము గలగు.
శాకుంతలమును ఒక క్రమబద్ధిని మార్పును గూర్చిన

చరిత్ర పుస్తకముగా తోచి ప్రకాశించును అని ఆయన చెప్పెను—పూవు పెరిగి కొయ్యగా మారుట, భూమియు వ్యర్థముగా పరిణమించుట, అచిత్తు చిచ్ఛిక్తిం గనుట. నిజముగా కాకుండుటయన రెండు సంయోగములన్నవి నానాకమున కవియులేకొప్పును నాటక ప్రభుత్వము లోని తొలి సంయోగము వికాసము-క్షణికము-అంతపు కలపు రిలాసముతోడిదియు, కడకుంకములోని యాయుత్తమ సంయోగముగా, నిత్యత్యాగనందమును స్వర్ణాశ్రయపదములోనిదిగా మారుటం జెప్పబడెను. ఈ నాటకము ఏదేని యొక తీవ్ర నునోభావముం జెప్పటమగుని ఏదేని యొకపాత్ర కలముం బోషించుటకు గాని ఉపక్రమింపబడినదిగాను. మతే మనగా, సర్వమును ఒక లోకమునుండి ఇంకొకలోకమునకు, అశోలోకమునుండి ఉద్భవలోకమునకు మార్చుటకు, రాగమును క్షణికగ్రామ్య కిరీరాంగరామణియకముమిడి నుండి స్వర్ణనిత్యార్థ రాక్షసియకము మిడికి ఎక్కించుటకు ఎగిరించుటకు ప్రవృత్తమైనది....."అని.

రవీంద్రుడు మఱియును చెప్పుచున్నాడు. "కాళిదాసు ఈ పరిణామ, అదే సర్వ మర్థ్యలోక సంయోగమును అవలీలగా సాధించినాడు. ఆతని మర్థ్యలోకము సర్వభావానుభవముగానే ఎంకిలో ఎక్కడ సర్వ మననో ఆ హద్దుల మనము, మెలకువతో నైనను, కనిపట్ట చేరము. తొలియంకమున కళుంకల పరిణమయొక్క గ్రామ్య ప్రకృతి కతన దానరింప లేదు. నామకుని నడువడియం దేమి నాయక నడువడియం దేమి అభిలాష ఆవతతమునకు ఎంతగా కారణ మాయెనే పుస్తకముగానే చూపినాడు. యాతనయను కల్పించు బండ్లారల పొడిగిలు, క్రీడారతి, కుంగు దుకు-ఇచ్చెల్ల నిందార విస్తృతమైనది. అట్లే గాటంపు సిగ్గునమిను, ఆత్మభావప్రకటనకును పెను పెనలూట, కళుంకల మాగ్ధ్యమునకు, అదే చేలతనమునకు, ఇది యొక తార్కాణ. దుష్కరింపహామునకు కుయు భావతీతకరకు కళుంకల సన్నద్ధిగాదు. తన్ను ఆచ కొనుట కేని, తన భావమున కమృతకొనుట కేని ఆమె ఎఱుగును. ఇంకను ఆమె అజ్ఞాతయన. కావున ఆమె చిత్రమనకు తన వశ్య మేమియు లేదు. అంగు లేచుచున్న రాగమును కమృతకావృత్తుకు గాని లేవుచున్న కాంతుని కలమును సంచించినవం గాని, ఆమెకు దిటను చాలగు. ఆశ్రయభావ, అదట భయమెఱుగి మృగభావములతో నే, వట్టిచేలగా నుండెను. గుష్కరింకుకు కళుంకలను కనకరించుచు చాల సాధ్యభావిముగానే చెప్పినాడు. అంత సులువుగానే సమకూర్చినాడు, కవి,

కళుంకల పతనపువర్తితతన, సకాశుతన తదభివ పాతికత్వమును. ఇది కళుంకల యెఱుక లేమికి, అతి మాగ్ధ్యమునకు మఱియొక తార్కాణ. అదేని పూల రేకుల ధూళిని ఏ తోటనులియు కుకనబరిలేరు. అని ఆనాటృతిమలే, వానిపై ధూళి గుమ్ముకొనును. చేరినను, అది తను రమణీయమై రత్నల్యమును గోలబొవు. కళుంకలపై మఱికే పపకేపడినది; వనదు అది ఆమెకు తెలియనేలేదు. ఆశ్రయవస్తు, భావారణములరెను, కొండెయింటలరెను ఆమె నిర్మలముగానే విరాజిల్లినది."

మఱియుం జెప్పుచున్నాడు, రవీంద్రనాథుడు. "ఆశ్రయమున బెరిగిన యాభావను సహజనిర్బంధిలు తోచే తన సర్వభావమును అనుసరింపించినాడు. ఎక్కడను కుండలేక, అడ్డలేదు. వన ఆమెను పరిత్రకల మేలుబంతిగా ఎదిగించినాడు. ఆమె గాగభీష్మమును, దుఃఖసహనమును, ఖరనియనుపరితన ప్రాదిచేసినాడు. తొలక ఆమె మనకు తన్ను చా మఱుచుచు, తీరవలెను పూవుకలెను, సర్వభావము ఎటు ప్రేరించిన అటు సాగుచు నడచుచుండినది. కడపట ఆమెయొక్క ప్రాతినిధ్య ప్రేమ సర్వభావము అవిష్కృతమైనది—ఆకాంతికి, కష్టములకుం గు ఆయోగ్య ప్రతమల ఆనియనుపరిత, ఆవరల భక్త్యనుష్ఠానము. సాటిలేని శిల్పముగా కాళిదాసు తన నాయకును చేప్త హాస్తిం భావమలయు, సర్వభావ స్వేచ్ఛ కట్టబాటులయు, ఎఱు సమద్రమగయు కూచిలి హస్తపై నిలిపినాడు. ఆమె నాయన మహామని; ఆమె యుయ్యయో అవ్యసన; ఆమె జన్మ తపోభంగమునం కిరిగినది. మఱి యామె పెగుగుట తాపపాశ్రయమున, అనగా స్వేచ్ఛయు శివస్మృతు, అందమును ఆకయు అవిద్యయుగా కలయుచోట. అందు సంసారపు గృత్రముంపు గృపాలులు లేవుగాని, అంతకన్నను కలిసుం గు ధర్మనియములు గలవు. ఆ గాంధర్వరివాహమును ఆరెఱుంగుడే. ప్రకృతి(సహజ) నిరంకుశతన పెండ్లిబంధముతో కూర్చుట. కాకుంకలనాటకము భావలోతనకాతనే అద్వితీయమై సాటిలేకయున్నది; ఎలన ఆమె స్వేచ్ఛతో పొంగు పఱుచుటను వెలయించుచున్నంగున. ఈయో స్వేచ్ఛల సంఘర్షణమున బుట్టినదే అందలి సంతోషములు, దుఃఖములు, కలయిలు విడిచిపెట్టుటలు అన్నియు... ..కళుంకల చేలరదము సర్వభావనీధియు;.....అజ్ఞానమునం గలిగినదికాదు. తొలి యంకమున కళుంకల చేల రిరువురును ఆమె యభినవ యాతనమును ఆమెకు జ్ఞానకము నేయుచుండురు. ఆమె సిగ్గుచెయినములు గీర్వ

కాకుంఠలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

కొనను, వివను ఇవన్నియు బాహ్యవిషయములు. ఆమె తేలకవ మన్ననో అంతరంగిక మైనది, అట్లే ఆమె పరి కుద్ధియు. అదినుండి అంతరంగము కలిగి ఆమెను బాహ్య ప్రపంచానుభవములేని దానిగా చేయవచ్చును. ఆ తేల కవము చాల లోతైనదయు, స్వబాహ్యవిషయము. ఆమెకు బాహ్య ప్రపంచము ఇంచుక ఎటుకడయో? ఎవల ఆయాశ్ర మము దానితో ఇంచుక పరిచయము కలిగినగో. అంగు గృహార్యములు పాటించవలెను నేయున్నది. కనుకరిల బాహ్య ప్రపంచమును బాధిగా ఎఱుంగనిది కాకున్నను దాని యనుభవము ఎంతయు చాలనిది. ఆమెకు మన సున ఎందున? ఎవలని? సందర్భము రూఢిగనియున్నది. ఆమెకు విప్రసంధియన గలిగిన యా తేలకవమే ఒక నిమిషమున కనుకరిలను అట్లు పవన ద్రోసింది. మఱి అదియే ఆమెను కాశ్మీరముగా ప్రోచి నిలువంజెట్టినది. ఆ విప్రసంధిమే ఆ యాత్రాకర విశ్వాసపూరిత కలిగినపు డను ఒకప్పుడు తమను ప్రతిభోజింపయిన ఆమెయంగు గలిగినది.....

రవీంద్రుడు ఇట్లు కనుకరిల కలమును అతి నిశిత ముగా పరీక్షించినాడు. ఇట్టి యాముగ్ధ, నవయావన, కనుకరిల చెలలంగూడి గుచ్ఛంతునికీ దక్కినట్టిది నవ నవంజెట్టింపబోయి గీతే చెప్పిన తిలహిస నవకము దూయిని (కొత్త పూలమండరి కావాలి. (the young years' blossoms.) వివను అట్లు ఆశ్రయ గర్భమున నున్న యామె గుచ్ఛంతునిపై అభిలాష గొనుట పరిచయని కాగూడు విశ్వాసివై పలుమాటల నిర్ణయంబుననది. గుచ్ఛంతుడు ఆమెను అట్లు పడలాగి నానగియు నూచింపబడినది. దాని నామే వివాద అదని పూలవివాద గాలిగుమ్మరితే మఱికి పడనేపడినది అనియు, వివను ఆమె పరిస్థితికి నిర్మలతకు నేగి కలగ లేనివియు చెప్పబడినది. 'ఆమె అజ్ఞాతమనది. ఆమె చిత్రమునకు తిగిన వర్ణ మేమియులేదు. అందు లేదు మన్ను రాగము నమృతపావులకు గాని లేవుయన్న కంఠంతుని కలమును సంబంధింపనంకాని ఆమెకు దిలము చాలను.' అనియు ఉపవర్ణ ప్రము. ఇంగు గుచ్ఛంతుడు, పాపము కనుకరిలను ఏమో చేసినాడు అని పాడు కోమలము ఉన్నది. ఆ మాటలందుల కృంగారము వివాద ప్రాంతముద్రయు హిసపుమెలయు జెట్టిన దైమింట్లున్నది. కృంగారమే "అసంధిపరిపాటికొ మధికశోతి" అనమోదా కాగూడు.

రానుసీరిలకో, అర్జున ద్రోహలకో, ఉమ నిరర్జు లకో, శత్రు రాధినుమృగలకో—అట్టి కొత్త వయసులో నున్న దుచ్ఛంతునికీ కనుకరిలనుకీ అయోగకృంగార

మును, తిగిన సంవిధానము కలిపి చిత్రియున్న రమ ణీయతరమే యగుచేమో. అప్పుడు నాయకలకరే నాయ కులను, రామానుజులను, అనిరుద్ధాధినుమృగలను (కొత్త యువల ఇక తోలుమాటగా ముప్పి ధని కన్నమాట— తామును లోలి పరిచము గనుట. అయోగకృంగారమునకు అలంబములం అభిలషణీయతరమే యగుచేమో. అట్టి యయోగకృంగారము మనోకవుల చెప్పినది మనకు అంతగా వొరకలేదు. నాగానందమున తమారినానా నుని కృంగారముకట్టి ప్రసిద్ధముగా నున్నది నూతన మాధవ ముగి కామరూప దులను కొన్ని కలవు. (కావ్య మున కాదంబాగా) వుండెడి: మనోశ్శిలలదియు కాదం బడి చంద్రావీరులదియు నశ్వమయంతులదియు అట్టిగా. అయినను ఆకవుల యా ప్రతిభి కాళిదాసు నీ ప్రతిభయందు ఏపాటికీ రెక్కకు రాలేదు. ఏలన బహుభాగ్యుని, విశేషముగా శిష్యియును, శ్రుతి స్మృతి శిష్యచారముల నమయమే సాధనతో నేరలు పాటయున్న మన హిందూచిత్రమున గుచ్ఛంతుని యా యయోగకృంగారమున దోషముగాని అనుభవ గాని లోపము నాటిలేని కృంగారకవియగు కాళి దాసుని ముప్పును కృంగారనాయకులను గుచ్ఛంతు పురూర వాగ్విమలముల బహుభాగ్యులై. మఱి కృంగార మునకు ఇంతిన్న తిన్నగొన్న పాటములు లేవు. గుచ్ఛంతుకు కను కలపై అభిలాష చెంగుట, అంతల అయోగమున (కాకుట, కనుకరిల బొంగుట కాని, కనుకరిల గుచ్ఛంతునిపై అభిలాష చెంగుట, అంతల అయోగమున (కాకుట, గుచ్ఛంతుం బొంగుట కాని, 'పరిపా' మగునా? అది అతిపరిపరి నాప్రతిమే యని హింగువుల సంప్రదానము. గుచ్ఛంతుకు అభిలాష చెంగుదు తన చిత్రమును ఎంతయో ఎంతింతుకొనును 'అపంజయం శిష్యిపరిగ్రహ తిహ, య బాగ్య పుష్పా మభిలాష మేమన, సతాం హి సమేహంజేషు దక్షు, ప్రమాణ మస్తకరణ ప్రవృత్తియ:॥' అని త. పాసి కొనును, ఇది యూరక ఇంద్రియాతకతలే తన ముక్కు నకు మూటగా యామెకొని అసాధువును సాధుని యెంచుకొనుటగాదు. గుచ్ఛంతుకు నిజముగా గొప్ప 'సత్కృత్యమగు', అయినమొక్క నిజముగా అర్జును, ఆ యభిలాష ఎంతయు తిన్నప్పికము అని దానిపై మహారీభిలు, గొప్ప విమాంసకాద్యుడు తింతి వార్తమున ఇట్లు ప్రమాంముద్రిత చిహ్నము. 'యథా గుమాగుం లక్షణాక రిషు మేర యథావృష్ట్యల ద్యుక్త ధూమా, య జ్ఞాయతే రిష్యయ మేవ తస్యోక'

కొకుంతలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

హస్తినా ప్యంఘముఁబోలె అనుభవించుటయు కుభా శంఖులు పలుకునా.

అంగును తొలిమిట్టా మఱు పూర్వరామును పెండ్లియు సంభో మును చెప్పిన యాదంబతులు నిరంతరాత్మ్యదశామధివమున నే సంతాపములిగి కలసి మెరిసి కూడియుండి 'ధూత్యాచిరానుచతుస్త మహీ సవత్సీ' అని పెక్కింట్లు, నకును శాపకృతధామము లేక ఒక్కతీఱున గాన్పింప్యము గడపి అంతః వాసిప్రథ మునకు చేరిన అగి తాగిధినిశుమును ప్రళంసనీయును అగు చరితముకొదా? వారి యువరాగము పువిత్రము గాదా? అపవిత్రమే అగునా? శకుంతల గూడ్లీ ఖర నియములు గుచ్ఛంతునితోడి యామె తొలించునా? దోషములను కడగివచ్చినవి? అనగా ఏమి? అట్లై అనవలయును? ఇటును అటును ఆ శాపవిదారణ విశోధనములు, చిత్రపుటపాకములు లేకున్న, శకుంతల మఱి యొక హంసపదికయై కుగ్రాగమున ఏయూనో లెక్కలేక పడవేయబడియుండునుట మహాకవి చెప్పిన కాకుంటల నాయుకొనాయకుల శిఖోదాత్తితమ విశేష ముగా రాజానౌజాత్యధిపతి హంసపదిక రత్నమును అటుంగమియే. విశ్రుంధము లే! సంభోయు పుష్పి నంది దన్వ రహస్యము ప్రపంచాతులగుల పెద్దలు చెప్పినదే 'శిక్షేన తిష్ఠ మనుపా ఘటనాను యోగ్యం' కాని 'పూరుతులక నట కూలవి' అని కుమతీశతకమును విశ్రుంధ మనగా ఆ సొగసును వియోగమును, కాలిదాసు తొలి మానెక గుల అయోగ మను సుభగితుముగా చెప్ప నే చెప్పినాడు. శకుంతల జూంజరి కోరినది, గచ్ఛంతుకు, ముగగు బాట, కూడి జిక్కినాడు. అంతియ సంభోగమును చెప్ప నిగిరినాడు. అది యిందుకయే. ఎలన అది అంతగా చాలు నని పించును, 'నీకు ఆవ్యాధుముగా చల గాలులు ఏనుగు రునా? కుఱుముగా నునుపాగుములు పెనుకురునా?—' అని యువరాచలును పరీక్షించినాడు. అంతి కాంత మొక్కమీ మెరి యానబోవునను చేసినాడు. అంతిలో ఒగిటాట విడిపిని మరల విశ్రుంధము జూపె నాడు. తిరునాతి మరల కలిగిన స ధోగమున 'అశిష్ట బాలతగపల్లర లోధనియం పితం మ గూ పను మేర రవోగ్నివేమ' అని బహుదచననుచే పెక్కుదివాల గలిగిన రవోగ్నితమును సూరితమైనది. కాని ఆ సంభో గము ప్రదర్శితము కాదు. తిగ నాతి ముగ విశ్రుంధమే ఒకతిట్టు దూరగతిర చేతి ఒకటిట్టు శాపనాతప్యలిచేతి. అది కరుణచిత్తలంభ పర్యంతమై అత్యంత మనురతిమ

మనది తిగనాతి పునఃసంయోగ సంభోగమునకే పర భాగగుం గూర్చినది. అంతే. ఈకరుణచిత్తలంభ మనుగి మను ఆగికిని వాక్యీక రుచిమపినాడు. భామకు కృష్ణమునం జెప్పి లాట వేసినాడు ఈ కవికురు గుళువు అతివిరి ఇంగు మించినాడు. భగదూ త్వసంగ హర్షాగులు ఉత్తరచరిత తాపసాగులలో అనుకరించి 150000 చినాడు. అంతేమే రహస్యము. అది మ సంత్ర దామము. మఱి ఇటు కాలిదాసు కాయక తాత్వసన మును 'పాపుల వృద్ధియాంతరాగ్నిలో కార్పి మని చెప్పినాడు. కల ప్రభవాంకములోని నాయు కల సంయోగం. వటి కొనుక సంయోగమే విరథ నుయెననియు, కడకుంకముగానిది, భిరతులి తల్లి దంగులుగా వాగు కలసికొనునదిను ఓత్తింపయోగ మనియు లెప్పగా రుజువుచేసినాడు. ఆమె కర్మత్రయము గుచ్ఛంతుతోడి తొలించుంపు బాపమును కడగివచ్చినది' అను దర్శింగుని వాక్కు ఇంటి యువస్వాసను! (తిగవాత ఒకకే ఉత్తర చరితమునని సితానివాసంబోనది పీఠని మరల వియోగము అమెలి కలిగియున్న!) పట్టాభిషేకముం గొలువొచ్చి సప్తశాపములైన సీత రంముల వివాహము, అష్టమకు రావణ సీత హాకము, అంతియ యుద్ధాంత మున అగ్నిని కూడ పానముచేసి నేర రాముం గూతులు పీఠం గూర్చి ఏనుషులమ? ఇం వివాహమును వియోగి ననిచేయుట? శకుంతలకు సౌజన్యము ఒగ్గు మెన లై నని సమాధివులని రవీంద్రమహర్షయే చెప్పినాడు. జన్మమున స్రుస్థును అంగు ఆ కంతుయోగమును, ఆయన ఆనరణివాసుం బొచ్చు ఆలగ్నమున ఆ మానిని శూన్యవృత్తున కతయై సుర జీయును; గుర్తా గునివలన కాక వాటి యోగ్యగతినను తిట్టచునది కాదు. అంగులక ఆమె మారీచామెమున ఆధ్యక్షించి నేర్పుకొనబడినవి వియ్యు లేవు 'అన్నియు పురా గృతము అనుభవమునకు గచ్చు లెలం గనను' అను నూక్తి కంగు సమాధానము గని సంతోషించుచును, 'నా నిన్ను నీవ్వాని భాగ్యులి అనియు అనియు 'పర తిష్ఠ ముత్సరే అనుమిత్తాన్యై దై వేవే.' అనియు, 'నూం పను మనిరే ప్రతిబద్ధం పురాగృతం లేమి దివసేష పరిశామాలముల మాసేక' అనియు శకుంతల తిలబాసకొన ను. వాల్మీకి రామాయణము అశోకన సీతము అట్లే తిలంతుగొనునన్నది — 'కీర్తికం కు మ గూ పాపం పురా జన్మాన్తరకీర్తికమ్? యే నీదిం ప్రాప్యతే గుఃకం మగూ ఘోం కుదారామ్.' అని. అట్లే వివాసీతీతము 'మ పైర జన్మాన్తర పాతి

కానా విపాక నిత్యార్థము రక్షనవ్యాః అని, కళుంజలకు చైత మెంతయు ప్రతికూలముగా నుండె ననియు, దానిని కెబ్బలక్షకు కౌశ్యమంతరితవాకు పోషింపఁజేయునకు పోషయివానినియు, ఆ సంఘి అశ్రమమున పెద్దలకును అంతరంగికముగా తెలిసియుండె నని నాటకమున మొట్టమొదటనే 'ఇదానీ మేత దుహి రిరం కళువ్రలాం అతిథిసత్కారాదు నియుజ్యు చైత మవ్యాః ప్రతికూలం కళుంజుకు పోషింపగతిః' అని వైఖానసలవారిమాట, ఆ యాత్ర తొడంగినది మొదలు దుగ్ధవశమను ఒకంత అరుచున్నను, తా సంకల్పించిన రాజాధిరాజ కళుంజలకై తానే ఆశ్రమమున వసికొని వచ్చివాడో యన వచ్చి అట్లు గాంధర్వయంకశముం గావించి గర్భమును అధానించినను, అది గుగ్గానః కాపాడికమును తొలిగా చూపు జూదాయెను. తాను యాత్రకు తిరిలగానే, దువ్యంతుకు ఆశ్రమమునకు వచ్చినాడు! తాను యాత్రమండి మరలగానే కళుంజలం గూర్చి మంచిమాట చెప్పిడినది ఆమె నాడే గువ్యంతునియింటికి తిరింపబడినది. కావమున, కావకౌశ్యం అట్లు ఆపాటి విలాకరణ మ్రసఃసంయోగముల బద్ధవనించుటయు ఎంతయో కాంతిన్న దుగ్ధవత్తు మొక్క వోయి కేకనుని యొందదనను.

దినన రవింద్రమహర్షి కాంచిన యీ కళుంజల నులకలముల విచారము అది యుండనీ; ఎట్లో ఓగ్గు కొందము. మఱి గువ్యంతు గూర్చిన యాయన విచారము కరము పోషింపమున అసవ్యమున అనను. దానిం జదివిన పాపమునకు మనము ఎట్లు ప్రాయశ్చిత్తిము చేసికొందుమా! ఇదే చూడుడు.

తొలుతనే కళుంజలప్రసాదముననే 'కళుంజల ఇంకను అజ్ఞాతమదన. కావున ఆమె చిత్తమునకు తిగిన వర్మమేమియు లేదు. అంగు లేచుచున్న రాగమును నమ్యకావోటలకు గాని లేవుచున్న కాంతుని కలమును సంజేసింపను గాని అమెకు దిలముదాలకు, అని దువ్యంతునియొడ దోషాకాంతులమును లేపినాడు. మఱి దువ్యంతుని కలము ఉదాత్తము, విషయాలం శృతియు, పరిశ్రమ, విశ్వసనీయును అని కాళిదాసు తొలుతకడందెయు అట్లుకొనుచువచ్చుచున్నాడు. పివా కిం తోలినవాడట! మ్రణవంక ప్రదీపమండట! బ్రాహ్మణ వదనమున గౌరవ విశ్వాసములుగలవాడు. ఆశ్రమ మృగమును కొట్టడు. పుణ్యశ్రమవర్జన మతూహలీ. కన్య భక్తుడు. తిపోవనమునకు ఉపశోధమును పరిహరించును. తన మనము ఆర్యుని ఆత్మ విమర్శచేసికొనును, మెలవు

దీగమును ఆయవ్వతో రాజ్యల యాత్మజుతె అభిలాష కహించును. ఇట్టి యకలంకునియొడ కలంకు తోపకేతుదనవా? ఈ వాయుకానాదుల యుభయ ప్రార్థన పరిశ్రమగా నే విర్యహింపబడినది; గ్రామ్యుల ఇంకయు లేదు. కళుంజల దువ్యంతుని నమ్యుట; కాదు దువ్యంతుకు కళుంజలను తిన్న నమ్యకేయుట- ఇంగు గువ్యంతునియొడ మోసపుఁ బోగయొనకులవా? తేలను కళుంజలను క్రిందబడలాగి నాడనదనవా? 'ముషిభ్యో నాతిభిన్నే రాజని' అనియు 'వశిషః' అనియు ప్రతిస్థితికి త్రియల దువ్యంతుని 'పక్షిణము' లేచుచున్నట్టియు కళుంజలా దుగ్ధము అహంకుచున్నట్టియు ప్రతారముగదా ఇది కనిపొందదుమున? దువ్యంతుకు ఇంగునినిని రగంహాయుకు అని కిజ్యా శ్రమమున ప్రసిద్ధిలగు. తాపకుచుదలను ఎఱుంగు నుగు. అంత దూరానను పరీక్షిమును విచూపదనను అపాహమునకును, ఆశ్రమజనమునకు ఆశ్రమమృగమునకు, గువ్యంతుడే రక్షింపని ఆశ్రమ స్త్రీజనము నోలను- 'దువ్యంతు మృత్యువంతు' అన్నట్లు - మెదిలుచుండు పోవాను. ముఖమ చిత్రియన "రాజర్షి గా" ప్రసిద్ధుడు. కళుంజలకు అందినది సెనవని తోపనను గాని నమ్యకముదాలనివాని తోపనగదను. ఆతడు పంథాసహీనుడు, పుత్రార్థి; ఆ బ్రాహ్మణవదనమును గ్రహించినాడు. మంచి శుభకళునము చూచుకొన్నాడు ఇంట అతని తల్లి పుత్రసింహాలన క్రతిము చేయుచున్నది. కావున "పృగహబహుశ్యేపి ద్య ప్రతిష్ఠే కులవ్యమే, సముద్రరకేనా తోర్వీ సభీ దయంతయో రియన్" అను మాటను దువ్యంతుకు క్రిత రగభక్తిగా చెప్పినది కాని, అందును కందివాసం యేని లేగు. ఉంగరము తేలనుం ని గతువుచెట్టి పిలిపించుకొందు నన్నపుడును అతని చిత్రియన లేకమును మోసములేగు. పతి తాను చూసినలో ఇంట ఆతడు పెట్టిబోవు నియసముననే, అది తిలంచుకొనియే కూర్చున్నచుగా నున్న కళుంజలచే బడిన కావము దువ్యంతునిస్వయం గొట్టినది. అది ఆత డెఱుంగడు. అంతలు అనిని సౌగంధము నుజుపే, తన కళుంజల సహాగమును బోకు అంచని జన్మాంతర వృత్తమంటిది, అయి పోయినది. దువ్యంతుం గూర్చి కిజ్యుకు మాకును తిరించుచో 'భర్తారం ఆత్మవ్యకేం' అనియు, ఆత్మగతమున 'శక్తితథతో దువ్యవ్యయ క్షరూపన్' అనియు, 'అభిజనతో భర్తా' అనియు, 'భర్తా' తిద్దిత మటుమృతిలేని వార్ధం' అనియు అతి బహుమా

కాకుంఠలము: రవీంద్ర కవీంద్రుడు

పురుషుని దివ్యశక్తులు కలసి, ఆయన శక్తులకు, వగరుచొచ్చిన శారవపుడు తన మనమున చిర దౌఢమును అపుడును అపాతముగా తర్కానిరసమియు నగు దువ్యంతుని రాదజీకమున ఇట్లు మెచ్చుకొన్నాడు.

“మహాభాగః కామం నరపతిః కృష్ణస్థితి రసో
న క శ్చి ద్వర్ణానా మపథ ముఃప్రవృత్తిః కథితే.”

అని. అట్టి దువ్యంతునిం గూర్చి రవీంద్రుని చెప్పినాడు.

“ఓహుభాగ్యుడగు దువ్యంతుడు కుంఠలను చాడొచుట అతని స్వభావముం బట్టి ఊరక నిజముగా ఎట్లును జరుగనదే. (కామదవలడు, నూతనప్రియుడు)...

.....రాజు పాపాత్మక మనకు తెలియుటకు కవి అతని చైకప్తన ఒక చిన్న నీనుగురుగుండా కల రూపుం చూపినాడు. అదే వివరముకము. కుంఠల కన్నీ, భర్తచే ప్రత్యభ్యాత యగుచు రంతమిందు రాజుశృంగారవిషయముల (గుట్టు)నిండి తెనను క్షిణము తిరిచి తత్వముం జూపినాడు. హంసపదిక రాజీ తనకు తానే సంగీతకాలి పాడకొనుచున్నది. ‘అభినవ మగులాలప స్తవం తథా పరిచయ్యుగ్మహాతమజ్ఞరీం, కమలవసంతికాత్ర నిర్వృతో వదురక విస్మయో స్వేదాం కథాం.’ అని. రాజీవాసమున నొసరిన చిత్ర మనం బొ మి న యాయత్రుసిక్తంపు బాబు మనకు తటాలున అనుకొని యదరపాటుం గూర్చును; విశేష ముగా మనచిత్రిము సంతకుండు (ప్రేమమున) కుంఠలతో రాజు పరికిన యనరాగంపు బాసను వినియున్నందున.....అమెకు మహారాగ భవన మగునది మనము ఆసాసగా ఎదురనూచుచున్నదనిపై ఇపుడొక మాయని మచ్చ గడుచున్నది... ..

కావలవు క్షణికము యగునను ఈ సూచన ఈయం శారవపును వృథాగా చేయుచునది కాదు. కడునిపుగా తతో ఇట కవి దుర్యునుని కాపశ్యామునకుం గార జను మానవ ప్రకృతిలోనే యున్నదిని స్పష్టపఱుచు చున్నాడు.” (మతే కుంఠల యెఱుంగనట్టియు, గోతుకచ్చిన రిదీయు తెటగున ఎఱుంగనట్టియు, దువ్యంతుడును ఎఱుంగనట్టియు ఆ కావమునకు కేగారంభ మెల్లలగునా అని ప్రేక్షకులు ఎదురునూచు చున్నార గదా) ‘The desertion of Sakuntala by the amorous Dusyanta which in real life would have happend as the natural consequence of his character, is here brought about by the curse of Durvasa.....’

But the poet has left a small rent in the veil thro' which we can get an idea of royal sin. It is in the fifth act. Just before Sakuntala arrives at court and is repudiated by her husband the poet momentarily draws aside the curtain from the kings love affairs. A woman's voice is heard singing behind the scene.

“O honey bee, having sucked the mango blossoms in your search for new honey you have forgotten the recent loving welcome by the lotus”. (This is wrongren dering of the original or must be you ‘have forgotten them, feeling all content and happy in your lotus abode.’)

This tear stained Song of a stricken heart in the royal household gives us a rude shock especially as our heart was hitherte filled with Dusyanta's love-passages with Sakuntala And now a stain falls on the picture we had so hopefully formed of the home of love to which she was going. This indication of the fickleness of royal love is not purposeless at the begining of the fifth Act. With masterly skill the poet here shows that what Durvasa's curse had brought about had its seeds in human nature.” Tagore.

అయ్యయో, ఇక్కడి నాటక సంవిధానము మహర్షి కి రవీంద్ర నాథునికి సంచుకయు బోధపడలేదు. విశ్వకవి ఈ కాకుంఠల సంప్రదాయము తెలియలేదు. కుంఠల పరమపతి తత్వమును హిందూ స్త్రీలకు ఎంతటి లక్ష్యగూతురాలని రవీంద్రునిచే నిజరీలోపవ్యాస ప్రశంసలం గన్నదో, అట్లే దువ్యంతుడును హిందూ పురుషులకు, గొప్ప హిందూరాజులకు లక్ష్యగూతుడుగా కవిచే ఉద్దిష్టుడు. మను మాంధాతలయు దిరివరయు శ్రీరాములయు వనపతి చెందినవాడు, కాళిదాసు చిత్రినిలోను హిందువుల శిష్యగోష్ఠిలోను తొలి మెట్టున నుండువాడు, తనకు ఎందును విం చినవారు లేనివాడు. అతనిని కాళిదాసు ఈ నాటకమున అట్టివానిగానే నిర్వహించినాడు. అట్టివాని గూర్చి “ఓహుభాగ్యుడగు దువ్యంతుడు కుంఠలను చాడొచుట అతని స్వభావ ముంబట్టి ఊరక నిజముగా ఎట్లును జరుగనదే.....

రాజా పాపేశ్వర కుమకు తెలియుటకు కవి ఒక చిహ్న ద్వారము తెఱచి చూపినాడు. అది హంసపక్షి పాట. అనుట ఎంత అవసరమిట! కాంతము పాఠము! కాంతము పాఠము! కుమకాస్త్ర పరిణామ కవిలకు సుదీర్ఘ సూక్త్యము కావినాను 'అభిషేక మధు లోలుబా' అను పాటను ఏ మహా ప్రయాజనమునకై పొందిన నాడో హంసపక్షి చేతి అది మహానీ ఐదుమగయు గ్రహింపదాయు, హంసపక్షి ఒక బోగముపిల్ల. ఆ పేరే చెప్పవచ్చును. "కేవల్యము ధారిణి లక్ష్మీ కనుమత్యుని వామభిః, భోగవతి కాన్తిసతి కమలా కామనలక్ష్మిః, ఇనావతి హంసపక్షి త్యుని వామ భు భోగినీ" అని సింగధూపాలుకు కామలకుమ భోగినీకుమ తగిన పేరులకు కలువలుగా చెప్పినాడు "హంసపక్షికాయా రాజాకాయాత్ కిరణివతి కుంభవయా విమచక్ర్య హంసపక్షికా వామ భోగినీ రాజ్ఞః" అని కితావదాయు శ్రీనివాసాచార్యులవాడు. "హంసపక్షికా Was a Concubine వేగ్ of the king"- అని వేదము కంటేలరామకృష్ణులవాణ్ణి, విమచకుడు 'అది తన వారిలో నన్ను జట్టు పట్టుకొని కొట్టుకుని కొన్ని సేమ ఎట్లు తప్పించుకొనును' అనుచుయు, అందులకు రాజు 'వాగరముగా తప్పించుకో' అనుచుయు అది బోగముపిల్ల యింటి వృత్తి మని గూఢిపేయుచున్నది. ఆ హంసపక్షిలో 'పక్షి త్కృత్ ప్రగయోన్య' - ఒక కూరి ప్రాయముం గలిపినాడట, గువ్యంతుడు. తన వాక దొరక వసుమతి (నది) యింట వేయువాడు, మరల తనకడకు రావేను. అన్న సూచనగా తన మధ్యాహ్న నిర్దిష్ట గీతాభ్యాసముగా మధుకరాపదేశమున ఈ వృత్తముం వాడినది. రాజు నవ్వును 'అయ్యలంబంధ మును గ్రహించితిని' అని చెప్పిపంపుట "మరల ప్రణయ మును సాగింతుమరే—కేడో రణా కర్తుమరే" అని యుంబట తెలుపుటయే. అట్లు నవ్వుగా అంటట హంస పక్షిక ప్రసాదము ముగిసినవాయింది. అటుపై కలువ ప్రస్తావము. ఏమనగా, అంటట రాజు అనును—కిం ను ఖలు గీత మేవం విధార్థి మాకర్ణ్య, ఇద్దజనవిరహ దృశ్యేన బురగ సుర్యజిగ్గోన్య. అథవా—

రహస్యజీవీ విశ్వ మధురాంశ్చ విశవశ్చ కర్తా
 వద్యుశ్చుకో భవతి యత్ సుఖితోఽపి జన్తుః,
 త చ్చేదితా స్మరతి మాన మబోధభార్యం
 భావితరాజీ జననా నర సూక్ష్మదాని' అని.

'ఇది వర్షముల నిష్ఠి!' అన్నాడు కాలిదాసు. ఈ యుక్త్యుక్తము, వర్షములగున దాని తెలివిదోగూడ, కాలిదాసు కాఁ నుతేజ్యుడు చెప్పగలడు, దుద్యంతకుం కాఁ నుతేజ్యుడు దానిని పఠును ఇట్లు వాచారంభముం జేరయింపగలకుం! శికుంతలసంయోగము, రాజాస్థాని కి రావనాత మైనంగను, అబ్బి భావనీగ జరిగినంతర సాహ్చర్యమునోజి విహారియనది దుద్యంతకుని పర్యావరణ తనకు ఎఱుంగరాని నిజవర హితవలన నే అనియు, కావమున్న ను రతి! శికుంతలా వివయగ విశ్వేనము కూడెచిటి ఇగి యిట్లుని యెఱుంగరాని మోమెరయు అకూపాటును అయినదన్న కూన సీగ 'హ.య్యనును కాలిదాసు ఇట్లు అనన్యాయ్యులుగా చెప్పివానిని పంప్రవాచునిగలు అంగున, ఈయంగము యేద శికుంతలకన్న నుద్యంతకుని! పరిశీ; ఆమె భాగన్న ను దుద్యంతకునిభావనీ ఎక్కులగా చెప్పినదనినను, కాలిదా వారిది మనకు ద్రవలను ఒక్క తెఱుంగదే. అయ్యో ఆమె ఇక నేమిచేయుగదా అన్నట్లు అయ్యో ఇత డింక నేమిచేయుగలను అని పించును. 'Sakuntala feels as if she had been struck with a thunderbolt' అన్నాడు రచించిన. అజీ 'Dusyanta feels as if he had been struck with a thunderbolt' అనదనినను. 'అజనో ధర్మాకేషీతా భద్రః! ఈద్యంతానామ నుభోపవతం కూపం దృష్ట్య కోఽన్యోగిం దహరతుః!' అని కన్న వాగు విన్న వారు గుద్యంతకుని ధర్మాకేషీతు మెచ్చుకొన్నారు. అది కాలిదాసు వ్యూహము. 'వ్యవధేశీ మానియితుం! విహనానీ జన మిమం చ హితయతుం! అని దుద్యంతకుడు విట్లు ఏర్పినాడు! ఇందు పుటలు తీసిన పదియారవన్నె బంగార మైవాడు. తనవార సానుమతి గుద్యంతకుం జూచుచుండినపుడు శికుంతల కైన ఆతని యాజుని మనుచేయుగొలుమునకును వసుమతీ దేవిని తప్పించుకొనుటకును అతడు పడినపాటు పరిశీన పలుకు ఎంచివాని 'అన్యసం! క్ర ప్రహృదయింఁడిసి ప్రభుమంభావనామ నేక్షితే. అవో! కింభిల సాహ్చర్యం ఏమ ఇహనో' అని గుద్యంతకుని దాక్షిణ్యమునకు ఇతడు వారిం గూర్చిన మగవారిలట్టులు కనిపట్టగల తన యధురగ ప్రాగల్భ్యముతో దజాపు పరిశీన. అనుచేయుచుచే ఈతని హృదయము గాఢముగా శికుంతల యొడ పంక్రొంతుని సానుమతి! ఇంతిట్లు ప్రత్యక్షమేగదా. బసను ఇతడు అంతఃపుర పరిశీలన

కాకుంఠలము: రవీంద్ర కవింద్రుడు

డాక్టర్లును రక్షించువాడు అను నాతని సౌజన్యమును పయితము ఇప్పుడు ఎఱుంగుచున్నది. ప్రథమ సంభాషనను ఇట్లు అజ్ఞాతమున నితడు మఱి నాడు, అన్యాయముచేరిన నను, కకుంఠలను ఏల నిరాకరించె నమ్మా! నిజముగా నామృతదేత నే కావలయును. మఱి యాచట పేల కలిగినో గదా, పాపము! అని నాను మఱి తలపాఠలు.

రవీంద్రనాథ మహర్షి గొప్ప కవి సహృదయు చక్రవర్తియే. అంగింగూడ అతిపాదసహజమునో హాసముగా పుట్టుండులంటేరై బ్రాహ్మణీయ నాను నయే. విశ్వవిఖ్యాతకే. ఆయన యంగ్లగంధములను పాఠ్యములుగా గొప్పయూనివర్సిటీ పరీక్షలకును ఇడుదురు. హిందూరచితమున అంగమును అట్టి డుట అగును, మఱి తద్గీర్వానపరిచితి పాండిత్యము ఎట్టివో నాకు తెలియదు. ఆయన ఈ కకుంఠల గుచ్ఛగుతుల యిగుప్తురెయ్యెను పారపాటునిం బడినానియే చెప్పవలసియున్నది. కకుంఠలం గూర్చిన నాటలు అంత కాపున్నను గుచ్ఛగుతుం గూర్చిని పాఠీయులై యును. అది యొక వేరే పాక్షాద్గీర్వాణిపరిచయము చాలందనున అంగింగూడయియుం నేమి. ఆయన వ్యాఖ్యానించిన పాండిత్యం ప్రథమయిన గీతీయును గొప్ప కవిసహృదయైచక్రవర్తియే. అయ్యేయియు గీర్వాణకాకుంఠల ప్రతిష్ఠిత పాక్షాద్గీర్వాణి పరిచయము కలవాడెనో కాదో నాకు తెలియదు. కానియే తోచును. ఆయన మెచ్చుకొని రవీంద్రనాథుడు కొదవ్వు వడి యానంగధానిమే యును. తొలి మూడెండు కథయు కకుంఠలను సఖులను ఆశ్రయించినది బాల్యపు గుఱుమములు అనదగునేమి. నాలవయంకమున నానున కకుంఠలను అంతర్వర్తిని పరియింటికి తరలించుట పూరితీతి కాపు పట్టుటయో? నూరిచాక్రమును భరతుడోడి కకుంఠలను దుచ్ఛంతుకు నూడుట ఫలమై, నడిమి యైదవయాచట యంకములకథ పూవు ఫలపరిచితిని క్రమానంతయో? ఇట్లు అవయవములు విలీన విలీన పరిక్షించు దగ్గరినా. ఎక్కినను రాగము మిక్కిలగ్రామ్య తేరిరాంగ రామణీయ కమునండి స్వర్ణనిత్యత్య రామణీయకమునకు ఎత్తిపడి నది, ఎగిరింపబడినది అనుట అజ్ఞాన! అది అదినుండి అంతము నాకు విశిష్టపద్ధితతోనే వెలసింది. కకుంఠల చరితమునగాని దుచ్ఛంతుని చరితమునగాని

ఈ యేదంకములలోను ఎందును ఏమూరినయినగాని లేదు. ఇకను భూస్వర్ణముల కొక్కట యోగము- అదెట్టిది? ఆ సంయోగము కాకుంఠలమున వికాసమున అని గీతీ. భూమి క్రమముగా స్వర్ణముగా పరిణమించును, అది యొక్కడ ఎంతో ఆ పరిణతిం జెంగనో మనము మెలకువ కలిగియు కనిపట్టు నేరమని ఆగీతీనూ క్తి రవీంద్రుని వ్యాఖ్య. దానికిగాని దీనికిగాని అర్థమేమో, నిర్వాహమెట్లో. (a) తొలి మూడెంకములలోను కథ నిర్వాహ్యత కన్యాశ్రమము లోనిది. హిమాలయును నడివారము, మాలినితీయు, హంపిడునములు, జంకకనువులు, పూలవోలలు, లతావలయులు-నినితోడి ప్రకాంఠిమగు నాశ్రమము, స్వర్ణవలీయును. ఇది భూమియూ స్వర్ణమా? మేంక నూతున మెలవుడి కనుకొని; పునానాశ్రమము, అచ్చర కనువింక నాటినాటికి స్వర్ణమున స్వాగతముం బొంగునాడు గుచ్ఛంతుకు. పాప తొలికొంగార విలాపము భూమి. అది భూమియే యగునా, స్వర్ణమగునా, భూస్వర్ణంయోగమగునా? (b) నాలవ యంకమున నానానకును నూతునను వింక కనులు తీగ్నినాదమం గూర్చు మింబ అగ్ని నాగిరీర వాక్కు, విశదీకరిత దిగ్గజాతీలకామవులు, నా రొంకినది. స్వర్ణమునను దొరికినో గుచ్ఛంతుని విధిమనుకు స్వర్ణకేతులు, దిగ్గజాతీల స్వర్ణకామ భరతులు, చారితి అగ్నిరీరవాక్కున మింబ అగ్ని పూర్వక రహస్యంతర కమలీని పారితాది మార్గనాని సుభాషాంతియను-ఇయ్య భూస్వర్ణంయోగమునా? (c) విశదీకరితమున భర్తృనిరకృతియై ఆ పరితాగ్ని శోణమునండి వెలువడి నిధిగూడితి రాగానే దిమ్మ వోపక ము కకుంఠముగా ఏనువజొచ్చిన కకుంఠలను శ్రీతీతోరి మేంక అచ్చర స్త్రీయే చాయ కొనిపోవుట అది భూస్వర్ణయోగమా? (d) అరవయంకమున దుచ్ఛంతుని విస్మయ విరహములకు పరికినమును అచ్చర సామంతి గిగిచ్చి చూచుమండి స్వర్ణమును ఎత్తింగి, పునానంయోగమునకు నేడతలు పనినకుచున్నారని చెప్పి వింటి కెగిపోవుటయు, మాలిని ఇంద్రులక మతో దిగిచ్చి దుర్బలపరిహారమునకు దుచ్ఛంతుని స్వర్ణమునకుం నాడ్గొనిపోవుటయు-ఇయ్య ఒక తెలంగ భూస్వర్ణంయోగ మగునా? (e) విశద యంకమున స్వర్ణమునండి చారిదందనదర్పా మందార మాలతో దుచ్ఛంతుకు తన విజయప్రకృతి నేడతలు

పాదుచంద్రగా వినుచు వాయుస్కంధములను వరుసగా దిగుట, వరుసు హేమకూటమున, అటు స్వర్గమునం గాక ఇటు భూమినిం గాక, అంతరాళమున నుండి, స్వర్గమునకన్న నిర్వృతియిడు అమృతప్రదమువంటి తోట, ఎటు చూచినను కల్పతగుళికిందనే పసిడి తామరకొలకుల చెంతనే చింతామణితలముల మీదనే, అప్పురః పరిపరిశుభ్రమనే యుండి, తెఱచిన కన్ను మూయకయు మూసినకన్ను తెఱచకయు ఏకధారా ధ్యానముగా తపముచేయు ఋషులుండువోట మరీ చాక్రిమమున ప్రవేశించి సర్వైదమనునితోడి కేవలతల పునఃసంయోగముపొంది, అదితీ మరీచుల దగ్గమున చేసికొని తిరలి సకల సామ్రాజ్యభోగములకు హస్తిన బంగాళా చెరుట-ఇది గుచ్చమైన భూస్వర్గ సంయోగముగదా? ఇచే యగువా ఆ యొక్కటమైన భూస్వర్గసంయోగములు, గీతే తన మనసునకు తెచ్చు కొన్నవి? నాడు అట్లు పీఠిలో విచ్చుచున్న కేకుంఠలను తల్లి మేనక కొనిబోయి హేమకూటమున మరీచాక్రి మముం జేర్చెను. దాని ప్రయోజన రహస్యమును కాలి దాను దువ్యంతునిచే చెప్పించినాడు. అతిశును అను శయనుఃఖాగ్నిలో గుర్తుతెలియనట్లు మాడి యను భావనాక్రియతో నుండువాడు స్వర్గమునుండి వచ్చు వారిలో మాతలిచే అచటికి చేర్చబడెను గదా. అచట అడుగు మోపగానే అత్యుచు జలుమనగా 'స్వర్గా దధిక తరం నిర్వృతిసానం! అమృతప్రద మిత అనగాఢోష్ణి' అనియన్నాడు. ఎట్టి భిన్నచిత్తమును అచట తనంతట ప్రసాదము గడును, కావున నాడు కేకుంఠలయు, తల్లి తన్నుచట దింపగానే, తనంతట అట్టిచిత్త నిర్వృతి గన్నది. రహింబ్రుకు చెప్పిన యా పుట్టుపతిరత కేకుంఠల తన యెఱింగిన యేకారణమును లేకయే తాను భర్తృనిరకృతమైనందున, మఱి తనకు ప్రత్యాకాశ

కాశము లేదు, ఫలము కారకయే ఆతాపసన్నిధిత్రేక మున, దేవతాగుగవుల సాక్షాత్సన్నిధిలోను ఎఱుక లోను, ఇక్కడ అంజలును ఇట్లే యన్నట్లు, సాధారణముగానే విరహావ్రతము తొడంగినది. మరీచుల వారికి కేకుంఠలను చూడగానే కాపమును, దాని నివృత్తి కాలకముములును చిత్తమున పొలసినవి. అదియే ఆమెకు ఆయన కరుణాకటాక్షము. కాలమున భర్తృపునఃసంయోగఫలము సమకూడినది. మఱి మరీనీతీరపు శ్వామ దైవిక కామసంయోగము అను శయనుఃఖమునను విరహదుఃఖమునను మాడి స్వర్గస్థమై అత్యప్రేమసంయోగమైనది. కాకుంఠలమున ఒక్కట భూస్వర్గసంయోగమున అయిని రహింద్రస్థి వ్యాఖ్య. మఱి తొలియంకమున 'కృష్ణసారే దద చృతేభః' అను మాకు తొలి భాషితము మొదలుకొని కడపటి మరీచుల యాశీర్వాదము 'త్యయి భరతు విజౌఃః ప్రాజ్యోశ్యస్తేః ప్రహను' అను ముగింపునఅకు 'భావో భావం నుదతి వివహు వ్రాగవన్ధః స వివ' అన్నట్లు వికారాగ బంధ ముగా వెల్లి విరిసిన కావంతల కృంగారసంపుడుడువున పెద్దలు అనుకాశించిన యా 'సద్విద్యఃపరనిర్వృతి' పొంగాడుచందగా 'అత్యుదేవ సంతసము గొనునో, సుఖపరవళమగునో, పండువు గనునో విందారగించునో అది యెల్ల బ్రహ్మాండం సబ్రహ్మచారిగా సమృద్ధ మైనది. గీతే Wouldst thou the young years' blossoms' ఇత్యాది ఆత్మానందోద్ధారమునకు ఇ యెల్ల ఇంచుక ఒక తెఱంగు సమర్థన మగునా?

"పావ్యన్య కృత్యునాకు వృద్ధులు చ
క్రేయాంసీవీయం కథా
మన్యాద మనోహరా చ జగతాం
మారేత గర్జిత చ."
"సరస్వతి శ్రుతిమహతాం మహియ్యతామ్."

గృహాన్ముఖం

శ్రీ తాడిగిరి పోతరాజు

మునిసిపాలిటీ కార్యాలయం నుండి బ్రహ్మరాక్షసిలా కోక పెట్టింది 'సైరసు'. రాత్రి ఎనిమిది గంటలయిందని గ్రహించి, అందరూ త్వర త్వరగా తమ తమ కార్యకలాపాలు ముగించుకొనటానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అప్పటివరకూ కార్యస్థానంలో నినుగ్గులై ప్రపంచాన్ని మరచిపోయినవ్యాపారస్తులు, రాజకీయవేత్తలు, సైరసు చెవుల్లో 'గింగరు' మనేపరికి త్రుల్లిపడి, ముంజేతి వాచిమానుకొని, ఒకరినొకరు పెలపుతీసుకొనటాని కుప్పక్రమించారు. దుకాణదారులు, షబ్బు లెక్కపెట్టికొని, కొట్లు మాస్తున్నారు.

కంటివేళ ఆ బహర్లతోనున్న అవసరాన్ని తపటికి వాయిదావేసి అందరూ సద్గుణంబూన్న పేర్లలో, ఆ ప్రదేశానికి వింత వ్యక్తులు, కొత్త వ్యక్తులు పోగవుతున్నారు. రాత్రించదులను ఆహ్వానించటానికై వికృతంగా తీగలు చుట్టకొని నిల్చున్నాయి విద్యుద్దీప్త స్తంభాలు. ఉదయం ఆఫీసుకు బయటకేలే ప్రభవోద్వోగంబూ జరుగుతున్నాయి. చోరలు మెయిన్ రోడ్డు ప్రవేశిస్తున్నారు. వీరి కార్యస్థానకు అనుకూలమయినవీరినిగిరి. వీరితోపాటుగా, వీళ్ళ సవరిపిల్లలైన బాలికలు ధర్మరక్షణార్థమై, ప్రజాక్షేమం కొరకు, విజిల్స్ చేసుకొంటూ, సంజలు చేసుకొంటూ జాగరణకు సిద్ధపడుతున్నారు.

ప్రతిరోజూ, ఈ పేరకు, ఈ రెండువర్గాలకు చెందిన మానవులు ఆడారిలా ఆ సినిమాహాలు ముందున్న సుత్రంబద్ధ సమావేశమౌతుంటారు.

ఆ సత్రం రెండుభాగమే. క్రిందిభాగంలో అరఫరంగంపాడుకునవున్న ఆ పంచపాలిలో నానా జాతిసమితి సమావేశం జరుగుతుంటుంది. ఆ పంచకు ముందు భాగాన, శిల్పమై చిల్లలు పడేపోయి బీరాడుతున్న మురికిగోడపట్టాలు వేలాడుతున్నాయి. వాటచెంత నీ, అతుకుబడేసిన కౌవిగ్గెలు, చీరలు అరకట్టబడివున్నాయి.

ఊత్రంలో జననూత్రం పల్లకనే వున్నారు. అక్కడక్కడ ఓ సన్యాసి, మురికిగడ్డలమూటలు, వాటి

చెంత నీ వగ్గుకీగిలై నిద్రిస్తూన్న అనాగిల్లలూ, తప్పు మరెవ్వరూలేరు. ఆ సత్రాన్ని చిరకాలంగా కనిపెట్టికొని బ్రతుకులు పాగిస్తున్న మహాభావులందరూ, ఇంతకుపూర్వమే "మాదాకవరే తల్లీ!" ఉద్యమంలో పాల్గొంటానికి వెళ్ళింది. ఇప్పుడా ఉద్యమ వాయువులందరూ, జట్టు జట్టుగా చేరుకుంటున్నారు. అంధులు, అంధవికలాలు, కుష్టుగోగులు, వర్ణభేదం పాటించి, ఎవరి నిర్ణీతస్థలాల్లో వారు పదిగి కూర్చుంటున్నారు.

వీరుకొక భిక్షులవచ్చేసేవారు క్రిందనున్న మురుగుకొలుర చెంత నీ వంటప్రతుల్ని పాగిస్తున్నారు. పొయ్యికింద మంటకొంకు కారులైగముక్కలు, చెత్తచెదారం ప్రోలచేసి, కాల్యుతున్నారు. వాళ్ళకు సమాపంగా 'పెట్టబిడ్డ'లో చేరి రెండుపంజులు మామిడివిత్తనాలు కొరుకుతున్నాయి. మందంగా నిశ్చలంగా ప్రవహిస్తూన్న ఆ మురుగుకొలుర, అదోకంక మైనగర్లందాన్ని వెదజల్లుతోంది. కాలుతున్న ఆ లైగు ముక్కలు అదోకంకం కంపుకొడుతున్నాయి. ఎ వాసన ఘోలుగావుందో నిర్ణయించలేక బా.సాగులు ముక్కకు 'గనూలా' ఆడ్డం పెట్టికొని నడక పాగిస్తున్నారు. అయితే ఆ వాసన ఆక్రమణకు అగమ్యతాప వ్యక్తులపై ఎలాటి ప్రభావం చూపలేదు. ఒక్కరు తప్పు అందరూ, ఆ నీక అనుభూతుతో, స్వర్ణకుతో, నిర్మత్తుగా కూర్చున్నారు. మామూలుగా పార్కులో కూర్చున్నట్లు. ఆ వ్యక్తి ఎవరుగానున్న దిమ్మెకు కాళ్ళుకొని పెట్టి, తల్లికింద ఒక పాతపడ్డల మూట పెట్టికొని కళ్ళుమానుకున్నాడు. రిబ్బరు కొలుకున్న వాసన ధిరించలేక "ఫీ...పాడు గవులు...గబ్బుకొనుతోంది...ఎవడా అక్కడ" అని గర్జించాడు. ఆదెబ్బతో, అక్కడచేసిన దైవస్వరూపులందరూ అటుకేసి చూశారు. మెంతులాలచ్చి ఆ పొయ్యి వెలుగు అతినిముఖంపై పడింది. కోడేరులా ఇంత పొడుగు ముక్కు, రెండుగుబ్బులావున్నకనుబొమలు కుంచించుకుపోయాయి. గంటలుపడిపోయి, జ్యోతిరూ మెరుస్తున్నాయి కళ్ళు. వెలుగు ముఖంపై బడగానే కను

రెప్పుడు ముకుళించాయి. బాధగాకళ్లుమాసికొన్నాడు. దవడ ఎముకలు ఎత్తుగా ఉల్చి బయటికి పొడుచుకొస్తున్నాయి. “నుంటు అత్తుకున్నారే!” భయంపడితే స్వరంతో, దీపంగా సమాధానమిచ్చింది ఒక కంకరి పొయ్యిదగ్గరనుంచి. దానితో తృప్తిపడి ఆశ్చర్యమిచ్చి వెనుకకు చేరిగిపడ్డాడు. అయినా విసుగు, కోపం తగ్గలేదు. “ఎవరవ్వతం... ఎవరవ్వతం” అని గొణుకుకున్నాడు.

అంతలో అక్కడకు మరొక దిక్కరి చేరాడు. పడకున్న ఆ వ్యక్తికిని కోపంగా చూశాడు. కాని పడకున్న వ్యక్తికి ఆ చూపు కన్పించలేదు. ఇక లాభం లేదనకొని “ఏయ్! ఎవరు నవ్వు? నాపాట్లోనుంచి లే” అన్నాడు.

పడకున్న వ్యక్తి కదిలలేదు. పలకలేదు. “నీకేమోయి చెప్పింది. లేతా? లేవ్యా?” అని రెట్టించాడు. అప్పుల వాడి ‘పెన్ను’గ్నయినట్లు, మళ్ళీ రెండుపాట్లు పీలిచాడు.

ఈసారి పడకున్న వ్యక్తికి ఒళ్లు మండిపోయింది. చివ్వునలేచాడు సిగ్గులరెకుట.. “లేవోయ్... ఎం చేతా? నీ?” అని పుండాగా హెచ్చరించుకొని పలికాడు.

ఆ రక్షకులమనిషి కవాయివాడి భంగిమలో లేచి నిల్చుకోవడం నుండే జల్దరించింది. కాని ఇప్పుడు నోరు, యానుకూలమంటే, అందరిదగ్గిలో కేపు పువయి పోతాడు. ఈ ఆలోచన తల్లిగానే కోపం పొంగిపోయి “బూత్ పేను”గా బయటికొచ్చింది. “ఈపాట్లో నాచూ నేపడుకుంటున్నాను..... ఇప్పుడు నవ్వులేతా? లేవ్యా?” అన్నాడు పిచ్చిగా భయపడినాని. ఏదో మాన్గం కనిపెట్టినట్లు : “లేవని నీ కన్నీళ్లుగా నవ్వులాయ్... కావలంటే ఒక చెట్టు నమస్కారం” అని క్రోధావేశమూర్తయి పిడికిలిబిగించి, చెయ్యిపైకెత్తి గోపెత్తి ఆనాడు.

రెండవవ్యక్తి పొల్చిపూనే పొట్టిపనిషి. అతను చెయ్యిపైకెత్తికే నుండేలాగినంత పనయింది. శరీరం కంపమైంది, అయినా ధైర్యంపెట్టి “ఏమిటాయ్? కాస్త జరిగినయ్యో! అంటే పెద్ద పక్షాదులాగ మాటాడతావ్... ఎంతవందిని కొడతావు నవ్వు?... అసలు నేనెవరో తెలుసా... బాగ్ లె...” అంటూ తన గళ్లు అంగీకరించని నిశ్చయంతో నడుంపై చుట్టుకున్నాడు. తరువాత చేతులు పైకి తీసున్నాడు.

ఇంతలో ఓటార్ ఆ సమయంనుగా చూచుకుపోయింది. అప్పుడు దాకా దీపపు కాంతులు ఒక్కొక్కటిగా చాళిపోయిన ప్రసరించి, ఆ దిమ్మెలపనిట్టిని విగతంగా వాటిపొయ్యి అకాలంలో, రౌడీయూర్తయి, విలయతాండవనానికి సిద్ధమై పెడిమలు కరచిపట్టుకున్న మెదటివ్యక్తి ముఖాన్ని రెండవవ్యక్తి కున్నవ్వంగా చూశాడు. నరాలు పెల్లవికి, శరీరకష్టం కుప్పరిపచేసి అకలి గృహకాయం, రెండవవ్యక్తిలో గత పృథులను తట్టిలేపింది. కాని ఇప్పుడు ఆలోచనకు తావులేదు. కాని ఆ పృథులతో భయం ఉద్భవించింది.

ఇద్దరూ అధిగతులలో నిల్చుని, ముష్టిచూస్తూనే సన్నగ్ధులౌతుంటే, తక్కినవార్యంతా నిమగ్నంగా విగ్గగాజ్వలమిరి పగ్గలేమీకబుగంలా పరికిరిస్తున్నాడు. ఆ పరికిరిమలలో ఒక అంధురకలుగజేసికొని “ఏమయ్యా? ఈసారి విగ్గదరిలో వారికి కాదు... రవ్వంత మనసుతీసి పొద్దున్నే పొద్దున్నవార్యం కేంకీ కొట్టాలి... అగనుకొవలం” అని తీగ్గుచెప్పాడు. ఆ తీగ్గుగా బారి, కాంతిపియ్యకంకన్న “పోలికుల భయం” ఎక్కువగా పరిగిరించింది.

ఇంతలో మనోకాద ఆలోచన వెళ్లింట్లు, ఆ సమయంలో మనోకాద గీతబాసిన, పెద్దపులి పోలికలు, కొడిపుండా, కత్తిపాముచేరున పీను - మొదలైన చిత్రాలు నిగ్గించాయి పోలికలొక్క చూచి అందరికీ భయం వేసింది. వచ్చినంటే అందరినీ వెళ్ళిపోయానని స్ఫురించిన నీ ఎవరితావులకు వాడు వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ పెద్దపులిబొమ్మ అని అవగతం దా రెండో వ్యక్తి. (చేతులొంది రాజీనామ యవ్వలంతో పోరాటంలో పోల్లంటూన్న అధ్యక్షులు వెంటనే, కాలిపోయిన గడ్డివాముల్లా క్రిందకొరిగి దూరభారంగా పరికిరిబడ్డారు.

* * * *

ఆ గళ్ళులంగీకరణకి నిగ్గిలబట్టలేదు. గతానికి సంబంధించిన ఎన్నో దృశ్యాలు మురికిమిప్పువై ముసురుకున్న దొంగలాగా కళ్ళమందే మెలపసాగాయి. ఏడు సంవత్సరాలక్రితం, తన ఒక బారిక మెడలో గొలుసు అపహరించిన తారానికి కారాగారానికి విడిచిపెట్టాడు. అప్పుడు తనకొక ఎరుగుగానున్న గదిలో “పిరాస్యాను” అనే ఖైదీ పుంటాండేవాడు. చాత్యా నేరం అకాపింపబడి ఎలానో మరణికితప్పి ఇరవై సంవత్సరాలు కారాగారవాసం అనుభవిస్తున్నాడు.

గృహస్థులు

అఖిలే ఆహారభాగము, ముగ్గురు మనుషుల పెట్టిన పనిచేసి, వాడైనవాని ఆ రాగింజ. భుజితిలా పిల్చిపాతని పక్షకాని ఎనుబోతులా నుట్టుపెట్టెవాడు. తోటికై నీలందరికి ఆరివంపే ధయం, అభిషం. ఆ సమానం అంధకాగబంధుర మేవును ఆరచగా పడి పుండేవాడు. పాటుంఠిం, ఒక అక్షం నేపు క్షణలను శృంఖలాబద్ధులను చేసి వాయువీవనంకోసం బయటికి తోలేవాడు. ఆ సమయంలో, కై నీలందరూ, వివేదం గా కలుగు చెప్పకొని సంతోషించేవారు. అపవిత్రమైన అరిను మానవరం చాలించేవాడు కాదు. ఎప్పుడు రిడిచి పెడం నే తిపాతవా, విమర్శ చెయ్యక ఏమిచెయ్యాలనే భావాలూ ఉద్భవించేవిరావు విరాళి, వ్యాఖ్యాత ప్రస్తుతమాటాండే. నన్ను గాగరిగింబడన బోడి తిల, చాలీచాచి అగర్భియక్కాతో వికారంగా పుండేవాడు. ఒక్కరుంటూ తప్పాలంటే, అరిను చేసిన అపగ ధానికి తీసి అనుభవించున్నట్లు, పశ్చాత్తాప పడుతున్నట్లు కన్పించేవాడుకాదు. వెలుగుకుకాని, గాలికాని ప్రవేశంప క్షయంకాని ఆ కారాగారానికి చాలాజాల గంభీరంగా పుండేవాడు.

ఒకకోణ కై నీలందరు, శృంగిలాల గలగలపని రొదచేసికొంటూ నుట్టులు నుట్టులుగా చేరి చెవులకొరు క్కుంటూ వారు. ఆగ్నికాగ్నిని ప్రకటిస్తూ చెప్పకొని, మూల కందగడ్డలా పెట్టుకుంటూ వారు. కొందరు నానామాతులు తిడువారు. ఆహారం ఏరావ్యామిలో కొంతచెరిసిన కలుగజేసివాయి. అరినుమానముద విద రితిమైంది.

“అడవాళ్ళ వాడల్లో ఒక గర్భిణీప్రేమి జెయ్యరు బలంకొద్దీ తిన్నట్లు. ఆ ఆక్రమచర్యంన, పిండం దూసుకపోయి, ఆమె మరణించింది” ఇది అంబ జరిగినసంగతి. ఆ గుర్తులునుగూర్చిన విశేషాలు మరి మరి తర్కించుకోనేలా, కై నీల లోపలికెళ్ళగలసిన అవకాశంను నూచిస్తూ వాడల్లో గంట వినిపించింది. వెంటనే వాడైన వెళ్ళటానికి మాకుం జూరేకాదు సంతకం గలగలలాడించుకొంటూ, స్వపాదవివ్యాసంతో ఆహార భాగీనాసరితం చేసికొంటూ, ఎండి ‘మంత’ (గంజి త్రాగేబొద్దు) వాడు తీసుకొని, చీకటి గడల్లో జోగబడ్డారు.

పైగర్లును పురస్కరించుకొని రెండవకోణ వాడల్లో చిన్నగల గంట జరిగింది, కైలరు వాడలను వెంటినుకొని పర్యవేక్షిస్తున్నారు. ప్రతిగదిలోకి తొంగిచూచి తాళితుక్కలగా చూస్తున్నారు. ఏరా

పాస్విగదిలోకి మాసి “నీడివియం బాగ్ కర్త... పాగరు పాతు... దరుద చూడు” అన్నాడు. అప్యవతని పెనిపెనున్న కోగమింపం, మరింత సాగనుగా వాస్యం చేసింది. “వియనుగూర్చి నువ్వయవా వాళ్ళకు సాపురా” అన్నాడు కోపం, అపహ్లాం, తాద సమ్యగితిమైన గొంతుతో... ఏరా పాస్వి

ఆహారలతో జెయ్యరు మానం నలబడిపోయింది. “ఏమిటా, రాన్కె! దియనుగూర్చి చెప్పాలూ నీకు” అంటూగూప ప్రవేశించి తెల్లని పిదప్పి కొట్టాడు. మళ్ళీ గంజో దెబ్బకొట్టటానికి చెయ్యి పైకెత్తాడు. కొట్టబోయ్యేసరికి, ఏరాపాస్వి అరిని చెయ్యి లంకించుకొని క్రింపు నంకతీతాకు నంకతీసి, పందిమెలలా ఉద్విరాయిని అరిని మెడపటకొని రెండుమాకు నిమిషాలనేపు క్రింద మనకుండా బంగా ఒత్తిపట్టి... అంటూ ఇంటా గెంతుకొట్టలు తొగించి గది బయటికితొక్కాడు. చేతుల రెండూ అడ్డంగా గొలుసుతో పరివేషిమైవున్నాకాని తేక పోతే తూపాటి కామెడ ఇంకింకొత్తు వునాచిపాడ్యుంది.

ఆగ్నికాగ్ని తిలకిస్తూ వాడెవలు ఇద్దరూ సరిధించిపాడ్యులు, జెయ్యరుకం లేమందునాగ్నిద్దరూ మార్చిపోయినట్లు కన్పించారు. జెయ్యరు గదిబయట పడివెంటనే వాళ్ళు తాప్రపంచంలోపడ్డారు. వెంటనే అభీసనుగార్చి అదిరా తాదగా లేకనేతాగ జెయ్యరు లేచి మెడపడుకుంటూ “కార్తీచంపేనాతే... పాగరుబోతు వెనా—అసలు నీకు మరగతికి విధించాల్సింది.” అంటూ గది ఇవతల నిల్చుని ఏరాపాస్వి మూఖాన పెట్టు పెట్టు రెండుదెబ్బలు చరిచాడు.

దీనిని ఎగురుగతులలో వున్నవారు స్పష్టంగా చూడారు. మాడలేక పోయిన కై నీలుధ్వనులనుబట్టి పరిస్థితి తోహంచుకున్నారు. వెంటనే హృద్వాసాలు ప్రకటిస్తూ ‘హే’ అని నవ్వాడు. ఆ సప్రతిధించలేక జెయ్యరు “మలక” అన్నాడు రొప్పకుంటూ. నీవుపంది లాంటిశృతో జెయ్యరుల వాకిశృతికి వేళ్ళా ఒక చూపు విసిరాడు. తీగంలో ఆ సప్రతి అంతిరానమైంది. జెయ్యరు వెళ్ళిపాడ్యులకు నలుమూలనుండి, “భలే పని చేశేవురా?” అంటూ అభినందనాలు వచ్చాయి.

రెండవకోణ, చాలాప్రయత్నమని జెయ్యరు చేసిన అభియోగం ఫలితం గా ఏరాపాస్వికి చివ్వుకారా గారవాసం పొడిగించబడింది. చానితోపాటుగా ముప్పు కొరడా దెబ్బలు స్వీకరించాడు.

తానంతులన ఇవ్వడాగల్గులంకిత్యక్తికి సమ్యగి పథంలో నిన్ను జరిగింట్లు కన్పించింది. ఇవ్వడకోంతు,

పొగడం, కదలికలు, స్వరూపం, తనతోట పీకువ క్రయింగిన కట్టికలో ప్రకాశిస్తున్నాయి. అయినా పల్లరించుదామనగాని “వీరాస్వామి?” అన్నాడు. సమాధానంలేకు నిద్రపోతూనా, జేమా, ఎందుకులే, లేక. నువ్వో నీ నిశ్చలంగా వుండకొన్నాడు.

కా’ ఆ మొదటివర్గ క్రి అటునుంచి ఇటుపార్శ్వ, పచ్చిబూతులు రెండుతిడుతూ “నన్నా పేరే వుండ నిశ్చలంగానా... వాళ్ళిసామేం పోయింది”..... అంటూ మళ్ళీ రెండుబూతులు తిట్టాడు.

“నీ పేగు వీరాస్వామికదా?” పల్లరించాడు గళ్ళిలంగీవర్గ క్రి

కట్టి పల్లెపురుగులూ, పెద్దగా ఆవులించి “కాదు... నా పేగు నంబర 29” అన్నాడు క్షుప్రంగా. కాని వీరాస్వామికి ఇంకె అయ్యసంకల్పరాలక్రితంఎప్పుడో, పోయిన జన్మలో, ఆ పేగునివట్టు ఒక అనుభూతి కల్గింది, ఆకట బద్ధించిన ముఖంకేసి నోగు జెరమణిని పరికిలనగా చూశాడు. కాని అంతలోనే ఏదో పరిలో నిమగ్న జైపోయాడు.

“వీరాస్వామి...” మళ్ళీ పిలిచాడు గళ్ళిలంగీ వర్గ క్రి.

ఈ పేగుతో తనను ఇదికాకెప్పుడో, తూరరానికి ముంగు మనుష్యులు పిలిచినట్లు జ్ఞాపకం వచ్చింది. శిథిల మైన గోడలలోనుండి ప్రసరిస్తూన్న కంఠికర గుంట, తన పేరుకు సంబంధించిన పృథ్వి మేల్కొని చింది. ఇరవై అయ్య సంవత్సరాలనుండి ఇస్స జైత్రుడూ ఆ పేగుతో పోవటంలేదు. జైలులోవుండగా ‘నంబర ఇరవై తొమ్మిది’ని పిలిచేవాళ్ళు. కానీ పుతట పటాయించి అతని పేరేకర్ భువనరచితోలేక, విన వస్తూన్న కంఠస్వరంకేసి నిర్లక్ష్యంగా చూడసాగాడు.

గళ్ళిలంగీవర్గ క్రి ఏమీ పాలుపోలేదు మతిగ్రహణాని కిది ప్రభువునానాకావోలు నమస్తున్నాడు. కాని ఒక అర్ధగంటక్రితం అతినిద్రవరస సాధారణ మనషిలా చేసి వుంది. ఇంకే వేదమునున్నాడు. అయితే తనకు ఖైదీగావున్నప్పుడు, అతని నిజాయితీ, వ్యాయుబుద్ధి, సహృదయత క్షుణ్ణం కొచ్చాయి. వేదమెదుగుతున్న అకర్మ్యం ఏమికొందిప్పుడు. మనషి చీకాకుగా వున్నా జేమా నమణిని ఒక బీడి ముట్టించి అతని కొచ్చాడు. తనకు ఒక బీడి ముట్టించి గుప్తవ ఒకరుక్కలాగి మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

“నాని నీ ఇల్లెక్కడ?”

ఈపారి వెంటనే సమాధానమొచ్చింది. “జిల్లా కోర్టు ఎవక” - ఒకడమ్మలాగి నిర్లక్ష్యంగా సమాధాన

మిచ్చాడు. అతను పొగపీల్చినప్పుడు బీడి చివరనున్న విష్యకణాలు ప్రజ్వలంగావెలికి అరిపాయివాయి. ఆ ఎత్తిని వెలుగులో గుమ్మకొట్టబున్న ముక్కు కను రెప్పలు, బోడితలపై వికృతిగా పొగమరుగునూన్న వెంట్రుకలు స్పష్టంగా చూశాడు గళ్ళిలంగీ వర్గ క్రి.

“పేగు, నంబర 29. వివాసం జిల్లాకోర్టు వెనుక నున్న ఖైదీలభవనం — వేరే చెప్పవనంలేదు. ఇతను వీరాస్వామీ” అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

విగుసంకల్పరాలక్రితం తన బంధితుడుగా నన్న ఆ కారాగారం— ఎదుటిగదిలో వీరాస్వామి - ఉప్పిరికి రాలిపోతూన్న సన్నపుగోడలు— మరెపు కంపుకొలే ఆ చీటిగలు, ఒక్కపారి కళ్ళియంగు గిగిన తిరిగాయి. ఆ చీటిలో ఇరవై అయ్య సంవత్సరాలుగా, మ్రగిపోయి పాలిపోయి తిరిగి జీవరం చంక పడిన వీరాస్వామినిగా చి చాలిపడ్డాడు. అతని నిశ్చలపుట్రగుడు తలచుకొని, రెండు అక్షువులు విడిచాడు దయాపూర్వ మైన గోడనం, క్షేమకలిగాయి.

“అన్నగి తన్నావా వీరాస్వామి?” బీడి పేరు రాచి అవతలపాకేసి అడిగాడు వీరాస్వామి ఒక్కపారి ఇటుతిరిగిమాని కళ్ళీ విడిపనిలో నిగుడ్డచూశాడు. వివాదం పూర్తయిపూడినంత ఆ కార్యభారం నిర్వహిస్తున్నాడు ఇప్పటికీ పూర్తికాతేను, ఆ చీటిలో అతనిమచ్చేన్నాడో గళ్ళిలంగీ వర్గ క్రి అంగీకారేను. అగ్నిపుల గీచిమాచి నిర్ణయపోతున్నాడు, మళ్ళీరెండో పుల్లగీచాడు.

పగలబల పొడవున్న చింతిగడ్డ పీకలగు వర సగ్గా ముడిమెయిడ వేస్తున్నాడు. ఇప్పటికీ చాచాపు కొన్నివంట ముళ్ళు వేగాడు, ఇంకా ముడిమెయ్యకనిన మురికిగడ్డ కొంతపుంది. ఇస్సడిక పక్కించినా పలకడమనన్నాడు. చూట్టాడాలమకుంటే మురికిగడ్డ పూర్తయ్యెంతవరకూ వేచి పుడాలిందే. ఇకలాదం లేదనుకొని గళ్ళిలంగీ వర్గ క్రి బగుటికి వెళ్ళి ఒక కాఫీహాట్ నుండి అన్నం, సాంబారు తప్పేలాతో తీసికొని, తిరిగి వచ్చాడు. కనూవస్తూ కొండాల వెలిగే ఒక ఫరస వాయిలుబుడి తీకొచ్చాడు.

అతను ఆవరణ పంపహాట్ మెట్లక్కనే వీరాస్వామి కట్టుకున్నాడు. దానికి అసలు కారణం వీరాస్వామి వెలుగుమాడలేక పోతూనే నూగొట్టి మాని ఇప్పటికే తనను, రెండుదాఖలు గడిచి, మూడో దాఖలి జరుగుతోంది. అప్పటినుంచి కీకటికొట్టులో మ్రగిపోయాడు. చీటిలోనే సగంజీవితం వెళ్ళి బుచ్చాడు. మళ్ళీ వెలుగు చూస్తానని ఆశించలేదతను.

గృహోన్ముఖుడు

మాడువారలక్రితం 'కారాగారం'ంచి అయి
వ్వుంగా విడుదలయ్యాడు. చీకటిని క్రిమించే తనను బల
వంతంగా వెలుగుగా కిర్రాడు. వెలుగుమాటే అతని
కళ్ళు కుంచించుకుపోయి చిరాకుపడి కోపగించుకుం
టాడు. జైలునుండి 'వంబర 29'గా కోక వీరాస్వా
మిగా బయటికొచ్చినప్పటినుండి, పగలు వంతెనల
క్రింద, పాటపడినకొంపల, పందికొక్కోతుల్లో గడి
చేవాడు. రాత్రిళ్ళు చీకటిసంతుల్లోకి వెళ్ళి అడుక్కు
లిచేవాడు. అదీ ఒక్కొక్కలాగా వెళ్ళేవాడు కాదు.
చింకిరుడ్డపీరిక ముక్కుపయ్యటం మొదలు పెట్టాడంటే
అతని కే విషయమూ స్ఫురించదు.

ఇప్పుడా కిరసనాయిలుబుద్ధి వెలుగువలన రెండు
నిమిషాలపేపు కళ్ళు మూసికొని, తరువాత కొద్దిగా
తెంచి చీకరిస్తూ, చూస్తూ, "సీసీపారెయ్యి అది"
అన్నాడు. గళ్ళెంకి మిషి వెంటనే దీపం ఆగ్నేకుండ
అది మెప్పుచాటున పెట్టాడు కొద్దిగా వెలుగు ప్రసరించేలా.
ఈదీపం వీరాస్వామి ఏ క్రొత్తకు ధిం'ం కల్పించింది.
తనేలాయుండు పెట్టగానే 'గడ గడ' ఖారీచేసిపారే
కాడు వీరాస్వామి.

"నేను గాల్గవకం వున్నావా? నేను సింహగ్రీవి,
...యాత్రె రెండోగదిలో వుండేవాడిని" అన్నాడా
గళ్ళెంకి.

ఈమాటలు పూర్తిగా వినిపించుకున్నాడు గాని
అన్ని మాటలూ పూర్తిగా అర్థంకాలేదు. అర్థంచేసు
కుంటానికి ఉత్సాహతనమాట ప్రదిర్పించలేదు. ఒక చిరు
నవ్వు విసిరాడు. సింహగ్రీవి తరువాత అగడిలో ఇద్దరు
ముగ్గురు హరిహరాలు. వాళ్ళందరినీ చుర్తంచుకొన
వలసివ అవసరమేమింది అతనికి. "సింహగ్రీవా?
అన్నాడు నిర్లక్ష్యంగా."

జైలుమీదకు తనను గుర్తించకలిగించుకు సింహ
గ్రీవి ఒకపక్క కొట్టేసివంతి సంతోషం కల్గింది. దానితో
పరవశం చెందిపోయాడు. యజమానిమాని మక్క
తోకొడిచినట్లు సింహగ్రీవి ఈ ఆపందగ్రీవికంటే
ఊహా సాధానకట్టం మొదలు పెట్టాడు. రెపటినుండి
తనకొద్దికలాపాలలో వీరాస్వామి కుడిభుజంగా
ఉంటాడు. డబ్బు అవహరించి పారిపోతాంటే, ఎవ
రైనా పట్టుకుంటే, వీరాస్వామి నల్లరిని తన్నగలడు.
ఒక్క... రెండు చేతులా డబ్బు సంపాదించవచ్చునని చిరు
నవ్వు లాస్యంచేసే ముహూర్తం మిశ్రునిశేసి తిరిగాడు.
కవులన కే వేదా నునుకున్నాడు.

వీరాస్వామి, మురికిపడ్డ పీరికలతో వేసవముగ్గి మీ
విప్రుకున్నాడు, ఒక్కొక్కటే. ఇప్పుడిదా పల్లరిం
చటానికి వీలేదు.

జైలులోవుండగా ఆ ప్రహరం గోడనే మున్నా
కున్నారే ఈపనికి తలపడ్డాడు. అత్యంత కార్య
దీక్షతో, ఉత్సాహంతో ఒకపేరే ముగ్గుచేసి విప్రు
తూంటే, అనొకలోకంలో సంచరించేవాడు. వాస్త
వికప్రపంచాన్ని విస్మరించి, గతజీవితపు స్మృతులూ,
జైలు అగ్గకాలు అగ్గకార్యంతో చేసే అనూయ
త్యాలు ఏవీ దగ్గరకు చేరేకావు. ఆపని కన్పించుకొనక
పోతే ఈవాటికి పిచ్చిపసుపుత్రాలో వుంచేవారెమో,
అయినా ఇప్పుడితను సాధారణ్యక్రి అని ఏ "నైకాల
జ్ఞ" నిరూపించలేదు.

సింహగ్రీవి అలా వచ్చుచుపోయాడయి ఇక వీరా
స్వామిలో కన్యకారం చంకలో పిరి బాపకుగా మారు
కుందని భావించాడు. అయితే వీరాస్వామి భవిష్యత్తు
ఏమిటి? ఎవని పోషిస్తాడు? అని పక్కం ముగ్గుచున్నాడు.

ఆ జేబు ఆ జేబుపై వీరాస్వామిని తన పోషించ
గలకు కాని ఆక్రీణం ఎక్కడ? ఈ ప్రతిలోమాత్రం
కునరు. గాలికి వెలుతురుకు అలవాటుపడేవరకూ ఒక
వీటికొట్టుచూడాలి. అది ఎలా సాధ్యమౌతుంది. ప్రపం
చమే తన ఇల్లుగా భావించి విశ్వమానకప్రమాణ
లాపి సింహగ్రీవి స్వంత ఇల్లు అతడతం లేవవ్వకు
వీరాస్వామికి చీకటికొట్టుచూడటం, దుర్లభం అంతిలో
మరొక సంకల్పం వుంది. వీరాస్వామిని తన ఎన్నాళ్ళు
పోషించగలకు? ఆ ప్రబంధపులా, మిశ్రులైన 'కాళ్ళి'
నవ్వుగాదుల తనను మర్యాదగా తీసికెళ్ళి స్వగృ
హంలో దిగబెట్టేవరకు.

సత్యం చెప్పాంటే, వీరాస్వామికి, (అతని పతి
వారానికి) పుట్టిం ఆజ్ఞాకోర్టు వెనుకవుంది. జీవితంలో
ఎక్కువభాగం ఆక్రీడితయిగా కాలం గడుపుతాడు.
విద్యార్థులు శైలపులకు ఇళ్ళకు వెళ్ళి
బయట విహరిస్తూంటారు. ఇప్పుడు సింహగ్రీవి పీడిస్తు
న్నది ఒకటే బాధ. పుణ్యంపండిపాయి త పుట్టింటికి
చేరితే, వీరాస్వామి తనను ఎలా కలుసుకోగలడు. అతను
మాట దొంగతనంచేస్తే, మాట్లాడుకుండ, జన్మభూమిలో
దిగబెట్టతాడు. అయితే ఇప్పుడు వీరాస్వామికి, ఈపరి
స్థితులో ఆలోచనలే తట్టవు అని సంతాపించు
కున్నాడు.

వీరాస్వామిలో అన్ని హానకప్రకృతులు చచ్చి
పాయిసాయి ఇంకా అప్పుడప్పుడు పొగరాముకొంటు
న్నట్టు బయటికిదుంది హానికప్రకృతి. "ఎప్పుడైనా

కోపంక నే ఎవర్నయినా వంపుతాడు, దానితో ఆఖరు, ఉరికిరిపడుతుంది" అవసరమన్నాడు.

అలా చివ్వా సింహాద్రి ప్రక్కకు తిరిగాడు. దీపపుకాంతిలో తిరిగిపోతూ అగోచరమై పడుతోంది. అనీషకంకం బిరిగిగా పట్టించింది సింహాద్రిని.

"అయితే ఇప్పుడు వీరాస్వామి జీవించివున్నాడా?" అని ప్రశ్నించింది.

"ప్రతికేవున్నాడనుకొంటాను" అన్నాడు సింహాద్రి.

"పొరబడుతున్నావ్! వీరాస్వామి మరణించి, నంబరు 29 గా రెండో జన్మ ఎత్తాడు. నంబరు ఇరవై తొమ్మిదవ నే పేగుతో ఇరవై అయిదు సంవత్సరాలు ఆ జిల్లాలోని కనుక స్వస్థానంలో జీవించాడు. ఇద్దగు బంధువులు రాజాశాసించాడ్యంగంవద్ద పనారాకాసి పట్టు గొప్పిరుకుటాంజేచారు. ఇప్పుడు చట్టప్రకారం బాబాలో వదిలేశారు. పొలికేట్లు గానుగ లాగించి గొడ్డుచాకిరి చేయించారు. దృఢమైన అతినికేరిం, ఇనుప దూలాలతో ఆ భవన నిర్మాణంలో సమీపియించి, వారకల్లం గోదరినూ ఇంకా మానవులని అవలంబిస్తున్న ఆశీని, నవీబాబాలో దిక్కులేనిచావు పొందవలసి అవసరమేమో లేదు" అంది.

"అయితే ఇప్పుడు జీవించి ఎవరు పోషిస్తారు?" సింహాద్రి సంకేతం.

"పొలికేట్లరాజుల చాకిరి ఎవ్వరు చేయించుకున్నారో, వాళ్ళనే ఆహారంగా లింగ భాగ్యం. అంతే కానీ నీకెందుకీ బాగు? నివేషమన్నా అతినికి బుర్రా పడ్డావా?" తిరిగి ప్రశ్నించింది వాకంకం.

"బాగున్నాంది కానీ....." అని విదోగంగా బోయాడు సింహాద్రి. "కానీలేదు గీనీకా. అక్కడికే పంపించేయ్యి. అది లాభించు విదానా!" అని ఆకంకం అదృశ్యమైపోయింది. ఇటు దీపం ఆరిపోయింది.

"రేపు రేపు వారేపుంటే, అక్కడకు పంపించక పోలే కావేరు సింహాద్రి కొదవి" తిరిగిగా అరిచాడు. ఆ అగమ్యుత సుదృఢమైన ముఖవేషాన్ని వీరాస్వామి ఇటు తిరిగిచూశాడు. సింహాద్రి గోడవేపుకు తిరిగి చూడటానికేవలం మానీ పుట్టి తనపనిలో తన విమర్శను చేయాలి.

వెంటనే అతడు దూకి సింహాద్రి కొడుకై బడ్డాడు. అర్ధరాత్రికే, గణించిన అతడు దూకటం మానీ గొప్పిరుకుటాన్ని పొలికు వదిలివదిల పరుగెత్తుకొన్నాడు.

"సరేంలో ఏమిందని దొంగలబడ్డా రుతున్నా" అని సింహాద్రి పకపకానివ్వ "దొంగలభయం ఈ

సరేంలో ఎక్కడికీ లేదు, వాళ్ళకున్న భయమేమీ మీ పోలికలే ను మాకే." అంటూ బంగ్లా కిందకు దించాడు.

"పిరి నువ్వట్లా సింహాద్రి..... దొంగ అనుకున్నారా" అన్నాడు పొలికు సింహాద్రిని సజ్జనకుగా వ్యవహరించి.

"నీవు దొంగల్ని పట్టాలంటే.. అదిగో ఆ మేడల కలిపా... ఆ మేడల్లో నీదొంగలెవరికి మీరు అవసరం" అన్నాడు.

"ఎవరకానీ ఈనెల మామూలేదిరా?" పొలికు హెచ్చరించాడు.

"మొన్న కొడిత్రంజు, ఎన్ను పూస పంపా కదండీ"

"అయితే దానికి దీనికి రేపుట్లా... గాడిదా..."

రేపు ఇక్కడవారే బొక్కలో తోస్తూ" అధికార దర్పంతో హెచ్చరించాడు.

"తమనుకన్నా రెండీ... రేపు కిప్పుక మాస్తాగా... ఇప్పుడే పరిమిత పోతున్నా" అని మునిముసీ నవ్వులు వచ్చుకొంటూ ముంగుతు నడిచాడు.

బాయి, "గుంటుగొండ" ప్రక్కనున్న ఒక చిన్న టెన్టాకే వద్ద ఆగాడు. ఆ తోటలమందు పందిరిలో ప్రేమాదీప్తినీ గాగ్గులైటు వెలుతురులో నిల్చున్నది ముగ్ధమగు గాగ్గులైటులోకి వచ్చిన్న ఒక యువతి. వారిపోయిన చోట బాగున్న పరిచయం. జరిగి వాడిపోయిన సురేపా బాగున్నాయి. సింహాద్రిని మానీ బలవంతంగా చిరునవ్వువచ్చింది. సింహాద్రి పాకలోకి దూకుకుపోతూ "రావీరు తలదాం రా... ఎం? ఈ రోజు తేం గిట్టుబాటుగా లేదా? సరేగా లేవ!" అన్నాడు.

"పిరి సచ్చికోడా నోరుమూకుకోరా" అనుకుంటూ లోపలి కొచ్చింది. ఇద్దరుకలిసి టెన్టాకి మళ్ళీ సరేంలో కలిగి వీరాస్వామిని తీసుకొని "గుంటుగొండ" ప్రక్కగా వెళ్ళున్న కొడుకై వచ్చి రెండుకుం రెనల కిందగా పోయాడు.

* * * *
వీరాస్వామి ప్రక్కలోకి తిరిగిని లోలోయిన దురదృష్టవంతుడు. తాళోపుకల్లంతా జన్మతః దిరిగి జన్మించేవాడు. కొందరు "పాపిష్టిమఖం" అని మధ్యగా పిలిచేవాళ్ళు. కొందరు "వీరాస్" అని పిలిచేవాళ్ళు. వాళ్ళ తోడులాగ.

వీరాస్వామికి గతించిన తండ్రి మిగిలిపోయింది, రెండేక రాగయ్య, కంకిపొంపరవ్వగా వస్తూన్న కొలిమితిరి, సమ్మెటలు, ఓలిన్న ఇల్లు. తండ్రిమీద

గారకులొద్దటి అతని ముక్కుతోకను వీరాస్వామిని చేర దీసి కులస్థితి తీర్చించాడు.

వీరాస్వామి కనపడి, ప్రాక్షున్నేలేచి, కొలిమి ముట్టించి తిరిగివచ్చేవాడు ఇనుపముక్కలను ఎత్తిగా కట్టి సమ్మెటతో పొగగొట్టేవాడు. సమ్మెటతో ఏకధాటిగా పొటువేస్తూంటే ఇనుపకమ్మునుండి ఎత్తటి నిప్పుకాలు అతనిమీదుగా దూసుకుపోయేవి. రాత్రింబగళ్ళు సమ్మెటతో అతడు జరికే ఆ పొరలం వలన అతనిరక్కలు పెడతిరిగిపోయాయి. ఆ ఊళ్ళో బండిపట్టాలు మొదలుకొని, చేతుల్ని దిగవో వరకూ అతని సమ్మెటపొటు తినిన వస్తువులేక.

ఈకమ్మికి, వీరాస్వామికి డబ్బుకూపేడా పెద్దగామొదలైతేను. సగానికిపైగా, ఊళ్ళో, ఎంతన్ని రానికి ఇన్ని బస్తా సజ్జలు, ఇన్ని బస్తా బోమ్మలని కంట్రాక్టుపద్ధతి ఉండేది. పనిముగిసిన తరువాత ఇన్వోయ్ రేపని పంగవామాలు పెట్టేవాళ్ళపట్ల అతను ఉవాసింకా ప్రవర్తించేవాడు. మొత్తానికి ఊళ్ళో వీరాస్వామి అమాయకుడు, పెమ్మడికలవాడనిపించుకున్నాడు.

ఆ ఊళ్ళోకల్లా మోతుబర్రెకు వారాయణరావు. వీరాస్వామి రెండేకరాలగనవు అతనే పాగుచేసి ధాన్యం ఇంటికితీరేవాడు. ప్రతిచిన్న విడుదానికి వీరాస్వామికి కలుగు పేటేవాడు. ఇతరరుకు ఇల్లసరిగా గడవకోజాల్లా పది పరక సద్దుకునేవాడు. అగురిలన వారాయణరావుంటే అతనితీరేమన గురి విన్నదింది ఆ విశ్వాసం కొద్ది వీరాస్వామి, కొలిమిమీద మిగిలేడబ్బు వారాయణరావుదగ్గర దాసుంటేవాడు.

కూటల్లో డబ్బు ప్రస్తావనవచ్చి ఒకరోజు, వీరాస్వామి తిరిగి ప్రశ్నించింది. "ఎలా? అయినదిగ్గర సామ్యంతియిందిరా?" అని.

"నేను రెక్కెట్టాటంటేలే—అయ్య...వా పెళ్ళికి మనడబ్బుకొక రెండుమాడుకుందల అదనంగా నుట్టచెల్లెతనన్నా...అని ఒక్కతీగం అగి... అయిన పాలా గొప్పమనిషే..." అన్నాడు.

"అంతేలే అయిన దయ, మనప్రాప్తం" అన్నది ముసలయ్య.

ఆ రెండోసంవత్సరం పెద్దలు వీరాస్వామికి వివాహమహాత్మ్యం నిర్ణయించారు. పెళ్ళివామకమ్మ డబ్బు తాటకు వీరాస్వామికి పన్నాలు కందిరూపాయిలు (140) వారాయణరావు మట్టచెప్పాడు. ఎనిమిదిసంవత్సరాలనుండి, యేటా మూడుకుందల చొప్పున దాచినడబ్బుంతా ఇచ్చేవా అని అతనిముఖం

వికర్ణతచెందింది. మనస్సు చివుక్కుమన్నది. అంతలోనే అంతరాత్మప్రబోధించింది 'వారాయణరావ్ ఆలాంటిస్థితి కాదు. అతని ఉదారవ్యభావం కంటే చదవ ఎంతపారపాటు! అని. వివాహం తన తాతాకుమారునికే జరిగిందని సంభ్రమింపబడారు వీరాస్వామి. పెళ్ళి వారాయణరావు కథాఘోషలు బట్టలు పెట్టి పెండ్లివామకమ్మకుచదిరించాడు. దానికి వీరాస్వామి అనందోద్విగ్నత లోలోనే వారాయణరావుగార్ని తన మనోశీత్రముగల పూజించాడు. అంతటి విశాల హృదయాన్ని కంటిచదల పొపమని భావపడ్డాడు.

వివాహానంతరం, వీరాస్వామి బిచ్చుగొప్పడ్డాడు. చుటలతోకిది ఎక్కువైంది. ఆ త్రికారింటికి స్వగ్రామానికి తిరుగులతో పని మూలబడి అతికింకా చెప్పి తిన్నాడు. ఆ సరిస్థితులలో వారాయణరావుగారిద్దరెండుకుందల చెబుకూ తీసికొని. పని ప్రారంభించి, రెండునెలలు గిగ్గడ తిన్నారంతి చెబుకట్టితేరాడు.

ఇంతలో మరోవివాహంకలిగింది. అతనిజీవితంలో దుర్లభ ప్రాంతం మొదలై పెళ్ళియి రెండుసంవత్సరాలైన గడవోముందే, వీరాస్వామికి జీవితమధ్యల అనేకం ఎదురొచ్చాయి. వారాయణరావు పొలం చెయ్యటం లేదు. తిరుబడిలేక ఒప్పుకున్నరోజుకి పనిముట్ల చేత యివ్వలేకపోతున్నాడు. చెలిలో చిలిగవ్వలేదు. పైస బంధువుల రాకపోకలు. ఏకాకాకాకా కొలిమిమీద పొట్టగడతలమొంది. మానసికంగా వ్యర్థంబాడు. పీటన్నిటిని మించిన మతోసంఘటన అతనిని క్రుంగ దీయటం మొదలెట్టింది.

తల్లి మంచానపడింది తెల్లగా పొలిపోయింది. కళ్ళగుంటలు పడబోయి తెల్లవాహ్లా కమ్మయ్యాకుండ దగ్గరైంది. రాత్రికి రెండుసార్లునా, తల్లి ఉమ్మి వేసివేసుకు కుర్చించెయ్యవలసివచ్చింది. తల్లి ఆరోగ్యాన్నిగూర్చి తెలిసికొని వారాయణరావు మునుగారు "అక్కడ మీ ఆత్మకూడ లేవనింలేవని" పాపకెప్పి కూతుర్ని వెంట పెట్టకొని వల్లి పోయ్యాడు.

ఇప్పుడు తల్లికి అన్ని ఉపచారాలు తనొక్కడే చేయవలసివచ్చింది. కొలిమిపని పూర్తిగా మూలబడింది. ఉదయంనుండి పాయలకంఠరకూ వాటు వేగవంతమైనట్లు భిన్నాలు నూటం, మందులు కలపటంతో తీగం తీక లేకుండాపోయింది పరిస్థితి మరి కటువుగా ఉండి మంగులకూ వాటికి వారాయణరావు గారిద్దరూ మూడుకుందలరూపాయిలు తీసుకున్నాడు. అంతి ఖచ్చయినా రోగిహృతం లేదులేదు. పైగా ఇప్పుడెన్ని మందులలోనో.

ముసలయ్య రోజురోజుకూ ఊరించిపోసాగింది. రక్తనిసామై ఎముకలు గూడులా తయారైంది, ఒక్కొక్క

కొర్రోజు మసలమ్మ దగ్గి దగ్గి కోవకల్ని పడిపోయ్యెడిది. అదగ్గలో వీరాస్వామి రక్తపుత్రుల మానీ కంపితుడయ్యాడు. ఆ వృద్ధయనిదారకదృశ్యంతో కళ్ళనీళ్లు ఒత్తుకుని ఊర్చిపారబోస్తూన్న వీరాస్వామిని చైతన్యము చాటుకు “పిలచి ఇది అంటుకోగం, తీయ, అగకు వెనుకూలేవంజ కేవలచెయ్యటం, అంతకుమంచిదికాదు” అన్నాడు.

వీరాస్వామి ఆ ప్రతిభుడై మాటాడుతున్న ఆ వ్యక్తి కేసి నిర్బంధంగా చూసి, మరుక్షణంలో అరిచి కళ్ళపై బడ్డాడు.

“బాబ్బాబు... మీ మేలెన్నటికి మగవను, ఎన్ని వందల నా ఇచ్చుకుంటాను, కోసం నయం చెయ్యండి” అని ప్రతిపాదాడు.

“వీరయ్య నేను చెయ్యాలిందంతా చేశాను, ఇప్పుడు మనకే క్షితి చాటిపోయింది. ఇంకా నీకు ఆశ వుంటే పట్టుండుండి ఇంగ్లీషు డాక్టరును పిలిపించు, లేక బోలే వనం రోగిని మంచంపై వేసుకొని పట్టణానికి పోవాలి” అన్నాడు.

మంచంపై వేసుకొని సీపీకెల్ని గర్భానుభవంలో తేర్చాలనుకున్నాడు. జోరున వర్షం కురుస్తుంది. మోకాళ్ళలోను బురద, మంచంపట్టటానికి రెండోమని మైనా కావాలి. ఈ వానలో రోగిస్త్రీ మంచం ముయ్యటాని కెంత గుప్పెడుపాన.... అలాగే చనాధారంతో ప్రంగిపోయా ఊళ్ళో కల్పోడు.

“ఈవర్షంలో రోగిని ఎలా తీసుకెళ్తావ్?... చివకు పడితే మనిషి చేతికి చిక్కుతుందిరా?” అన్నాడు రోటి కులస్థుడు. ఈ ప్రయత్నం విఫలంకౌతుంటే వీరాస్వామి డాక్టరును తీసుకురావటానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

దగ్గటానికికూడ ఒకసేపించి కట్టు యాతలుపడి పోయి యమయాతనపడుతున్న తల్లి కేసి ఒమారుమాసి, విసర్జన నారాయణరావు ఇంటికేసి నడిచాడు.

యథైయాపాయి లిన్నా నారాయణరావుగారు “ఈ తెల్లకొగిలంపై సంతకం చేసిపోరా” అన్నాడు.

“హానో! దొరా... మంచిచెలిరే... అసలు నేనేరాదా మనుకున్నాను” అన్నాడు.

“హానో! టుకాదురే?... ఎన్ని ఖాళీలు... గుర్తకోసం ఈసంతకం చెయించుకున్నానులే” అన్నాడు, రావుగారు.

సంతకం చేసి వీరాస్వామి మోకాళ్ళ లోతు బురదలో నడిచి పట్టుకపోయి, ఇద్దరు ముగ్గురు డాక్టర్లను విచారించాడు, ఒక డాక్టరు ‘టాక్సీ’ పిలిపిస్తేనన్న

నన్నాడు: టాక్సీవాడు, రోడ్డులేని గ్రామం, వర్షం కాబట్టి రాకపోను యథైయాపాయి లిన్నున్నాడు. అందుకంగీకరించాడుకాని, గబ్బుచేతిలో వెయ్యనిదే డాక్టరు బయలుదేరడని సంకేతం గిడబ్బుకోసం తిరిగి గ్రామానికి ప్రయాణమయ్యాడు.

ఊళ్ళో అడుగుపెట్టి సరాసరి నారాయణరావు గారింటికి వెళ్లాడు. నారాయణరావుగారు చుట్టకొలుస్తూ చుడతపస్వీలో పడుకొని ముగ్గుటిస్తున్నాడు. వీరాస్వామిని చూచే...

“ఏమిటా? ఇంకా డబ్బు కావాలా?” ప్రశ్నించాడు... తలదాగించి “అవునుదొరా... ఈసారి పైద మొత్తం కావాలండీ... పాలం తాకట్టు పెట్టుకొని... అంటూవుండక నే నారాయణరావుగా రెండుకొని “ఫీఫీ అకో మాటలూ! ఈపాటివానికేనా?” అన్నాడు. అచ్చిన కొద్దిసంభాషణ జరిగింది. వానిని పురస్కరించుకొని నారాయణరావుగారున్నాడు “సరే నీ ఇష్ట మొచ్చి వస్తే కానియ్యి. ఇప్పుడెంతకావాలి నీకు?” “యూడు వందలండీ” “అంత లేకులే, రెండువందలున్నాయ్ తీసుకో!” అని వీరాస్వామి చెలిలో పెట్టి “దీనితో సరి పోయింది” అన్నాడు.

సరిపోతట మేమిటనుకున్నాడు వీరయ్య. కాని అలాగే వనకు వ్యవధిలేకు. మరణశిక్షపై వైపున్న తల్లిని పాదదృశ్యం పతనపరిగోదరిస్తాంది. తల్లి దగ్గుకూన్న దృశ్యం మనస్సులో కలుక్కుచుంటూనే గడియలుగడవటం గుర్తించుకొని. ఓ మరు తల్లిని మానిపోదామని ఇల్లుచేరాడు.

“ఇలంతా చీకటిగా ఉంది. మృత్యుప్రకాంతత అవరించింది. పగలంతా వర్షం కురువటం చేత త్వరగా చీకటిపడింది. మనిషివచ్చిన అరికిడిని కొలిచిపోయి లోపకువచ్చు కుక్క అరిచి కేసి చూసింది. వీరాస్వామి ‘అత్తాలోవున్నది’ గుంథం చేపా’ అని బావురుచున్నాడు. అతురతతో దీపం వెలిగించి, మంచంపై వచ్చి తల్లిని చూశాడు. కట్టుచెరిపిపోయి వాయి.

పక్క గుడ్డ లిన్నీ రక్తగర్భములై పోయి వాయి. సెప్టరు కుదవలలో తలవాల్యాకొని, మూర్ఛిగియై వున్నట్లు కన్నీరుతున్న తల్లి కన్నులు కాళ్ళంతంగా మూసుకున్నాయి. తీయవ్యాధి పీడితురాలై రక్తవసు మంచం చేసికొని పారిపోయి పడుపు పద్మగావున్న తల్లి ఆనచేతిని స్పృశించాడు. దలగావుంది. కిరీటమంతా తడించుకాడు. విరుసుకుపోతున్న శివాన్ని మాసి ఉరిక్కి పడ్డాడు. భౌతిక దేహపు తార్కాణాని చిన్నంగా మిగిలిం దా కెనం, తల్లిపై బడి భోరున ఏడ్చాడు.

రెండవరోజు కనానికి దళవసంస్కారాలు జరిగాయి. పది పాముకాటలకు పెద్దగింప పెట్టారు. పరలోకనాసులచేరిల ఇహలోకమహాకేయికలు ముగ్ధుగా భ్రంశమౌతూ, ఆ పాముకడపంజా. అందరూ పరమగింపచాడ. వీరాస్వామిని అందరితోపాటుగా నారాయణరావుకూడ రెండు అనుసరువాకర్ణులపలికి,

“ఏమిరావీరయ్యా? మరి బాకీసంకేతం జేశావురా?” అన్నాడు పనుపరూ విశేలా... “తీగుతానదొరా... ఒక సంవత్సరం ఒకేకపట్టుకే వడ్డీతో సహా తీసుకుంటాను” అన్నాడు ప్రాణేయపూర్వకంగా.

“సంవత్సరం ఆగితే ఎలా? ఇప్పుటికే రెండు నేను చిల్లరయి మాకు కావాలంటే” వీరాస్వామి స్పంభించిపూర్వకుం. భృగువడి కుంచితా విసమ్రుజ్జితస్థనాలులో పలికాడు. “సరిగా మాడంజిదొరా! నేను తీసుకున్న బాకీ వడ్డీతో సహా వెయ్యిరూపాయలు కాదు.” అన్నాడు.

“అయితే నేను అబద్ధమాడుకున్నానంటావా?” అన్నాడు కృత్రిమమైన చిరునవ్వుతో. ఆమామ్రామైన ఈసన్నివేశం, సంభాషణలు చిత్రభాంజిచెందించాయి. వీరయ్య కొద్దిగా ఉద్బేకపడ్డాడు పొంగివస్తూన్న ఉద్బేగాన్ని అణచుకుంటూ,

“సరిగా నూడండివరలు... ముగిసిపోయింటారు” అన్నాడు దీనంగా, వ్యరహరసఖ్యం పురస్కరించుకొని.

“అంతేరా! తీసుకో నేవ్వకుంటే బుద్ధి, ఇచ్చేటప్పుడుంటుందా?... ఇంకా... అవసరమైతే కాళ్ళా వేళ్ళాపడతారు. అవసరం తీరినతరువాత, ఈకూతలట్రా.. ఏ పెద్దమనిషి చెప్పాడో చెప్పును” అంటూ అనోటు పెద్దమనస్సుల యుగ వివేకాడు.

ఒక పెద్దమనిషి నోటు పరిక్షించసాగాడు. అతిడి నుజ్జేరించి “పెద్దగా చదువకూర్చి... ఇంకా... దాసరికి ఏముంది... కళిక రొట్టెం, ఇరవై అయ్యి కందలు” అన్నాడు వేల్చో చెప్పే ఇంపుకావుండదని వారాయణరావు. వారాయణరావు గరిహలు శిరపావించి, ఆ పెద్దమనిషి బిగ్గరగా చదువనారంభించాడు.

ఆనాఫలానా సంవత్సరం మొదలుకొని.. రివాకునిబుద్ధిమే తీసుకున్నరొట్టెం (రూ 1400) పడ్డాల్సి వందరూపాయలు, అక్షరాలా అంటూ దురుల పొగుడు నోటుచదవటం ప్రారంభించి.

“మీరైనా చెప్పండియ్యా... కడ్డీతో సహా మాకు వేలరూపాయలుకొరటం లేవటకూర్చి” పెద్దమనస్సుల గొప్పని ప్రశ్నించాడు వారాయణరావు.

ఒక పెద్దమనిషి—“ఇన్ని కందలు పుచ్చుకోటాని నీసంపాద సంతా ఏమైపోయిందీరా వీరయ్యా” అని ఒక మాట అశోక్రిలోపలికి “అయినా ఇచ్చింది మీరు పుచ్చుకోన్నది వాడు.. ముగ్ధులా మీమేమిచ్చేసరి!” అంటూ వెనక పీడన్నట్లు నిష్కర్షించాడు. పెద్దలందరూ బాధకున్నారు.

“మీరు వ్యాయం చెప్పకపోతే కొర్ర లేవా? సాక్షులులేరా? ఈవిషయం అక్కడే లేవ్వకుంటాను” అంటూ వారాయణరావు కొర్రకొర్ర చూచుకుంటూ వెలిపాచూడు.

అందరూ వెలిపాచూడుక, వీరాస్వామి కాదిపోయిన కొరివి బూడిదపై చదివబడ్డాడు. కూర్చుంటూ కోమానూ గత జీవితాన్ని ఒకవారి సమక్షమేసుకున్నాడు సమ్మెలపై చెయిల ధారదోసిన డబ్బంతా ఆ బూడిదలో ఇంకిపోయినట్లు అనుభూతి కలిగింది. తలిదండ్రులు ఆనాలో చిత్రంగా నురుకొచ్చి కుమిలిపొయ్యారు. ఆసందర్భం సుఖంగా గడుపుకొనిన ఈ కరుణలతో తన నెచ్చి బాధలు ఆకరించామో, ఊహించుకొంటున్నానో, నిద్రాచెత ఆవేశించింది. రెండవరోజు ఉదయం ఊళ్ళొక్కరి పదిమందితో చెప్పకున్నాడు. చెబుతున్నట్లున చిత్రమామ్రాక్షం కుచ్చుచి “ఎబ్బు దాచినప్పుడు గాని తీసుకున్నప్పుడు గాని మాకు తెలియపరచా? ఇప్పుడు నన్ను అవ్యాయం చేశాడంటే, లాభం ఏముంది వీరయ్యా... అసలు ఇంత రాధాంతం జరుగుతుందని మొదటనే అనుకున్నాం. ఆహలం నీకు దక్కుతుందని నమ్మకంలేదు” అన్నాడు.

“వారాయణరావు ఆహలంతా అవ్యాయంగా సంపాదించినట్లేగా” అన్నాడొక వృద్ధుడు.

“నోటుమీద నిసంకేతంవుండగా మనం చేయతిగ్గ జేదీలేకు వీరయ్యా!... అనుభవించక తప్పు... ఆతిన్న నమ్మకాసహాయంతో నీ ఒక్కడే కాకుండా” అంటూ పొన్నుజ్జలు చేతబట్టి సమావేశం ముగించాడు.

మాకువారాలు తిరిగేలాగా, వీరాస్వామికి “సమస్త” అందాయి. కొర్రకు హాజరయ్యారు. తనకరువునట్టిపెట్టి పెట్టటానికి చాలసంతోషం లేకపోయింది. వ్యాయపాదముండు, తన నిజాయితీకి, అహయితకూ విలసితలేకపోయింది. వాస్తవపరిస్థితులు వీరాస్వామి ఏకదపు పెట్టకొటానికి అదికాకేంకపోయింది. చిట్టం ప్రకారం వారాయణరావు వ్యాయం చేశారంది. రాతిబాగ్గో మైనరజపున్న కొర్రం చేతి వీరాస్వామి కున్న రెండేకరాలచెక్క బాకీక్షింప చేరిపోయింది. చాటున అవ్యాయం, అకమమని వాదించినవారి కర్మ, ఇప్పుడు సాక్ష్యం చెప్పలేదు.

నారాజుగారావు నారి విజయితీ, ఉదారబుద్ధిని
గూర్చి ప్రశంసించిన మీదట ఇతఁడభిప్రాయమును వ్యక్త
మన్నాడు. “నీ తల్లివారిని పూజించే వాకుడొకఁడు
తలపెడతడా? కానియి... ఇప్పుడు ముందుకుపోయిం
ననుండిశో! అనుకున్నాడు. పెద్దమనిషి బుఁభూతిగి
లించుకొని విచిత్రపురుణవపుత్రు తనను ఎంతమాన
గించాడో! గమించి, తనకర్థముమీటి? ఇలావిచిన్తా
చూడొకటేమివా? అని ప్రశ్నించుచున్నాడు.

విమోచోపపత్తేను. తమ పనినిగి జారిపడు
కున్నవాళ్లు ఒక్కరూ లేరు. ఏదార్యవాళ్లు అంత
కన్నా కూడతం. సమాజం, ఎంగుంతి శివాసీనం గ,
నిర్విభావో (పవర్తిస్తాం) తెలియక తిరుగుపడ్డారు.
జుట్టపట్టుకుంటూనే వచ్చి కుడుటూనిగి, కట్టకున్న
పెద్దాంకూడ వంతిలేగు.

ఈ భావము లగునొక కులమును ముగ్గురి అత్తి
వారింటి కంటామ భోగ్యురారము. పైగా ఆత్రియము
పంపిన పండ్లకం మృగము గిర్రాలోనికి దూకుట
బోయి, ఆమయికమృగముని వివరింపుం నేసింది.
“ఇలా వాక్కి డొడ్డుకుబామవా సిగ్గులేకు ఆమయకు
పెళ్లొం కావాలటవా? ముఖాఃకి.... బంగారిం
లాంటి వాగిని కీయూగింపుము ఆ పంపించానికిన్ని,
దానినితిమ నిపుటకు పోతాం. వాగు మూర్త వా, నూగు
నానై వా, నాకుమగు నేమ ప్రతిపుంపగా ఆ కొం
పలో అడుగు పెట్టగల”అని ఆ పెదనమమోనో అప్పది.

ఈ మాటలు, వీరయ్య చెప్పగానే ప్రతికిగం
సమ్మెటూరువాలు, గింజు మనసాగాయి. వూర్
యంలో భీమశైవం అగ్ని బాటలా రెగి పోతు కన్న
తున్నాయి. నారాధరారావు చోళోలో వాతా
శుభ్ర జీవితంలో వినుకొనివీరయ్యను ఈ మాటలు
గొప్పటిపెట్టులా తినివాయి. తొలివారిగా మోసంపై
చెయ్యవేదినీ, ఇల్లు ప్రత్యర్థియేలా విడిచాట్టవం
చేశాడు. సమ్మెటూరేట్టి భారీ గానున్న కొలిమి
దిమ్మెరై రెండుమాట్లు చరిచాడు. పశ్చిమ పువటా
గిరికొడు.

సహజం ఒక్కొక్కటిని నిర్వచించేవ్వకు,
హంతకుడు, హోదకు, కృత్యభూరి అని నిర్ణయిస్తుంది.
వాస్తవానికి జన్మతః హంతకుగా, హోదకుగా
ఎవ్వడూ పుట్టడు. అందరిలోనూ నీడత్వం, గ్రాంథం,
ప్రతీకారభావం, ఈర్ష్య, దొంగబుద్ధి మొదలై ఎవ్వ
రైనా సహజంగా పుట్టాలంటారు. అవకాశమున్న
ప్పుడు అవశ్యకత కల్గినప్పుడు, నిగ్రహంలేనిచివ్వుమూ
టాటికేనే బహిరంతిమూటంటారు. బహిరంతిమేది తరు

నాక, ఆ (పవ)త్రి! ప్రతిపాపపుకూ సిగ్గుపడతాడు,
పశ్చాత్తాపపడతాడు—ఎంతస్థితినుకొనా లనుకుం
టాడు కాని నాళ్ళకు చేయూతనిచ్చి మాజం పున
రొద్దగింపటానికి సంకల్పించవచ్చును. ఆ మార్గంనుండి
వెనుదిగొంటానికి ఏదైనప్పుడు జీవితాంతం, ఆ కర్మక్రి
త మారంలోనే, ఉండరినాగు.

ఇప్పుడు వీరాస్వామిగారి అది భావనంపూర్వక
జగతుంటి. వారాధిరాధి చేసినదానం, ఆత్మ
గాని ఆపాదించిన అగమానం, తీరగంపాదించేయి.
ఆ అపాయకమైనయిలో అగారి నిడివూన్న
ప్రతికారభావం (క్రోధంమొదలైన పాశం)వల్ల
లన ఎవనాతిలేలే ఉనికొల్పివేయింది, ఆ ఉడిక
తోనే సమూహిణిగాని. నరాలలో (క్రోధభావం
పాంశిపాతూంలే, రెండుచెట్టువేళాదు. ఆ తాత్పర్య
లే ఉడికగాని. ఆ రూపేణ ఉపసంపద్యే
కొనాదు.

క్షీరసాగరంలో హేలాహల ముద్భవించింది. ప్రతికారకాంక్ష, కక్ష అతనివృద్ధయంలో పవగలేతి బుసలకొట్టాయి. సమ్మెట క్రిందికిందిచి, అనాలోచి తంగా పరికల్పాను.

తగి నుండం కన్పించింది, ఆమె ధరించిన పాత
చీరలు, జుట్టుపై చేపాడుతున్నాయి. తండ్రివస్త్ర
మిచ్చిలియిన కన్నగివామామ మూడవవే బానిస
మాకాయి. పృథ్వీపథంలో తల్లివంకనింపి,
హస్తం వారి ముదిరానాగ్నం కడుగు లేనప్పై-
దగ్గిరన్నే అని లోలోనవర్ణించింది, నెమ్మదిగా కన్ను
తెప్పుతెరిచాక, ఇల్లంత బోనోట్టి, కాపుర
నుంటూ భీతవచనంగాఉంది. మాతృ పితృ భార్య
మిత్రులు, ఆశించినవారూ మనస్థిరమైన నిరాశ
దృశ్యరూపమేననింది ఆ నిరాశలోనే ప్రతీకృత అంధ
కారంలో కలి మెలుపుతుంది కత్తిగంటమీద నెత్తురు
బాటులా ప్రకాశిస్తుంది

అంతఃగోపీ ద్రవిడై నలమూలాలా యావనా
గాదు, బుడిదపంపాగ రాజాణిని ముగిసిట్టుకున్న ఆ
యూరేసియాకాదు. కిందకి ఉపయోగించిన పరిక
రాలు కుప్పబట్టి వేలాడుతున్నాయి. కొడవరిలో ఆ
మూటను ఒక్క డెబ్బియో క్రిందను పడవట్టాడు. ఇవప
కాణాలు, ముద్దాకులు, ముత్యాల, గొడ్డెట్టు పిచ్చిపిచ్చి
నన్నీ ఉన్నాయి. వాటి ప్రయోజనకరం కత్తూరు
వచ్చి ఉన్నాగా బోధపడసాగింది. ఒక మహా ద్రిని, ఒక
గొడ్డెట్టెని అత్యాయుగా దగ్గరకు తీసికొని భద్రము
కరంగా వచ్చాడు. మెలగా కొనివెచ్చెల్ల నీధము,
కొలిమివాయిల్లు ముడుగుకొని నిద్రమాను కుక్క

ఒక్క దులుపుకొని, చెవులునుడిచి తోకాడించు కొంటూ దగ్గరచేరింది. చేతుల్లో సామాన్య బారవిడిచి కుక్కను కాగలిండుకొన్నాడు. “అందిరూగా సామ్యురిని నారాయణ్యుడుగోళ్ళే...నీ వొక్కడినే మంతోడిరిరా” అంటూ రెండుకున్నీటిబట్టలు దానిపైరాల్పాడు. “మైన, కుక్కనుతీసికొని, ఎటుకొపారెం కేసి నడిచాడు.

దివాకరుడు రక్తగర్భం పూసికొనినపుడు నికాకాంతపథ్యపట్టి ప్రకృతిహత ఒకలో చొరబడ్డాడు. మనక చీకట్లు క్రమమగుంటున్నాయి. ఎటుకలపారెంలో నన్ను కుత చెట్లు ఇదలు విరచోసికొని వికృతంగా నిల్చున్నాయి.

ఆ గుడి పోలనండి వీరయ్య బయ్యపడ్డాడు. కళుచింతినిప్పలా ఎట్టగా మండుకొంటున్నాయి. రూలుగుంటూపోయి వీధిలోపడ్డాడు. మనిషి అకుల సరిగా నిలబడటంలేదు. సగానోహాయి నారాయణరావు గారింటివద్ద ఆగాడు.

“నారాయణ రావున్నాడా?” (ప్రశ్నించాడు కనురెప్పలు బురుకుతగా కెక్కుతూ. నారాయణరావు ధర్మరత్నానికి ఒప్పుమం 20ది ఆ ఏ వనన ప్రయోగానికి.

“లేదురా—ఏ?—ఎందుకీ?” అన్నది.

“అ.. ఎదులేగులే...నా ఇల్లు బేంకేతాడేమీ నని...లేదా?” ఆ వోటిమంటి తిన్న న్ను గుర్తాపం ధరించ లేకపోయి దా ఇల్లలు.

“లేకు పట్నంపొయ్యిగ...రాత్రినాడు” అంది. ఒక్కక్షణం ఆలస్యం చెయ్యక ఇల్లుచేరాడు. కొలిమికి ఊకానాని నివ్వంటించాడు.

“అగొడ్డరి, మడ్డకత్తి ఇళివ్వ రిమ్మూ” అన్నాడు కుక్క కేసిమాన్తూ. చొంకొచ్చుకుంటూ, నాలుకచాచుకొని అంతేమానూ మార్చుంది కుక్క.

“అబ్బ! అట్లామాతావ్ గొడ్డరిమృంకే.. ఈకోజాలో కొలిమి ఆఖ్రా.. రెపటిమంచి నవ్వు పొన్నితగా పంకొరా...నీకే ర సిగ్నిఫికెం” అంటూ గండ్లగొడ్డరి మడ్డకత్తి కొలిమిపొయ్యిలో పెట్టి ఎట్టగా ధియనవాంగా కొల్పాడు. బయటికినీ సమ్మెటలో వాటి మొనలు పల్లగా చరిచాడు. సానరాయి తెచ్చి పగనుపెట్టాగాడు. పానకలుగొడ పరును పెట్టడంలో, పాదంపంలా మొరుకసాగాయి. గొడ్డరి చెత బట్టి అటూ ఇటూ త్రిప్పసాగాడు. తిగుక్కు తిగుక్కు పాముపడగొడ మణిలాకొంతులు చెజిబుంకి, గోటిపై పగనుపరీక్షించి సంతోషి చెందాడు. ఆసంతోషికి తారాగణం గా ధియంకరమైన నవ్వు నవ్వు

వీదో అప్పద్దం గాగిడి...“కమ్మరి కొటయ్య కొడుకు నేకాడు” అని ప్రతిష్ఠ చేశాడు.

పట్టణంపామ్మోగోడు ఆ గ్రామంనుంచి రెండు మైళ్ళు. ఇప్పుడా త్రోవంతా బురదతో, రాళ్ళతో కనాలుగా ఉంది. ఊరిబయట చింతిలతోపు పట్నం నుంచి తిరిగి రావటానికి, పోవటానికి ప్రతిష్ఠ క్తి అతోపుగా అకులపెట్టక రిప్పును. కివలూనిపట్టు ఆనే కంఠో ఆ గండ్లగొడ్డరి భుజంపైనికుకొని, బురదలో, వర్షంలో అతోపులోకి పరుగెత్తి ఒక చింతిమానునై చేరాడు.

కమ్మపాడుమకున్నా కపపవంత అంకకారం నలుమూలలా క్రమమగుంది. పాగాలో పోసి ఎగువు మట్టి మారినాయి కళుకంపుకొడ్డోం. చేపనిలో నెత్తే కొట్టించేటా నీగుపోసుకుంటున్న కట్టం అనిరామం గా వివరపోంది ఆహం సేకరికై సందగిస్తూన్న పామునోటిలో పడికప్పు ఆర్తవాదం వివరపోంది. గారి వీచి నప్పులూ చింతి చెట్లనుండి గాలతున్న లావుపాటి చివుకులు గడుగుదియ్యాలూ రాల్లరినీరి, దోబూచు లాడుతున్నట్టగా ఉంది. ఆ దృశ్యం తలవకుంటేనే రోమాం గిరిహారోం కిరీం. వానా భీధిల్లంగా పుం దా చింతిలతోపు.

పట్నంనుంచి నారాయణరావు గాడు ఇద్దగు ప్రక్కపూరివారితో కలిసి తప్పన్నాడు ఆ గింతిల తోపుచేగానే “ఇక మాకు కెల విప్పించండి ..ఇతో కొచ్చాగా” అంటూ చెట్టలు ఊచుపట్టుకొని వీడ్కోలుచెప్పి ప్రక్కనున్న త్రోవనే వెల్లిపొయ్యిగా వార్చిద్రమ.

నిర్మమపగ్గిరికం—వర్షం—చరిగారి...పట్ట పకలే భీరిగారి ఆ తావులో అకులపెట్టాలంటే నారాయణరావు గారికి కొలుసాగలేను. వెనుక ఎత్వ రెనా తిన్నా రేమానని ఆ చింతి చెట్టుకెంద నిల్చుని ఆకాపూరిత దృక్కులు బరిపాడు ఆ నిశీలంలోకి చెల్లుచెనుండి దూకినకట్టం విని పులికిపడ్డాడు. ప్రక్కకు తిరిగాడు. కొడుమేమలను చించుకొని మెరిసిన మొలుపుకొలిలో ఆ వ్యక్తిమఖం, గొడ్డరి పుద్దంగామాసి “వీరయ్య” అని పరుగెత్తసాగాడు. ప్రళయకాండై దివిరాడు గండ్లగొడ్డరి వీరయ్య. ...బురదలోపడి విలవిలా తిమ్మకున్న దా కెం.

వీరయ్యకు తేడిలు తిరిగించారు. కొద్దలో విచారణ జరిగింది. వంకరుడు నేరాన్ని అంగీరించలేదు. వీరయ్య ప్రతిష్ఠానికి పాక్షిణం చెప్పటానికి సిద్ధమైన వారికో సందేహం కల్గింది ఒక వేళ వీరయ్యకై లనుండి తిరిగిస్తే ఎలా అని తలపటాయించి సద్దుమన్నాడు.

ఎలానో మగవీక్ష తప్పి ఇరవై సంవత్సరాల కాలాగార వాసం విడిచిపెట్టింది. ఆ ఇరవై సంవత్సరాలా క్షి జెయి లగాపై వీరయ్య తీసుకున్న చర్యతో చిరుసంవత్సరాలు పాడిగొంపబడింది.

వీరాస్వామి, భూస్వామి వారాయనరావు పట్టయార్థంగా ప్రవర్తించాడు. అమానుషకృత్రిం చేశాడు.

కానీ వారాయనరావు స్వేచ్ఛగా (బరికేపున్న రోజుల్లో అన్యాయం అక్కడంగా ప్రవర్తించి, అమానుషులను విదానంలో ఇరికించి, దొంగ బ్రాహ్మణులు పుట్టించి వారి ఆస్తివాసులు తనవని చెబు కున్నాడు. అయితే వీరాస్వామిని ఎవ్వరైనా కార్యం చూపలేదు. కలంకగిరితో కోర్టుదాస్యం పనులు చేయించుకొన్నాడు వారాయనరావులో ఆ ప్రకాంతత, గంభీరత పీకితనం కావచ్చు... ఆతర్వాతం యనునంకవచ్చు.

దుర్మార్గంజరగమందా జాతంగా, అపరాధిని క్షీంచటం బాగానేవుంది. వ్యాకులాస్తూరిత్యం చట్టం ప్రకారం వీరాస్వామిని కొన్ని దినాల్లలతరబడి కారా గారంలో నిర్బంధించారు. కఠినతనం విధించారు. మన్ననాతలగొరిగించారు. చాలిచాలి గట్టి చొక్కాలు వికారంగా తొడిగారు. గానగ లాగించారు. ఎన్ని విధాల అతమానం చెయ్యటానికి వాగ్యపహుండ్తో అన్నివిధాలా 'మానదీంకం' చేశారు. అపరాధిని క్షీం చెటం కోసం ఇన్నిదుర్మార్గాలు సృష్టించినా ఆచించిన ఫలితం కలగలేదు... క్షిత్వాగా భావపరితరన కలగ లేదు. పైగా వీలన్నిటికీ ఫలితంగా ఆ దుర్మార్గపు చేపలు, హత్య చెయ్యటానికి కావసిన మార్ఫిన్స్, క్షి, ద్వీగుణీకృతమై జీర్ణించుకుపోయాయి. ఈ మానసిక పర్యవ్రాసం "ఇబ్రతికి ప్రయోజనంలేదనే నిరాశ"తో పెనవేసుకొనిపోయి పరాకాష్ఠవందకు వున్నాయి. ఆ పరిస్థితుల్లోనే వీరాస్వామి జెయిలరును హత్యచెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు.

కయప్పించినతరువాత జీవితమంతా కైదీగా గడిపేవాడు. అన్నివిధాలా పూర్తిగా ద్రిష్టుడైపోయిన తరువాత స్వేచ్ఛగా విడుదలచెయ్యబడ్డాడు ఆ దిక్కు చూరినప్రతికి.

* * * *

రెండోఅల సినిమా విడిచిపెట్టేవేళ కావసాంది. భారీరిక్టారు రోడ్డుపక్కట లాగి ముకుమకొని వాటి ల్లోనే పడుకున్నారే కదావాళ్ళు. ఇద్దరు స్త్రీలు పక్కగా అలంకరించుకొని రోడ్డుములపులో ఎరికి కొనిపెరిగిపోయారు.

'సంజగ్రాండ్స్' దగ్గరనున్న అబూరెలు అగు నుపై వీరాస్వామి తప్పకత్రగిపడి ఉన్నాడు. కోశ

త ప్రయోన ఒక వనిత చెంతనే రాగాలాపన చేస్తోంది దుఃఖితస్వరూప నింపేది ఒక చేతిలో వీరాస్వామిని గట్టిగా రెక్కె వెనుకకు ముడిగిపట్టుకొని ఆమెను ఓదా ర్చుకున్నాడు. కలుగుతూ పోగయ్యాడు. ఒకవ్యక్తి హ్యూరక్షిత్వార్థమే పగగేర్చికొనిపోయి పోలిసులు ప్రవేశపెట్టాడు.

"ఒక్కేసేనా తెంచండి" ప్రశ్నించాడు పోలిసు.

"అవునండీ... ఒక్క గొలుసేనండీ... అంతలోనే వాడు మెకురుకువచ్చి పెద్దగా అరిచానండీ... ఆ అగు పురుషావాగులేచి వెంటనే పడారండీ..." ఏడుస్తూనే సమాధాన మిచ్చింది.

"ఇప్పుడేనా సామ్యు?" అన్నాడు పోలిసు.

"ఇసుగోనండీ" అని తెగిపోయిన ఒకరంపా

రాన్ని చూపింంగాగోసింపేడి.

"సరేనీపేరు?"

"వాపేరు రామరాండీ" వివరంగా చెప్పాడు

సింపేడి

"నీ భార్య పేరు?"

"శ్రీకళా" జవాబిచ్చింది ఆ వనిత తల ఆడించు కుంటూ. ఇంకా 'వీరాస్వామి'ని వెంటసించిన ముగ్గురు పేర్లు 'నోట్' చేసికొని మీరంతా రేపు తాలూకా ఆఫీసుగా హాజరుకొని" అని ఆకళించి 'వీరాస్వామి' చేతికి బెడీలు తగిలించాడు పోలిసులు.

జిల్లాకోర్టు వెనుకనున్న ఆధికారప్రాంగణంలో అడుగుపెట్టటంతో "అమృత్యు" అన్నటు ఒక నిల్వాగు విడిచాడు వీరాస్వామి. జవ్వనూదిలో అగుకుపెట్టి ఒక్కొక్క చీకటికొట్టు దాటుతుంటే ఒక కైదీ ఇనుప మగ్గలమగ్గగా తలదూర్చి "నీయంక, నీగంజి పొచ్చు ఎరుగునూర్తినయి రోయి" అని స్వాతంత్రం పలికాడు. కిట్టిన ఒక ఇనుపమగ్గలగోలురీసి, లోపల ప్రవేశ పెట్టాడు వీరాస్వామిని. అనందాశువుల్లా గెంతుకన్నీటి బొట్టు ఆపమృతనంపె జారాయి. కాసులేలిపోతు వ్చాయి. సుండెలో పోటుగావుండి బాగగా నేలపై కొరిగాడు...

సుప్రభాతానికి విముఖత్వం చూపుతూ జెయి గోడలో దూరింది సుడుగులు జాగుటూ, చోడూ, త్రాగుబోతులూ, రోడ్డు భారీచేసున్నాడు. విచారణకై చోజరపరచబడిన కైదీలను ఆయిత్రధగన్నా వార్డెన్ 'వీరాస్వామి' గదిలోకి తొంగిచూశాడు.

వీరాస్వామి అరనిమిరిత శైతాంతో నిశ్చలంగా చూస్తున్నాడు. అచంసంగావున్న ఆ వైరిక దేహపు కనురెప్పలు ఎరికిపెట్టి మారిపడకపోవటం చూసి "అమ్మో" అని గావులేక పెట్టి పరుగెత్తాడు వారెన్

'నైరను' లేచి పెద్దగా అవురించి, మళ్ళీ పడుకుంది.

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు?

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

రాయల గయకాసనమును గూర్చి చర్చ ఇప్పటికీ చాల పెరిగినది. ప్రతిరోధనంకమున నేక పండితుల, విమర్శకుల దృష్టల నాకర్షించి గయలో దొరకిన తదితర కాసనము సాచార్యమున నిదిహేద పట్టి యాత్రికుల కాసనము (Pilgrims record) అని చాల మంది యభిప్రాయ మైయుండగా, దాక్షిణ్య చంకలరమ జతయైన దీని కితికాసనముతో ప్రమేయము లేదనియు అందఱలో చెప్పుచున్నట్లని విజయకాసనమే అనుచున్నారు. తిరుమలమున ఆగష్టు సంవత్సరమున నేను వెళ్లిన ఆత్మేంద్రుల నన్నింటిని ఖండించువరల అభ్యుబయ సంవత్సరములో “రాయల గయకాసనము జయకాసనమే” అని నిర్దాంఠీకరించిరి. వారు ప్రతిపాదించిన నిర్దాంతములాగుల కొన్ని సాక్షుములను తెలిసికొనుటకు మరల ఈ వ్యాసము వాయుచున్నాను.

వారు రాయల గయభాషను విజయభాషనుగాని యవ్యయగాదని నిరూపించగల ప్రభు' పాత్ర్యచారాసమంశే కావచ్చుచున్నదని ఇట్లు దిద్దిరి. "కానన మయొక్క చిత్రరంగాము రెండు చీరకలుగ విభజింపబడియున్నది. ఎవమప్రక్క చీరకలుగు 'తరనందన బాసవస్వతరగండ్లాంకొ' యను పద్యపాదము లైదు చిన్న పంక్తులుగ నొకచాక్రించి మఱి యొకటి చెక్కబడినది. కుగప్రక్క 'యభాషనము మక్కు తిమ్మకృత్రాసెను' అను వాక్యము ఎవమప్రక్క చీరకలై నైగపంక్తులు జెక్కబడియున్నది. (అవ్యు తరాయల గయభాషనమునందు నూడ ఇట్టి చీరకలుగ విభజింపబడి చెరియొకప్రక్క పంక్తులు చెక్కబడి కలవు). ఈ రెండు చీరకలను ము ఆయుగపాఠాలయిన పుగళులు ముత్తరు నిలిచియుండునట్లు చెక్కబడి యుండు శిల్పమొక్కటి కావచ్చుచున్నది. ౩ మత్తరు లిలాను మగ్గరిలిచియున్న పుగళు గుణదిర్ఘ కాయుడు. ఖడ్గవతోడి దక్షిణవాస్త్రమును కరస్సుపై కత్తికట్టెగులు తింకల్లిముఖుడై నిలిచి యాయుగపాఠజ్ఞు యెదిరించుచున్న ప్రతివీరు నొక్కని ప్రేమ సంకించుచున్నాడు. తిక్కనవారు మగ్గరి నిలిచియుండు వా యోధుని పితర

నాటికి బాసలగు కుడిచేతిబిడ్డనుచే గోక యిట్టి యాయ
ధనుచే పూని నిలిచియున్నాడు. ఈ శిల్పము మనపూ
ర్వమున యుద్ధతేత్రితములగు తెలివొల్లు వీరశిలాఫలక
ములవంటిది. — అని డాక్టరు రమణయ్యగారు కన్న
రామల గయశాసనమును వికతల్లు (Herostone) గా
నిర్ధారణచేసినారు. సుప్రసిద్ధి శాసనపరిశోధకులగు
డాక్టరు రమణయ్యగారు విజయనాగన వీరగిల్లులకు గల
ధ్వజమును గమనించకుండుట కడుకోరదనియును. మాన
ప్రాణసంకరాధర్థమై వీరులు యుద్ధములలో ప్రతి
పక్షుల నెదిర్చి ధైర్యనాన సమయతో పోరాడి మృతి
నొందినవారి స్వాగతార్థమై తిండిచేసి శాసనములను
“వీరశిలాఫలకము” లందును. శాసనపరిశోధకుల పరిభా
షలో ఏటికి “హిరోస్టోన్స్” అని పేరు. ఇట్టి శిలాఫల
కములపై చిత్రములు గొన్ని వరుసలగు చెక్కబడి, ఆ
వరుసలవల్ల శాసన హత్తురములు లిఖించబడియుండును.
యుద్ధములలో మరణించినవారికి స్వర్గము లభించును.
“హిరోవా ప్రాప్తునీ స్వర్గం జిత్యావా భోక్తునీ
మహీమ్” అనుగీతవాక్యము ననుసరించి ఈ వీరశిలా
ఫలకముల యుపరిభాగమున సామాన్యముగ నీక్రింది
కోకము చెక్కబడియుండును.

“జీతేన లభ్యతే లక్ష్మీః మృతేనాపి గురంగవా,
క్షుణ్ణిస్సంసిని కాయే కా చింతా మరణే రణే” —

కా ఆర్థమునే సూచించు చిత్రము సంహాసన
ముడై న దివేంద్రుడు, అప్పరసలు మున్నగునవి ఆ శిలా
స్థలముల పైవరుసలలోను; శిరస్సాగ్రములు ధరించిన
యోధులు కత్తులు, కటారులతో బాహుబాహుగారి,
హస్తప్రత్యాహాసనములపై గారి పోరాడుచున్నట్లు
ఽంధరితలలోను చిత్రించబడియుండును. ఇట్టి కాస

1. (i) ಸಿಂಹಾ ಪಿರಗಲ್ಲು. — ಪಾಠಶಿಲಾ ಪಂಚಮಸಂಪು
ಟಮು, ದ್ವಿಪಿತುಪಾಂಗಮ (ಐತಿಹಾಸಿಕವಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ ಕ್ರಮ
ಮಾಪನ) ಪೇಜಿ 826 (ii) Three Herostones
from Kaikini; Archaeology of Karnatak by
R.S. Panchamukhi, page 34. etc.

వసులలో నా వీరుని జయపజయములతో బని లేదు. ధైర్యపాపములతో ప్రతిపక్షుల నెదిర్చి పోరాడి మృతినొందుటయు ప్రధానము. మృతినొందిన వీరుని పేరు, ఆరిగి పాపనకార్యము తప్పక యింగుంటి తీర వలెను. గయకానవమున కృష్ణరాయలపేరు తప్ప (పాప ము కలిమియగాక!) మరి ఏ వీరుని పేరును లేకుండుట యెంత అనుచితమో యూహింపుడు.

నేనా శిల్పము మహిమగురుమర్దినవలె కాన్పించు చున్నదనుటకు కొరణములు.

“నవయావన సంపన్నం సర్వారణభూషితం, నుచారు దళివాం తద్విత్ పిశేన్నత పయోధరాం. త్రిభంగస్తానం సంస్థానం మహిమగురుమర్దినం, మృతాలయతః సంస్కృతదళివాం సమన్వితం. త్రిశూలం దక్షిణే పాదే ఖడ్గం చక్రం క్రమాదధః, తీక్షణతాం తథాశక్తిం దక్షిణే సన్నివేశయేత్. ఖేటకం పూర్ణచాపం పాశే నుకుళిమేన చ, ఘంటాం వా పశుం వాపి వామరః సన్నివేశయేత్.”

అధస్తా మహిమం తద్విద్విశిష్టం ప్రదర్శయేత్.” అను కర్ణవల ననుసరించి ఆ శిల్పములోని విశేషములకు తక్షణములు, త్రిశూల, ఖడ్గ, చక్ర, కిక్కులు దక్షిణ హస్తములలోను, ఖేటక, పూర్ణచాప, పాశాంకుశములు వామహస్తములలోను, దక్షిణపాదము క్రింద శిరస్సుకొకటి కాన్పించుట బట్టి నేనట్లుహింఘినిని. వారు మరల స్వప్నముగ ప్రకటించిన ప్రతిబింబములో నే యెడిమవైపు (యాకానవము ముక్కుతిమ్మయైనా నెను అనుప్రక్క) ముందేతుల కొభరణములుగల మృతాలాయితహస్తములు వాలగు స్వప్నముగ కాన్పించుచున్నవి. అంగు ఖేటక, పూర్ణచాపములతోగల హస్తములు ధోర్వముఖముగను పాశాంకుశములతో గూడిన హస్తము లధోముఖముగను చిత్రించితి. మొత్తము చూచి గూమునకు అపభ్రజము లందినట్లు రుజువుచేయుచున్నది.

“నుకృతార్థము చేసిన తీర్థయాత్రను ప్రకటించుటయే ఈకానవోద్భవమైన నంగు కిక్కులు కట్టారతో యుద్ధమునీయు శిల్పముతో నేమిపని?”—అని ప్రశ్నించినాడు. మహిమగురువలలో గుర్తకు కిక్కులు కట్టార్డు మొదలగు ఆయుధములతోగాక మరి కేనితో పనికే— “అట్లయినను అది రాయల జైత్రయాత్రను సూచించు నేకాని తీర్థయాత్రను సూచింపకు, దుర్గాదేవి యుద్ధమున కిదిదేవత—పూర్వము విజయనగర చక్రవర్తులేమి తక్కిన హిందూభూపాలులేమి కెన్నవరాత్రోత్సవ

ములు జరిగి యుద్ధయాత్రలు వెడలువారు.”—అంటే ఆకృష్ట శుద్ధవశిషి (విజయదేవి) వాడు దుర్గాదేవిని పూజించి కృష్ణదేవరాయలు, జైత్రయాత్రను బయలుదేరియుండెడితననిగదా వారి యభిప్రాయము, కాని ఈకానవకాలము అపభ్రజ బహుళతయొదలి మంగళ వారమని అందేగలదు. కావున ఇదియు సరియైనది కాదు.

ఈకానవమున వ్రాయించిన ముక్కుతిమ్మన రస పారిజాతపహారములో—

“తిమ్మయాగ్యం గుం శివపరాధీనమతి య
ఘోరశివరూపిష్యంతు”—

అని స్వప్నముగ చెప్పకొనివాడు. పెద్దనగలె కాక నీరడు స్వయతమునంగు మిక్కిలి పట్టుదాకలవాడు. కనుక నే తీర్థయాత్రకై గయకరిగి యంగు రాను చేయించిన కానవముపై మహిమగురుమర్దని శిల్పమునూడగా గయ వద్ద చెక్కించియుండును. మరియు కానవమును అందుండు శిల్పములనుబట్టి అనన్యాయముల సర్వత్ర కుదరగు. ప్రస్తుతకాలములో చక్కటి కానవశిల్పము నవనారెట్లు ఇండ్లకు, కట్టెమునకు నుపయోగించుచుం డిగో అట్లే వారి యవసరార్థ విడితరలో శిల్పము చెక్కి బడిన శిలపై పూజ్యులు కానవములు చెక్కించుట కూడగలదు. అంతమాత్రమున ఆ రెండింటికీ సంబంధ ముండెనని విశ్వయించుటకు వీలుపడదు. ఈ శిలాఫలకములో కాననాక్షరములు లోనివి, శిల్పముపైకిని చెక్కి బడియుండుటచే కానవముకై తీసిన ప్రతిబింబములో శిల్పము పూర్తిగా రాదు. దానిని ప్రశ్నోక్తముగ ఛాటో తీసి పరిశీలించవలెను. ఇట్లు అన్నదమర శిల్పము వాధారముగ వాగు చేసిన సిద్ధాంతము సరియైనదికాదు.

కృష్ణరాయల కానవముతో చాటు గకూక్షేత్రమున దొగిన విగతి కూడా కానవములు నా వాదమున కనుకూలించుపనియు వాని ప్రస్తావన అనవసరమనియు డాక్టర్ రమణయ్యగారు రిసి. మొదటి రెండు—అనగా కాకతి ప్రభావగురుని నాటిది, హయాసగ వీరవారసింగనేమి నాటిది కానవ పరిశోధకుల పరిభాషలో “ప్రైమేటు” కానవము లనిరి. విజయనకు అ పరిభాషలోనే గయ మొదలగు నుపసద్ధి పుణ్యక్షేత్రములందు గల కానవములకు యాత్రీకుల కానవములు (Pilgrim's records) అని వీరికి పరిత్ర కాగి లేకవలెనంతగా ప్రధాన్య వివరము. కొరణము యాత్రీకులకు వాస్తవ చక్రతాంకిములతో పనిలేకుండు

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు ?

టయే. రాజా దైవాంశేనంభూతుః; ఆరిసిరాజ్యము లోని ప్రజలెవరైనా యొక్కదైనా దానార్పణము పూర్వకముగా చేయవలయుననియును “యో రాజా స పితా మాతా ప్రజానా మేవ నిర్వృత్యః”—అనునా క్తి కనుప రించి యాతనికి గూడ కొంత పూర్వము నంటగట్టుటకే వారు నేయించిన శాసనములలోను రాజులను పేర్కొం దురు. కనుక నే మన శాసనములలో నూటికి తొంబది తొమ్మిదింటి ఆయాశాసనములతో రాజుల కేమియు ప్రమేయము లేకుండవను వారిని పేర్కొనటలు. అట్లే తీర్థయాత్రకై యరగిన గౌరి శాసనములో కాకతీ ప్రతాపరుద్రుడు, అప్పట్ల శాసనములో హొయసభి పీఠవారసింగదేవుడు, ముక్కు తిమ్మన్న శాసనములో విజయనగర శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు, తిమ్మగన్న శాసన ములో విజయనగర ఆచార్యులైన రాయలు ఆయాకాలపు రాజులు పేర్కొనబడిరి. ఈ శాసనములను బట్టి ఆయా రాజులచే వారు పంపబడినాలో లేదా తిరుంజిలు తామే తీర్థయాత్రకై యరగి శాసనములు నేయించు తిరి ఆచార్య ప్రకార మా యా రాజులను పేర్కొనినాలో స్పష్టముగ చెప్పలేము.

“కృష్ణరాయలు తిమ్మనను గయ కంపిననుటకు శాసనమునం దెట్టి యాధారమును లేదు. మఱియు నంది తిమ్మన నియోగిబిడ్డ యని శిర్మగారి చెప్పియున్నారు. అతిథి మహాకవి. బ్రాహ్మణికర్మలను నేయించుటగాని, యజమానుడు బ్రత్యక్షముయ్యగ నేయుటగాని రాజ పురోహితుని నియమిత్వము. కావున శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు దన పితాత్మకు గయబ్రాహ్మణు జరుగవల నని యుద్దేశపడియుండిన విజపురోహితుడైన రంగనాథ దీక్షితులతో లేక మఱియొక వైదికునో పంపక నియోగి బిడ్డ నంపియుండడు. తిమ్మనయు వట్లు పోయి యుండి జాలడు. కావున, కృష్ణరాయల విజయశాసనమును ధర్మ శాసనముగ మార్చుటయొనని శిర్మగారుచేసిన ప్రయత్ని మామోదపడినదికొదు. పైగా అంగు పితృస్మరణయే లేదు.”—అని డాక్టరు రవిగయ్యగారు విరచించిరి. వారు ముక్కు తిమ్మన యొక్క పేరు గయనవల్లి రాయల పితాత్మకు స్వనా స్రమణతో బ్రాహ్మణికర్మల నిర్వహించిన ట్లభిప్రాయపడినట్లున్నాడు. ఏ కాలములోనైనా తీర్థయాత్ర అంటే అప్పుడు ముందుదారునికి తిమ్మన కాకుండ వల్లిరుదాదా! (ఆచరించుచు హొయసభి వారసింగదేవుని శాసనమునుబట్టి స్పష్టము) కావున ఆ వల్లినవారిలో విజపురోహితుడైన రంగనాథ దీక్షి

తులు నుండవచ్చు, లేదా అట్టి విధ్యుక్తకర్మలు జరి పించుటకుగాను వైదిక బ్రాహ్మణులు నుండవచ్చును. కేవల విద్యార్థిగా గయననుండే బ్రాహ్మణుల లేమి నాదా? ఆ యాత్రకు లండవీలో మహాకవి ముక్కు తిమ్మన ప్రధానము. మఱియు శాసనము నేయించిన వాడు గయకు యాతని పేరుమాత్రము శాసనములోగలను. “పైగా అంగు పితృస్మరణయే లేదు” అని వాల్మీకిగారు “ఈశ్వర నరసభూపాలందరవర”—అను పద్య పాదములోని ఈశ్వర, నరనానాయకులు కృష్ణరాయలు తిండి తాటలుగాక మరెవరు?

ఇక ఆచార్యరాయల శాసనమును గూర్చి—“ఇది ధర్మశాసనమని యెంద్ర స్పష్టముగ గలను. ధర్మశాసన మనగా మఱియునకు సంబంధించినది. ఈ శాసనము నెత్తించినవాడు తిమ్మగన్న—అతిథి గయయందు చేసిన కార్యమెంద్రయో వివరించియుండలేదు గాని ‘విజయనగర సింహాసనకర్తల గయము క్కం చేసెను’ అని యున్న”దని మదివిరి. గయయందు తిమ్మగన్న చేసిన కార్యమే అది; అంటే విజయనగర సింహాసనకర్తలను గయము క్కమునేయుట, మఱి ఆకార్యము వివరించక పోవుట యనగా నెట్టిది?—ఇట్లు నొక యధర్మాచిక చేప్పి అందిట్లు వివరించిరి. “ఇంగు పేర్కొనబడిన విజయనగర సింహాసనకర్త లెవ్వరో విచారించదగి యున్నది. శాసనములో తిమ్మన ఈశ్వర నారసింహ అను పేర్లున్నవి. వీరు ఆచార్యరాయల పితృపితా మహాలు అని శిర్మగారు నుడిచిరి. పితృపితామహా ప్రపితామహులని యుండిన పైయాడు పెరులును కలసికన్పియుండెడివి ఈ సందర్భమున శిర్మగారు తిమ్మననున్నను విప్పిచెప్పుకున్నను వారి ధోరణిబట్టి మాడగా పై తేర్కొనిన తిమ్మన ఈశ్వర నార సింహారే తిమ్మగన్నచే గయముక్తలుగ జేయబడిన విజయనగర సింహాసన కర్తలని వారి యభిప్రాయమై యుండునని తోచుచున్నది. (నా మనస్సులోని యభి ప్రాయమును సరిగా విప్పి చెప్పినందులకు డాక్టరు రవి గయ్యగారికి నా అభినందనములు.) సింహాసనకర్త యనగా సింహాసనాధిపతియని యర్థము. తిమ్మయ ఈశ్వర నారసింహులయం దెవరును విజయనగర సింహాసనము నధిష్టించియుండలేదు.”—ఈశాసనమును నేయించిన తిమ్మగన్న చరిత్రకారుడు కాదు. పండి తుడు కాక, తా నెరిగి గయముక్తము నేసినో వారల పేర్లను జెప్పి వాడుక ప్రకార ముండవీని విజయనగర

సింహాసనకర్తలని పేర్కొనినాడు. మనుచరిత్ర, పారిజాతాపహరణము, ఆముక్తమాల్యద మున్నగు ప్రబంధములలోను, కుసుమకింజల్క తామ్రశాసనములలోను రాయలపితృపితృమహాప్రసాదములగుగా వర్ణించబడిరియ్యయ, ఈశ్వర, నారసింహులు వీరలేకదా! తిమ్మయ్య ఈశ్వరులు వారు చెప్పినట్లు విజయనగర సింహాసనము నధిష్టించనిమాట వాస్తవమే కాని నరసానాయకుడు విజయనగరసింహాసనము నధిష్టించనిదే యాతనిపుత్రులగువీరనారసింహ, కృష్ణరాయ, అచ్యుతరాయలకు విజయనగర సింహాసన మెట్లు లభించినది? “కావున తిమ్మయ్యచే గయముక్తులు గావించబడిన విజయనగరసింహాసనకర్తలు వారయి యుండురాయని సంశయము గలగుచున్నది.”—ఈ సంశయమును బ్రాసి నిర్ధారణ చేయవలసిన భాగ్యవత విజయనగరచరిత్రకారులగు డాక్టరు రమణయ్యగారిపైనే యున్నది.

ఇక కృష్ణదేవరాయల చరిత్ర పట్టుననే గాక సమస్తమైన పూర్వ హిందూరాజుల యెడను రాజ్యముల యెడను డొంగల సత్యము నొక్కదాని నిట్లు వక్కానించిరి. “మనపూర్వకుల లెవ్వరును మనదేశచరిత్రాత్మక గ్రంథములను రచించియుంలేదు. బ్రిటిషు యుగమున ఆంగ్లేయులలోడి సంప్రదించువలయు నాంగ విద్యాభ్యాసమునకును భారతీయులకు, ముఖ్యముగ హిందువులకు చారిత్రకజ్ఞానోదయమైన పిమ్మట క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము కుడను 20 వ శతాబ్ద ప్రారంభమునను విజదేశ పూర్వచరిత్ర నెమక గా నవ్యక్తము తిడ్వడయగ్రంథముల యభివము వాఁకొలుకడెను.”—మనపూర్వులు చరిత్రాత్మకగ్రంథము లని ప్రత్యేకముగ వ్రాయవలయు చారిత్రికవిషయములనుగూర్చి క్రిస్తుపూర్వము నుండియే మన పురాణ, ఇతిహాస, కావ్య, నాటక, ప్రబంధాదీగ్రంథములలో యథాశిథముగ గాకబాదునను అతిశయోక్తులు జూపించియైన తెల్పుచున్న యుండిరి. అట్లే తామ్రశాసనములలో రాజులవంశవర్ణనలు, రాజ్యాభిషేకకాలములు, దీర్ఘజయములు మున్నగు విషయము లన్నియు గలవు. తూర్పు చాగుకుల్ల తామ్రశాసనములలో నెవరెవ రెన్ని సంవత్సరములు పాలించిరో యెన్నెన్ని యుద్ధములుచేసిరో కూడ ఆశాసనకావ్యకర్తల సంప్రదముగ తెల్పుచున్నది. ఆముక్తమాల్యదలో కృష్ణరాయలే తన దీర్ఘజయముల నన్నింటిని వర్ణించినాడు. రాజతరంగిణి, భోజచరిత్ర, ప్రతాపచరిత్ర, వెలగోటివారివంశావళి, కృష్ణరాయ

విజయము, రాయవాచకము మున్నగు గ్రంథములు చారిత్రిక గ్రంథములు గాక వినుచు?

శకందర్ లోడినిగరించి వ్రాయుచు డాక్టరు రమణయ్యగారు “ఒగ్గన్నాభగల్లభనాటక విజయమునగు ప్రతాపగుద్రగజపతియొక్క ప్రతిపక్షిగ జేర్కొనబడిన శకందర్ ఎక్కడోకాదు; అతడు ఢిల్లీశ్వరుడైన శకందగు లోడియే అతడు యనువాపు రాధినాథుడైన హుసేన్ మె హుస్సీ నేడించి యతని రాజ్యమును హరించెను. హుసేన్ మె ప్రతాపగుద్రగజపతి వాఁడయిం చెను. ఏకారణముచేతనే ప్రతాపగుద్రగజపతి శకందర్ లోడి నెదిర్చి యుద్ధముజేసి విజయము జేకొనెను. ఆ విజయకారణముననే ప్రతాపగుద్రగజపతి ‘పంచగోదాధినాథుఁ’ యని బిరుదుధరించినది.”—అని తెలియి దీనినిబట్టి ఢిల్లీశ్వరుడైన శకందర్ ప్రతాపగుద్రగజపతికి యోధిహాయిసంగతి స్పష్టమేకదా! ఈ ప్రతాపగుద్రగజపతి నేకవృత్తరాయలు తన కరిగావు చేసికొనినదికూడ. కనుకనే పెద్దనాగ్యుడు “అదహుచలేంద్రుండు మెదల నెక్కని కుమారతకు” అనే సీసపద్యములో ఢిల్లీశ్వరుడైన శకందర్ లోడిని జయించిన ప్రతాపగుద్రగజపతియే రాయలకరిగాపసుటచే నేకందర్ కూడ నరిగావెనటే భాదించి “శకందర సింధురాగ్యుత్తు” లని యిద్దరినిచేర్చి వర్ణించి యుండవలెను.—“క్రీ. శ. 1517 వజయ ఢిల్లీ పరామరాజ్యమును పాలించిన శకందర్ లోడియొక్కకును, 1526లో మూడు మాసములకాలము గుజరాతును పాలించిన శకందర్ మె యొక్కకును దప్ప రాజుల సమకాలికులైన భారతీయ మహమ్మదీయ ప్రభువులలో శకందర్ నామధాను మఱియొక్కగు నానరాధ, కలరేనివారిని శిర్యగాగు పేర్కొందురుగాక.”—అని సవాలుచెసిరి. రాయల సమకాలికులగు భారత మహమ్మదీయ ప్రభువులలో శకందర్ నామధారు లండలును చారిత్రిక శాసనవాఙ్మయముల పేర్కొనబడిరను సిద్ధాంతము డాక్టరు రమణయ్యగారు చేయగలరా? అట్లు సిద్ధాంత మగునటకును ఆ నిర్ణయము కుదరదు.

కృష్ణరాయలు ముక్త తిమ్మనకు దశకు ప్రత్యామ్నాయముగ గయకు తీర్థయాత్రార్థ ముంపెనని గువాపు నేయుటకు గను మఱియొకమార్గ మనలంపించి నేను కృష్ణరాయలు గొప్ప దైత్యికుడు—శ్రీ వెంకటేశ్వరుడాతని యిచ్చదైవము—తీర్థయాత్రాపరాయణుడె—

గయశాసనము జయశాసన మెట్లు?

వితరణశాలి—అని యుష్మత్ప్రకంప జేసితివనియు. అవి యేవియు కృష్ణరాయలు ముక్కు తిమ్మనకు తన మాతాపితల కుకృతార్థము గయకు తీర్థార్థముంపెనను విషయమును స్థాపించుటకు సాక్ష్యములు కొబలవులిగాన “నిరాధారమైన బట్టిక నొకదానిని కల్పన నేయుటవలన గలుగు ప్రయోజన మేమి?” అని గట్టిగా నన్ను కుందలించివారు “అవియు త్తిరాధకుమన హిందూ మహమ్మదీయమతముల సంఘర్షణ భీషణమై జరుగుచుండిన కోణాలు. మహమ్మదీయప్రభువులు హిందూ ధర్మమును నిర్మూలమునీయ నిశ్చయించి తమసంకల్పము నెఱవేర్చుకొనుటకు నిరంతరము కృషిసల్పుచుండిరి. సికిందరు లోడీ స్వయంతాభిమాని, పరమతి ద్వీపి నిజమత మందలి దురభిమానము పెంపున హిందువుల నతిదాగుణముగ పిడించెను. హిందూదేవాలయములను విలుగ గొట్టించి వానిస్థానమున మసీదులను గట్టించెను. విగ్రహములను తునియలుగారించి యా తునకలను మాంస విక్రయమునందు కసాయివారిచే తూకరాల్లెగ వాగు కొననియొగించెను. తీర్థములలో గ్రంథక దని కాసించి దేశాంతరగతులయిన యాత్రికులను ఘోరముగ బాధించెను. స్వయంతాభిమానులైన హిందువుల నేకులను జంపించెను.

“హిందూధర్మ సంగతులైన కృష్ణరాయలు సికిందరు లోడికృత్యములను సహింపక యతినిపై దంకువెడిలి యుండునట్లును”—అని వాస్తవ దర్శితాంశములను ముచ్చటగా వివరించిరి.

“భారతీయ ప్రాచీనచరిత్రనుగూర్చి మనకు తెలిసిన విషయ మల్పము. తత్పూర్వ మపరిచితిమైన చరిత్రాంశ మేదైన బహుళపడినపుడు మన యరగొంద్రుని జ్ఞానము నాధారముచేసికొని యవి యబద్ధములని చెప్పి వానికపార్థమును గల్పించుట పాడిగా”దని యనుచున్నాడు.

కాని ఇట్లరగొరగ లభ్యమైన సాగనసామగ్రి నాధారముగ మనమేల సిద్ధాంతములు చేయవలెను? భావి పరిశోధనల వాని సత్యవత్తములు వెల్లడియగుటకు వేచి యుండుట సమంజసము కాదా!

విజయనగరచరిత్ర, అంగును గృష్ణరాయలను గూర్చి దాచు రమణయ్యగారుచేసిన కృషి యదిగ తీరును, పాశ్చాత్య భారతచరిత్ర కాగలలో నెల్లగు నిట్టిపరిశ్రమ చేసియుండలేదనుట అతిశయోక్తి కానేరదు. మరలమరల వారివ్యాసములపై వ్రాయుచుండుట వాతీయను నాకుండు గౌరవమును శింకించుటకే కారణమగునగాన రాయల గయశాసనమును గూర్చిన చర్చ నంతటితో విగమించుచున్నాను.

2. కృష్ణరాయల నిర్మాణముగ గూర్చివ్రాయుచు దాక్షగు రమణయ్యగారు ‘ఎప్పి గాసయా కర్ణాటికా’ 9 వ సంపుటము మాగడి తాలూకా మారినహల్లిలోని రాయలశాసనము నొకదానిని ప్రస్తావించిరి, అందు “కృష్ణ కేవలమోరాయరిగే గంగోదక వీరితరప్ప... కోనప్పనామకను”—అని గలదు ఈ సందర్భమున వారు “పై శాసన పరిష్కర్తయగు బాయూరైసుగారు ‘గంగోదక వీరితరప్ప’ యను మాటలకు గంగోద’మును మోయువాడని (The bearer of the Ganges water to Krishnadevamaharaya) యర్థము జెప్పిరి. కృష్ణరాయలు స్వయముగా యాత్రచేసి గంగలోన్న నమునే నుటకు విలమపడకపోగా నీ కోనప్పనామకు సంపి యతినిచే గంగాజలమును రప్పించుకొని యందున్నానమాడి యుండవచ్చును. ఇందసంగత మైదియు లేదు”—అని వచించిరి. (భారతి 80 వ సంపుటము, పేజీ 404)—వారి యభిప్రాయమును మరల మాన్యు కొనకపోతే గయశాసనమును గూర్చి నా యూహా కిదియు తోడ్పడగలదు.

స్వాత్మార్పణము

శ్రీ మోదర్ల రామకృష్ణ కవి

ఛత్రపతి శివాజి చంద్రదర్శణల యధః

పతనమునకు రాచబాట వైచి

పోయె దివికి — బ్రహ్మభూయ మందెను గురు

స్వామి శ్రీ సమర్థ రామదాసు.

రాజయ్యెను బిమ్మట శంభాజీ — ఛత్రపతి కొడుకు — పరిపాలన పుం
దేజుగల తేజు గాడిని జౌజప్యన మొగలు పాదుషా దండెత్తె.

“దీంతా శత్రుము వాసె బరంతపుడు శివాజి మడిసె, బ్రాజేతలకుఁ
మంతువులకు బ్రతికృతి కావెంతు జూచి” యంచు మొగలు విభుడు తలంచె.

ఈ యోజ బాదుషా నిశ్చయకుడై బహుళసైన్య సన్నాహముతో
సూర్యాణము నడపె జగీషాయత్త మనీషమై మహారాష్ట్రముపై.

అటు కాబూలు మొదల్కొని యిటు బంగాళమువఱకు నెనగెడి వసుధకు
భటధనపటలిన్ వలసినయటు లెవ డవురంగజేబు కంపక బ్రదుకు?

అట్టి మొగలాయి సమ్రాట్టు పట్టవట్టి మూడులక్షల దండుతో గూడి వచ్చి
ముట్టడించి మహారాష్ట్రమును జయించి పతిని శంభాజి నలవోక బందిజేసె.

నంగర జయప్రమత్తు డొరంగజేబు నిగళబద్ధుని శంభాజిని దన సమ్ము
ఖమునకుం దెమ్మటంచు లెంకలకు ముదల పూంచి రావించి నిలువబెట్టించి చూచి,

విల్లువలె వంగిపోయిన వెన్నుపూన నురుగ బస్తున్న మానిసి చూడ్కి గదుర,
బునలు వెట్టుచు, వెక్కనమ్మున మొగమ్ము జేగుటెంపంగ నొరంగజేబు పలికె.

“ఓయీ, హేయము నీ మతమ్ము; దురితం బుత్సన్నమా దూప్యమా
నీ యాకారము కన్నులం బడిన; మన్నింపంగ రానట్టి పె
న్నో యేనస్సు లొనర్చె నీ పిత దురుద్యోగంబున న్నాకు; ద
న్మాయావిత్వము మూర్తిగైకొనియె యుష్మత్తుచ్చ జన్మంబున.

ఎవరు ముసల్మానులు గా రవనిం గాఫర్లు వార లధములు చెడుగుల్
వివశులు శీర్ష ఛేద్యులు పవతులు మొగలాయిచక్రవర్తికి నాకుఁ.

నరకమున గూలనున్న ముష్కరుల నెల్ల దేర్ప వర్తిలైడి మహమ్మదీయ మతమె
నీకు నేడు శరణ్యము - నీవ్గరింప వలయు నిది - ప్రాణములనైన వదలవలయు.

స్వాత్మార్పణము

మా మత మవలంబించిన నీ మనుగడ నెగడు బుడమి నిరపాయముగా
సామంతుల మేల్బొందివి గా మెఱయంగలవు నిజముగా శంభాజీ !

మతకరివై నీ మతమే హితమని భావించువేని; ఇప్పుడే నీ జీ
విత మంతము నొందుట నిశ్చితము నుమీ, చేయు మేమి చేయందగునో !”

నా విని వెఱ గుఱుతులకుఁ దావలములు గాని కన్ను దామరలకఁ ఢి
ల్లీ విభుని మొగము గని, యీ ప్రావ శివాజీ సుతుండు బడులు వదించెన్.

“తురకల్ పుణ్యులటంచు దక్కిన మతస్థుల్ పాపుంచుం, బారిం
బారి, వాకొంటివటోయి, ముస్లిముల దేవుం డెక్కువా? హైందవుల్
నరకం బంద జనించిరా? మఱి ముసల్మానుల్ చిదానందముం
బారయం బుట్టువు నందిరా? యపుర సీవుం గొప్ప విజ్ఞానివే !

భగవత్తత్వము నీకు బోధపడునా? ప్రాణివ్యధానీను లే
వగ దన్మర్మ మెఱుంగ జాలుదురు? నిర్వైరుల్ నిరీహుల్ మనీ
షి గరిష్ఠుల్ గద బ్రహ్మతత్వము విమర్శింపంగ బాతుల్ భువిన్!
మొగలాయి ప్రభువైన మాత్రమున నబ్బో! నీవు వేదాంతివా?

కత్తితో మానవుల చిత్రకమలములకు గ్రొత్త రంగులు వేయ గోరుదువటయ్య?
కుంచె మొగమైన గనని ముగ్ధుడవు నీవు రంగరివిగా నటించు వారంగజేబ !

వితగాదే మతికెక్కిన మత మిల? బలవంతమైన మాఖిన్నానం
బతికించునె సుకృతంబుఁ బ్రతికృష్టం డగు నికృష్టనకు నెన్నటికేక?

జీవములకఁ హరింతువని చేడ్చడి, యిమ్మగు నా మతమ్ము గో
ల్పోవుదునా? కరీర మది పోయిన బోవునుగాక ! నిత్యమై
పావనమై యఖండమయి భాసిలు బ్రహ్మసదార్థ మున్నదో
యీ, వధియింపరానిది - దహింపగ రానిది - నిశ్చయమ్ముగక.

నే నీ దేహమ్మని యజ్ఞానమ్మున మోసపోదునా? నా మతమన్
మానికము నిచ్చికొందునె పూనికమై మేడిపండు బోలిన తనువున్ ?

మతము పేర నెంతమందిని సంహరించితివో, పాపమెంత నేకరించి
యుంచినావో, సుంత యోజించుకొనుము తద్ వృజినదంప్రి) నిన్ను దినకమున్నె.”

ఇత్రైఱంగున శంభాజి యుత్తరమ్ము వినిన యారంగజేబు క్రొవ్విడపు గినుక
తలము దప్పగ, గద్దియ వెలలి, పుడమి యొడ్డగెడవయినట్లు నిట్టూర్చి యార్చి,

పండ్లు పెటపెట గొఱుకుచు బల్కెనిట్లు -

“పాండు, కొనిపాండు ఖలుని మా మ్రొలనుండి

శూణములో వచ్చుమీకు మా శాసనంబు
దండుగడగు వీని చిత్రవధక్రమంబు.”

ఆతం డీగతి రోషఁగీతాత్ముడు నిష్ఠ లుమిసి తీవ్రున జనియెన్ ;
నీతుం డయ్యెను భటతలిచేత మహారాష్ట్రనేత చెజకు బిరానఁ.
“ఏడు గుఱ్ఱుల తేరున్న నేమిఫలము? కరము లొక వేయిగల్గిన కార్యమేమి?
ఒక విషన్నుని గాపాడ నోపనైతి” అనుచు దలదాచుకొని నన నినుడు గ్రుంకె.

చేరె గూండ్లకు బలుగులు, ఫేరవములు నెమకె నామిచములను, ఘూకములు గూసి,
నాడు నట్టేందుకళయౌట నాల్గుదెసల సంధ తమనాబు లత్యర్థ మౌక్రమించె.

“వగటి చెయ్యల సాకిరి బాధలేదు - చేయగవచ్చు నెదియైన రేయిగాన”
అన్న తల పూనకుడు లోక, లరయుచున్న వారమని తారకలు వెల్లు తీచ దోచె.

గడచె జామురేయి, వడివడి శంభాజి నపుడు ఖడ్గహస్తలైన భటులు
నగర బాహ్యవనికి నడిపించుకొని వచ్చినారు కాగడలు దారిజూప.

అయ్యది రుద్రభూమి భూతియల్ నెఱియల్ గలనట్లు - గ్రచ్చల్ గ్రా
గ్రయ్యు వియ్యమందిన యగారము - తెక్కలికొండ యక్కయన్ -
ముయ్యెలగుట్ట పాములకు బూమెల కెమ్మొకున్ - గుబాళిపై
నుయ్యెల లూగుచుండు బ్రబలోద్ధతి దయ్యపుమూక లచ్చల్.

చిదుగు లెగ్రోయ్యచుండ్రి సొదలో నైదుగురు మానుసులు విశ్వతాస్యోల్
తదుపాంతపు జిచ్చున బిట్టనటున ముక్కాక గాగుచుండెను గుట్టల్.

అవ్వోటికి శంభాజిం దెచ్చిన లెంకలు మహమ్మనీయులు తమతే
డిచ్చిన ముదం బదంపడి నిచ్చలపు లెడందలూని నెఱిగేర్చి రొగిన్.

ఇరుపగుండెలవారల కేని వచ్చు నేకి మేనికి పెంటకే, యాశరోర
దంపనోదంగమును విన్న; దంపధరుని శిక్షలం దుంప వట్టి విచిత్రవిధులు.

కన్నుల్ గట్టుంగుచ్చి, నాల్కల్ జీలునేసి, కను కాయమ్ము నె
న్నెన్నో ముక్కలు చేసివైచిరి - “హరీ, యీశా, జగద్రక్షకా,
నిన్నే నమ్మితి, పాహి పాహి” యని బొందిక జేవ మున్నంత నే
పు నోన్నరాడిన యంతమట్టు ధృతి నోల్పోలేదు శంభాజి తాన్.

మతమున కాత్మార్పణ మీ వితమున బూజ్యుడు శివాజి విడ్డ యొగ ర్చెన్;
ఊతి నిట్టివారిదే కద బ్రతుకన, మృతజీవు లిట్టివారలు గారే!

పులికడుపున గలుగునఁట చలిచీమ? పవిత్రుడైన శంభాజి మహా
జ్వల చారిత్రము గద రావలయు శివాజీ కథాప్రపచనాంతమునఁ.

భారతి

పారిచటం కన్న, అంటే శివులవాడలో ఉన్న భావ అంకితే సరివచనము. మాంసాల పరిశోధన
 రెండేసి కర్ణాలతో (అల్ప) పాణ—మహా (పాణ) కర్ణాల
 లకు) సమానంగా తిడివడటో ఒక్కవర్ణమే (అల్ప
 పాణకర్ణమే) ఉంటుంది. ఇటువంటివోలూ ఈ కంఠం
 తెలుగువారి కర్ణకలాపానికి సరివచన కర్ణాల మొత్తం
 లేదా కన్నులే. కానీ వానివంటే శివులవాడవే
 గ్రహిస్తుంది కాబట్టి ముండిచ్చే వర్ణ సమాన్యతయం
 భావ అంకితే సరివచనము. మాంసాల పరిశోధన
 ఇహాధికంగా జరిగిలేకేగాని ఈ విషయం నిష్కర్ణ
 గా చెప్పలేం. ప్రతికర్ణానికే చెందిన ఉచ్చారణలలో
 భేదక గ్రహణ అధారంగా నేటి తెలుగువారి వర్ణా
 లను ఈ కంఠో పులికిగా మానించవచ్చు. ముందుయేగా
 నించే పారివానికే పదాల అక్షరామయము, 'స్వని-కర్ణం'
 వ్యాసం చిత్రితముంకం పాఠానుబంధం దశకటం అవసరం.

స్వ. = స్వస్వంతం (మనమం లేక అనూనం); కా. = కానీతం (సరళం లేక ఘనం);

అ. = అల్పప్రాణం (ఒక్కలేనిది); మ. = మహాప్రాణం (ఒక్క ఉచ్చరించేది).

హృదయం

ଶ୍ରୀ ବଳରାମ

[illegible]

అచ్చులు

తాత్పర్యం (విశేషార్థం)		కంఠ్యం (నిశేషార్థం)	కంఠ్యం (విశేషార్థం)
సంకృతం	ఇ ఈ		ఉ ఊ
అర్ధసంకృతం	ఎ వి		ఒ ఓ
అర్ధవికృతం	ఁ		
వికృతం	అ	అ ఆ	

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామ్యము

(పక్కన నిరూపించిన వర్ణాల్లో ఒక్కొక్కదానికి భిన్నపరిపరాల్లో ఏర్పడే ఉచ్చారణ భేదాలు అంటే గ్వనులు లేక పవర్ణాలు:—

హల్లులు

స్పర్శాలు :

స్పర్శ వర్ణాలన్నిటిని పదం మొదట, ద్వితీయోపసరపు (Tense) గాను అచ్చులనుపరి అద్వితీయంగా వర్ణింపును లేరిక (Lax) గాను, ఉచ్చారణ, అంటే ప్రతిస్పర్శవర్ణానికి భిన్నపరిపరాల్లో రెండేసి పవర్ణాలు ఉన్నాయన్నమాట, ఒకపుగా ఉచ్చరించిన వాటిలో స్థానరక్షానుగత స్పర్శ ఎప్పుడూ ఉంటుంది లేదా ఉచ్చరించినవాటిలో తప్పుడూ ఉంటుంది. ఈ భేదం పరామర్శకంలే సరకాల్లో (వాదవర్ణ గ్వనుల్లో) మరింత స్పష్టంగా వినవచ్చు లేక ఉచ్చారణను నూచించే గ్వనికి కింద ఒక చుక్క గుర్తుగా పెట్టుకుందాం. ఉదా.

ఒకపు :

లేరిక :

(క)	కారి, ఎగు	వగులు, తిగదా
(ఘ)	ఘబ్బు, అడ్డం	గడ్డప, పడ్డ
(చ)	చారి, గడ్డి	మొదలు, చిరుపు
(ట)	టావ, బుబ్బ	తెలులూ, జలులు

పె మాటల్లో వున్న పవర్ణాల ఉచ్చారణభేదాలు తెలుగు మాట్లాడేవార, ఎవరికి వారు జాగ్రత్తగా ఉచ్చరించి స్థానరక్షావ్యవహారాలను సుమంగా తెలుసుకొని, ఈ విధంగానే పరామర్శనూ మహా ప్రాణాల్లోనూ వైస వైపున పరిపరాలవబట్టి వచ్చే ఉచ్చారణ భేదాలు వినిపిస్తాయి.

శిష్టభాషలోనూ మహాప్రాణాలు ప్రత్యేక వర్ణాలుగా వచ్చేపదాలు సామాన్యంగా తిక్కుడు. చాలవరకు అదృశ్యవర్ణాల్లో వచ్చే మహాప్రాణ గ్వనులు, అల్పప్రాణ గ్వనులతో పవర్ణాలుగానే ఉంటాయి. ఉదా. ఖరీ—కారి, ఖర్మ—కర్మ, ఖరీడు—కరీడు, తగ్గి—తగ్గి, తాపు—టాపు.

వ్యవహారంలో ఉన్న పదాలన్నిటిలోనూ అల్పప్రాణ మహాప్రాణాలు ఈ విధంగా అన్ని పరిపరాల్లోనూ అల్పభేదాన్ని కలిగించుకొంటా విషమయం పొందిరిగినే అప్పుడు క—ఖ మొదలైనవి పవర్ణాలవుతాయి గాని పునఃస్పర్శలు గావు. కాని శిష్ట భాషలో ఇవి అలానేవు, కుం. దుక ఖం (లేక దుమౌఖం), సంఘం, తీవి, కంఠం,

ధంకా, గాఢం, నర్మం, కన, ఫలం, భార్య, ప్రంభం—ఈ వర్ణాల ఉచ్చారణలో శిష్టలు మహా ప్రాణాల ఒకటే అల్పప్రాణాలు ఉపయోగించడం అగు, కుం, కుక్కం, కవరి. సంఘం, మొదలైన ఉచ్చారణలు ఉండవు కొన్నిచోట ఈ రకంగా ఉచ్చరిస్తే అర్థభేదం కలుగుతుంది కూడా. ఉదా. ఫలం (పండు), పం (కుంబిలో) మొ. ఈ కారణంల కొనా జిల్లా శిష్ట భాషలో అల్పప్రాణమహాప్రాణాలు ప్రత్యేక వర్ణాలుగా నీరు ద్రిగారి.

నేటి వ్యవహారంలో 'భ' ప్రత్యేక వర్ణంకాదు. 'కభ', అర్థం మొదలైన వర్ణాలన్నిటిలోనూ 'భ' వర్ణాన్ని శిష్టలు అంటారు 'భ' వర్ణంగానే ఉచ్చరిస్తారు విశిష్టలు 'భ' గానే ఉచ్చరించవచ్చు. కాని రోజుకు నూచించే గ్వవ్యవహారాలన్నిటినీ 'భూభూ' లో మాత్రం 'భ' వర్ణోచ్చారణ వినిపిస్తున్నది. కాని ఇటువంటి అనుకరణ వర్ణాలు (Clicks) భాషలో చేరవని కొందరు కావ్యజ్ఞులు నురిం.

డిరి ప్యాలు

స్థానిక విశాసం లేకుండా ఒరవడితో వెలువడే గ్వనులు ఉచ్చారు. ప, కి ప, వర్ణాలన్నిన్నాన ప్రయత్నం కలిపి. హగర్లం నావప్రయత్నంతో ఏర్పడుతుంది. నీటి పవర్ణాల ఉచ్చారణ స్థానరక్షాలు :

//ప స్థానం, వై దంతాల అమృగరణం, కిరి పెను. అస్పర్శవర్ణాల్లో ప్రధానంగా అంగం వినిపివచ్చి చెరిప వర్ణాలలో ఈ వర్ణాన్ని ప, ఫ వర్ణాలంటే భిన్నంగా శిష్టలు ఉచ్చరిస్తారు. ఉదా : కాఫీ, అక్కిను, ఫస్టు మొ

/ప/ స్థానం, దంతమూలం, కరణం నాలుక అంతు. పిష్టస్థితిలోలాగా ఇది దంత్యం కాదు తికాం ఉచ్చరించిన వెంటనే పకారా ఉచ్చరించిన చూసుకుంటే స్థానాల ని భేదం తెలుస్తుంది.

/క/ దివి స్థానం, కిరితాలవుతుండుగుభాగం, కరణం, పుపుగా వున్న నాలుక ముంగుభాగం.

/వ/ దివి స్థానం కరిం తాలవే. నాలుక ఇరు వైపులూ మెదిలిపడి కిరి తాలవును దాకి నుండిగా ఏర్పడే అవకాశంనుండా ఈ గ్వని వెలువడుతుంది. పిష్టస్థితిలోని ప కారం కేల మూర్ధస్థిం. బుకడ, ధ, ల ఉచ్చారణ సామే దివికి. నేటి తెలుగులో బ కారం మూర్ధస్థిమేగాని ప కారం అగ్నివోల ఏర్పడుదు బ కారోచ్చారణలో గా మ కారోచ్చారణలో నాలుకను వెనక్కు వెలికి వేసి ఉచ్చరించు.

/హ/ దివి స్థానరక్షాలు నాదింక్రులు. నాద కంక్రులమగ్న ఉన్న అవకాశంనుండా గారి ఒరప

దీనిలో రావటంకలు ఈ గ్వని ఏర్పడుతుంది. దీని రెండు సవర్ణాలు. శ్వాసప్రయత్నం కలిగిన హకారం 'అతిహకారం, దుహకారం' మొదలైన వాటి, అంటే సంయోగంలో పడకు. పుర్యవర్ణాలనుండు; వాదప్రయత్నం కలిగిన హకారం-పదాదిన, అమృతమృగ, ఉదా: హల్లు, హం, మొహం, మొ. మొదటిరకం హకారాన్ని సాంప్రదాయకంగా వివర్ణిస్తే రాసుంటాం. కాని ఉచ్చారణనుబట్టి దీన్ని సవర్ణ గ్వనిగా నిరూపించటమే సుకరం.

చాలామంది వ్యవహారంలో స, కిలు సవర్ణాలుగా వివిధమయి. అంటే చాలావోట స, కిలు స్వతంత్రంగా ఒకదాని బహులు ఇంకొకటి వ్యవహారంలో మారటం కన్పి. ఉదాహరణము: సగం, హము, సున్నం, ముగ్గుడు. సాంపు, సాకు, సిరు, సీరు, సెగ సేనాగ్ని—వీటిలో సకారమే వివేకపరుస్తుంది. కాని శివుడు, సీతాకాలం, కుభం, కూలం, శోభనం మొదలైన కల్పాల్లో మనం సంస్కృతసంప్రదాయాన్ని బట్టి 'శి' కర్తం రాస్తున్నా, ఉచ్చారణలో మార్గం ఇది అంతటా 'స' వర్ణకంటే భిన్నమెవని చెప్పటానికి వీలేదు. అంటే సీవుడు, సీతాకాలం, కుభం, కూలం, సాభనం, అనే చాలామంది శివులు ఉచ్చరిస్తున్నట్లు పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. 'స' స్థానంలో 'శి' రాకపోయినా కకారం ఉచ్చరించవలసిన వోటలా 'స' కారంకూడా ఉచ్చరించటం అంతటా ఉంటే అప్పుడు స, కిలు సవర్ణాలనే చెప్పవచ్చు. కాని కొందరు అధిక సంస్కారవంతులు, భాషాపాండిత్యం కలవారు ఈ రెండు గ్వనుల ఉచ్చారణను వేరువేరుగానే ఉంచుతారు కొబట్టి శిష్టవాగ్దేశికంలో వీటిని ప్రత్యేక కర్ణాలుగా గ్రహించటమే వాంఛనీయం. సంయోగంలో 'య' కారానికి ముందుకూడా స కిలు చాలామంది ఒకేరకంగా ఉచ్చరిస్తారు. సస్యం హస్యం, దృశ్యం మొదలైన వాటి స, కి లభేనం శిష్టజన సామాన్యంలో లేదేమో. విశిష్టుల ఉచ్చారణలో ఉండవచ్చు.

స్పృష్టోష్టాలు

ప ధ జ యు వర్ణాలు మొదట స్పృష్టప్రయత్నము, చివర ఉష్టప్రయత్నము కలిగి కొట్టి స్పృష్టోష్టాలు (affricates) అనేవచ్చు. ఒక్కొక్కదాని సవర్ణాలు:-
 /చ/: చ-తాలవర్ణం; ఇ ఎ ఏ (హస్యదీర్ఘ)ల ముందు వస్తుంది. చిలు, చెట్టు, చుంక, చేప.
 ద-దంతమాలీయం; అ ఉ ఓ (శ్వాసదీర్ఘ)ల ముందు, చేగువు, చుక్క, చోవు.
 /జ/: జ-తాలవర్ణం; తాలవర్ణపుల ముందు (హ, హేన), జిలుగు, జెల్ల, గజ్జె.

జ-దంతమాలీయం; కంఠ్యామృతముండు(హ, హైవ) జెడ్డం, జట్ట, జోన్న, /ఉ, ఊ/ ముందుమాత్రం హామస్యంగా 'జ' ఒకటూ 40గలలో వివేకించే 'Z' లాంటి గ్వనికూడా తరుచు వివిధమంది. ఉదా: జోజో, గజ్జో, నాజోకు.
 /ఛ, ఞ/లు కచ్చే కర్ణాలు సంశ్రిత శిష్టల భాషలో తక్కువ. గుంటూరు, నెల్లూరు సంకలలవారు మాత్రం పక్షి యెనిమిది, హక్యూన్నం' అనే వోట ఉన్న 'జ' గాని 'ఞ' వర్ణవయోగం గాదని గుర్తించాలి.

'అచారం, సమచారం, చాగు' మొదలైన వోట 'చ' పు పడంగా 'అ' మనం రాసున్నా ఉచ్చారణను బట్టి అది తాలవర్ణ 'చ' వర్ణమే. 'చాగు', 'చచ్చేగు' ఈ రెంటి ఉచ్చారణను పోల్చితూస్తే తెలుస్తుంది. అందుకని వైవ చెప్పేట్లు తాలవర్ణామృతముండి చకాశ్చార్యం ఉంటుందన్న మాత్రానికి అది అసహజాలు కావు.

అనునాసికాలు

వీటి తెలుగులో 'జ, ఛ' లు ప్రత్యేకవర్ణాలు కావు. ఎంకంటే ఎప్పుడూ సంయోగంలోనే కవర్ణ పుర్వాలముంగు జ కాశ్చార్యం, కొన్ని 'చ' వర్ణ సవర్ణాలముందు ఇ కాశ్చార్యం నియంతంగా వస్తుంది. ఈ స్థానాల్లో మరి ఏ అనునాసికాలూ ఉచ్చరింపబడవు. అంటే- నల్ల, -గ్ల, -య్య, -న్య, -న్య, మొ. ఉచ్చారణలు కొస్తా వ్యవహారంలో లేవు. అందుకల్ల 'జ, ఛ' లు /న/ కర్ణానికిగాని, /మ/ కర్ణానికిగాని చెందిన గ్వనులుగా చూపెట్టవచ్చు. ఇవి /ని/ కర్ణానికి చెందిన గ్వనులకన్న పురుషుడు 'ఎంక, సంక' అని మనం సాంప్రదాయకంగా రాస్తున్నది, వర్ణవిధేయంగా రాస్తే /ఇన్క/, /-న్క/ అని రాయాలి. అప్పుడు /న/ కర్ణానికిక, గల ముందు జ కాశ్చార్యం తక్కువ కకాశ్చార్యం లేదని నూచించటంకల్ల ఈ మాటలను 'ఇన్క, సన్క' అనే ఉచ్చరించాలి తెలుస్తుంది.

తెలుగులోని అనునాసిక వర్ణాలకు భిన్న పరిపరల్లా వచ్చే ఉచ్చారణలు (సవర్ణాలు):-

/మ/ మ:- ఓర్వం, అనునాసికం, పుర్య ప్రయత్నం; పదాదిన, గ్వర్ణంలోను, ఓర్వపుర్వాల ముందు, ఉదా: మాట, అమృత్య, గమప.

వ:- ఓర్వం, అనునాసికం, ఉష్ట ప్రయత్నం; అద్విరక్తం గా అమృతమృగ వచ్చినపుడు,

నేటి తెలుగు : వర్త సమామ్యాయం

పదాంతవాక్యంతాల్లోనూ, సంయోగంలో వ్యసహలముండు. ఉదా: మానె, ఉన్నావీ, సవతర్పిరవీ, మానెనవీ, సివీమానె.

/౯/ వ—దంత్యం; దంత్యస్పృశాలముండు, ఉదా. అనెతా, అనెదం.

ఇ—తలవ్యం; తలవ్యద జలముండు (చూ. స్పృష్టప్రాయాలు), ఉదా. నభోచి, గభోజి.

ఙ—కంఠ్యం; సంయోగంగా కవగి స్పృశాలముండు, ఉదా. సుకీకం, కీకీళం, సకీగతి, సకీళం.

ఞ—గంఠమాలీయం; దంతమాలీయ చోటలముండు. వైవ చెప్పిపదిగాక మిగిలిన పరిపరాన్నిటిలోనూ. ఉదా. మనచ, నునచ, నానవ, పనలేగు (పనిలేగు), ననయాసి, అవునం.

తైవ నిర్దేశించిన వ్యయస్మి పరస్పర భిన్న స్థానాల్లోనే వస్తాయి కాబట్టి /న/ వర్ణానికి చెందిన పదార్థాలుగా గ్రహించవచ్చు.

/గ/ గ—మూర్ధవ్యం; అపదాదిని ద్వ్యక్షం గానూ, అద్వ్యక్షం గానూ, మూర్ధవ్య స్పృశాలముండు, ఉదా. అణా, దిగ్గణం గబోట, ఇబోరం, కొగ్గడ.

నేటి మన రచనా సంప్రదాయంలో ఉపయోగించే అనుస్వారం [౦] ప్రత్యేక వర్ణంకాదు. అనానికవర్ణాలైన /న/, /ణ/, మ/లకులు కొన్ని పరిసరల్లో ఉపయోగించుకొనే లేఖన అచ్చుల మూత్రము. సాధారణంగా పదాంత, వాక్యంతాల్లోనూ, సంయుక్తాక్షరాల్లోనూ దీన్ని ఉపయోగిస్తుంటారు. పై ఉదాహరణలు చూస్తే మనం అనుస్వారాన్ని వివిధంగా భిన్నకర్ణా స్థానంలో ఉపయోగిస్తున్నామో తెలుసుంది.

పార్శ్వకాలం

నాలుక ముంగుభాగం తలవునవు పైకతి రెండు వైపులగుండా గాలిని వెలువరించటంవల్ల ఈ వర్ణాలిచ్చే చెందిన వ్యయ లేర్పడుతున్నాయి.

/౦/ దంతమాలీయం, పార్శ్వకం, నాదం, ఉదా. లాను, కల, మల్లె.

/౧/ మూర్ధవ్యం, పార్శ్వకం, నాదం; కళి, కళ్యాం.

బీటిలో /౧/ వర్ణం, /౧/ వర్ణంలాగానే పదాదిని ఉండునూ. సాంప్రదాయక వ్యాకర్తల లక్ష్యలక్షణ ప్రయత్న భేదాన్ని క్రమంగా లళి లను ఆశోపించారు. కానీ దీన్ని ప్రయత్ని భేదం అనటంకంటే స్థానకరణాల్లోని భేదం అనటం సమంజసం.

రస (కంపితం): దీనికి నేటి తెలుగులో భిన్న స్థానాల్లో రెండురకాల ఉచ్చారణ ఉంది.

/ర/ ర:—దంతమాలీయం, కిధిల వ్యర్థం లేక తామక్కింపితం, నాదం; పదాదివ, పదమధ్యంలో అద్వ్యక్షం గా వచ్చినపుడు. సంయోగంలోనూ, ఉదా. రాణా, సరాసరి, క్రమం. తిర్గం.

అ:—దంతమాలీయం, అధిక కంపితం, నాదం; ద్వ్యక్షం గా వచ్చినపుడు, ఉదా: కట్ట, గొట్ట.

అంతస్థాలు

య, వ, లు. సంస్కృతంలో యకాశోచ్చారణ అభిలాష్య ప్రయత్నంతో ఉండటంవల్ల (హాస్య తాలో 'జ'కారంగా మారింది. కానీ తెలుగులో యకారాన్ని కేలిగా ఉచ్చరిస్తారు.

/య/ తాలవ్యం, కిధిలాష్య ప్రయత్నం, నాదం; పదాదిని /అ/లముండు, పదమధ్యంలో అద్వ్యక్షం గానూ, ద్వ్యక్షం గానూ ఉదా. యముడు, యారక, కాయ, అయ్య.

/ర/ వ (W)—కిధియోవ్యం, కిధిలాష్య ప్రయత్నం, నాదం; అద్వ్యక్షం గా ఉంది /అ/ల పరంగా ఉన్నప్పుడు. ఉదా. వంట, వాడు.

క (V)—పంఖోవ్యం, కిధిలాష్య ప్రయత్నం, నాదం, ద్వ్యక్షాలనూ, తాలవ్యామృలు—ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఏలు పరంగా ఉన్నప్పుడు. ఉదా. వీడు, వేడి, వేళ, కవ్వం.

అచ్చులు

నేటి తెలుగులో స్వరవర్ణాలు ఆరుహక్తకే; అ, ఇ, ఉ, ఎ, ఒ, ఏ, య; స్వరదిర్ఘతను (:) ప్రత్యేక వర్ణంగా గ్రహిస్తే ద్విమచ్చులన్నీ రెండే. వర్ణాలుగా వ్యాఖ్యానించుకోవాలి. అంటే ఆఱు: అని. అలానే ఈ ఊలకు గూడా /౨/ వర్ణం (=ఎ) ఎప్పుడూ దీర్ఘంగానే ఉంటుంది. ఉదా. మేడ, కొబ్బిలేడు. మరొక పక్షంలో దీర్ఘమృలను ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క వర్ణంగానే గ్రహిస్తే వర్ణాల సంఖ్య పెరుగుతుంది. కానీ ఈ రకమైన విభజనలోనూ శాస్త్రవైరుధ్యంలేదు. ఈ వ్యాసంలో మాన్యదీర్ఘాలు ప్రత్యేక వర్ణాలుగానే గ్రహించబడ్డాయి. బీటిలో ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఏలు తాలవ్యామృలు, నిరోహ్యాలు. ఉ, ఊ, ఒ, ఓలు కంఠ్యామృలు, ఓహ్యాలు. అ, ఆలు కంఠ్యాలు, నిరోహ్యాలు ఓహ్యామృల ఉచ్చారణలో పెదవులు రెండూ వ్యత్యాసంతో ఉంటాయి. నిరోహ్యామృల ఉచ్చారణ

లో ఈ ప్రయత్నం ఉండదు. ఇ. ఉ అ సంకృతాచ్చులు. 'అ' వికృతాచ్చు. ఎ, ఒ లు అర్ధసంకృతాలు. ఏ అర్ధవికృతం. పదాది స్వరకర్తాలన్నీ, 'అ' వర్ణం పైరాన వచ్చినప్పుడు వికృతాచ్చాగమన కలిగివుంటాయి ఉదా. గూగు—గూగు. మొదటి చూటలోని 'అ' కారం కంటే రెండో చూటలోని 'అ' కారం మరింత వికృతాచ్చాగతో ఉంటుంది. అలాగే 'గోగు—గోడు' లోని 'అ'—'వి'క, 'మో—మో', ఈజంటల్లా రెండోపదాల అచ్చులు మొదటిపదాల అచ్చులవలెంటే భిన్నంగా గోపదం పరమాలు మీద వచ్చిన వికృత 'అ'కారం వల్లనే. సంకృతాచ్చులైన ఇ, ఉ లు పరాంత ఉన్నప్పుడు వికృతాచ్చుగా సంకృతాచ్చాగమే ఉండటం గమనించగలం.

1/ పరాంతస్థానంలో ఓకీ లాన్ని మండలాల్లో అర్ధవికృతాచ్చాగం ఉంటుంది. (పాన నితగా లకు మా. పటం) ఉదా. గిన్ నె, గిరితై, గోర్ గి మొ. పదాదిని అర్ధసంకృతంగానే ఉంటుంది. మెటు, పెటు మొ. కాని రెండో అక్షరంలో 'అ' వర్ణం ఉన్నప్పుడు మైజెప్పిన మా తాన్ని బట్టి అర్ధవికృతంగానే, అంటే 'ఎ' లాగానే వినిపిస్తుంది మా. మెటు—మెటు. ఇలా 'ఎ-ఎ' లు పాస్తూ భిన్నపరిణాల్లోనే వస్తాయి కాబట్టి 1/ వర్ణానికి సవరణలుగా భావించవచ్చు. నేటి తెలుగులో 1/ ప్రశ్నోకర్తం. ఉదా. 'కొట్టేవ' సూతు, 'నిన్న కొట్టేవ'. ఈ రెండు వాక్యాలలోను 'ఎ-ఎ' లు కనిపిస్తే పటం వల్లనే అర్ధభేదం తెలుసుకున్నది. తెంగుకల వీటిని ప్రశ్నోక కర్తా లుగా తీసుకోగూడదు మెప్పించి అవశ్యకం.

విరామం తర్వాతగాని, వ్యవధానం తర్వాతగాని వచ్చిన ఇ ఈ, ఎ, ఏ లకు ఉ, ఉ, ఒ, ఒ లకు క్రమంగా య కలు ముంగు చేరతాయి. అంటే 1/ వర్ణానికి 'య—ఇ' లు సవరణలు. సంధిలో 'ఇ' అనే సవరణ, సంధిలేనిచోట 'య' అనే సవరణ వినిపిస్తుంది. ఉదా. నాక-ఇచ్చాకు, నాకే యిచ్చాకు. విరామం తర్వాత: యిచ్చు, యక్కడ, యిప్పుడు మొ. మిగిలిన అచ్చులకునూ ఈ నిధంగానే అవ్యయం వుంటుంది. ఈ విధంగా పరిపర భేదాన్ని బట్టి 'ఇ—య' మొదలైనవి 2/ మొదలైన వర్ణాలకు సవరణలుగా నిరూపించవచ్చు కాబట్టి వర్ణవిభేదం గా రానీ రాతలో ఈ రెండిటికీ ఒకే పదం పెట్టుకుంటే పరిపరం.

పాంసదాయకవర్ణ సహజములో ప్రశ్నోక లిపి సంకేతాలతో చూపించే 'వి డొ' లు (వక్రత మాల) నేటి తెలుగులో 'అయ, అవ' లుగా, అంటే

రెండేసి వర్ణాలుగా స్వీకరించటం లాభకరమైన సమజసం. ఉచ్చారణలో 'అయ-వి' లకు 'అవ-డొ' లకు తెలుగులో భేదంలేదు. ఉదా. 'అయ-విన్' 'అవ-డొన్'. కాకపోతే ఘనస్వలులో యి (పాస్తూ సంకృతంలో వి డొ లు అచ్చు + వాలుల లాగా గా, డీర్లుచ్చుల (ఉదా. అ-బిల) లాగా ప్రవర్తించటంవల్ల వాటిని ప్రశ్నోక వర్ణాలుగా గుర్తించి వాస్త్రవైగింపేరు. అందుకే లాభకరం ఉచ్చారణ, ప్రమాణాలుగా తీసుకొన్నప్పుడు 'అయ-అవ' లుగానే గ్రహించటం సమజసం మున్నాను అనుపాస్తూ వివర్ణాలు తెలుగు వర్ణ సహజములో చేర్చటం, సంస్కృత వ్యాకరణాల అనుసరణవల్లనే. వీటికి ఈ వ్యాసంలో అవగత గతికల్పించ బడ్డది.

వ్యవధాన భేదాలు

సహజంగా మూటాడేటప్పుడు సన్న హితవర్ణాలలో ఒకదాన్నింగి ఇంకోకదానికి ఉచ్చారణ ఉపక్రమించే పరిథి (transition) లో వచ్చే గేడలనుబట్టి అర్థాలు మారుతుంటాయి. ఉదాహరణకు ఈ కింది వాక్యాల జంటమాడండి. 1. ఆ అమ్మాయి పాటోనాకు రాకు 2. ఆ అమ్మాయి పాట్నాకు రాకు. మొదటి వాక్యంలో 'ఆ అమ్మాయి పాటోనాకు రాకు. అని 'పాటో' తర్వాత వ్యవధానం నిలవవచ్చు. కాని 'అమ్మాయి' క్రింది తరువాతి నిలపటానికి వీలేదు. రెండో వాక్యంలో 'ఆ అమ్మాయి పాట్నాకు రాకు. అన్నప్పుడు 'పాట్నా' ఒక పట్టణం. మొదటివాక్యంలో లాగా కాక 'అమ్మాయి' పదం తర్వాతి వ్యవధానం ఉండవచ్చు. 'పాట్నాకు' అన్నది ఏకపదం కాబట్టి దానితో ఉన్న వర్ణాలమధ్య ఉచ్చారణలో వ్యవధానం ఉండదు అలాటిదే ఇంకో వాక్యాలజంట. 1 రెండో-ఎడల బండ్లు తీసుకురా; 2 రెండో బండ్లు తీసుకురా. ఈ రెండు వాక్యాలమధ్య ఉన్న అర్థభేదం తెలుగువాళ్లందరికీ విదితమే. నివాసంగా ఉద్భవించే మొదటి వాక్యంలో సంధిచేయకుండా 'రెండు-ఎడల బండ్లు' అనవచ్చు. కాని రెండో వాక్యంలో అలా ని-పటానికి వీలేదు. 'రెండో బండ్లు' అనే అనాలి. సహజాచ్చారణలో మనకు వ్యవధానాలు స్పష్టంకొకటోయినా, వాటి ఉనికి మనోవిధంగా అనుభూతు ముఖ్యమిది. అంటే, 'పాటో-నాకు' అన్నప్పుడు భిన్న ఘటాలైన 'పాటో, నాకు' అనే రెండింటి మొదటి అక్షరాలనిగా గట్టి ఉనికి (stress) ఉంటుంది. 'పాట్నాకు' అన్నది ఏకపదం కాబట్టి 'పా' మీదనే ఉనికి ఉంటుంది. అలాగే 'రెండో-ఎడల బండ్లు' అన్న

నేటి తెలుగు : వర్ణ సమామ్యాయం

పక్కం 'ఓ' గుర్తుతో వేరుచేసిన రెండుపదాల మొదటి అక్షరాలమీద ఊహిక నిలుస్తుంది. 'రెండై బండ్లు' ఏక పదంగా, లేక పదబంధంగా ఉద్భవించినప్పుడు 'రెం' అన్నదాని మీదనే ఊహిక ఉంటుంది. అంటే, వాక్యంలో ఊహికల నిలిచే పదాలన్నీ ముగుసుపదాల నించి తెలిపాతాయనీ, అటువంటిదొట్టే వ్యవధానం నిలుసుందనీ గుర్తించవచ్చు. ఇక రెండోరకమైన వ్యవధానం ఉపసాహ్యాలచివరినచ్చేది. దీనికి గుర్తుగా /+ / గాని, కోహ / / గాని పెట్టకొనవచ్చు. ఉదా. వాడూ—మానాడే + నీడూ—మానాడే. శోరు—మంచిదీ—అయినే, ఊరు—మంచిదీ—అనేకుంది. ఇల్లు—చిన్నదీ—యేనా, అద్దె—తక్కువదీ—గాదు.

ఇకమాడోరకమైన వ్యవధానం వాక్యంతోపాటు వచ్చేది దీన్ని విగాయం అనవచ్చు. వాక్యమంతటా వచ్చే / / గుర్తుతో నూనించే వ్యవధానానికి దీనికి భేదం, కాలపరిమితిలోను కొన్ని స్వరస్థాయి భేదాల్లోను తెలుస్తుంది. వాంక్యతాప ఎంతవేల్పు పివా ఆప వచ్చును గాని వాక్యమంతటా / / తిగ్గుత వ్యవధానం కొద్దిసేపే ఉంటుంది. పైపేరాల్లోని ఉదాహరణలు చర్చించినా వస్తే తొలిపదం బోధపడుతుంది వాక్యంతో విరాహానికి ఇప్పుడు మనం పెట్టుకొంటున్న గుర్తు, (మళ్ళీ) / / పెట్టుకొనివచ్చు ఇంతవరకు నేటి తెలుగు మాధురికొని వ్యవధానభేదాలు అర్థ భేదాలుగా నిరూపించాను సహజోచ్ఛ్వాసలో వ్యవధానం లేకుండా వర్ణాలు రావడం సాధ్యం. అంటే ఇది పైకెత్తిన మూడుభేదాలకు చెందిన కర్ణోపక్రమణ పద్ధతి కాబట్టి నాల్గోభేదంగా స్వీకరించాలి దీన్నే సంస్కృతవాగ్విగ్రహ సంప్రదాయంలో 'సహిత' అన్నాడు. "కర్ణాల అతిరియితిమై సన్నిధి సంహిత" అని వారిని వ్యవధిం ఉదా అచ్చెగ్గుతుంది? అన్నప్పుడు అన్ని వర్ణాల పేర్లెంతో సన్నిహితిలో ఉన్నాయి. 'అది, యోగ్గుతుంది?' అన్నప్పుడు 'ది—' కర్ణాల మధ్య ఎంహితలేను అందుకే సన్నిహిత యదాక ము తగ్గింది పైవాక్యంలో కలిపిగివే ఏకలిప పదాల 'ర్ణ' లన్నీ మామూలుగా సంహిత స్థితిలోనే ఉన్నాయి.

స్వరాశ్రయభేదాలు

వాక్యస్వర (Intonation) భాగాలగా వచ్చే ఉచ్చరించే సమాహారాలు అనే స్థాయిభేదాలనుబట్టి మనకు వాక్యార్థం పూర్తిగా తెలుస్తున్నది. ఉదా: 'ఉళ్ళో లేడు', 'ఉళ్ళో లేకుండా' ఈ రెండువాక్యాలలో అచ్చులూ హల్లులూ సమానమే అయినా ఒక వాక్యం

విధారణ, రెండోది ప్రశ్నను నూచించటం వాక్యస్వర భేదాన్నిబట్టి. పైవాక్యాల మూడురకాల స్వరస్థాయి భేదాలకు 8 (ఉచ్చి), 1 (నీడ), 2 (సమాహార) అనే అంకాలు గుర్తులుగా తీసుకుంటే, మొదటి వాక్యం చివర /2-2/, రెండోవాక్యం చివర /1-8/ ఉంటాయి. అంటే మొదటి వాక్యం సమస్వరంతో ముగుస్తుంది, రెండోవాక్యం ఉచ్చస్వరంతో ముగుస్తుంది. ఇంకో వాక్యం కూడా, 'హే. హే. ఈ వాక్యం చివర స్వరం /8 1/ అని నూచించవచ్చు. అంటే వాక్యంతో స్వరం 8 న స్థాయినించి అశోముఖ మవుతుంది నేటి తెలుగులో ఉపసాహ్యాలు (Clauses) అనునాన కాలంగా నూచించేవి చాలాకాకు ఈ స్వర స్థాయి భేదాలే ఉదా. 'వాడు తెలిసినా, చెప్పుకు'. 'వెళ్ళే వల్లేనే గాని, నాలో యెందుకు చెప్పలేదు?' ఇలాటి వాక్యాలలో / / కు ముందు విషయభేద స్వర సంయోజనాలు బట్టి వాక్యం పూరికాలేదని తెలుస్తుంది. అంటే వాక్య విరామంతో అలాటి స్వర సంయోగాలు రావు. చెప్పదలుచుకొన్న వాక్యం పూర్తి అయినా, లేక ఇంకా ఉందా అన్న సంగతి వాక్యస్వర భేదాలనుబట్టి తెలుసుకుంటాం విభావక న్నా వాక్యభరణం (Syntax) ర సేటప్పుడు పీటి ప్రవర్తనను సమగంగా తర్కనీ చేసేగాని వాక్య స్వరపరిమాణం స్వాగతం కాదు.

ముగింపు

భారతీయ భాషామండలిగా విధి కమయిం తిరావరి ఒక ప్రాంతంవారి భావను మనోక ప్రాంతం వారు సేవకులంటుంటే వ్యత్యం నిలుస్తుంది. ఈ ఉద్దేశంతోనే భారత ప్రభుత్వంవారు తెలుగు, తమిళం, కన్నడం బోధించటానికి కోకి, అలహాబాద్, ఢిల్లీ, ఆగ్రా, మొదలైన విశ్వవిద్యాలయాలలో ప్రత్యేక భాషా శాఖలు స్థాపించారు. భాషను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో బోధించటానికి ఆధునిక భాషాశాస్త్రజ్ఞులని ఆహ్వానించారు.

ఈ వ్యాసంలో నూనించిన విషయాలు తెలుగు వారికి సులభమైనవైనా, వాటి శాస్త్రీయ ప్రతిపాదన నూతనంగా ఏర్పడవచ్చు. మన భాష నిర్వాహాన్ని అర్థం చేసుకోవాలన్నా, అన్య భాష వ్యవహారంను బోధించాలన్నా గ్రంథాలను గురించి, వర్ణానుసరించి యిలాటి సమగ్రగ్రంథాలు ఎంతో వా అవశ్యకం. వి భావకైనా వర్ణసమామ్యాయంలో ప్రతిగ్రంథినితో వ్యాసం చెప్పకుండా కేవలం గ్రంథాల జాబితాను మాత్రం ఇస్తే కొత్తగా భావ సేవకుల సేవారి బోధించే వారికి కూడా దానివల్ల అట్టే ప్రయోజనం ఉండదు.

ఉ త్రే రి తు లు !

శ్రీ జి. భాను

గుడ్డికంటిలో పాపలాగ వున్నాడు చంద్రుడు. భూదేవి తనోజంలావున్న పర్యతానికి సన్నని తరిపెంటగా తెల్లని ముబ్బునాలులు అడ్డుపడ్డాయి. ఎక్కడో మెరుపుమెరిసింది. పాతలాంటి ఆకాశం పగిలింది పాగరతరంగాల కిన్నుల్లో కొం? మెరసింది. పగిలిన ఆకాశం నుండి కన్నీటిధారలు నల్లగా ప్రరిస్తున్నాయి.

ముబ్బుల వెనకాల మెరుపుతీగల ఎలసాగల నాట్యం. ఆ నాట్యానికి అనుగుణంగా ఉరుములవాద్యం. ఆనందవాప్తుల ప్రవాహం. చూర్చంతో నీక్తమైన ప్రకృతి. అదోరకమైన వాతావరణం.

ఒకవల్లని ఆకారం కణకుతూ వేగంగా నడుస్తున్నది. ఎక్కడా తలదాచుకొనే ఆశ్రయం కనబడలేదు. ఇంకా వేగంగా నడుస్తున్నది. తలమీదనుండి నీళ్ళు విచారంగా బాగుతున్నాయి. ఆకారం ఇంకా వేగంగా నడుస్తున్నది. దగ్గర వ్రైస దిబ్బివీడ ఇల్లులాటి ఆకారం. ఆకారం కొళ్ళు ముగుసు నడచాయి. కళ్ళు విశిఖంగా చూశాయి. ఆ యింటికి దూరంగా కొన్ని యిళ్ళు.

పగిలిన తలపులోనుండి నలుపు పదారాన్ని ఛేదిస్తూ ప్రసరిస్తున్న కొంతిరణం లోపల ఎలకల కీమలాట. ఆకారం కళ్ళు మెరళాయి. తలపుతీట్టాడు. ఒక వృద్ధుకాలు తచ్చి తలపుతీసింది. ప్రపంచలో ముఖాన్ని పరీక్షగా చూసింది.

‘రా నాయనా! రిడిసిపోయావు. ఎవరు నాయనా చూపు?’ అంది. అతను సమాధానం చెప్పలేదు. కణుకుతూ నిలబడ్డాడు. ఒకతుండుగుడ్డ తీసుకొనివచ్చి యిచ్చింది దా వృద్ధరాలు. తల నుడుచుకొన్నాడు. మానీకల చొక్కా పిండుకొన్నాడు. కొంచెం కణుకు తగ్గింది. చుట్టు కలయజాచాడు.

ఒక చిన్న మందం మీద పన్నెండుసంవత్సరాల అవ్యయ నిద్రపోతూ వుంది. తెల్లని ఆకాయకమైన ముఖమీద నల్లని వెంట్రుకలు చిన్నగాలికి కబుర్లు చెప్తున్నాయి. బతుకైన శిశువులు విగా

నేత్రాలవైన భారంగా నిద్రపోతున్నాయి. ఆకన్నుల్లో ఎంత సోయగం వుందో అనిపిస్తుంది. చుట్టు కలయ జాచాడు. త్రేలాడుతున్న మొక్కజొన్నకండెలు. కలసంచిలోనుండి కనిపిస్తున్న పెద్ద ఉన్నీపాయలు. ఒక యాలగాద. రెండు చెక్కపెట్టెలు. ఇంకొకయాల ఎత్త చిరుగడగుంపలు. ఇంకొకయాల మట్టిపాయిగ్గి. దాని ప్రక్కన పాంతుకుంప. ఇంకొకవ్యలోనుండి పిచ్చికల కలవరింతలు.

‘ఏ... నాయనా! ఆకరిగా వుందా?’ అంది. ‘ఈ’ అన్నాడు.

కాసిని చిరుగడగుంపలు. ఒకమంతలో మజ్జిక తీసుకొనివచ్చింది ముసలమ్మ. అతను ఆరంగా తిని, మజ్జికత్రాగాడు. ఆకరి ఉపకమించింది. చిరిగినాప మీద పడుకొని అలాగే నిద్రపోయాడు. ప్రపంచలో నూనెలే వచ్చి కునుకుతూ నిద్రపోయింది. ఆకాశం ప్రకాంతంగా కన్నులు చూసింది. వర్షం ఆగిపోయింది.

ప్రపంచపు కంటిపాప తూగ్గురెప్పలోనుండి అందంగా చూసింది. సరుగుకు తోపులలోనుండి కారి భయంకరంగా వీస్తున్నది. వెదురుపాలలో గువ్వల జంట విహారాల చేస్తున్నది.

అతను లేచాడు. బయటకు వచ్చాడు. ముసలమ్మ మొక్కజొన్నలు దంచుతున్నది. అప్రాయంగా చూసింది. ఆకన్నుల్లో ఆనంద గోచరించింది.

‘ఏ... నాయనా! బాగా నిద్రపోయావ్. ఏవూరు మీదికి అమ్మ. నాన్న ఉన్నారా?’ అంది. అతను యీ ప్రశ్నకు పెద్దరికం యివ్వలేదు. కంచెమీదకు పాకుతున్న కొకర చూస్తూ ‘నాకు ఏ వూరు లేదు. మా అమ్మ, నాన్న లేరు’ సునాయాసంగా అన్నాడు.

వృద్ధకారి మువ్వరి శత్రుత్వం ఆక్రమించిపోయి నీళ్ళు హంసలో కలబడ్డాయి.

‘ఎక్కడకోచ్చా నాయనా మరి?’

‘ఈ పల్లెటూరు చూద్దామని’ నిర్లక్ష్యమైన సమాధానం.

ఉ త్పే రి తు యః

‘అయితే మాయంటో వుండి చాకూడమా? మొగ్గల్పలేదు నాయనా’ పెదవులు విరుస్తూ బాలికా అడిగింది.

‘ఎందుకుందా? నీ నుండవ’

‘సరేలే నాయనా’ నోట్లో అడకుం.

‘అమ్మమ్మా! అమ్మమ్మా! ఎక్కడన్నావే. తొందరగారావే’ అంది అపవలగొంగు.

‘వస్తున్నానమ్మా’ అంటూ లోపలికి వెళ్లి బయటకు తీసుకోనివచ్చింది దాపిలను.

‘ఎవరితో నీ మాట్లాడతాన్నా?’ అంది నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తూ, ముసలమ్మ మాట్లాడలేదు, పిండి చేబలోనికి తోడుతున్నది. ఆ అమ్మాయి అతనిపక్కన నిలబడింది.

‘ఎవరితో నీ అమ్మమ్మ మాట్లాడింది ఇండా?’ అంది అడిగింది. అతని కేవల అద్దంకొలేదు ‘మామ్మా కూడ అడుగుతుండేమిటి?’ అనుకున్నాడు మనసులో.

‘ఒక అబ్బాయిలేమ్మా! నిశ్చయం వున్నాడేలే’ అంది మనసులో. ఎక్కడా అంటూ చేతులు చాచింది కిల్.

అతడు ఆ అమ్మాయి ముఖం అవ్వకు చూశాడు. ఆ అమ్మాయి కళ్ళు నీలిపారలతో కమ్మకన్నాయి? కంటిపాపలు ఎక్కడో మినుకు మినుకుంటున్నాయి. నెమ్మలు చూటిచూటికి అగ్గుతున్నది. కళ్ళివెంబడి నీళ్ళు కారుతున్నాయి. ఆ అమ్మాయి శ్రద్ధిది.

అతడు దిక్కుపడయాడు. మొదట ప్రకృతిలోని వికృతి జ్ఞప్తికివచ్చింది. మధుర పూర్ణభావంతో నుత్తుగొలిచే సులాలిపూవులలో ముఖ్య-ప్రకృతి మైన మెరుపులో ఇరమ్యనం—చల్లని తెల్లని చందమామలో చుచ్చ-అమ్మరిం ఉండాలివ పూర్ణియాలలో వివం—ఎవరో ఒక పరమేష్టి విచిత్రప్రభువుగా అనిపించింది. అపిల్ల అతనిచెయ్యి పట్టుకుంది.

‘అమ్మమ్మా! నిజంగా కియో.. ఎవరే అబ్బాయి?’ సంతోషంతో అంది.

‘దొరికే వచ్చాడమ్మా! రాత్రి కర్తంవస్తే’

‘అమ్మా! ఇక్కడంటావంటే’

‘ఎందుకుంటాడ. ఉండవమ్మా’ ముసలమ్మ యింకేం మాట్లాడలేదు. పిండితో యింట్లోకి వెళ్లింది. ఆ శ్రద్ధిపిల్ల మాట్లాడకుండా అతని చెయ్యి కదిలి వేసింది. అతనికి ఏమిటోలాగా అయింది మనసు.

తొమ్మిదిగంటలైంది. అతడు బయటదేరడానికి సంసిద్ధుడయ్యాడు. ముసలమ్మ, అపిల్ల మానంగా అంగీకారం తెచ్చాడు. ఆ ముసలమ్మ అతనింటే బాగుండును అనుకుంది. అపిల్ల కూడా అతనింటే కలసి మేసే వుండొచ్చు అనుకుంది. ఇంక తక్కువకాలంలో నీ ఆ భువ్రవాడంటే ఏమిటి మనస్సులోపల సన్నిహిత్యం? ముమకారం—అనుకుంది వ్యవస్థలూ మనసులో. అపిల్లకు అతనింటే ఎందుకు ముమకారం ఏర్పడిందో అమోకే తెలియలేదు. హృదయానికి హృదయానికి అనూహ్యమైన, అగోచరమైన రాగబంధం వుండకపోతే అలాంటి భావం వుండవలసివచ్చేది. ఆ రాగబంధమే అన్యతమైనది. అదేకేకమైనది సిద్ధి — వర్ణించలేని సిద్ధి. ప్రాక్రమనావపు హృదయస్పందనలలోనుండి వేటి వరకు అనిశ్చయంగా వ్యాప్తమవుతున్న వస్తువు చెయని అర్థభావం.

అతడు బయటదేరే సమయానికి ఏతామగర వాళ్ళపాలంలో పనిచేస్తున్నాడు. ఆ శ్రద్ధిపిల్ల ఏతామగర వాడమీద నుంచోని బానిలో పెద్దబాక్సిన ముందుకున్నది. ముసలమ్మ నీళ్ళు తోడుతూ, కూరగాయమొక్కలకు పొదులు తీస్తున్నది అతీకర్షణగా. ఏతామగర వాడమీద నుంచున్న పిల్ల ప్రపంచంతో ప్రమేయంలేకుండా అతి, జిహ్వాన, నిరాక, నిష్పృహ లేకుండా నీళ్ళు తోడుతున్నది సర్దుమలలోని జంతువులాగా.

అతడు దూరంగా నిలబడి చూశాడు—పిల్ల కాలవలోనుండి గలగలమని పరిహాసంగా నవ్వుతూ ప్రవహిస్తున్న నీటి సందడి—తీరం తెచ్చుకొంటున్న మొక్కల కదలిక—కదులుతున్న చెట్లనీడలు—ముసలమ్మ అనగ్గ, శ్రద్ధిపిల్ల పని—నికాలమైన ఆకాశం. పనిలేక తిరుగుతూ ఎవ్వరో ఒకప్పుడు వర్షించే మేఘాలు—సంచారం చేస్తున్న పక్షులు బాగాలు అచ్చి వెళుతున్న చీమలు—అతని చీకటి మనసులో కాంతి కలిగించాయి.

‘వస్తావమ్మా’ దగ్గరకువెళ్లి అన్నాడు.

ముసలమ్మ అతని లేచి నుంచోని ‘నుంచీది నాయనా’ అంది. ఆ మాటల్లో అతని కెంతో ఆహ్లాదంతో, ఆనందం, అనురాగం కనిపించాయి. శ్రద్ధిపిల్ల వైపు చూశాడు. అపిల్ల పని అపి అతని మాటలాడుతున్నది వున్న చెరిపెట్టివంటున్నది. ఆ అమ్మాయిముఖంలో ఏదో ఆనందంలాంటి కవళికావస్తున్నది. పెదవులు చలిస్తున్నాయి.

అతను వాళ్ళిద్దరి మాడలేకపోయాడు, నడక పొగించాడు తండ్రిపండులోనికి. వెనక్కు తిరిగి చూశాడు. తేలగాచూస్తున్న ముడలయ్య— ఓబ్బంగా నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల, వారివైపునుండి విచారకరమైన గాలి, కొన్ని అడుగులు ముందువేళాడు, వెనక్కు చూశాడు. ఇంకా నిల్చుని తనవైపుచూస్తున్న కృష్ణరాలు చేయి పూపుతున్న తన నిలబడ్డ గ్రుడ్డిపిల్ల—ఇంకా కొన్ని అడుగులు ముందువేళాడు. పూర్వం లాగే నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల, వృద్ధురాలు, ఎదురుగా అడుగురాలి చిగుస్తున్న చెట్టు, 'అంతా' అని అరుస్తూ తిరిగి వైపు చూస్తున్న లేకమాడ— మరలా తిగిచూశాడు. చేయి విసుగుతున్న ముసలయ్య, నిల్చున్న గ్రుడ్డిపిల్ల. మనసు కరిగింది. తిప్పు మారింది. పనునాలు ఆర్తాలై నాయి. కాళ్ళు ముందుకు పాగలేకు. వెనక్కు తిరిగాడు. ఒక్కటే పగలు—ఒక్కటే నిశ్వాసం—ఒక్కటే దీక్ష. ముసలయ్య పాకాలపై పడిపోయాడు.

'అమ్మా! నే వెళ్ళిపో!'

'మా నాయకే! మా నాయకే!' కాగలించుకొంది.

ముసలయ్య కన్నుల్లో నీరు చిట్టిలివాయి. ఏ తామూద నుండున్న పిల్ల మనసులో వార్త ఉంటుంది. ముఖంలో సంతోషరేఖలు గ్రుడ్డికన్నుల్లో అనందబాహులు.

2

ముసలయ్య 'కృష్ణుడు' అనిపిలిస్తే అతను అనందం పొందేవాడు. 'రాధా' అని కృష్ణుడు పిలిస్తే ఆకలి ఉప్పొంగిపోయేది. ముసలయ్య పేరు వాగయ్య.

కృష్ణుడు రాధతో పడలు చేయించుకుంటే, రాధ కొంతకాలం నీరుగా అంది కాని కడుగు అతని మాట తగపాటించింది. ఏవో చిన్న పనులు చేసేది. ముసలయ్య అప్పుడప్పుడు అనుకొంటూ వుండేది— తన కొడుకే గనక బ్రతికుంటే కృష్ణుడికి లాగా పడపాకెట్లు వుండేది; పుట్టగానే తండ్రిని పోగొట్టినది, చిన్న తనంలోనే తిరిగి రంపుకొని, పొరలుక్రమ్య దృష్టి లేని మారుడు బిడ్డ రాధకు తడుతున్న అమృతవాడు అని.

కృష్ణుడు ముసలయ్యనగ్గర వుంటూ ఆర ఎకరం మైదానో పొరగాయలేకొండ రాకరకాలు పూలు మొక్కలు రెగ్గి నాటాడు— రుబీ, కాగదామల్లెలు, మల్లెగిళలు, పన్నుబాతులు, కనకంబరాలు నాటాడు. శ్రమ అనుకోకుండా పనిపిల్లల్ని పెంచినట్లు పోవడం చేయసాగాడు. ఇతడు గయ్యరహితంగా సంచరిస్తున్న

అతనివృత్తయంలో ఏవో స్పృహ వ్రోసికొనబడింది. మాతృమూర్తింటి ముసలయ్య—లోకం తెలిసిన రాధ అవలంబంలేని ఆకాశానతి కృష్ణుణ్ణి బంధించివేశాయి. ఇకవారి యోగక్షేమాల్లే తన లక్ష్యంగా నిర్ణయించుకొన్నాడు.

అకాలిలో సతమతమానున్న వాగయ్య మనస్సుకు యిప్పుడు ప్రకాంతి దొరికింది. కొడుకువంటి కృష్ణుడు ఎదురుగా వుంటే ఆమెకళ్ళు ఆమె హృదయంలోకి చూచేది. ఆమె నిశ్చింతగావుంది.

రాధ హృదయం కృష్ణుని దాక్షిణ్యత్యాలవల్ల హృదయపుటమైంది. ఉపాసకా మాటాడుతూ, చలాకిగా పనిచేస్తున్న కృష్ణుడంటే రాధకు చాల ద్వందం. అంతేకాదు; అతనంటే అవిరుద్ధ. ఎలాంటి సంబంధం లేకుండా తన అమృత్యుకు, తనకు సహాయంగా వున్నాడు అంటే అతను ఎంతో మంచివాడు అనుకుంది. శ్రమక్రమంగా కృష్ణుణ్ణి తోసివేసి అతని ఆకారం హృదయంలో లిఖించుకొంది. శోభాశోభ తన భావన మూర్తికి సగిషీ పెడున్నది.

విసుగు విచారంలేకుండా కృష్ణుడు పనిచేస్తున్నాడు, రాధకు ఎన్నో సంగతులు చెప్పేవాడు. ఆమెకు చిత్రితంగా వుండేయి అతని మాటలు. అందుకేనే కృష్ణుణ్ణి దేవుడనుకొన్నది. బాధలతో, అకాలిలో అగారిపోయే దౌర్భాగ్యతపును సహాయంచేయడానికి దేవుడు మారుతంలో విచ్చేవాడని ఆమె అమృత్యు చెప్పినమాటలు కృష్ణుని విషయంలో సత్యమవుతున్నాయి. 'ఏమో! దేవుడేమో!' అనుకోనేది అమృత్యు తనకు గోపాలకృష్ణుడు దశాపరచని కుచేలనివంటి నిరాశివలకు సహాయంచేశాడని, నమ్మినవాళ్ళకు కొంగు బంగారమని చెప్పగా విని నిజంగా ఆ కృష్ణుడే ఈ కృష్ణుడుగా వచ్చాడేమో అనుకోనేది రాధ.

'రాధాకృష్ణులు' అని నోట్లో అనుకొని నిద్రించేది రాధ.

మల్లెతీయ సాగుతున్నాయి. పూలు మొక్కలు పాదాన్ని పొంపాయి. కృష్ణుడు శ్రమ అనేమాట లేకుండా కృషిచేస్తున్నాడు. ముసలయ్య 'నా కన్న తండ్రి! నా చక్కనయ్య' అని ముగిసిపోయేది కృష్ణుణ్ణి చూసి. అమృత్యు ఆ కృష్ణపరమాత్ముడు చాల అందమైనవాడని, ఆకారం మానపైలే అమృతరిసుందని, ముల్లోకాలు పరవశమౌతాయనే మాటలనుబట్టి రాధ 'కృష్ణుడు' చాల అందంగా వుంటాడు' అని తోసిండు

ఉత్పేరితులు :

కొన్నది. 'అందం అంటే ఏమిటి?' అనుకుంది రాధ మొదటి ఆకూట విన్నప్పుడు. ఇప్పుడు అందం అనే మాటకు అర్థం కొంత తెలిసింది—కలుషిండ్రి, దయాద్రృఢ్య భావంతో, తీరుగా మాట్లాడితేనే అందం అనుకుంది రాధ. 'ఈ కృష్ణుడు చాలా... అందమైనవాడు. అందరికీ న్నా— అందమైనవాడు.... కళ్ళన్నవాళ్ళకు ప్రజ్ఞావాళి కన్న అందంగా కనబడతాడేమో?' అనుకుంది రాధ. రాధ మనసులో కృష్ణుడు నిండిపోయాడు.

రాధ భావః భారంతో కాలం ఉత్సాహంగా సాగుతున్నది.

కృష్ణుడు ఎనిమిది మైళ్ళ గూరంలో వున్న బస్తీకి వెళ్ళి కూరగాయలు అమ్మి రాగాకు ఏవో తినుబండారాలు, ప్రోత్తిబట్టలు, ఇంట్లోకి చిల్లరసామగ్రి తెచ్చేవాడు. ఆ సమయంలో అతను ఒక పిల్లన గ్రోలి తెచ్చుకొన్నాడు. ఒకనాడు సాయంత్రం కొంచెం హారంగా వున్న కొండల మీదనుండి పిల్ల వాడువులు ఆనందాన్ని కబుర్లు చెబుతూ, గోరవంకలకాగాళ్ళు ఉత్సాహాన్ని కురిపిస్తూ, గగనరంగస్థలంలో సదయూతుకున్న మబ్బులకు మందగనునాన్ని నేర్చుకున్న సమయంలో వేణుగానం సాగించాడు లేమూరి చెప్పి కింద.

తీరలు తీరలుగా, తెరలు తెరలుగా, క్రమక్రమంగా వేణునాదం స్థాయి అంకితమిచ్చింది ప్రకృతి ప్రణళి మేరేయింది. రాధ సమ్మాహితమైపోయింది ఆ మేర క్రంలో ప్రతిభాను తెలుపుతూనే ఉంది గోమాందం కలిగింది. ప్రజ్ఞాకలు ఆనందంతో మెరిశాయి. భాష కణాలు గాలివాయి

'అవును నిశంగా ఈ కృష్ణుడు—ఆ కృష్ణుడేమో! ఆ కృష్ణుడు బృందావనంలో, యమునాతీరంలో, గోపాలదగ్గర, గోవులు ఆనందపడేటట్లు, పువ్వులు నికసిం చేటట్లు పిల్లన గ్రోలి ఉండేవాడని అమ్మమ్మ ఏమిటేమిటో గొడవగా చెబుతుంది. అమ్మమ్మ చూపి చెబుతుంది! కానీ ఈ కృష్ణుడు పిల్లన గ్రోలి ఉండటం చాలా బాగుంది ఏమిటో సంతోషంగా వుంటుంది. ఎట్లా ఉండాలి? అనుకో నేటి రాత్రు.

మొత్తం విదా కృష్ణుడు రాధ తలంపులో తాదాత్మ్యం చెందాడు. ఆమె నిశ్వాసలో సమ్మిలితమైవాడు. అతను మాట్లాడుతుంటే హృదయం ఆందంగా వుండేది ఒక్కసారి కృష్ణుడు సంతోషంగా 'రాధా! అని పిలిచే ఆమె గుండెలో వేయవసంతాల చిరుగుల మృదుత్వాలు సిగ్గు మొగ్గు అయ్యేది.

'ఒక కృష్ణుడూ! మన కందుకురా యాపిల్ల కి నవ్వు దానితో మాట్లాడమో? అని నాగమ్మ అంటే ఒకరకంగా నవ్వేవాడు కృష్ణుడు. అవును రాధ బాల్య ముగ్ధత్వం నుంచే కళ్ళలోకి దూరి, హృదయంలో నాల్గవం చేసి 'పో! అమ్మమ్మా' క్రిందమారేది.

3

నాలుగు వసంతాలు కాలములో కోరిన మార్పాయి.

స్నిగ్ధ గగనపు సులాదిరంగు ఆ గాఢ సాగరం ముఖంలో ప్రతిబింబం చూసుకుంది. భూదేవి తుంగస్తనాలైన పర్వతాలు ఆకుపచ్చని రంగుపయ్యెన కప్పుకొన్నది. నూగ్వనిరాకలో కలవలు స్థిరమై ముకుళించుకొన్నాయి. మామిడి చిరుగు మెసవిన కోయిల కన్నెల కంఠనాదాలు ప్రకృతిహృదయాన్ని తిట్టి లేపాయి. ఆకాశంలో మబ్బులు అందంగా అడుగులు నేర్చుకొంటున్నాయి.

మల్లెలు, మొలలు తెచ్చు నివ్వాయి. సులాదీలు సౌగంధ్యాన్ని గాఢ్యస్తంగా నింపాయి. మూగ పూలు నిట్టూర్చాయి.

వంఠిలో మధుమాసంలాగా, మధుమాసంలో వనస్థలంలాగా, వనస్థలంలాగా లతాంతలాగా, లతాంతంలో మకరందంలాగా, మకరందంలో మాధుర్యంలాగా రాగాలో వనయావనినీలు చోటుచెసుకొన్నాయి. ఆమె అందం నూగుకు లేచి ఉరుములా వుండి, రంగుకులేచి వెన్నెలా వుండి, మృగశృంగ లేచి నవనీలంలా వుండి, మేమలేచి హృదయంలా వుండి,

నాగమ్మ జన్మత్వాలు ఉడిగిపోతున్నాయి. రాధ, కృష్ణుడు ఆమెకు నేత్రాల్లాగా వున్నాడు. అందరకు కంటే, ముసలన్న యింటిపరిస్థితి నూరింది. కృష్ణుడు నాటివ ప్రాముఖ్యతలు కన్నులు విచ్చి కట్టాడుంటే వాళ్ళలేమి తిగుసుముఖం పట్టింది. నాగమ్మ కృష్ణుణ్ణి మ సలో మొక్కుకు నేన. కృష్ణుడే ఆదిరానికి రాధ మురిపిపోయేది. ఆమెకు కాలసిన వన్నీ కృష్ణుడు తెచ్చేవాడు. ఆతనిగురించి ఆలోచించేమే ఆమెకు చర్యగా అయింది. కృష్ణుడు ఎంత మంచివాడు! అతినిష్కాయం ఎంత విశాల! కృష్ణుడు ఎలా వుంటాడు! బాగా మాట్లాడుతాడు కూడా! తానంటే చాల అభిమానం! అసలు ఆనాటి వాళ్ళకు బా సంతోషం ఏమిటి? కలుషిన్న వాళ్ళందరూ మంచివాళ్ళే నన్ను బంట! ఏమో! ఎంగుడు సహాయం చేస్తావాడు?— అని రాధ అనుకో నేటి.

అందరికీ కళ్ళెందుకున్నాయి? తనకెందుకు లేవు. అమృత్యు పూర్వజన్మలో చేసుకొన్న పాపంవల్ల శ్రుద్ధి కళ్ళు వచ్చాయి అంటుంది. అసలు పాపం అంటే ఏమిటో? అయినా తానక్కలేనా పాపం చేసింది? ఎవరూ చెయ్యలేదా పాపం?—

“ఓ లోకం ఎలా వుంటుందో! అమృత్యు చీకటి, పగలు అంటుంది. తనకేమో అంతా పలకావుంది. గులాబీలు, మల్లెపూలు బలే మంచివాసం! అవి ఎట్లా వుంటాయో? మరి పిట్టలు...పిచ్చిక...కళ్ళు లేకపోలే ఎందుకు బ్రతుకు? ఒక్కపారి కళ్ళొస్తే! కృష్ణుణ్ణి చూడొచ్చు. అమృత్యును చూడొచ్చు! అంతా చూడొచ్చు—అనుకో నేటి రాధ.

కృష్ణుడు చూటాడుతుంటే—‘వెన్నెలలాగా చల్లగా—ఉదయంలాగా ఉల్లాసంగా—ఏమిటో ఒక లాంటి ఆనందంగా వుంటుంది. ఎందుకోమో? అసలు.. కృష్ణు డెలావుంటాడు?’ అనుకో నేటి రాధ.

ఒకవాడు సంధ్యాసమయం. కృష్ణుడు ఇంటి ఎదురుగావున్న మామిడిచెట్టు క్రింద కూర్చొని, మామి రాగం ఆలపిస్తూ మామిడిచెట్టును కలయజూస్తున్నాడు. అతని వికేతనీబట్టి రాధ వెయ్యదిగా అక్కడకు వచ్చింది.

‘రాధా! ఈ మామిడిచెట్టు నాలుగేళ్ళకు పూత పూసింది’ అన్నాడు.

‘అవును. నాకు వాసనవస్తుంది. అబ్బ! నాలుగేళ్ళకు పూతపూసింది!’

‘రాధా! మనం...ఆ కొణా ప్రాద్దమ...ఎద్దులు నన్ను తరముకొన్నాయని చెప్పానే! అప్పుడు ఏదూ దీన్ని నాటింది?’

‘అ...చురె...’

‘చూశావా! రాధా! కాం ఎంత త్వరగా పరుగెత్తావునో? నేనువచ్చి నాల్గు సంవత్సరాలు అయిందా? ఇదిగో! మామిడిచెట్టు పూసింది. అనుగో! అక్కడ పొగడచెట్టు పెద్దదయింది. మల్లెపాదలు గుమరులయ్యాయి. గులాబీమొక్కలు బాగా పెరిగాయి. అంతా మారిపోయిందా?’

‘నీ కిదంతా మారిపోవడమే చిత్రంగా వుందా?’ ముఖంలో ఏనో కవళికలు కన్పించాయి.

‘ఏం...నీకులేదా?’

‘అల్లే ఎందుకులేమా? నాకు నేనే చిత్రంగా లేదా? న్యాయంలో బాధ మాటల్లో కనబడింది.

‘ఓ... తప్ప రాధా...నేను ఏం చెప్పాను నీకు? ఎప్పుడూ అట్లా అనాడు?’ బాధగా అన్నాడు.

‘అవును నేనెందుకు బడకటం...చెప్ప...ఈ గుడ్డికళ్ళు...చీకటి...నలుపు...ఒకరి ఆధారం...నాబతు కెందుకు?’ అమెకన్నులు ఏడ్చాయి.

‘అదే తప్ప రాధా: బాధ...ఆనందం మానసిక వికారాలు. ఇంతే రాధా!...నీకు కళ్ళులేనని బాధ పడున్నావ్. నేనూ బాధపడున్నా నీకు కళ్ళులేనని; ఏముంది లేదా? నువ్వు శ్రుద్ధిగావుండి లోకం ఎంత బాగుంది - అనకొంటావు. కళ్ళుకన్నే లోకం శ్రుద్ధిది అనకొంటావు. లోకం సమాధిలాంటిది. నువ్వు ఏదైన బోదు రాధా...ఏదనబోదు. రాధా మాట్లాడలేదు. కొన్ని నిమిషాలు గడిచాయి.

కృష్ణుడు చుట్టు కలయజూచాడు. పశ్చిమ దిక్కిన మార్గ్యుడు అస్తంగతుడైనప్పటికీ కిరణాలు ప్రపంచాన్ని విడువలేని ఆకట్లాగా డైటకు ప్రసరిస్తున్నాయి (రక్కన పర్యవేక్షించిన నెలవంక. పూత పూసిన మామిడిచెట్టు. ఆకులు రాలబున్న వెనురు పొదలు. ఆరకు ఆనందభరితుడయ్యోక.

‘రాధా! ఈవారే చాల బాగుంది. కుంకుమ రంగుతో మార్గ్యుడే ప్రమిస్తున్నాడు. నల్లని పర్యవం విూద వున్న నెలవంక పరమేశ్వరుని జటాజూటంలో వున్న బాలరంగు దుడులావున్నాడు. అదిగో! మన ఏతానగ్గర గుట్టమీద ఈతచెట్టుపై నుండి వినుకుమంటన్న మక్క. చెదురుపొదలదగ్గర నవ్వలు సంసాలాడ కొంటున్నాయి. ఇదిగో! మనమామిడి చెట్టు పూతకు తేనెటీగలు ముసుగుకొంటున్నాయి. విన్నావా! శేషమృగారితో లోనుండి కొయిల ఎంత బాగా కూస్తోందో! మల్లెపూలు విరిసి చాలా రాలి పోయాయి. అబ్బ! గులాబీలు ఎంత బావున్నాయి. కాగడా మల్లెల్ని దేవుడు మూత్రపురులా ఎందుకు చేశాడబ్బా...’ ఆగిపోయాడు. ఏడుపు వినించింది.

అతను స్తబ్ధుడయ్యోక. పూదకుం నిస్సర్దుక అయింది. రాధ ఎందుకు ఏడుస్తుందో అర్థమైంది.

‘రాధా పొవపొయింది...ఏనో ఉసురుగా అన్నిటిని చూస్తూ చెప్పానుగాని నా మాటలు నీకు బాధ కలిగిస్తాయనుకోలేదు. అనకొనీరికిగా నిన్ను బాధపెట్టావ్. నన్ను తిమియ రాధ,’ భుజంమీద కండువాతో ఆమె ముఖమీద ప్రసన్నమైన కన్నీళ్ళను తుడిచాడు. రాధకీరంలో విదుర్వుకు ప్రసరించింది.

ఉ త్పే రి తు లు :

గుండెలోని రక్తానికి పోటు అధికమైంది. కరీరం గళగొడిచింది.

‘ఒక్కసారి చెబుకున్నా రాధా నీకన్నుల్లో నీటి తేరను నేను చూడలేను. నీ ముఖంలో విషాదాన్ని ఊహించలేను. నువ్వు ఉత్సాహంగా వుండక పోలే నేను వుండలేను ఇక్కడ. ఎంకో ఎన్నడైతా నీ కన్నుల్లో కన్నీరుకనబడలే నాకళ్ళల్లో అగ్ని...’

రాధ కృష్ణుడే పెదాలు చెరితో యూసివేసింది. అతడు ‘రాధచేరివి మెల్లగా స్తృభించాడు. ఆమె వ్యూహం పాటపాడింది. ఆనందం వంతవేసింది. రాధ అరిచినట్లు చేతితో స్తృభించింది.

‘ఏమిరా పొద్దుపోవడంలా. చెట్టుక్రింద నుంచున్నారే’ అన్న నాగమ్మ మాటలు విని కృష్ణుడు రాధ చెయ్యిపట్టకొని నడిపించుకొని వెళ్ళాడు.

4

నిద్రలో రాధకు కలవచ్చింది. కలలో అనుభూతివచ్చింది. అనుభూతి అనుభవాన్ని మననంచేయించింది. చల్లనిచీకటి...నీళ్ళి గలగల...మలెపూల వాసన...గులాబీల సొరభస్వం...కోయిలకూతి... తనను పెనవేసుకోబోతున్న కృష్ణనిస్వర్క...ఆనంద ప్రవాహం...మైకం...ఊరిలోని రిడిపోయి దూరంగా వెళ్ళిన కృష్ణుడు... భయపడమైన అతినికేక... ఆర్తనాదం కృష్ణ! అని కే! వేసి ది దుఃఖభూతికలంకంతో రాధ.

‘పిచ్చిపిల్! కలవరిస్తున్నావా! లేవ్నూ తెల్లారిం. కృష్ణుడు పూలు కోసుకొని బస్తీకట్టాడు’ అంది ముసలమ్మ కిట్టతూ కలలోకల చెప్పిపోయింది! కలగా లేచింది రాధ

నూరుగ్గుకు నెత్తిపొడకు వచ్చాడు. కృష్ణుడు లేక పోవడం రాధకు ఒంటరితనంగా, ఒక్కరికి మైన భీతావనంగావుంది. మాంసం కూర్చున్నది. అవుడే కృష్ణుడు వచ్చాడు ‘అమ్మా’ అంటూ. తక్కు ఎండ తేడుతున్న ముసలమ్మ ‘వచ్చావా నాయనా! కాళ్ళు కడుక్కురా. అన్నం తిందువు’ అంది.

రాధ ముఖంలో సంతోషరేఖలు చిహ్నాలు. ఉప్పొంగిన వ్యూహం.

‘అమ్మా! బస్తీలో భరే పెద్ద డాక్టరు వచ్చాడు. అమ్మా! చాలమంది గ్రుడ్డివాళ్ళకు కళ్ళు తెప్పించాడనుకో! నేను ఆసుపత్రివిద్యకు వెళ్ళి చూడో అమ్మాయి వుంది. తీసుకోస్తా అమ్మా; తొందరగా తీసుకురా అమ్మారు. కాంట్రీ రాధను ఇద్దరు తీసికెళ్తానమ్మా.’

‘ఒరేబాబూ! నీపిచ్చిగాని వస్త్రయి అంటావా?’ ఆకృర్యంగా అంది ముసలమ్మ.

‘ఎంగుడు రావే. చాలామందికి కళ్ళు కస్తే. తప్పక తీసికెళ్తాను. ఏమంటావమ్మా’

నాగమ్మ కృష్ణుడే నిక్కమాన్ని కాదనలేక పోయింది. చివరకు ‘సరే’ అంది.

ఈమాటలు వింటున్న రాధనువసు సంతోషంతో గంతులేసింది. కృష్ణుణ్ణి గట్టిగా కాగలించుకొందామా అనిపించింది. ఆతనిపాదాలు ఆనందాశువులతో అభిషేకంచేద్దామా అనిపించింది. అదిని ముఖాన్ని ముద్దులలో నింపి తృప్తిపడతా చనిపించింది. జీవితాంతం అతని బానిసగా వుందామా అనిపించింది.

బస్తీకి ప్రయాణమయ్యగా, వాళ్ళు బయలుదేరుకుంటే నాగమ్మకు ఆయోమయంగావుంది. తన నేడో ఏకాకితనం ఆవరించినట్లు భావపడింది. రాధకు ఎన్నో జాగ్రత్తలు చెప్పి ధైర్యం చెప్పింది. అయినప్పటికీ మనశికన్నుల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. ‘నేనుంటే భయం ఎందుకమ్మా—అని కృష్ణుడు అన్నతర్వాత నీమిత పడింది. నాగమ్మవాళ్ళు కనబడేంతవరకు నూనినె.

బస్తీలో మోటార్ మోటరు, జనులలో చాలామంది విని రాధ ఆకృర్యపోయింది. కృష్ణుడు ప్రతిదాన్ని గుంచి ఎంతో గొప్పగా చెప్పేవాడు రాధ భావపడకుండా. ‘నువ్వుకూడ చూస్తావులే లోకాన్ని’ అని వాడు. రాధ ఆనందంలో మునిగిపోయేది. అప్పటికి సాయంత్రం అయింది.

హాస్పిటల్ కు వెళ్ళారు. డాక్టరు రాధ కళ్ళు పరీక్ష చేశాడు. ‘కళ్ళు రాతమ్మ, పారలమూత్రమే ఆపరేషన్ చేశారు. ఇంతవరకు ఏ డాక్టరుకు చూపించకుండా ఎందుకుంచాడో అయినా ధర్మాతేను. ఇక్కడ నాలుగు రోజులు వుంచు; ఆపరేషన్ చేస్తాం’ అన్నాడు. కృష్ణుడు మహానందంతో మునిగిపోయాడు. రాధకు క్రొత్తలోకం లోనికి ప్రవేశిస్తున్నాను అనే భావం కలుగున్నది.

అక్కడ ఏ గొప్పట్లన్నీ సక్రమంగా జరిగాయి. డాక్టరు ఆపరేషన్ జరిగేరోజు తప్పక రావాలి అన్నాడు. తలపాడు కృష్ణుడు.

‘నేను యింటికి వెళ్ళాను రాధా! ఇక్కడ నగ్గులు బాగా చూస్తారులే. అమ్మకు ఈసంగతులన్నీ చెప్పాడూ మరి!’

‘అమ్మా నేను ఒక్కదాన్నే; నాకు భయం. నువ్వు వెళ్ళొద్దు.’

‘అలా రాధామరికి చెబుకు నీళ్ళు పెట్టాలా? పూలు కొయ్యలలో పాగులు చెయ్యాలా? ఇతన్నీ ఎవరు చేస్తారు చెప్ప. శత్రు ప్రార్థన పూలు అమ్మదానికి ఎట్లాగూ రావాలిగా.’

‘శత్రు తప్పుకరావాలి...తప్పుకరావాలి అం.. ఓ! అన్నాడు.

నాలుగోజులు గడిచాయి, ఆరోజు సాయంత్రం ఆపరేషన్ చేసే సమయంలో కృష్ణుడు అక్కడే వున్నాడు. ఆపరేషన్ జయప్రదంగా అయింది.

‘ఇదిగో! వారంగోజుల్లో కట్టకప్పుతం. కళ్ళు వస్తాయి. అప్పుడు దగ్గరవుండాలి నువ్వోనా తస్తావు? తప్పుకరావాలి? అన్నాడు డాక్టరు.

‘రోజూ తప్పన్నానండీ! అన్నాడు కృష్ణుడు. ‘అల్ టైట్! అని చెప్పాడు డాక్టరు, డాక్టరుమాటలు విన్న రాధ మనస్సు ఆకాశంలో తేలిపోతున్నట్లుగా, సంతోషపరవాహంలో మునిగిపోతున్నట్లుగా, ఆశంధ స్వర్గంలో విహరిస్తున్నట్లుగా అనుకుంది. ‘నాకు కళ్లు...వస్తాయి. నాకు కళ్ళు...వస్తాయి...వస్తాయి’ మనసులో అనుకోని తృప్తిపడింది. కృష్ణుని ఆనందం వర్ణనాతీతం.

‘రాధా నీకు కళ్ళు వస్తాయంట! నాకెంతో సంతోషం కావుం. అమ్మ ఎంత సంతోషపడుతుందో? కళ్ళువస్తాయన్నాడు - అని చెప్పేనే ఆలోచించి యిద యిందనుకొన్నావే?’

‘అం...నాకూ ఎంతో సంతోషం కావుంది... నే ననుకున్నానా? జీవితంలో యిలా అవుతుందని.. నాకు...లోకం కనబడుంది...నేనూ..; అగి సరిగాని అగ్నియ్యరా లేదా నన్నూ మూడ్డానికి?’

‘ఎలాననంది గదా? ముప్పదగ్గ ఓపిక లేక చాచా, లేకపోతే రాకుండా వుండగలదా?’

‘మరే పాదలు, మాది చెప్పి, పోగొడవెట్టు ఎలా వున్నాయో?’

‘మాది చెప్పి గిన్నీ చిన్న పిండెలు వేస్తున్నది. పొగడతూలు యిప్పుడిప్పుడే కనబడుతున్నాయి. మల్లె పూలు, గులాబీలు విరిగబూస్తున్నాయ్ నీ పిచ్చిక కూడా బాగా నీవుంది రాధా! అప్పుడప్పుడూ అగస్త్య వుంటుంది నీకోసమే నీచా? రాధ చిన్నగా నవించి

‘వస్తా రాధా! పొద్దుపోతుంది; ఇంటికేళ్ళేటప్పటికి, కదిలకు, డా పకకో.’

‘నీ చెయ్యిని కృష్ణా ..ఇలా...ఇవ్వు...ఇక్కడ మనుషులు లేరుగా,’ అంది. కృష్ణుడు చేతిని అందిం

గాను, రాధ అశనిచేతిని సున్నితంగా తన స్పృగ్గపా లాలమీద రాచుకొన్నది. శ్రోతగా ప్రసరించిన బాడితే త్రుప్తులని తేలుతో సామ్యంకలిగిన అరుణా ధరాతో ముడుపెట్టకొన్నది.

కృష్ణుడు కొంచెంసేపు మానంగావుండి నెమ్మదిగా చెయ్యిలాక్కింది ‘వస్తారాధా’ అని వెల్లిపోయాడు, రాధ కృష్ణునిగురించి ఆలోచిస్తూ సుషుప్తిలో పడింది. ఆమె భావనాప్రపంచం, స్వప్నప్రపంచంగా మారిపోయింది. నానిలో అస్పష్టతేలు...నిగ్గుచున్న కొని ఆకారాలు...

పదకొంపవ రోజు...కృష్ణుడురా లేను, ఆరోజు కట్టు విప్పలేను, రాధ ఆసురతతో కృష్ణునిరాకకోసం ఎగుగుహుడున్నది గెంతుసాగు డాక్టరు అడిగాడు. ఇంకా కృష్ణుడురా లేను తన ఆలోచనలవర్షవ్యంగంలో మిలితమై కృష్ణుడుతన ఆకలి ఆకతన సంరక్షకుడు, తన సహస్వం.. ఇంకా రా లేను? ఎందుకు రా లేను? రాకుండా వుండడే? కట్టు విప్పగానే ఆతిరుముం చూడాలని వున్న రాధ మనసు ఆందోళనపడింది. మనసులో అనుకుంది రావాలి.. రావాలి...అని, కొన్ని నిమిషాల్లో కట్టువిప్పతారు, కృష్ణుడు రా లేను.

కట్టు విప్పగా, విశాలమయలాలమీద కనుగెప్పులు భారంగా, బ్లీంగా పోయారంతో, మకుమరంగా— దృష్టికి అంతర్దానికి మధ్య తెరగగా లేచాయి— కంటిలోకి వెలుగువచ్చుకుంది.. వెలుగులోకి కంటి కిరణం ప్రసరించింది...తెలుం చీకటి...మగుతీగాం గృప్తి...డాక్టరు కవులున్న ముఖం...అతని కళ్ళు, వగులు తెలు నిబట్టలలో. వెళ్ళి కళ్లు, బతుకు ప్రకృత మైన వెలుగురు, పైవదిశాలమైన ఆకాశం.. పలుచని మబ్బులు, సచ్చని...చురుగు నిద్రగన్నే గుళెలు...రాలు తున్న అకులు.. కట్టు మీద కేకీలలు...పచ్చని గిలుకలు...చెలక్రింద మందారచెట్టు...రాలిపోయిన ఎఱ్ఱనితూలు రంగురంగుల పూలు చెక్కెల్లు...నింకు కదిలిక.. వాటిపైన సీతాకోకచిలుకల సంచారం.. ప్రేమవిహారం...పచ్చనిగడ్డి...కాలికి కగులుకున్న వాటి కంటులు...ప్రక్కన గోడ్డుమీద నడుస్తున్న మనుష్యులు...చిత్రపర్యవం...ప్రపంచం. లోకాన్ని రాధ చూసింది. లోకం రాధను చూసింది. అప్పుడే త్రుప్తిన జ్ఞానగలగిసుతూ రాధ నిసుపోయి చూస్తున్నది, కళ్ళున్న సమస్తం జీవితంలో తోలిమావును ప్రసరింప జేసింది రాధ. తనకు తానే శ్రోతగా వుంది.

ఉత్పేది కులు :

మరుక్షణంలో రాగవృద్ధులలో కృష్ణుడు మెదిలాడు, ఎలావుంటాడు? వీళ్ళ ఆ దశకన్న బాగుంటాడు! దాక దశకన్న బాగుంటాడు! లోకంలో అందరికన్నా బాగుంటాడు! మాపులు.. రూపులు ప్రతివిషయంలో బాగుంటాడు! మూర్తీధారిని మరణంలాగా వుంటాడు, కృష్ణుణ్ణి చూడాలి.. రంగభుజుకోగన్నాయి, కృష్ణుని మాటలు వివాలి... కవులు యాచించాయి -తన్న పుష్పించాలి, రక్తంలో ప్రత్యక్షంవు అందించింది. నకునాలు రెప్పుడు విష్ణుకొన్నాయి, వృద్ధతకంక వాటాలు తెలిచింది ఉత్పాదం ఉరకలు వేసింది.. ఉద్వేగం పొంది గాటింది..

మరుక్షణంలో నాగయ్య జ్వల్లికి వచ్చింది. అమృతం.. ఎలావుంటుంది? తన గాన్ని నిమిషే చేతిని ముగ్ధుల మెటోవాలి. తనకు పవ్య చేసిన ఆమెను పూజించాలి తనను పిలిచిన ఆమెను ప్రాంతం యివ్వాలి తనను అనుసరించిన ఆమెను అభినందనలు చేయాలి.

రంగు ప్రతిపాత్రమైన కన్యపురు.. స్వప్నంలో నిద్రపై ఆకారవిరహితింగా సుఖంగా మనసులో కదిలాయి. ఆనందం నిద్రించింది, అనుభూతులకు ఆలోచన వచ్చింది యధానీతిక వచ్చింది. ఎరుగ గా డాక్టరు చిహ్నవస్త్రం.

‘ఏమండీ.. నా కృష్ణ...రా...లే.. ను అంది దిగులు గా రాగా.

‘తనాకులే గాని నువ్వు కలుసుకుకోని పడుకో; వర్న్! ఔకోకో!’ అని వెళ్ళుట డాక్టరు.

రాగ కృష్ణుణ్ణి ముసలయ్యే తలచుకొంటూ కన్నులు మూసింది. సాయంత్రం అయింది, రాగను చూడడానికి చాలమంది వచ్చారు. ఆమె అందాన్ని కళ్ళతో ఎంగిలిచేసారు. రాగ ప్రతివారిని పరిక్షిగా చూసింది. ప్రతివాని కృష్ణుడతో పోల్చుకుంది, కృష్ణుడు వాళ్ళకన్న అంతగావుంటాడు.. ఎంతో బాగుంటాడు. అనుకోసా రాత్రి అయింది కృష్ణుడు తారేసు, ఎందుకుతారేడు? అనేప్రశ్న ఆమె మనసులో పడిపడి న్వనించింది. తాను ఒక్కతే ప్రపంచంలో ఏకాకిగా, విమృశింపబడుతున్నాననిపించింది, ఆమెకన్నులు ఆసుపూరితైతై నాయి. ఏళ్ళ నిద్రపోయాయి.

తెలివారింది. రాగ మోక్షోదయాన్ని తొలిసారిగా చూసింది కాకుల అరపులు, ప్రాణికాపు ప్రత్యేక వాతావరణాన్ని విశిష్టంగా పరిశీలించింది.

మనసులో ఏదో భావాల క్రమకొన్నాయి. ఆలోచనాదా ఎంతోమంది రాగను చూడడానికి వచ్చారు. అందాన్ని దిగ్విచార, రాగ ప్రతివారిని దూషి కృష్ణుణ్ణి గొప్పగా మనసులో ఊహించుకొన్నది. నుభావన్నీ సాయంత్రం ఆక్రమించుకొంది. రాగ వృద్ధతయం ఉత్పేదంతో ఉరకలు వేస్తున్నది. కన్నులు మూసుకొని అలోచిస్తున్నది

‘రాగా!’ సంతోషపూరితమైన సంధ్యని వినిపించింది. నాగవ్యసం నిస్వవానికి కబుసం విప్పిన కోడెలైదులాగా రాగ ఉద్యమం గా లేచింది. అతనిది కంఠం! తన ఆశివాసు! యానిధి; తను అందంగా ఊహించుకొన్న సందర్భం కంఠం. రెప్పుడు జరియించి చూసింది ఎరుగు గా కృష్ణుడు. (చూస్తున్న పోయింది గగనాగ్రం నుండి పాతాళంలోని కఠిన శిలాతలంవూడ పడి చిగురు పల్లె పోయింది ఆశాభలం. చల్లని నీటితులంవల వర్షిస్తాయనొన్న మేఘాలు అగ్నికణాలు వర్షించాయి. కృష్ణుణ్ణి చూడలేకపోయింది. ఎట్టనిజాటు, వికారమైన నల్లనిముఖం, ఎక్కడోవున్న కళ్ళు బంధం వైదపురు, మోక్షోత్సాహం, కవిరంగు బట్టలు, పన్నీ నిశీరీరం, కళ్ళుభారంగా మూసుకొన్నది. కన్నుల్లో తులంనీపు చీకటి, వృద్ధతయంపై తులంనీపు కలనినీప, మెదతు పొరలలో కొంచెంనీపు అధిక ఉష్ణం, మనసులో చీకటి గురుకుల మరుగులోని నిశ్శబ్దపు నిస్వనం - ఊహించుకొన్న శబ్ద నిగ శబ్ద చిగ్గోలు నిశ్వాసాలు-ప్రకోపించిన రక్తపు సంభవం-కళ్ళు మూసుకొన్నది. కృష్ణుని ముఖంలో ఉత్పాదం జగింది. శుక్లమైన నవ్వు నవ్వాడు.

‘నేనే రాగా! నిన్ను గాలేకపోయా. ఎరులు నన్ను తిరుముకోని పాకించాయి అంగుళిని రారేసు. అయ్య అపలు తోటకొన్నాడు అంది కానీ నేను వచ్చా రాగా. నీకు కళ్ళు వచ్చాయి. నాకు ఎంత సంబరంగా వుండమకొన్నావ్ అబ్బ! నాకు ఏమిటోలాగావుంది. అయ్య ఎంతో సంతోషపడుతో! భావన్నా వారాధా? నాకు ఏమి మట్లాడాలో తెలియటం లేదు రాగా. నీకళ్ళు బాగున్నాయి కదూ? కంట్లో కులాసాగా వుందిగా? ఏమన్నా అనుకోంటా వేమో నడకొన్నాను. మట్లాడు రాగా. డాక్టరు రిలపాద్దన యింటి తిను కల్పించున్నాడు. నేను రాత్రి యిక్కడేవుంటా. బాగావున్నావుగా? ఆహ్లాదుత గోదరించింది మూల్లో.

రాధ గొంతు పెగలేను. పెత్తుడిగా పెట్టుల విప్పి కృష్ణుణ్ణి చూసి మళ్ళా కన్నులు మూసుకుంది. ఆమె మనసులో ఆశకు విరాళి మధ్యవుండేదీ, భావనకు వాస్తవానికి మధ్యవుండేదీ, నిలుచుకు చీకటి మధ్య వుండేదీ, కల్పనకు కలకు మధ్యవుండేదీ నడయాడింది. కళ్ళ చివరలో నుండి ఆక్రూధారలు. ఆమె శక్తిని కూడ దీసుకొన్నది. ఆమె అధరాలు స్పందించాయి.

‘శేను బాగానే వున్నాను కృష్ణ! చాలా బాగున్నాను. నా కళ్ళు బాగా చూడగలుగున్నాయి. శేను చూశేవి ఇక్కడ ఏమున్నాయి చెప్పు. నా పరిస్థితి అలాగే చూడలేదు వుండినా? ఎదురుగా ఏమీ కనబడలేదు. అంతా అగమ్యం గావుంది.’

‘అవును రాధా నువ్వు చెప్పింది నిజం. నువ్వు ఏమీ చూడలేవు యిక్కడ; ఇంటివద్దగ అయితే చూసి ది చెట్టు... పొగడ చెట్టు... నీ పిచ్చిక... ఫల భాగంలో గీతలు కనిపించాయి.’

రాధ నవ్వింది. ప్రాణం పోయే సమయపు చివరి చిరునవ్వులాగా నవ్వింది. హృదయంలో ఏడుస్తూ నవ్వింది. ఏమీ చెయ్యలేక నవ్వింది. నవ్వులేక నవ్వింది. కృష్ణుడు బయటకు వెళ్ళాక; రాధను నిద్రపూర్వకం చెప్పాడు.

రాధ మనసులో ఏడ్చింది. తాను అనుకోన్న దానికన్నా విచిత్రంగా పరిస్థితులు పరిణమించాయని వ్యర్థం క్రమం గిబోయింది. కర్తవ్యం ఏమిటో అర్థం కాలేదు. ఏమి జరుగుతుంది? ఏం చెయ్యాలి? కర్తవ్యం బోధపడలేదు. చూస్తూ చూస్తూ మనస్సుకు యిష్టంకొని దాన్ని ఎలా ఎన్నుకోవాలి? వాసనలేని పువ్వును ఎలా ఆహ్లాదించాలి? మృగత్వం అని తెలిసి ఎందుకు పగగతాలి? అతను మానసికంగా మంచివాడు. గెలుపు... కానీ గుర్రాపి... తన పాటి రకం గుండు... కానీ—ఎలా? అటువంటి కష్టంతో ఎలా ప్రవర్తించాలి? తీవ్రతానికే బావికి మధ్యవుండే సమస్య ఎలా పరిష్కరించుకోవాలి?..... అని మనసులో సమస్యలు క్రమబద్ధమైనాయి.

ప్రకృతిమైన సమద్రంలో ఉత్తుంగ తరంగాలుగా, ఆక్షణంలో వికసిం చిన పూలకేకులు ప్రపంచమైన గాలిలో కలుగుతున్న విధంగా, మధురమైన గానంలో అప్రమతిలాగా, అనందంలో ఆశీస్సలాగా మనస్సులో సమస్యలు, చీకటి లో కాన్ని ఆక్రమించు

కొంది. చీకటి రాగ మనసులో చోటుచేసుకుంది. ఆమె పెట్టుల చీకటిని అవ్వించాయి. నిద్రాదీతర కాగ లించుకొంది. మనస్సు ఘనీభరించింది.

తెలువారింది. రాధాకృష్ణులు యింటికి బయలుదేరారు. రాధ ప్రతిపక్షపును క్రొత్తగా చూసింది. కృష్ణుడు అన్ని సంగతుల చెప్పున్నాడు. కానీ రాధ ముఖంగా వుంది. తొమ్మిది గంటలైనా, ఇంటి సమీపానికి వచ్చాక, మామిడి చెట్టు, పొగడ చెట్టు, వేప చెట్టు, ఏతామ, పొలం, పూల మొక్కలు—భావన కళ్ళలో కనిపిస్తూ వుంది. అంతా క్రొత్త ప్రపంచం... క్రొత్త రావాలి... క్రొత్త అభివృద్ధి... దైవ్య... అగమ్యం... సమస్యలు.....

ఎరుగగా ముసలమ్మ అనందబాస్సులో క్రొత్త జన్మలాగా భావిస్తున్న ముసలమ్మ రాధ వేగంగా పడిచింది... ముసలమ్మ కాళ్ళమీది పడిపోయింది. కన్నుల్లో నీరు ఉరింది రాధకి ‘మాతిల్లికి కల్లోచ్చాయి. మాతిల్లికి కల్లోచ్చాయి’ అనందంలో అంది ముసలమ్మ. రాధ కఠిరాన్ని ప్రేమతో నిమిరింది. రాధ ప్రతిచెట్టు దగ్గరకు, ప్రతిగుట్ట దగ్గరకు వెళ్లి పలకరించి వచ్చింది. వాగమృత, కృష్ణుడు అనందంలో మునిగిపోయాడు.

రోజులు భారంగా గడుస్తున్నాయి. రాధ పూర్వం లాగా కృష్ణుడితో కలిసివుండటం లేదు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లు వుంటుంది ఎప్పుడూ. అకౌంఠంగా విడుస్తుంది. నిద్రలో కలసివుంది. కృష్ణుడికి ఎదురుగా వుండలేక పోతుంది. అలంకరించుకోవడం కూడా లేదు. ముసలమ్మకు ఏమిటో క్రొత్తగా వుంది. మనసులో లోతులు మానేశక్తి ఆమెకు లేదు.

కృష్ణుడు రాధను పూర్తిగా అర్థం చేసుకొన్నాడు; దానికి అవసరంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అతని హృదయంలో పీలలు స్రవించుతున్నాయి. పూర్వంలాంటి అనందం లేదు. రాధ ముట్లాడడం లేదు. వివేక పరాయి మనిషిని చూసినట్లు ప్రవర్తిస్తున్నాడు. కష్టంతో కూట్లాడడం లేదు. కనీసం ముఖం కూడా చూడడం లేదు. అతను గుమిరి పోయాడు. కిక్కిరా పూర్వం రాధకు కట్టవచ్చిన తర్వాత రాధకు యెంత పాటి వుందో పోయి కున్నాడు ‘రాధ మారిపోయింది... రాధ మారిపోయింది. ప్రజ్ఞతనం పోయి యూగతనం వచ్చింది అన్నట్లు మారిపోయింది’ అని అనుకోవచ్చు.

ఉ త్పే రి తు లు :

కోజులు భారంగా గడుస్తున్నాయి. ఆవాడు పార్లమెంట్ పట్టణం వద్ద ఉన్నాడు.

‘కృష్ణదా! రాధ పెండ్లిసంకతి ఏం జేయాలి. నాకు అంతుపట్టడంలేదు, ఏమిటో అదివరకంత చలాకి లేకుండా నువ్వు ఏం జేవుతా? అంది నాగమ్మ.

‘నేనుండగా నీకెందుకమ్మ బాధ. అన్నిసంకతులు చూడకొనేవాణ్ణి నేనున్నాగా? రాధకు ఏం లోటు వస్తుందమ్మ నీపిచ్చిగాని? అన్నాడు, అంతలో రాధ ఇంట్లోకి వచ్చింది కృష్ణకు బయటకు వెళ్లాడు. రాధ కళ్ళలో ఏడోబాధ వ్యక్తమవుతోంది.

‘అమ్మమ్మ! నేను కృష్ణుణ్ణి చేసుకోను, అసలు ఈ యింట్లోనే వుండను. నాకు కళ్ళు వచ్చేటట్లు చేసింది యింట్లో అమ్మమ్మ? నాకు యిద్దంలేదు. ఏమైనా యిద్దంలేను అని ఇంట్లో పగిలేటట్లు ఏర్పడింది.

నాగమ్మ నోరు తెరిచి అలానే వుండిపోయింది. చూట్టాల్సేకపోయింది. ఆ మాటలు విన్నకృష్ణకు ఇంట్లోకి వచ్చాడు. అతనికంటే రక్తపుత్రులు, వృద్ధులు అంతలో బాధాతిరంగాలు, ముఖంలో చీకటిరేఖలు తెరచి తెరచిగా కొనవస్తున్నాయి. రాధ బయటకు వెళ్ళిపోయింది.

‘అ... న...రాధా..’

‘ఎందుకు?’

‘మా.....ట’

‘ఏం మాట?’ బయటకు మాట్లాడండి.

‘రాధా...నువ్వు...నన్ను...అర్థం చేసుకోలేను, అసలు.. నా ప్రక్క నిన్ను కలలో గూడా... ఉపాంతుకోలేను రాధా...నువ్వు...వెళ్ళుచుద్దరి... నేను.. రయిని. నువ్వు మంచిదానివి... నేను వికారిని...ఎందుకూ పనికిరానివాణ్ణి. మొరల్లో అన్ని సంకతులు చెబుతానుగోన్నాను కానీ.. నీకు మనశ్శాంతి లేకుండా చెప్తానేమిసని చెప్పలేను రాధా. నువ్వు సుఖంగా...వుండాలి... కన్నుల్లో...గీత కనబడుతున్నాయి... నువ్వు... ఎక్కడనూ...వెళ్ళుకూడదు.. నీ...ముఖంలో... ఎప్పుడూ...విచారం... లోంగిపోతున్నాను...నీ... మనశ్శాంతికోసం...యిద్దం...జే... వెళ్తా. రా..ధా.. అమ్మని...జాగ్రత్తగా...చూడు...నువ్వు...చాలా..

మంచి దానివి.. నీకు...మంచి...ర్థం...నస్తాడు... నీ జీవితం...నాగా గడవాలి...అంతే...నాచివరకోరిక రాధా... అని నాగమ్మవైపు తిరిగి... ‘నేనువస్తా... నమ్మ... రాధ...జా... గ్రంథ...పూర్తి...మొ... క్కలు... నాకు...సంతోషం... సంతోషంగా... వుం...నమ్మ...నమ్మ...వస్తా, రా..ధా.., అమ్మా...నన్ను...కలలో...అనుకో...అమ్మా... వస్తా ఇంట్లో అంతా ఒక్కసారి కలలుజూచి బయట ప్రకృతిని సానుభూతిగా చూసి కన్నీళ్ళు కుడుచుకోన్నాడు. ఇంకా తిరిగిచూడకుండా బయట పోయాడు.

నాగమ్మ ఇంట్లో రెడీలేను. కళ్ళల్లో నీరు యింకిపోయింది. నోరు పడిపోయింది.

రాధ శిలాప్రతిమలాగా, అచేతంగా, స్తబ్ధంగా, మూగంగా, పిచ్చగా నిలబడిపోయింది. కపోలానివాద కన్నీరు ప్రవహిస్తున్నది నిరంతరం ప్రవహించేటట్లు ఉండాలి.

ఆకాశం విడుదలైపోయింది పెట్టుకోన్న చంద మామను పశ్చిమదిక్కున నల్లని మేఘాలు క్రమ్ముకోన్నాయి. రాత్రి కొంత విశ్వాసం ఉద్ధృతంగా వచ్చింది.

వెన్నెల మబ్బుల మాటన దాగింది. చీకటి వైశ్రవహారం చేసింది.

మొగ్గుతీగ ఆకాశాన్నవయ్యాపలగొట్టింది. ఆకాశం చిన్నాభిష్టమైంది.

పిడుగుపాటుకు నావికామృత పెగుక్కుతుంది. పాగడీకొమ్మలు రాలాయి.

మల్లెపాదాలు వణిక్కాయి. చురచిమొక్కలు తల వంచుకోన్నాయి.

రాధ కన్నుల్లో పిడుగు మిరుమిట్లు ప్రతిబింబించాయి.

కన్నుల్లో వెలుగులు వూదరులో వెలిగింది.

‘భగవాన్! నాకు కళ్ళెందుకొచ్చా. నాకు... కళ్ళెందుకొచ్చా’ అని రాధ కృష్ణుని చూచిపోయింది. మొగ్గుతీగ వెలుగులు యిచ్చింది.

చూరంగా వణుకుతున్న చుక్కలు మబ్బులు దుప్పటి కప్పగోన్నాయి.

వీరబ్రహ్మముగారి కాలము

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

శ్రీ కొత్త భావయ్య చాదరిగారు 1959 పెప్టెంబరు నెల భారతిలో “గోవింద వాక్యాలలోని దరి త్రాకాలు” అని ఒక వ్యాసమును వ్రాసియున్నారు. దారి త్రికులదృష్టి బ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానము మీదికి, గోవింద వాక్యాలమీదికి ప్రవేశించుట ఎంతగా నోసంత సింపదగిన విషయము. బ్రహ్మముగారు ఒక అసాధారణాంధ్ర మహాపురుషుడు. ఆంధ్రజీవమునకే గాక యావత్ ద్వాపరకాలమునకును - ఇంకను వికాలముగా విచారించిన ప్రపంచమునకునుగూడ వలయు సంస్కారములను, సంశోభములను సూచించి ఒసంగిన మహాజ్ఞాని. అనేకులు మహాపురుషులు సాక్షులుగా పుట్టి తమజీవితమున దేయోగమునో అనుష్ఠించి, తాము తిరించి లోకమునకు తరణోపాయమును ప్రోధించి పోవుచుండును. ఈ మహాపురుషు డట్లుకొక నిధుడుగానే అవతరించి ఆయా సాధనములను ఆత్మముక్తికాక లోక సంగ్రహార్థమై తానాదరించి లోకోద్ధరణము చేసినట్లు గ్రహింపగలరు మహాము. హిందూ మహమ్మదీయోకమత్యమున కొరి దోసన్న కన్నీ యేమి, అర్హులైనవారు క్రూరులైనను చండాలులైనను హిందవేతనరులైనను వారికి ఉపనిషద్రసాయము నందించి తిరిపజేయుటలో నేమి, రజస్వలానంతర వివాహాది సంస్కారములు, చేతిపనులు, శిల్పము, యోగాభ్యాసము మొదలగువానిని ప్రోత్సహించుటలో నేమి, కులభేద ప్రాధాన్య నిరాసములో నేమి తరడు చూపిం బాటలు జగదారాధ్యక్షులు. వీర బ్రహ్మస్వామి జీవితములో పైగణము లన్నియు నొక యొక్క; కాలజ్ఞానరూపమున భవిష్యద్విషయములను వక్కాణించుట ఒకయొక్క. బ్రహ్మముగారి రచన నే కాలజ్ఞాన ప్రవక్తగానే తీరడు మనస్సుల మనస్సులలో ప్రవేశించును. కనుక బ్రహ్మముగారి కాలజ్ఞానమును మనము చిన్నచూపుచూడక ఆంధ్ర ప్రత్యంగిమును జాగరూకతతో పరిశీలింపవలసి యున్నది. అంతేకవాక్యములు గూఢార్థ బంధురములు. బ్రహ్మముగారి తత్వములలోను, శ్రీరక్షలలోను “రూపకాతి కయోక్తియు, వర్ణిరీతియు అన్యధుర్లభములై

యున్నవని శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణుని గొకచో వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి మహానీయుని రచనలను చాల త్రికులుగాని, తాత్వికులుగాని, రాగద్వేషములకు వశులుగాక సముదారమున దృష్టితో పరిశీలించి యుపయోగించుకొనుట సముజసము. ఈ ప్రయత్నమును ఆంధ్రజీవములో తొలిసారిగా చేసిన శ్రీ భావయ్య చాదరిగారు ఆంధ్రులకు మార్గదర్శకు లయినారనుట సత్యము.

భారతి వ్యాసముగా శ్రీ భావయ్య చాదరిగారు గోవిందవాక్యములలోని అనేక దరిత్రాంశములను ప్రస్తావనచేసి సమన్వయము చేసివాడు వారు చూపిన దరిత్రాంశములు పెక్కులు శ్రీ క. 18 వ కెత్తాది సరిబంధించినవిగా నున్నవి ఉండవచ్చును. ఒకవాక్యములో వారు “జరిగిన సంగతులనే భావి విషయములుగా వ్రాసి తీరకు జనులలో నన్నుక కాలజ్ఞానిగా చేయించెను.” అని వ్రాసివారు. ఈ వాక్యమును బట్టి చూడ వ్యాసకర్త బ్రహ్మముగారి కాలమును పాటించి నట్లు లేదు. బ్రహ్మముగారి జీవితకాలమును దృష్టిలో నుంచుకొన్నయెడల వారంత సాహసముగా వ్రాయరు. త్రికాలవేదియగు బ్రహ్మముగారి మహిమకు చాదరిగారి వాక్య మపకర్షన గూర్చున్నప్పటికి తదజ్ఞులు బాధపడవలసికల్పింపడి. కొవున ఈ వ్యాసమున బ్రహ్మముగారి జీవితకాలమును గూర్చి నా పరిశీలించినంతవఱకు పాఠకులకు నిశ్చించుట నాకర్తవ్యము.

నేను 1949 ప్రాంతమున వీరబ్రహ్మముగారి దరిత్రాంశములను పరిశోధన చేయుటకు పూనుకొని కొంత వఱకు కృషి చేసియుంటిని. తత్పరితముగా వీరబ్రహ్మ స్వామి శ్రీ. క. 1604 మొదలుకొని 1690 ప్రాంతము వఱకు నుండి తన లీలలను మహిమలను ప్రదర్శించినట్లు కొన్ని ఆధారములను సంపాదించబారివాడను. కాగా 17 వ కెత్తాది పూర్తిగా ఈ మహానీయుని చరిత్రోదంతములతో నిండియున్నట్లు తోచుచున్నది.

బ్రహ్మముగారు నేటికి గుమారు చూడువంతుల యొద్దకు పూర్వమున్నారని అమన శిష్యులను భక్తు

వీరబ్రహ్మమూగారి కాలము

బాను చెప్పవలయును, కందిగుల్లు యడల్లోని బ్రహ్మమూగారినుకము పరిపాలకులను ఇట్లే చెప్పవలయును. మఱియు బ్రహ్మమూ సమాధికోపాటు తదంత్యముల సమాధులను పెక్కులున్నవి. ఒక్క సమాధిమీదగూడ సమాధిచెందినవారి సమాధికాలము కాననరూపముగా చెక్కబడిలేదు. అట్టి కాననమలే ఆ సమాధులయందున్నవో కాలనిర్ణయమునకు మనము పరిశోధన చేయవలసినయొక్కజయే యేర్పడెడిది కాదు. భిక్షువులు చెప్పే ప్రకృతిపురాణములను బట్టియే మనము కాలనిర్ణయము చేయరాదుగదా! కావున బాహిరమును, ఆంతరములను కొన్ని దృష్టాంతములు దొరకినగాని ఫలియకు కాలమును నిర్ణయించుట సుంజనముకాదు. ఇంగుతు నాకు దొరికిన యాధారభూత గ్రంథము లివి:

1. 1987 లో కంగియల్లు యడల్లె నివాసియగు శ్రీ చాటకొండ సుబ్బయ్యగారు రచించి ప్రకటించిన “శ్రీ వీరబ్రహ్మమూగారి జీవితచరిత్రము”.

2. 1920 ప్రాంతమున శిల్పపాగరియదాంకితులు శ్రీ తటికొండ వెంకటరాఘవాచార్యులుగారు వ్రాసి ప్రకటించిన “వీరాచార్య చరిత్రము”.

3. “కాలజ్ఞాన తత్త్వములు” అను పుస్తకము.

4. కాగితములమీద వ్రాయబడిన “కాలజ్ఞానము” అను గ్రంథము.

5. కవిశేఖర వడ్డేపాటి నిరంజనశాస్త్రి గారు రచించిన “కల్యణశాఖము” అను పద్యకావ్యము.

మైనాను ప్రాచ్యులీఖిత గ్రంథాలయములో మొకటిదొరగారు సంపాదించి వ్రేటిస గ్రామచరిత్రలు (వైశీయకులు) కొన్ని చూసినదిగాని వానియందు వలసిన యంశములు దొరకలేదు. ఇంకను గాఢముగా పరిశీలించినచో ఏమీయ యాధారములు దొరకునేనా!

కాలనిర్ణయము

మఱియునున్న ఒక కాలజ్ఞానగ్రంథములో బ్రహ్మమూగారి పౌత్రియకు ఈశ్వరస్మృతగారు సమాధియైన కాలము కలియుగాబ్దములు 4871కి పరియైన వికృతి సంవత్సర శైట్రవర్ష విదియ పోమవారముని వ్రాసబడియున్నది. నేటికి కలిగతాబ్దములు 5680. కాగా ఈశ్వరస్మృతగారు సమాధిపొంది నేటి 189 సంవత్సరములు. ఈశ్వరస్మృతగారు 98 సంవత్సరముల పూర్ణజీవితమును గడిపి తత్త్వవిద్యాప్రచారముచేసిన

దని ప్రకటియున్నది. ఆమె మహాయోగినియే, బ్రహ్మచారినియే గావున 98 సంవత్సరముల పూర్ణజీవితమును గడిపినదను ప్రకటిత అయ్యున్నదిగాదు. అప్పుడామె జననకాలము కలియుగ సం॥ 4776 అగుచున్నది. బ్రహ్మము జీవసమాధిని ప్రవేశించునప్పటికి ఈశ్వరస్మృతగారు 10, 12 సంవత్సరముల వయస్సుగలవారట, అవది 1000 సంవత్సరములు కలుపుకొన్నచో 4788 ప్రాంతము బ్రహ్మమూగారి సమాధికాల మగుచున్నది. కాగా నేటికి 273 సంవత్సరములవాడు బ్రహ్మము సమాధియైనవారిని తేలుచున్నది. తరచునకు ముప్పది సంవత్సరములని లెక్కచూచిన నేటికి తొమ్మిదితరముల వాడు బ్రహ్మముగా రున్నారని చెప్పటకు వీలగుచున్నది. దీనికి దగినట్లు బ్రహ్మమూగారినుండి నేటికంతకు వారి వంశిపరంపరలోనివారి సమాధులు తొమ్మిది బ్రహ్మముగారి మరయులో నేటి కగడగుచున్నవి. కనుక శ్రీ. శి. 1687 ప్రాంతము సమాధికాలము. కాగా అంతకు పూర్వకాలమున బ్రహ్మముగాని జీవించియున్నారన్నమాట, ఆయనకు ఎనుబదియేండ్లకు మించిన జీవితకాలము నూహనీయుచో పదాంతశతాబ్దిప్రారంభమాయన జననకాలమగును. బ్రహ్మముగా రెనుబది వత్సరముల కెక్కువయే జీవించినవారనుట కేకపాత్యము లున్నవి.

ఇంకొక ప్రమాణమును బట్టి మాతము, అముద్రితములగు కాలజ్ఞానతత్త్వములలోని ఒక మంజశీ ద్విపదలో నిట్లున్నది.

“అనందగురువుల అనుమతిచేత

భౌతసంధికివచ్చి భక్తవత్సలుడు

అదికేళిపులకు అభయంబు నిచ్చి

అదిలక్ష్మీనిరూడి అనందమొంది

సిద్ధాద్రినామసంవత్సరమందు

బసగానపల్లెలో పరగంగ నిలిచి

రత్నసింహాసనారూఢుడై తాను

కృతీయుగ గర్భంబు నడిపించుకోజుకు

వీరవసంతుడై వచ్చియున్నాడు

కానకయున్నాము బ్రహ్మంబు మాకు

కారణంబులు ముందు కానకచ్చెనును.”

దీనిని బట్టి సిద్ధాద్రినామసంవత్సరములో బ్రహ్మము బసగానపల్లెలో విహరించినట్లు తెలియుచున్నది. బసగానపల్లెలో వీరవ్యయ్య యనుపేర బ్రహ్మముగారు గరిమరెడ్డి అచ్చయ్యగారి యింట

అవులు గాయలు, అన్నా జయ్యి మొదలగు శిష్యులకు కాలజ్ఞానాదులు బువ్వదేశించుట చరిత్ర పరిస్థితులు. శేటికిని బనగానపల్లెలో బ్రహ్మము విచారించిన ఆయాచిహ్నము లగవక మండలు, భిక్షులు వెల్లి చూచుచు గుట ప్రత్యక్షము. పై ద్విపదగేయమును బ్రహ్మముగారి ప్రియశిష్యులగు అన్నా జయ్యియో మణింకెవ్వో వానియందుగని నా అభిప్రాయము.

ఇప్పటి వికారి తత్వముతో నాణునికొరలును దీక్షివేయగా అయిదలుగులు మూడవ వందలనున్నది. తుది వికారినుండి విలీనముగా (వెనుకకు) లెక్కించినచో సిద్ధాద్రినాటికి నలుబది సంవత్సరములగుండు. కాగా ఇప్పటికి 840 సంవత్సరములనాడు వీరబ్రహ్మముగారు బనగానపల్లెలో నున్నారని చెప్పవలగుచున్నది. పై ద్విపదలోని “భావసంధి”, “వీరవసంతాది” పదములు గూఢార్థము క్రమము. వసంతము లోకమునకు వికాసకారి గావున మానవ వికాసమును గూర్చు తనను వీరవసంతుడని ఆయన చెప్పకొనటగాని, శిష్యు లిట్లుంటుగాని జరిగియుండవచ్చును. బ్రహ్మము విష్ణుదేవు నవతారమనియు, ఆయన భార్య గోవిందమ్మ ఆదిలక్ష్మి అనియు కాలజ్ఞానాగి గ్రంథములలో నుపసర్థితులు. ఆ యంశములు పైద్విపదలోను నూచితములైనవి.

గిరిమరెడ్డి అచ్చయ్యగారి యావుల గాయపప్పటి కాయనకు 12 లేక 15 వత్సరముల కెక్కువయుండెను. దీనింబట్టి చూచినచో శేటికి 855 వింశ నాడు-క్రీ. శ. 1604 ప్రాంతమును బ్రహ్మముగారు జన్మించి యుండవచ్చునని తెలియుచున్నది. 1687 ప్రాంతమున చేతనహాధిపతిగను ప్రవేశించినారని పూర్వము చెప్పి కొంటును గాన 17 వ శతాబ్దియంతయు ఆ మహానియుని తీరితీరితీరి గడచినట్లు భావింపవచ్చును.

ఇప్పటి కలియుగాది గతాబ్దసంఖ్య ౬080 లో 855 తీక్షివేయగా కల్యాది 4705 బ్రహ్మముగారి జనన కాలమునున్నది. కాలజ్ఞానములలోని నర్ణవమును బట్టి చూచినను పై లెక్క సరిపడుచున్నది. కాలజ్ఞానము లోని నర్ణవలు — వాక్యములు చెప్పలు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల యనంతరము జరిగిన కృత్తాంతములను నూచించుచున్నది. కృష్ణరాయల పిమ్మట శే-అందును తరిగొంట యుద్ధమునకు పిమ్మట శే - విజయనగర ప్రాంతము మహమ్మదీయక్రాంత మగుటయు, భారతదర్శనము చెప్పబడినట్లు యు సంభవించినది

గావునను, హిందూ మహమ్మదీయ విభేద విచ్ఛేదములు పొడవైనవిని గావునను తత్సంస్కరణమునకే తా నవతరించి కృషి చేయుచున్నట్లు కాలజ్ఞానములో బ్రహ్మము విస్మయముగా తేల్కొనినాడు.

“కలియుగము నుమాడు 8180 సం॥ (సరిగా 8172 సం॥) జగగ గా శివురపుడు శాలివాహను డవతరించి ధర్మపరిపాలనము చేసెను. శాలివాహన ౪౯ సం॥ 1258 గవతగా ఆ నెగొందియచు రాయ పింహాసమునకు హరిహర రాయలు రాజై ధర్మపరిపాలన మొనర్చుచు విజయ నగరమును నొక పట్టణమును నిర్మించుకొని యుండి రాజ స్థానముగా ప్రజాపరిపాలనము చేసెను. వారి తరువాత వారి సంతతి వారు మూడుతరములవారు పాలించిరి. (1) అలు పిదప సాళువ నరసింహరాయలు 18 వింశతీలెను. అతని కుమారుడు వీరనరసింహరాయలు తమ్మురాయలను జంపించి అయిదువత్సరము లేలెను. నరసరాయని రెండవకుమార్తెను కృష్ణ నెవరాయలు 21 వత్సరములు పాలించెను. అయ్యతరాయలు ఎనిమిది నెలలు రాజ్యమేలెను సదాశివరాయలను ముందుంచుకొని రామరాజు 22 సం॥ విజయనగరపాలనముచేసెను. అతనితో విజయనగర హిందూసామ్రాజ్య ముంతరించెను. (తరువాత తురకల పరిపాలనలోని దుర్భిక్కుల కన్యకనున్నది. అది యిటు ప్రస్తావింపవైతిని.) అప్పటికి కలియుగము 4700 సం వత్సరములు గడచెను.”

ఇది కాలజ్ఞానములలోని భాగము తరువాత భూదరి పాప భారమును మోయులేక విష్ణుకూర్తితో మొల పెట్టుకొన్నట్లును, ఆమె మొల నాలకించి యాతకు బ్రహ్మముగాను, శంకరు డానందభైరవమోగిగాను, బ్రహ్మగోవుడు అన్నా జయ్యిగాను భూలోకమున బుట్టి నట్లును కాలజ్ఞానము చెప్పుచున్నది.

ఇంకను బ్రహ్మముగారు బనగానపల్లెలో అన్నా జయ్యికు కాలజ్ఞానము నుపదేశించుచు, విజయనగర రాజు కృత్తాంతమును వినిపించినప్పుట ఇట్లునడిచిరి:

“రామగ జాతో విజయనగరసామ్రాజ్య ముంతరించెను. తరువాత నారాష్ట్రమునకు మహమ్మదీయులు ప్రభువులే ధర్మముల తిప్పిరింపుచు న్యాయమెఱుగక రాజ్యపాలనముచేయుచుండిరి. ఇట్లధర్మములు దేశమున చెప్పుపెరుగుటచేత వాని నణచుటకై శేటియ్యతారమె తిరిగి. నాయనా! నాక్షిపతారముండు వీరబ్రహ్మము సాధారణ నాయుడేనును. బాల్యమున వీరం

వీరబ్రహ్మముగారి కాలము

దేవునియొక్క యనియు, నిపుడు వీరప్రవృత్తుయనియు, నిక
ముంగు వీరప్రవృత్తునునియు నామాంతరములు గలవు. ఈ
నామాధేయములతో కొందఱికి విజ్ఞానము గలవి సమాధి
నిష్ఠులనియును” అనియు, చుట్టయొక చో “...విమృశ్య
అనంతాంతర మహిమలకుగాను పగనొకండవ యన
తారమైతి బగనావలైలో పంచవింశివర్షములు తపము
జేసి వెనుక కొంతకొలది గృహస్థాశ్రమముననుండి
యనేక శిష్యులొట్టి జ్ఞానోదయముచేసి యట్లు వెనుక
సమాధినివ వనియును” అని యున్నది.

దీనిపట్టి బ్రహ్మము మహామత్తగియును గుళ్ళేష్టల నరికిట్టి వారికి మతిహామరపద్యమును బోధించుటకును పొందూహతిని సంస్కరించుటకును బూనినట్లు తెలియుచున్నది. ఇంకను ఇది పది నొకండు యవతర మనియును చెలియుచున్నది. ఇంచిత ఆరిజోకములు- దేవతాత్మికములు నగు వర్ణనలు ఎల్లరు విశ్వసించజాలకపోయినప్పటికిని, చారిత్రాత్మకములు గుర్తించి వానికి ప్రాధాన్యమిచ్చి, తత్త్వమును విచారించుటకు వినకంజ జేయరీతి లభించెదను.

పై సుదాహరించిన కాలజ్ఞానవాక్యములనుబట్టి చూచుచున్నచో బ్రహ్మయ్యగారు బసగానపల్లెలోనుండి తిప్పస్సు చేసినా ఇగిడియైదేంపని తెలియుచున్నది. అతికు సంఘంఘటయేటగాని, పరుణేపయేటగాని బసగాని పల్లెకు వచ్చివాడనొన్న దాదాపు నలభదివర్షముల ప్రాయమున ఆయనకు వివాహములేగినట్లు నిశ్చయింప వచ్చును. బసగానిపల్లెనుండి కుండియల్లయపల్లెకు వచ్చిన పిమ్మటనే ఆయన కుద్యాహము జరిగెను. వెంటనే ప్రభుసంతానముగా గోవిందయ్య జన్మించినాడు. ఆయన కుమరికడనే ఈశ్వరమయ్య. బ్రహ్మయ్యగారి జననము క్రీ. శ. 1604. ఆయనకు నలభదరయేట వివాహము జరిగినదనొన్న 1644 పెండ్లికాల మగును. వివాహసంతరముకంటే రెండు సంవత్సరములముగ నే గోవిందయ్యగారు జన్మించినారన్న 1645, 46 గోవిందయ్య జన్మకాలము కాలగలుగు. ఆయనకు 30 యేండ్ల ప్రాయమున ఈశ్వర జన్మించియుండును. అమె పుట్టిన 12 వర్షములకు బ్రహ్మయ్య సమాధిధైవారు కావున 1687, 88 ప్రాంతము బ్రహ్మయ్యగారి సమాధికాలమగుచున్నది. ఇదియు మరయు మొలక వేసికొన్న లెక్కకు సరిపోవుచున్నది. కనుక ఇప్పటికి నాకు దొరికిన ఆధార

మలనపల్లి బ్రహ్మయ్యగారు పనులేవన కళాభిరుచును
 నువ్వాడగియు, దాదాపు 1890 లో ఆయన జీవితము
 ముగియుచున్నదగియు నిర్ణయింపజాలినాఁడు. బ్రహ్మ
 ముగారి మృత్యులో బ్రహ్మయ్య స్వయముగా వ్రాసిన
 కాంక్షానుమము (మూలము) గూడ నేన్నే చూచుటకు
 ప్రయత్నించుచున్నాను. ఆ పరిశీలనమైన పిమ్మట
 ఇంతింక నేను గునిగిరిముగా కాల నిర్ణయమును
 జేయు నద కాకముఖ చిక్కిన లోకమునకు నివేదించు
 కొందును.

మొత్తమువీడ బ్రహ్మముగారి యుగము మాత్రము అంగ్రహిజేచరిత్రలో పే గాక భారతదేశచరిత్రలోగూడ ఒక ప్రత్యేకతగలదని నాయుభిప్రాయము. కౌరవ మేమన, భారతదేశములోని వివిధ ప్రాంతములలో పలువుగు మహాపురుషులు బుద్ధునిచే భారతమునన్నిటినీ నడిపించుటకు కృషిచేసి కామది ఈ 17 వ, కితాద్రి మృగ్యభాగమున సే, మహారాష్ట్రములో శివాజీ చక్రవర్తి మహమ్మదీయుల దాడుల నరికిట్టబూనినాడు. అతనుకు గురుమూర్తు సమర్థరామదాసస్వామి—ఈ కా బ్రహ్మ నందిస్వాములు అధ్యాత్మవిద్యా ప్రచారము చేసినారు. ఆ కితాబ్దు టు త్రిపురభాగమున సే కందర్గోపన్న రామ దాసుడై భక్తితత్త్వమును విస్తరింపజేసినాడు. అటు కన్నడదేశములోను పెమ్మరు శైలినిద్ధులు బుద్ధునిచే తత్త్వప్రచారము నొనర్చియున్నారు. ఈవిధముగా యావద్భారతదేశము ఆనాడు అధ్యాత్మిక తత్త్వపరిమళములతో గుభాళించిపోయినట్లు చరిత్రచతువులకు గోచరింపజేసి.

ఇట్లు 17 వ కితాబ్‌నిగవన్న బ్రహ్మయగారు 18 వ కితాబ్‌లో జరుగనున్న చారిత్రకవిశేషమును తెప్పగా, అవి యాయనకు సమకాలమున జరిగిన వైష్ణవగున? అయన జరిగిన సంగతులనే భావించడములుగా వ్రాసి చదులలో అనుభవకాక్షానిగా పేరొందిన వాడైవున? కావున బ్రహ్మయగారి కాలక్షాపాంశముఁకుగాని, గోవిందాచార్యములకుగాని నీలలు, తత్త్వములు, శీతములు సున్నగువానికి గాని, చరిత్రాంశ సంద్యోజన—సగులాచనలు చేయువారు వారికాలమును దృష్టిగో నిశాక్షాని మఱి చేయవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను.

క్రీస్తు జననము

శ్రీ వి. పురుషోత్తం

“క్రన్నె గర్భముం దాలిది కనును బుత్తు)
వాని నామధేయము ఇమ్మానుయేలు”
అంచుఁ బ్రవచించె నెన్నో శతాబ్దములకు
మునుచె ‘యెషయా’ ప్రవక్త యేసును గుఱించి.

“బెల్లెహేమ! యూదయ ! పుట భేదనముల నల్పచేమియుఁ గావు ని న్నరసిచూడ;
ఇశ్రాయేలను నాప్రజ నేలువాఁడు కలుగు నీలోన” ననియె ‘మీకా’ ప్రవక్త.

దండి గలిగిన యాసియాఖండమందుఁ బశ్చిమోత్తర భాగాన వాసింగన్న
దేశములలోన ‘యూదయ’ దేశ మొకటి ఇందు గాన వచ్చును బెల్లెహేమ పురము.

తైన రాగుస్తు² సమ్రాట్టు కాలమందు యూదయాదేశమునకు హేరోదు³, రాజు;
సింహస్వన్నము ప్రజలకు నీజరనిన నింక హేరోదుపాలన హేయమాయె.

అఖిలలోకాల జనసంఖ్య శీఘ్రమాట కాన తిచ్చెను గ్గన రా యవనరమున
‘గాలిలయ’లోని నజరేతు గ్రామ మెడలి వచ్చె యోసేపు దావీదువట్టణంబు.

తనకు నిర్ణయమైన కన్నెను మరియు వెంటఁ దోడ్పొందిపోయెను బెల్లెహేము;
స్థలము లేదాయె వారికి సత్రమందు అయ్యెఁ బరువులపాక గత్యంతరంబు.

ప్రవచించఁబడిన తీటున నవతారము నొందెను బరమాత్మ నరుండై
లవమగు బెల్లెహేమునఁ బవిత్ర కన్యక కడుపునఁ బశువుల పాకన్.

అది వీ, నీ, నాలుగు; పువ్వదినమ్ములు; చలియు మంచుఁ జాలగ నుండెన్
కదిసి పడుండెను గొట్టెల కడుపులు; కునుకుచు వణకుచుఁ గాచిరి గొల్లల్.

ధగ్గనమెరిసె ననంతము దిగ్గన మేల్కొంచి యధిక దీధితి వలనన్
అగ్గలముగ గొల్ల లగుర బిగ్గఱగా దూత క్రింది విధమునఁ బలికెన్.

“భయమందఁ బనిలేదు ప్రజలకందఱ కొక్క సంతోషకరమైన శాంతివార్త;
ఉన్నాఁడు పుట్టి మీ కొక రక్షకుఁడు నేడు దావీదుపురీమం దతండె క్రీస్తు;
దాని కియ్యదె మీకు నానవా లొక బిడ్డఁ దొట్టిలోఁ బొత్తులఁ జట్టియుంల
మీరు కాంచెద”రని వారితోఁ బలికిన రత్తణ మాతాశ దళము గూడి

క్రీస్తు జననము

దేవ సంస్తుతుల్ చేసినారీ విధాన :

“కలుగు నర్వోన్నతములైన స్థలములందు

భూరి మహిమ దైవమునకు; భూమి మీఁద

నతని కిష్టులొ నరులకు నమరు శాంతి.”

తదుపరి గొల్లలు రయమున “నిదియేమో చూచి వత్త మిప్పుడ” యనుచున్
గదలిరి నడిరాతిరిలో చదలున దారాగణంబె సాయము కాగన్.

పోయి బెత్లెహేము పురమున నొక చోటఁ దొట్టుపట్టులోని తొట్టిలోన
రాజమెచ్చువాని రతనాల బాలుని ‘యేసు’ఁ జూచి మోకరించినారు.

మరియొంబవదన బింబము అరలునఁ గెంపెక్కి చివురుటాకులఁ దొడిగెన్
మరియొంబ పుత్త్రు) వదనము కరుణాన్విత దైవ ప్రేమకాంతులఁ జిమ్మెన్.

వసుధపై శర్యరి వాలియున్నప్పుడు ఆత్మలోపల రాత్రి యైన యపుడు,
వ్యవసాక ర్థి నుండి బైటరాగఁగ మను నాన పూర్తిగ నాశమైన యపుడు,
కృపయేడ గల దీ నికృష్టజీవికి నింక ననెడు నిరాశలో మునుఁగునపుడు,
సీలానిందలు నెత్తిపై బడునట్లు మిత్త్రు)లే వృకములై మ్రొగునపుడు,

పడక కన్నీటి ధారతోఁ దడియునపుడు,
బ్రతుకు భారమై గుండెలు పగులునపుడు,
మృత్యుచే చాలమే లనిపించునపుడు,
పిలుచుచున్నాడు ప్రభువు నిన్ బెత్లెహేము.

మన్ను పుట్టక మున్న మిన్ను పుట్టకమున్న ఒక్కడై ముగ్గురై యున్నవాడ,
బలులు బంగారముల్ పాటింపకయ భుగ్నహృదయార్పణమే స్వీకరించువాడ,
కాటు మబ్బులనేళఁ గటికిచీకటి నేళ నిన్ను నమ్మినవారి కున్నవాడ,
నశువుల తొట్టిలోఁ బవ్వళించినవాడ, కన్యక మరియొంబ కన్న వాడ,

ఇట్లు కై నేసి పన్నీరు చల్లినాను,
క్రాంత సంపెంగ గండలు గ్రుచ్చినాను,
వెచ్చవెచ్చని క్షీరముల్ పిండినాను,
ఇట్లు దమచేయుమయ్యట యేసురాజ!

1 యూదను, యూదయ = Judaea. 2. కై సర్ + కైగుసు = కై సర్ + కైగుసు : Caesar Augustus.
3. హేరోదు = Herod 4. సీజరు = కై సరును సీజరనియు నందురు. 5. గాలిలయ, గలిలయ = Galilee. 6. దావీదు
పురము : బెత్లెహేమున కొంతకే దేరు. గోత్ర ర్థయైన దావీదు వంశమువారు నివసించునది కాబట్టి దానికా
పేరు వచ్చినది. యోసేపు దావీదు గోత్రములోనివాడు కావున తన పితరుని పట్టణమునకఁబోయి జనాభా
లెక్క యయ్యకలసి వచ్చినది.

కా క తి శ కి ఎ వ రు?

శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

క్రిస్తు శకము 1050 సంవత్సర ప్రాంతంనుంచి 1825 వరకు హనుమకొండ, ఓరుగల్లు రాజధానులుగా పరిపాలించిన రాజవంశమువారిని కాకతీయులంటున్నాము. వారు 'కాకతి' అనే గోత్రము వంశి పారంపర్యముగా అర్పించినవారు కనుక కాకతీయులైనారు. ఈ 'కాకతిశక్తి' ఎవరు అన్న జిజ్ఞాస కొంత వరకు సాగినది కాని నిశ్చయము లేలేదు. కాసనములూ సారస్వతమూ, శిల్పమూ ఎంతో కొంత సాక్ష్యాన్ని సమకూర్చిన ఈ సాక్ష్యాలను సమన్వయపరిచే యత్నము సాగలేదు. "అసలు 'కాకతిదేవి' అంటూ ఒక దేవి ఉందా?" అన్నారు వామనరులు పండితులొకరు. ఈ సమస్యలపై విద్యాధికుల విమర్శను తెలుపడానికి చాలు ఈ ప్రశ్న. అయితే, కాకతీయులు అన్న పేరు మీద నుంచి విడిచి, దారిని త్రోసి వేయలేదు. మరి కాకతి ఎవరో ముందు ముందు ఇంకా సాక్ష్యము లభించవచ్చును. ఇప్పటికి లభించిన సాక్ష్యము చేసే సూచన ఏమిటి? అని తేల్చుకోవడము అవసరమనిపించింది. ఆ యత్న ఫలమే ఈ వ్యాసము.

కాకతీయులకు పూర్వులు అని భావించబడుతున్న 'కాకర్త్యులంబుడు' పేరులోని 'కాకర్త్య'ము (చిన్నట్టి కచ్చిందో చిరకాలముటి వచ్చినదో తెలియలేదు. ఖాతీపేటకాసము ఒకటి శతరాజును 'శ్రీమహమ్మదీయపురాధినాథో శేఖరి' అని పేర్కొన్నది. ఈ కాకతిపురమున్న దిది? అని ప్రశ్న. తెలంగాణ రాజులు రాజ్యము కేసినా కొడిచినలో వైనప్పటికీ "విరగు నొరయూరి కిదివరకు" అని చాలాగొప్పలు చెప్పగొన్నారు. వారివలెనే కాకతీయులు కూడా 'కాకతి'పురాన్ని పాలించిన రాజవంశమువారమని గ్రాయించుకొన్నాడెమో నవదయ్యును గదా? ఈ అభిప్రాయముతో చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు, మారెమండు రామారావుగారు చాలాజిజ్ఞాస చెకారుకాని ఫలితము ఇదమిథ్యమని తేలలేదు. 'కాకతీయవంశపు మూలపురుషులు పాలించిన ఊరిదీ' అని నిశ్చయించడానికి అవకాశము చిక్కలేదు. కావున, కాకాని

వంటివూళ్ళు చాలాపున్నాయి కాని యీ ప్రసిద్ధి మాత్రము దెలిసిలేదు.

కాకతిశక్తి వేంచేసివున్న పురము కాకతిపురమని శేరుపపాలరు అయితే, అట్లాంటిపురముకూడా ఏదీ తెలియరావడము లేదు. కాకతి అన్న దేవతలకి ఎక్కడా వున్నట్లు తెలియదు. అసలు కాకతి ఎవరు? అన్న ప్రశ్న వేస్తే నిష్పయముగా చెప్పగల జవాబూ లేదు. మరి కాకతి వేంచేసివున్న పురమిది అని ఎట్లా తేల్చుటమా? కాసనాలమాత్రము కాకతిపురాన్ని చక్కగా పేర్కొంటున్నాయి ఖాతీపేటకాసనం ౧౦౫౧ చెప్పినాను. బెల్లూరి కాసనము "మహామండలేశ్వర కాకతి పూవరేశ్వరు మహాకాదాగ జగద్ర దేవరాజులు ఓరుగంటి నేల పట్ట" అని చెప్తూ ఓరుగల్లు వేరు, కాకతిపురము వేరు అని సూచిస్తున్నది. హనుగంటి కాసనము "శ్రీమతు కాకతిపురవరాధేశ్వర గుద్రదేవ మహారాజువసు" అంటూ పేరిరావేకాక గుద్రదేవుడు కూడా కాకతిపురవరాధేశ్వరుడే అంటున్నది. కాకతి పురము అనుమకొండయే కాకలదా? గుద్రదేవుని రాజధాని అనుకొండయే, అనుమకొండలో కాకతిమ్మ గుడి ఉన్నాను లేదు. కాని అనుమకొండ కోటలో ఒక చెట్టుక్రింద అప్పభుజులతో శ్రేణావనాధిపతియైన శక్తి విగ్రహమూ ఉన్నది, పద్మాక్షమూర్తి ఉన్నది.

క్రిడాభిరామములోని "కాక తిమ్మకు సైన్యాదు విశిష్ట" అన్న పద్యపాదమే సారస్వతంలో కాక తిమ్మ మొదటి ప్రశంస ఏకవీర అనగా రెండుక. ఈమె తలను వరకమ్మను జయదగ్గి అజ్ఞ మేరుకు పరగురాముడు నరుకగా ఆమెతల యెగిరి మాలవాడలో పడెనట, మాలవారూ, ఇతరులూ ఆ తలకు యెల్లప్పు అని పేరుపెట్టి ఒక దేవతగా పూజిస్తున్నాను నేటికీ. ఈమె నన్నురిగ్రహము కూడ ఏకవీర దేవిట పూజించుచుండినట్లు క్రిడాభిరామము లోని "ప్రీతికానన్యకయీర మండలము" అన్న పదావలి తెలుపుతుంది. అలంపురంలో ఈమెయొక్క నన్నుకబంధు లున్నది గాని క్రిడాభిరామకర్తల నము 'సోమసూర్యవంశ శ్రీమతులను

‘అలికుల నీల వేణీనీ’ను తీచడమునకు నగ్నకబంధములు కూడా ఈమెపేరనే పూజలగుటవల్ల చెప్పలేము. సంతానార్థులైన స్త్రీలు మాత్రము నగ్నకబంధాలను అర్చిస్తున్నారు. ఈమె బ్రహ్మగిర్ణి మహేశ్వరాలను కన్న ఆదికేశి అని మాతృపురాణమున జానపద గేయకథ చెపుతున్నది. ఈమెకు హైహయరాజు దంతాస్థి పటలము గవహపేరుగా నలుక గలనట. ఈమె కాకతీయులకు సైన్యాధిపతి. ఈ పంక క్షత్రి కూడయిన గోవత ఆహ్వానము కాకతీయుల సృష్టికి తిరులైన పరాకేశ్విరి సైన్యాధిపతి కాగలడు?

విద్యావాన కృతి ప్రతాపబుద్ధియునుగా “కాకతీయకుల దుర్గాదేవి” అన కాకతీయులు కులదేవతగా కొలిచే దుర్గాదేవి ప్రళయ కలదు. కుమారసోమకూజ తన వ్యాఖ్యనందులో ‘కాకతీయుల దుర్గాకేశి చక్ర కలాపగళికిం జాం కులదేవత, సా కేశిర్వజనీయూ అస్మేతి కాకతీయః’ అని చ్రాసి కాకతీని గుర్తాడని గానే వర్ణించాడు. గుర్తాడనికాకతీ అవ్యూహము పుట్టు కానరాదు. స్థానిక చరిత్రలు త్రిభువనమల్ల శేఖరాజు “కాకతీదేవి వర్ణనాపదమున ఒక్క సుతులంగని కాకతీ ప్రాచీనాజు అని నామకరణ మొచ్చి” నాడని చెప్తుతూ కాకతీదేవి అంటే పద్మాక్షి దేవియే సేమా అన్న అనుమానము కలిగిస్తున్నాయి. శైవల ఇంద్రవాహదో తీర్థంకరుడు పార్వ్యవాగుడు ఆయన హాక్షిణి పద్మావతి. పార్వ్యవాగుడు సంతాన వర్ణనాపదిగా ఈవాగు శ్రీకృష్ణముండులము ధర్మరతులలో, కరీంనగరుండులము శినిగంగలో, కడపముండులము దావూపాళలో పూజ లంగునుంటున్నాడు. తీర్థంకరులపేరును కానబడియే కుమారుడు దియసేయునని, తీర్థంకరులు కర్మ చేసినది శైవల సమ్యక్ము, కనుక పార్వ్యవాగుని రరదానముల కీర్తి పద్మావతిదే; భక్తులమెనే కొలిచేవారని అన్న విప్రతిపత్తిలేదు. కనుక చిత్తరాజు సంతాన వర్ణనాపదము చేసినది పద్మాక్షియే కావచ్చును. ప్రాచీనాజు చంద్రి భార్య మైలమకూడా పద్మాక్షి కొండవది శైవల సదానది సంతానవరునుకొంకే నిర్మింపించి యుండవచ్చును. స్థానికచరిత్రలు కాకతీయుల మూలపురుషుడైన మాధవ వర్మ పద్మాక్షిదేవిని కొలిచినాడని చెప్తుతూ కాకతీయులు కులదేవత పద్మాక్షియేనా అన్న అనుమానము కలిగిస్తున్నాయి. సంతాన ప్రవాతిమాత్రము ఈమెయే, గుర్తాకేశి, చాముండి కానేకారు. గణపతి దేవుడు నిర్మింపించాడన్న ఒకగల్లుద్వార తోరణాలలో దక్షిణద్వారతోరణము నలిపిపు పద్మాక్షి శిల్పించ

బడింది. కాకతీయులు పూర్తిగా శివదేవతలకు కాసంతకరకూ వారి కులదేవతము పద్మాక్షియే సేమా! పదా కాకతీ కులదేవతమైతే, ఆమె వేంచేసి వున్న అనుమొండవయే కాకతీపురము కావచ్చును. స్వర్గము పేరుగి ప్రభాకరకాష్ట్రాణు దొండ పాశురగామపు “కాకతీయులకు” మొదటి ‘కాకతీయ’ విగ్రహము కొకదానిని ముర్ఖుల చేర్చించినారు. ఆ విగ్రహము పాశు వజ్రహంజరి వాగు ప్రమంఛిన శ్రీదాభిరామును తృతీయమునందులో మనము చూడవచ్చును. ఆ దేవి గతుర్వాహవులలోనూ త్రిభువలమూ, దమరుకమూ, కత్తి, గిన్నే సరించి పీఠము మొద కూర్చుని మడికాలినిమాత్రము కొంత చేర్చినది. ఈమె పీఠము దిగవన నక్కబొమ్మ రేఖామాత్రముగా గీయబడినది. వక్క చాముండిదేవి చిహ్నము. ఆమె యమునికేశి, సహకృత్యలలో ఒక్కరే. త్రిభుల, సమరుక, శక్తి పాత్రలమె కర్మమాల, ఆగస్త్య 15 వ తేదీ ఆంధ్ర దినపత్రిక 17 వ పుటలో మండపాక గ్రామములోని ‘ఎలారమ్మ’ విగ్రహాన్ని జి.ఆర్. వర్మగారు ప్రమంఛగాను. ఈదేవి బాలకు

చేతులలోనూ కత్తి, దమరూ, త్రిభులమూ, గిన్నే కలవు. ఈమె కాకతీయుల కాలములోనే కులదేవత

యందునును ఈమెకు గల (యకర) తోరణము కూచి పోయి. (చూచుకొండ రుద్రేశ్వరాలయంలో, ఓరు గంటి ద్వారతోరణాలమీద, ఈ తోరణము కాన వస్తుంది.) అయితే (క్షీడాభిరామవర్ణననుబట్టి ఈమె ఏకవీరమృ (ఎల్లమృ)కాశీకాదు; చామండియే. ఈమె వాచానము వక్ర చక్రగా తెలుస్తోంది బొమ్మలో. శ్రీ ప్రభాకరకాష్ఠ్యులగారికి శ్రీ గరికపాటి వెంకటేశ్వర్లు గారు చెప్పినారన్న దొండపాటి కాకతమృత్యుత్రాంతము నిజమైతే ఈమెకూడ కాకతమృత్యు కావలయును. అయితే ఆమె ఈమె చామండి రూపములే; నందేవామ లేదు.

తేలూరు సప్తమతృకలలోని చామండి పరిగ్గాయితే రూపము. (క్షీడాభిరామ కాండలో ఓరుగంటి 'దమజేశ్వరి నువ్వేక్షి నగదు' ఉన్నట్లు మంచనశీర్మవర్ణన సాక్ష్యము. ఈ చామండి కృతి, చాజేశ్వరి, ముక్త్యుల ప్రాంతంలోనే కాదు కాకతీయుల రాజ్యమునందంతటా గోచరిస్తుంది. కత్తరమున మంథావల ఈమె పీఠానికి దిగువ రెండు తలలున్నాయి; చామండికి ప్రేతాసనము కెత్తుకుంది విష్ణు ధర్మోత్తరము. ఈ తలలు ప్రేతానికి చిహ్నము; చామండిని పరివేష్టించి ఉండే ప్రేత సమాహార చిహ్నము లన్నా అనవచ్చును. దక్షిణాన్న దోరణాలలో, వసుమతీశ్వరపులో ఈమెకు పై ఆయుధాలే ఉన్నవి గాని వాచానము లేదు. ఉలింప కొండలోనూ, మదన పల్లిలోనూ, బద్దిపర్రులోనూ, వర్ధమానములోనూకూడా వాచానము కానరాదు. హైదరాబాదు మ్యూజియములో నీమలంబు సుని, విశ్వశాఖీ, ఘోరరూప. ఆర్చిరాల విడిశిల్పాలలో ఈమెకు వాచానమూ లేదు పరివారమూ లేకుగాని పరశురామేశ్వరాలయ అర్ధ శిల్పాలలో ఈమె గూటిచుట్టూ ప్రేతి పరివారమున్నది. గోల్కొండ మ్యూజియంలో ఈమె ఆసనానికి దిగువన ఒక తల-ప్రేతాసన చిహ్నము కానవస్తోంది. ఈమె పేర్లు ఎన్నెనా ఉన్నవి: మేల్ల చెరువులో ముత్యాలమ్మ, ఉలిందకోడలో గుంకులమ్మ, వద్దిపర్రులో ఎల్లమ్మ, మండపాళలో ఎల్లారమ్మ, దొండపాడులో కాకతమ్మ, గెవరడిలో తలకలమ్మ. ఈ చిహ్నదోట నీమెకు (రిశేత్రాలూ, (య ము ని) మహాదవాచానమూ చేరాయి. వామకొండకోటలో నీమె లంబుద్రన—,

కృశోదర—, అస్తభుజ—, ఘోరరూప—, ప్రేతాసన—, మలతో యోగేశ్వరి లేక తోనులంబ అయినది. స్థానికచరిత్రకారులకూడా ఈమెయే కాకతి అనుకుని గార్లకి ఆన్న సంస్కృతపుత్రే రీమెకిచ్చి, పద్మాక్షి వీరేశ్వరులతోపాటు ఈమెనూ గోపాల మూర్తిని విశాఖ్రువాధుడనే దైత్యునిని ప్రతిష్ఠించినాడన్నాడు. ఈమె దుర్గాక్షికాదు. (రిశాల డమరుకము లా అపాహను కలిగించియుండవచ్చును. అలంపురములో ఈమెపేరు జోనులంబ. అక్కడి బ్రహ్మేశ్వరాలయము మొదటిలో ఈమె ఆలయమే కాబోలు, ద్వారబంధము దిగువన ప్రేత ద్వారపాటలున్నాయ.

ఈమె రూపశిల్పాలను కాకతీయులే కాదు కందుకూరుచోళులు వర్ధమానవరంలో, పాత్రివీతోళులు ఆర్చిరాల మదనపల్లివరాలలో, నెల్లూరుచోళులు నెల్లూరిలో నిర్మింపించాక. ఈమె గర్భాక్షికాశీకాదు, కొత్త దైవమూకాదు; చామండి. ఈమె సప్తమతృకలలో ఒకతే, యమునిక్షి. అంగకాసుర సంహారకాలములో నీమె ఆ ఆసురులరక్తము తేలివీడ చిందకుండా గిన్నెపట్టి త్రావినది. కృశోదరకాన ఈమె ఆకలి కంతులేదు. చామండి యమునిక్షి అనీ, యోగేశ్వరి శివునికంఠపు పెగుండి సృష్టి అయినదనీ వేరకన వున్నది కాని వీరద్దగు తెరవేర్చిన పనులూ ఒక్కటే, వాచానాలు అవే; అవతారాలే భేదము. నేటి ఈమె రూపాలు మందులకు లొంగని రోగాలకు అధిశేతిలు. మేల్లచెరువు ముత్యాలమ్మ, మండపాళ ఎల్లారమ్మ, నెల్లూరి ఇరుకొకమ్మ, మహాచిరోగానికి అధి దైవతాలు. రాజయండ్రి క్యామలంబ, అనకాపల్లి నూకలమ్మవంటి గ్రామదేవతలన్నీ ఈమెరూపభేదాలే. ఈమెను హైదరాబాదులోవరకెవలమల యజ్ఞోపవీతంగా ఉండవచ్చునూ, విష్ణుసోత్తరము ప్రకారము తోర బుండవచ్చునూ, పూర్వకారణాగమము చెప్పినట్లు చంద్రకొండతీరం ముండవచ్చును. సామాన్య జనులపట్టిలో సృష్టి తల్లి అయిన ఏకవీరా, సంహారకారిణి, చామండి, ఇద్దరినీవతిలు. ఏకవీరమృత్యు తేలుకాదేని శిరస్సురూపంలోనూ, చామండిని చతుర్భుజుడేనిరూపంలోనూ అర్చిస్తున్నార పాటకజనము నేటికీ. "కాకతమృత్యు సైవోమ ఏకవీర."

శ్రీ రాఘవ

కాంతం - భార్య - అప్పన్న...

ఒక అమావాస్యనాటి రాత్రి కుంభవారక గా నిల్చి
కురుకున్న జడివానోడ - నుడిసి నుడిసి వీపున
యీదుగు గారి చోటోధూమ్యాకాళం దద్దరిల్లే పురు
నుటా-ఖశేరే ఖశేరే మంటూ మెరుపులివల వి
పుటా - అటూ యటూ ఛాడీరే ఛాడీరే మంటూ
వూచటా గోడకి తగిలివచ్చే జిడికి కలుపుల దప్పడు-
మధ్యమధ్యా ఔక ఔకమంటూ కప్పల అరుపుటా-కిదు
రాగి గోల-తరున్నీ, ఆంధోగనసి పరుచేమావుంటయి.

రాజకీయంగారికీ అరవైవేళ్ళుంటాయి గంభీరమా - తియ్యదనమా - మూర్ఖమా - మేకవించుకొనిపోయిన కరం, అగ్రహ-అత్యమతా - మనుకారమా - రంగించుకొన్న హృదయం. ప్రతిపాటలోనూ దేనికోసమా పరిపీనిమతూ - తపనచెండీ లాభ - అర్థవంతమే వుంటుంది.

ఆ నాటి నాతాళం, పుష్పల అనుచులు
 ముకుంధుని...నాతాళుగా నిద్రను భిక్షువనుచుండి...
 అవనిహతాదు...విదో భయం...కం గాన అవని సయి,
 ఎవరినో పిలవాలనుకుంటాడు...దగ్గరగా యెవరున్నదీ
 గురుకి రాదు, వ్యాకులపాలు చేయతాడు, అసలు
 గొంతుకే తెగలను, ప్రయత్నిస్తాడు కే క్షిప్రీ వరిని
 చేందుకు దీపం కనిపించదు, మూలవతూ-“ఇహాన్!”,
 అబ్బ! ఈ...” అంటూ వచ్చి చప్పడుగా గది తిలు
 పులు తెలుమా.....]

రా శే : .. (నందనానితో)..అప్పన్నా...

అప్పన్న : (గురక పెనుతూ...నిద్రవూతూవుంటాడు. ,
గురక శిబం.)

రా. శీ : ... (గ టి గా) ... అప్పున్నా ... ఓ ...

అప్పక్క : ... (ఉరికి పడుతూ) ... అయ్యో ...

రా. శే : ...ఎమిటిరా అంత మొద్దున్నద...మరీనూ..

అప్పన్న, (శంకరుని) పిలిచారా బాబూ!

రా. శి : ... ఊ... ఇంత చీటింటో వియంశమందా
ఎట్లా నిద్రపోతున్నావురా? లేచి, కాస్త
లాంటరు వెలిగించు...

అప్పన్న . . . అలాగే బాబూ! . . . (అగ్గిపెట్టెని 'చక్క' మని గీసి చప్పుడు)

రా. శే : ...కాస్త పెద్దజేయరా దీపాన్ని...హే...
అవవ్యాగు మందం వెయ్యి, రక్తంల నడం
చాలునాడు.

అప్పున్న : ...గొగడిలో పండిరిమంచం మీద బాగా
విడపట లేదా బాబూ!...

రా. శే: (విమర్శగా) లేదురా. అప్పున్నా... పటివ మంచి
నిద్ర వేయి వానా-గాలి వచ్చి చెగవడి... శేల్మీ
పూలేసింది...

అప్పున్న : ... శ్రావణమం వర్షాలగు! బాబూ!
చెప్పిరావు ... వచ్చానుంటే నిర్విరుగుతాయి
కుంభవార గా, వరదలూ-వానలూ వచ్చి పూర్తిచేసి
కొల్పిన యేకంచేసి ముంచెత్తుతాయి. ఇక
మాదా! అక్కణించి పంటల పన్ను...
పన్నులను వసూలు చేసే వారే వచ్చినా...

ఒకటా.. వర్షాలు లేచాకే ఒకభాద్రా-పుంటే
మరోబాస...అసలు బరికటమే ఒక పెద్దబాస
లెండి బాబూ!...తెలియకు గానీ...మనకు...
(ఎక్కడో-టువైచా తిలపులు కొట్టకొ
టున్న నర్సి అలసానం గా వివసనాపుంటుంది.

రా. శే: (భయంతో) నువ్వు సోదీ చెప్పటం మొదలెడితే...
యిక అ తూ పొంతూ వుండదు... కా నాన...

అప్పన్న : (కంఠాదుగా)...దేనికి బాబూ!...

రా. శే: ఎదో చప్పుడవుతున్నట్టులేదా!.. (మెల్లిగా)
ఎమిటది?

అప్పన్న : ఎక్కడ బాబూ! వినిపించటంలేది! సరిగ్గా.

రా. శే : ఇంకా గీతు విద్యుతులు వచ్చేను కాబోలు...

అప్పున్న : వదిలిపోయింది బాబూ!...

(మళ్ళా పై చప్పుడు కొంచెం గట్టిగా ఆవుతుంది)

రా. శే. (మృగం).. యీ సారి పరిగ్గా చెవియ్యుక్కి
విను.. ఏం?... వినిపిస్తోందా?

అప్పన్న : ఏం లేదే! బాబూ!...

రా. శే: అదీరా అప్పున్నా! స్వప్నంగా వినిపిస్తుంటే!
ఎవరో తీయలేకతీస్తూ, వెయ్యిలేక వేస్తూన్నట్టుగా
కూడా వుంటే!!

అప్పన్న : ఈ వేళప్పుడు ఎవరు బాబూ! ఆ పైపు నుంచి వచ్చే దట్టా?

రా. శే : 'ఎవరూ?' అంటే 'ఎవరని' చెప్పగలం? గాలి రావచ్చు...హా! రావచ్చు...! ఒకవేళ చచ్చినవాళ్ళూ యీ వివర్తనమయంలో చూడటానికి రావచ్చు. ఒంటరికొంపకి అడుపు ఆజ్ఞా వుంటేగా...!!

అప్పన్న : ఒకవేళ, మీరు పడమటిగది సదృశ తలుపులు వెయ్యటం మరిచారేమో!

రా. శే : (అనుమానంగా...ఆలోచనగా) వేసానే!... (చప్పుడు యింకా వినిపిస్తూనే వుంటుంది) వేడకుండా మర్చిపోనే! అయినా యివ్వారేమైనా పొరబాటున మర్చిపోయానేమో!... వెళ్ళి చూసేరా...అప్పన్నా...

అప్పన్న : (అకుంఠ చప్పుడులు) అన్నీ తలుపులూ గట్టిగానే వేసివున్నాయి బాబూ!

రా. శే : మరచిటా చప్పుడు ... బిస్కట్ బిస్కట్ మనిపిస్తూ...

అప్పన్న : ఇండాకన్నుంచి నాకేమీ వినిపించటం లేదు ... బాబుగారూ! అదంతా మీ ఆలూపనేమో అనిపిస్తోంది, నిర్వింతగా వెళ్ళిపడుకోండి. దీపంకూడా మీ గదిలోనే వుంచుకోండి... భయంలేకుండా వుంటుంది.

రా. శే : నువ్వు యంతకంటికీ చీకట్లోనే పడకుంటావా? భయం వేయదూ!...

అప్పన్న : నా కలవాటేగా బాబుగారూ! పూడ్చోయింది. వెళ్ళి పడుకోండి. తెల్లారితే వళ్ళా నీరసంగా వుంటారు...

రా. శే : టై మెం తవుతుంది అప్పన్నా!...

అప్పన్న : పడుకోండుకుంటున్నైలు వెళ్ళి చాలాసేపింది బాబుగారూ!

రా. శే : అంటే సుమారుగా ఎంతయిం దంటావ?

అప్పన్న : పన్నెండు దాదాపుగా అవ్వొచ్చు...

రా. శే : అబ్బా!.. సరే. నేను లాంతరు తీసుకుపోయి పడుకుంటాన్నా.. పిల్చివచ్చడే! కాస్త బిగ్గరా పడుకు...మెలకువగా పడుకో! ఏం?

అప్పన్న : అలాగే బాబూ!...పడుకుతా లెండి... (కొద్దిరొకసారి...నేపథ్యంలో మరల ప్రయోక్తమొందితీ క్రవ్యంలోని వాతావరణమంతా భయనకంగా, రకరకాల చక్కత కద్దలతో ఆ గది

అంతా ప్రతివ్యవస్థించి, బీరువా మీద యెన్నడో ఆగిపోయిన గడియారం గణగణమంటూ (మెగుతూ వుంటుంది. దొంతరగా పెట్టిన ఆలమాల్లోవున్న కాలు దట్టానపడుతున్నావుంటాయి. గోలలవన్న పటాలు గొర్రెపాకుంటూ కొట్టుకుంటువుంటాయి.. కుప్పిపీచీమీద మంచినీళ్ళు తురచెంబు 'సస్' మని గచ్చు నేమివాసకి వికృతంగా, వెకిలిగా నవ్వుతుంది.. ఎవరో వచ్చినట్లూ...రాజశేఖరం గారు కలవరంగా లేస్తూ...)

రా. శే : (భయంగా) ఎవరా వనిపి? (గడియారం గణగణ తిగుతుంది ఆయాసం... రొప్పు.. ముక్కుదూ వినిపిస్తూవుంటాయి...)

రా. శే : (తనలో) వెలిగించిన లాంతరీ కిక్కిరిచీటికి (ఆశ్చర్యంగా) పలకలే? ఎవరా మనిషి అడగుతుంటే?

సదానందం : నేనే తాతగారూ! వచ్చింది! దీపం వెలుగుతూనే వుంటేగా...

రా. శే : (కంగారుగా) ఎవరూ? ఎవరు నువ్వు 'తాతగారూ!' అంటాన్నావు. చెప్ప... ఎవరు నువ్వు? నా ఆస్తికి వారసుడవుదామని వచ్చావా? తాతయ్యా అంటూ...చెప్ప...

సదానందం : నేనే తాతగారూ! సదానందాన్ని...

రా. శే : (గొణుగుతూ) సదానందం!.. సదానందం... (తనలో) వాడు తెలివినవాడే! కళ్ళు మసగ్గా వున్నయ్యేమిటి? చూద్దామంటే! యిలారా నాయనా దగ్గరకి...

సదానందం : నేనే తాతగారూ! సదానందాన్ని. అప్పుడే మర్చిపోయావా?...

రా. శే : (తృప్తిచెందుతూ) నవ్వా సదానందం! వారాత్తుగా వచ్చి పట్టించుచేసి, మరుపు తప్పేసి నెట్టయింది...ఎప్పుడో వచ్చావా! ఎలావచ్చావు? సదానందం : ఇప్పుడే వచ్చాను తాతగారూ! నీకోసం వర్షాన్ని కూడా తెచ్చి వెయ్యడం...

రా. శే : (ఆహ్వాయంగా) మా నాయనే...! నేనుంటే నీకంత తీసిరా! వర్షయూ-మండూ కూడా కావాలివచ్చావు. అంతా మలాసాగా వున్నారా! నాన్నిప్పుడేంచెప్పావు? అప్పుడు తీయకోగిం నయమేందా? చిట్టి చెల్లాయి చక్కగా ఆడకుంటుందా? బామ్మ యింకా దిక్కుతూ అనగనలూనే వుందిరా? ఏమిటో? దానికి

యొక్క డికిపోయినా సుఖమా—కాంతీ వుండకుండా బాతున్నాయి. చెప్పరా! కానీనికమ్మని కబుర్లు చెప్పరా! ఎన్నో కృతి చూడగల్గారా! మానాయా! మా బాబే! నువ్వు చాలా చిక్కిపోయావురా! చెప్పవాన్నా! అంతా పిలసాగా వున్నారా!

సదానందం : (అశ్చర్యంగా) ఏమిటి తాతయ్యా నువ్వు “అంతా కులాసా?” అని అడుగుతావ్? నాకేం అర్థం కావడం లేదు. ఎవరిని గురించో తెలియటం లేదు...

రా. శే : (తెల్లబోతున్న కంఠం) ఆగేమిటిరా! అమ్మనీ—నాన్ననీ—బామ్మనీ చెల్లాయినీ ఎరగవులా! వాళ్ళూ నీతో బాటు కులాసాగా లేదూ!

సదానందం : నాతో బాటు యెవ్వరూ లేరే! కులాసాగా వుండటానికి... (వింతగళం)

రా. శే : నీ మొహం... నీతో బాటు లేకపోవటమేమిటి. నీ దగ్గరకే నీ మొన్నీ మగ్గి వస్తే. నేను గాదు పంప లేక అందరినీ పంపింది! ఒంటరిపాటుకి తప్పనిసరిగా యిచ్చవలెనూ...

సదానందం : నువ్వన్నీ వుత్తరబులే అంటున్నావ్ తాతయ్యా! నాదగ్గర కెవ్వరూ రాలేదు... నిజంగా...

రా. శే : నాల్గోచ్చినవ్వకు నువ్వు లేవేమా! మళ్ళీ వెళ్ళినవ్వకు చూడ, నీవున్నవోటే వుండే వుంటారు...

సదానందం : తెలియకపోతానూ..... తాతయ్యా! అసలు వాళ్ళెవరు? నాకు వాళ్ళు అగ్లా—నాన్నా—బామ్మా—చెల్లాయి అవటం ఏమిటి?

రా. శే : ఓరి! నీ తెలియమండివానూ—ఏమిటా పిచ్చి ప్రశ్న...? వాళ్ళెవరేమిటి? నిన్ను కన్నవాళ్ళూ—పెంచినవాళ్ళూ—నీ తోడిదే లోకమనీ—పంతోషమనీ—ఆనందమనీ నమ్రుపవాళ్ళు... ఒక చెల్లాయికా (తం నీతో డబ్బుట్టినది... రక్తచార... ఏళ్లంతా నీకంపవాళ్ళే!!)

సదానందం : నువ్వెన్ని చెప్పినా నాకేమీ బోధపడటం లేదు. నాకు నేను తిప్ప, నావంట యెవ్వరూ వుండటం లేదు. కనీసం వాళ్ళు నాకు కనిపించటమే లేదు. యింకా గుర్తుకే మంటా?

రా. శే : ఓరి! నీకడుపు బంగారం గానూ! యిన్ని అబద్ధాలు అప్పుడే యెట్లా నేర్చుకున్నావురా! నీ

కోసం తపించి—తపించి, వహ్నింటరివాణ్ణిచేసి, కన్నీటి సముద్రంలో ముంచివేసి, నాగుండెలో కొరుచిమ్మి రగిల్చి, నీకోసం వాళ్ళు నిద్రాహారాలు చూపేసి, వతుక్కుంటూపోతే—“నాకు వాళ్ళెవ్వరూ కనిపించలేదు! నా కెవ్వరూ లేరూ, నువ్వు చెప్పేది వాకర్లం కావటం లేదు. అసలు గుర్తుకే లేరూ!” అంటావా! యిదేం సోద్యం రా! ఏమన్నా నమ్మకానిగా వుందా నీమాట... చెప్పవోనీ...

సదానందం : నువ్వు ఏమన్నా అనుకో తాతయ్యా! నువ్వుతిప్ప నా కెవ్వరూ కనిపించటం లేదు. గుర్తుకే రావటం లేదు.. ఏం చేయమంటావ్?

రా. శే : (బాధగా) పోనేరా! మనవాళ్ళే నీకు ఆనవాలు లేకపోతే, నేనుమాత్రం ఏం చేయగలను?

సదానందం : నే నిట్లా మారిపోయానని బాధపడుతున్నావా తాతయ్యా!

రా. శే : లేదు... యింకా ఆ తెలివితక్కువతనంలో పడలేదు...

సదానందం : నువ్వు నిజం చెప్పటం లేదు... ఏమిటో దాచి దాచి అయిష్టంతో మాట్లాడుతున్నావ్?

రా. శే : లేదు రా సదానందం! నా మనస్సులో ఏ దాపరికమూ లేదు.

సదానందం : ఉంది.. నాకు తెలుసు... నువ్వు తెలియ నీయటం లేదు.

రా. శే : తెలియపర్చేటందుకు మనుషటిలాగా నే నేమీ లేను. బాధతో—దుఃఖంతో—విరక్తితో గుండె రాయిలాగా మారిపోయింది. ఆవేదనలా—అనుభూతులు—అలోచనలూ సమసిపోయినాయి. మీ మాటలగా ఒంటరితనం ఏర్పడింది అదే నన్ను ఓ ఓధంగా మొద్దుబాడేటట్లు చేసింది.

సదానందం : అగన్నీ వాస్తవానికి నీలో యేమీలేవు. ఉండేయ్యేమోనని భయపడతూ, వుండేమీయి నట్లుగా ప్రకర్తిస్తున్నావు. నువ్వు భయంతో తీవ్రమన్నావే. అంతే... తాతయ్యా!...

రా. శే : కాదురా సదానందం! నీకన్నా పెద్దవాణ్ణి! అనుభవజ్ఞాణ్ణి! చెప్తున్నాగా! ఏను. నేను యిప్పుడు “మనిషిచేసిన ఒక రాతిబొమ్మను” తెలిపిందా!!...

సదానందం : (తెచ్చెయ్యని గొంతతో)... కాదులే తాతయ్యా!

రా. శే: అవును సదానందం! (వమ్మరూ) నిజం గానేరా!

సదానందం: (విజయరత్న) "నవ్వు రాలిపోవురీ కాదు" అని నేను అంటున్నాను... సనీహిరా నవ్వునంటున్నాను... వినిపించుకో...

రా. శే: ఓరి! నీ తెలివి తెల్లారా! నేను చెప్పేది వివేచన! నాకన్నా రెండాకులు యెక్కువ చని వివేచనాడిగా మాట్లాడతావేరా! ఇద్ది అరిందాలాగా—

సదానందం: ముహూర్తం! నవ్వు రాలిపోవురీ కాదు తాతయ్యా!

రా. శే: నుద్దిట్లా అంటే, నాకు ఒళ్ళుమండే కోపం వస్తుంది... నీతో యింకా చాలా విషయాలు మాట్లాడా అనుకుంటున్నాను, అనవసరంగా కోపం తెప్పించకు... తెలుసా...

సదానందం: ఫరవాలేదులే వస్తే నవ్వుకోపంలాంటా చాలాబాగా మాట్లాడుతావుగా!

రా. శే: నవ్వు మరీ యింతమొంత ఫుటానినైపోయావేరా నాకన్నాను.

సదానందం: మనవారసత్వం మాక్కు యెక్కడికి పోతుంది మరీ!

రా. శే: అంగుళిని నన్ను మార్గంగా నమ్మిస్తావుట్రా! ఆరవైయ్యేయిచ్చా...

సదానందం: లేదు తాతయ్యా! అంత శ్రమ పెట్టనుగా.

రా. శే: లేకపోవటం మేమిటి? వాగ్విదాంతోడతూ వుండిపోతా...

సదానందం: "నేను మనిషిచేసిన రాలిపోవురీ కాదు" అని నవ్వుతూ మాట్లాడు.. యీవాదనంతా చేసికొని—

రా. శే: నావ్రాపిరి పోయినా సరే నేనట్లా ఆనను, నన్ను నేను తిక్కునచేసుకుని, చూకనగా వాగి, నీ పెద్దిరికొన్ని కొపాడంటావుట్రా! ఆ పెద్దన పని చేస్తే చెయ్యను... ఎముకంటున్నావో...

సదానందం: నువ్వుచూట ఆ చేతనకూ, నేను నిన్ను విసిగిస్తూనే వుంటాను.....వదిలను... ఏమైనా సరే!...

రా. శే: ఎదిట్రా నీ ఆగ్రహం? నేను "రాలిపోవురీ నురా" అంటే నవ్వువేం...

సదానందం: కాదు... నేను నవ్వును...

రా. శే: అవును... నవ్వు చచ్చిపట్టు నవ్వుల్సింది!!

సదానందం: (వృథంగా) కాదు...

రా. శే: (గట్టిగా-గంభీరంగా) అవును...

సదానందం: (తెలివైన-దిగ్గరగా) కాదు... కాదు... (స్థాయిగా)... కాదు...

రా. శే: (దిగ్గరగా కోపంతో) అవును... అవును... అవును... నన్ను విసిగించకు... సదానందం...

సదానందం: కాదు...

రా. శే: అవును...

సదానందం: నవ్వు రాలిపోవురీ కాదు (గొంతుక పెంచుతూ)

రా. శే: నేను "మనిషిచేసిన రాలిపోవురీ" అవును... నేను రాలిపోవురీ... నవ్వు... నవ్వు సదానందం... (గొంతుక చించుకుంటూ—రొప్ప తాడు...)

(భూమ్యుకొకాలు వురుములు—మెరుపుల గంభీరంగా వుంటాయి..... హాసగాలి... వాన రొద...)

అప్పన్న: (తలుపులు బాదుతూ) బాబుగారూ! (కం గరుగా) బాబుగారూ!

రా. శే: (అప్పన్న కోలు వినిపించుకోక) నువ్వీపాట వ్వకువచ్చి నన్నెందుకురా యిట్లా విడిసిపొవు సదానందం?

అప్పన్న: (ఆగర్హగా) బాబుగారూ! ఓ బాబు గారూ! తలుపుతియ్యండి! ఎమిటా అరుపు? ఎంతోనండి! అర్ధరాత్రిపూట ఎమిటా గోల... తలుపు తియ్యండి!...

రా. శే: (బాధగా) ఏదో నా మీద క్రేమమరాగాలు వుండి, మానీకటానికి వచ్చావనున్నానే గానీ, యిట్లా చిత్రలేఖ చేస్తా అనుకోలేదురా సదానందం... నన్ను అనవసరంగా కలతర పన్నుతు మనస్సంతా పెరిగొట్టావు... గదరా!

అప్పన్న: (విరాళితో) యీ శ్రావణమాసము నే యిదే గోలగదా యాయనగారిలో! తెల్లవాహ్లా వాళ్ళి వాళ్ళితో వాడుతూ ఒంటే రభసచేస్తూ కాలక్షేపం చేస్తూంటాడు... ఎవరికంటా వినిపించుకోరు, ఎమిటా! దిగ్గరమైన ననిషి,

(శిరుముటా—మెరుపులూ పల్లెసాగి తిగ్గతాయి) సదా: నవ్వునవసరంగా మనస్సుగి పొడుచెను కొన్నావ తాతయ్యా!

రా. శే: (అసహ్యంగా) నీ మూలంగానే...

సదా : పారపాటు. మనిషిమనిషిగా వుంకలేక పోయి నప్పుడు మనస్సుని ఔరగొట్టకుంటాడు... ఆత్మగౌరవం చేసుకుని బ్రాంతి అర్థంలేకుండా మాట్లాడుతాడు...నిర్విద్యుత్తు అతికాలే కాళ్ళింత మని నమ్ముతాడు ... బ్రతికివున్నంతకాలామా తానెవరో తెలుసుకోలేడు...

రా. శే : గడ్డొచ్చి పిల్లని ఎక్కిరించింది. అట్లావుంది నీళ్ళివహారం. చాలాగానీ, యికనోయ్యయ్...

సదా : నవ్వు యింకా చాలా మాయలో వున్నావ్ తారయ్య!

రా. శే : అక్కడికి నవ్వు లేనట్లు ఏమిటో! ఎవడిపేపు వాడికి కంటిపిల్లు మాట్లాడుతాడు...మాయలో లేకుండా ఎక్కడ వుండమంటావురా... నన్నయ్యా ఆస్తీపాస్తుల్ని-కొంపాగోగనీ ఏం చేయమంటావురా... దానధర్మాలుచేసి తిలకయ్య నుంటావురా! యిన్నాల్ని చచ్చేట్లు పంపా దించినదంతా!...ధిరవా...దిరా నవ్వు!

సదా : ఇంతిరయ్యు కచ్చాక కూడా, నీలో ఏమర్పు రాకపోవటం చాలా కోదనయంగావుంది తారయ్య!...

రా. శే : నన్నిక వర్ణింపబట్టివుట్టా!..యెంతపేపు యిట్లా వేపుకుచుంతువు? అయినా! నాకు అరవైయేళ్ళవచ్చినా నాలో మాచ్చే రాలేదు! నువ్వేం మాతావనీ...నీకేం తెలుసుననీ...

సదా : నీకన్నీ గాలికంటలే! నీలో ఏమర్పు రాలేదు...పబ్బంటే వ్యామోహం పోలేదు... యింకా అవీ-యివీ కోవానీ, దస్తావేజులు ప్రామిషిస్తోన్నా ప్రామిషాలుకూట కడదామనీ ఆకితో నీ ప్రాణం ప్రాగిస్తాడు తోంది... యింకా సుఖంగానూ-సుందరంగానూ బ్రతికాలనివుంది. అరవైయేళ్ళు వచ్చినా, పొన్నుకిర్ర చేతోబట్టుకుని, పెరిసిప మిసాలకు రవ్వంత నల్లరంగుపూనీ, జరిఅంచు గోరంచు పంచెను బిళ్ళిగోచీపెట్టి, ఆకు చెప్పలు తొడుక్కని, మైకురుసిక్కి చొక్కానుద పెట్టావురం పట్టుతీరీ కం చేసుకుని ఓ దళిదనుడో రాజాకు మల్లేవుందామనీ కోరి యింకా చావ లేదు. యిదంతా 'మాయ' అనిపించుకుంటే తెలుగుకోలేకపోతున్నావ్? యిహపరాలకుల

తారతన్యం యేమిటో అర్థంచేసుకోలేక పోతున్నావు...

రా. శే : భలేవాడిదిరా! అవన్నీ కోజూ పురాణం కాబుట్టగాదు సత్రంలో, పురాణంబెబుతూ చెప్పటంలా...నేనూ వింటూనే వున్నాను...

సదానందం : అన్నీ అబద్ధారే!... నవ్వు వివటంలేను. వివటానికి కాదు నవ్వునీ?

రా. శే : మరేం చేస్తున్నానంటావ్?.....అంత దూరమూ వెళ్ళి?

సదానందం : పురాణానికిని పోవటమూ — హరికథ కంటూ ఆతిగుహ్యమని చెప్పటమూ కేవలం అడవాల్లివంక మామూ మాల్సిట్టానికి...కాదా! ఏమిటి నీలోవచ్చిన మార్పు యింకా...నవ్వు మనిషిచేసిన రాతిబొమ్మవా? ఎవ్వరూ నవ్వుర? అనలేట్లా నవ్వుది..అన్నీ అబద్ధారే అయితే!!

రా. శే : (కోపం—చక్కెల్లావం)ఏ!! వెగవారుకు వాసుతావ్. నోయ్యయ్. చూడిపోవటానికి వచ్చి, లేనిపోని అభిమానాలవేసి, రచ్చకీకుద్దామని మాస్తున్నారా! ఫో.. ఆనతికి...మన పడివిగదా, అపొయ్యంగా వచ్చావనీ, యంత నేనూ ఓపిగా పూసుకుని, సమాస్తా మాట్లాడాను. చూడబోతే నవ్వు యేదో తెలుదానికే వచ్చి నట్లున్నావు...దయచెయ్యి...నీ పరామర్శకో నమస్కారం... వెళ్ళిరా సదానందం... వెళ్ళిరా.. ఫో... కృతగా నా మనస్సుని యిప్పుటికే చెదంగొట్టేశావ్... ఇట్లు..... (బాగా...గొంతుమార్చి మెలకూ...వుంటుంది)

సదానందం : (గట్టిగా) కేసు వెళ్ళిరా.. నవ్వెళ్ళాతేమూ రహస్యవో తెలుసుకోవాలి యింకా...

రా. శే : ఎందుకు వెళ్ళివురా?

సదానందం : ఎందుకు వెళ్ళా?

రా. శే : కేసు హాయిగా బ్రతికటం నీకేం లేదురా సదానందం...

సదానందం : వుంది.. లేకేం...నీకేవలంగా వుంది. లేక పోలే మనవంశం నిర్మూలమైపోదా! నవ్వు కలకాలమూ బ్రతికే వుండాలి...

రా. శే : నీకుంజను...

సదానందం : వుండాలిందే.. నీయిష్టమేనా ఏమిటి?

రా. శే : ఆ...నాయుష్టమే...నే నుండను...

(చూతూగా ఒక కంఠం కంచం గచ్చువీడవడి నట్లు కట్టం అవుతుంది.. కెండు తలుపులు దశ్చల్చు మూసుకొన్నవ్వని)

సదానందం : (బిగ్గరగా) వుండాలిందే తాతయ్యా!

రా. శే : (విసుగ్గా) నన్ను అనేపనిగా విసిగించుతు...

నేనుండను...వుండలేను...

సదానందం : (గట్టిగా) ఉండులవు.. ఇండాల్సిందే! ఒకయగింతు : నాన్నా! తలుపులియ్యి.. ఎవరితో పోట్లాడుతున్నావ్? (తలుపులు బాగుతూ)

రా. శే : (తలుపు తెగస్తూ) ఎవరు మీరే? అడగకుండా లోపలి కెండుకొచ్చాను...?

మ. గం : నేనే నాన్నా! నా యింట్లోకి కేను రావటానికి ఒకశ్చి ఎడగటం దెలిక్...అంతా మన వాళ్ళే!...

రా. శే : ఒక సుబ్బులూ! యేమిటా అలా వున్నావ్? బాగా చిక్కిపోయి...వాళ్ళెవరు?...కనిపించటం లేదురా సరిగా...

భార్య : (దగ్గరూ.. మూలకూ) నే నేనండీ!...యేలా వున్నాకో చూసిపోదామని వచ్చాను.

రా. శే : నీకు యింకా దగ్గర వుండుకోలా? వ్వు!! . ఉహం...

భార్య : ఏం చేశాను...నన్నీదగ్గర...పీర్చి పీర్చి... పిప్పిచేసేస్తోంది. (మూలల)

సుబ్బులు : చూసాన్నవి పక్కరించవేమే కాంతం! కాంతం : ఏమండీ కులాసా...నేను . మీలోల్ని..

రా. శే : నువ్వు చాలా ఎంపిపోయావు.. కాంతం... కాంతం : ఇందాకొన్నింటి మాస్తున్నాను...అచీకట్లో నిల్చున్నవాడు మన సదానందం కాదు!.

యిలారా! కొస్త చెల్లాయిని ఎత్తికోరా! నీ కోసం కెండుపెట్టెలోని వుంది.

రా. శే : యిందాకొన్నింటి నామచ్చ మాపుకున్నాడనుకో!

సుబ్బులు : ఏరా సదానందం.. నీకోసం మేముతా వెదకలేక అనస్తపసుతుంటే నవ్విక్కడికి మళ్ళా వచ్చావా?

సదానందం : బ్రావణమాసం కదూ! తాతయ్య ఎలా వున్నాడోనని చూసిపోదామని వచ్చాను...

రా. శే : వాడికి మీరంతా సురుక్త లేరు!! కనిపించటమేలేకట!...నే నొక్కణ్ణి బాగా కనిపిస్తున్నావట...

భార్య : (దగ్గరూ) చూశారా! మీరంటే వాడికెంత మునుకారమా!

రా. శే : ఆ...వాడి మునుకారమా, నీమునుకారమా చూటికొట్టినట్లే వుందిలే! నీ మూలంగా కాదు! వాడిన్నిమూలుల సేర్వకలిగి, నన్ను యిందాకొన్నింటి దంపుకు తింటున్నాడు...

కాంతం : ఏంచేశావురా సదానందం!...

సదానందం : నేనేమీ చెయ్యలేదు. .

సుబ్బులు : నువ్వేమీ చెయ్యకపోతే, తాతయ్య యెండు కలా బాధపడతాడు..

సదానందం : తన్ను దాను తెలుసుకోలేక పోయినవ్యక్తు ప్రతిమానపుదు అలాగే బాధపడతాడు...ఎంత యేమిలేదు.

రా. శే : చూశావా! నాకు నన్నెట్లా పొడిచి— పొడిచితి అంటున్నాడో!

సుబ్బులు : ఇక చాల్లేగానీ పూగకో!...

రా. శే : పొన్నేగానీ సుబ్బులూ! కుగ్రసవ్యాధి... ఏరా వాగినియే!...మీరంతా యిప్పుడెక్క గుంటున్నారే? ఏం చేస్తున్నారే?

సుబ్బులు : ఏం చేస్తాం...పూరికే వుంటున్నాం...

రా. శే : ఏం తోస్తాం?రా!...

సదానందం : నీకంటే తోడుకుగానీ, మాకెండుకు తోచదు! తాతయ్యా!

సుబ్బులు : ఇంతకాలమా పీడికొసం వెదకలేక అనస్తపడం...యింతలో బ్రాహ్మమాసం వచ్చింది. ఒకవేళ నీదగ్గర కొన్నాడేమోనని కట్టగట్టుకుని వచ్చాం...

రా. శే : వాగు రాకటమా అయిందీ.. భిష చెబుటయూ అయిందీ.. పూరికే వుంటాడా—వుండనిస్తాడా! అమ్మా!..

సుబ్బులు : ఒంటరిగా వుంటుంటే ఏం తోస్తోంది నాన్నా...

రా. శే : ఏం తోచింది మేమిటా! హాయిగా వుంటుంటేనూ! కమ్మగా ఎంకపాగాకు మెట్ట కొట్టుకుంటున్నాను. తిన్నఅన్నం సరిగానే అరిగిపోతోంది, శోణకో రూపాయి కూరగాయపాగుల మీద మూటగడుతున్నాను...యింట్లో - ఆపిరి కళ్ళిలో పెట్టుకుని, అవ్యాధికొంతం గాకండా కోపాదుకొస్తున్నాను...ఏటేటా గోడలకి సున్నం వేయిస్తున్నాను...మొ న్నీయ్యగ్గ నే, వేసవిలో యిలు తిరగ తీయించాను. ఈయేడు

తోందేపంపు పొలంలో పన్నెండో నెంబూ,
మరిగొడ్డుపొలంలో అట్ట గూపు పూడ్చిం
చాను. మన గిలక బావిలో పూడికితీయించాను..
ఒక పెద్దబీకా కొన్నాను...యీ మధ్యే చన
రంగంకూడా నేర్చుకున్నాను...మీరు లేక
పోయినా, వాటిని ప్రతివన్నెంకలకూ తప్ప
వుగా! చేయటానికి...

సుబ్బులు : అనవసరంగా క్రిమిపక్షులున్నావు.....
హాయిగా కృష్ణ రామ అనుకొంటూవుండక—

సదానందం : నేనూ అదే చెప్పుకున్నా నాన్నా! వివ
టంలేదు. పైగా 'మనిషి చేసిన రాతిబొమ్మ'ని
ఒట్టిస్తున్నాను తాతయ్య...

రా. శే : కాసుటా సుబ్బులూ!...

సుబ్బులు : కాదు నాన్నా! నువ్వు రాతిబొమ్మని
కాశేకాదు...

రా. శే : నీ ముఖం. కాకపోవటమేంటికి? మీరంతా
ఎవరిదారిన వాళ్ళు పెళ్ళిపోయాక నేను ఎన్ని?
ఒంటరివాణ్ణిగా! రాతిబొమ్మ నెండుగానూ
అంటా...

సుబ్బులు : కాదులే నాన్నా!...

రా. శే : అవున్నే! నీకు తెలియకానీ పూరుకో!

భార్య : (దగ్గరూ) వాడు కాదూ అంటుంటే...మీరు
అవునూ అంటారేమిటి! తిక్క మేళంగా...
బుచ్చెన్నుచేతి వంట, నేను పెళ్ళిన దగ్గర్నుంచీ
నా వంటబట్టినట్లుంది.

రా. శే : నువ్వుయ్యేళ్ళు కొత్తరంచేసినా, నువ్వు, నా
విషయంలో అలాగే, తీర్మానిస్తున్నావు.. ఎం
చేయను? రామచంద్రప్రభో! ఎలాంటిభార్యను
కుదిర్చి పెట్టావురా!

సుబ్బులు : కాను నాన్నా! నువ్వు ఒంటరి మనిషి నే
గాని, రాతిబొమ్మనిమాత్రం కాదు...

రా. శే : (విసుగ్గా) మీరంతా సన్నీ కేళి ఒక్కసారిగా
విద్వేందాలని వచ్చారా విమిటి? ఒకే మాటమీద
పట్టుకున్నారా...

సదానందం : లేదు తాతయ్య!

రా. శే : నువ్వుకోసం బాబూ! నువ్వు కోరుకున్నావేనీ,
నానుండి నీబుకుపోతుంది...

భార్య : ఉన్నమాట నీ అంటుంటే, ఎందుకలా పురిక్కి
పడతాడు.

రా. శే : (కటపుగా) అసలు మీరంతా ఎందు
కొచ్చారు? ఇవ్వండి.

భార్య : ఎలావున్నాలో మానీపోదామని...

రా. శే : ప్రతిశేవున్నారా...

కాంతం : కాబట్టే, మానీపోవాలని వచ్చింది...

రా. శే : పైకేమా మాటానికి వచ్చానవటం...నా
ప్రాణాల్ని విసిగించటం...నన్ను కలతపర్చ
టం...విద్వేందటం ... యిర్వి లోపల్లోపల
చేస్తూవున్నారూ...

సుబ్బులు : పోనీ, నీకంత కష్టమేలే పోతాం...ఒంట
రిగానే వుండు...ఎవరు కాదన్నాడు?

రా. శే : అప్పుడే అంత అలకలాస్తే ఎట్లాగరా.

సదా : మేముండటం యిద్దం లేదుగా...

సుబ్బులు : ఎందుకా? అనవసరంగా బాధను కలగ
చేయటం...

భార్య : ఒంటిరికనానికీ - వెనకటాల్ని తోడైకప్పుకు
మీకు మేయతా అసహ్యంగానే కనిపిస్తాం...

కాంతం : సంతకృపాని కొసారి వచ్చిరా ... మీలో
మాచేయి కనిపించటంలేదు . వెళ్ళివుం
డుముగానూ!... (అక్షరల దప్పకు)

రా. శే : అంతా నన్ను ఒంటిరివాణ్ణిగా తేకకట్టి
పోతున్నాడనిదూ! పొండి...ప్రాణహాసంకస్తే
నువ్వో మీకే వస్తాడు...

(ఇంతలో గజియారం గణగణమని స్వనిచేస్తూ
వుంటుంది.. ఉగమలూ మెగులులూ - భయంక
రంగా ఉన్నతమై తినుతూ వుంటాయి...తలపు
దప్పకు బీభత్సంగాలేసి (కేమీ తగ్గతాయి)
=కొంచెం విరామం=

రా. శే : (చారాకుగా, బొంబుగొంతుతో) అప్పున్నా
అప్పున్న : (నిద్రలో పుట్టాను)..

రా. శే : అప్పున్నా.. ఓ అప్పున్నా...నిమిటా మొద్దు
నిద్ర...కొత్త మెగుకురికా పకుకోమని చెప్ప
లేరా! ..

అప్పున్న : పిరిచారా బాబూ (కంకాడు)...

రా. శే : (బాగా) మువ్వ కొచ్చారు...

అప్పున్న : (అశ్రురంగా) ఎవరూ?

రా. శే : (విసుగ్గా) నీ బొంబ ఎవరేమిటి? సుబ్బులూ-
సదానందం-కాంతయ్య, మీ ముసలయ్య..అంతా
వచ్చారు...

అప్పున్న : ఎవ్వరూ...ఏరీ?

రా. శే : యింకానీను నిద్రమత్తు వడలేదూ...

అప్పున్న : (కట్టిగా...యగ్గ)కా... చెప్పండి...నువ
వాళ్ళు వచ్చారా!

రా. శే : ఇప్పటివరకూ యిక్కడే వున్నారా!

అప్పున్న : మీరు చాలా ప్రమదపక్షులన్నాడు కాబ
గానూ!

రా. శే : లేదు అప్పన్నా! అంతా కచ్చాదు... వచ్చి
నిటూ అడిగాడు... వినిపించాడు... వానా గోల
చేశాడు, పోతానని తెలిపించాడు... భోజనము
న్నాడు ... కోరికపట్టి ... వెళ్ళిపోయాడు...
వుండెనున్నా బాసంతే... తెల్లారాక వుంటే
వాళ్ళు... (నిరాశగా) ... అందరికీ కష్టం కలి
గించాడు...

అప్పన్న : వాడు, యిలా భ్రాతృభావం-అమావాస్య,
కలిగిన సే చాలు-విారిలా ఆలాపిస్తారనీ-కంగారు
పడతారనీ తెలుసు.

రా. శే : ఇదింతా వా ఆలాపనే నంబావా? వాళ్ళ
వ్యూహాలేదా?

అప్పన్న : ఎలా వస్తాడు బాబూ! వచ్చి, మట్టిలో కలిసిన
వాళ్ళు మళ్ళా ఎలా వస్తారు చెప్పండి...

రా. శే : వినువుతాడు మరి!

అప్పన్న : ఏ గారిలోనో-ఏ భూరిలోనో-దయ్యలుగా
మారి కలిసిపోతారు...

రా. శే : అదంతా వ్రుత్తజిరా అప్పన్నా! వాళ్ళంతా
రాత్రి మామూలు నునుపుల్లాగా వచ్చి వల్ల
రించాడు... లక్షకబుర్రతో వన్ను కలవరపట్టి,
గోలచేశాడు... అందరినీ ముగవనగ్గా కూడా
చూశాడు! సర్దుపట్టాడు. కూడా...

అప్పన్న : అంతా సంతకీరాల లేదాతో, భ్రాతృ
భావంలోనే గదా! పోయింది. అందుకని
భ్రాతృమేమూలు పులి మెరిసినప్పుడలా-మీ
గుండెలు జలదరిస్తాయి... వాళ్ళేకచ్చి మట్లాడి
పోయినట్లు భ్రమపడతారు...

రా. శే : అంతేంటావా అప్పన్నా!...

అప్పన్న : అంతే బాబూ! అంతే...

రా. శే : నీ నిలా ప్రభులం బాసంపడలేదని ఆక్షే
పించారు రా! నేను మనిషి చేసిన రాతివామ్యుని
కాదని వాదించారు రా! వాలో కోరికలూ-అభి
రుచులూ - ఆడంబరాలూ - ఆకలూ చాకలేదని
కచ్చితంగా మెహస అనేకారా ... నేను
బుచ్చెమర్చుచేతికాదు తిన్నాక బాగా మారి
పోయాట్రా... ఎంటరివాడిని నీ కీ బాదరబంపి
ఎందుకని అంతా అన్నారా...

అప్పన్న : మీరక్కం నుండి పుట్టి, మీకన్నా ముందు
కాలం చేశారు కొబ్బరి, మళ్ళా మీ వద్దకే
వచ్చి, మనస్సుని కలవరపర్చారు మీ వంటి
యెలు మిమ్మల్నే కోరతూ గాని, పరాయి
వాళ్ళ నెందుకు నీడిస్తారే...

రా. శే : సరే కానీ... ఏంచేస్తాడు... టై మెంకయిందో
చూడు...

అప్పన్న : చూడు వాడించి బాబుగారు!...

రా. శే : అందుకే నిర్భయంగా, వానవచ్చివా-వరక
వచ్చివా-బంధువు లాచ్చివా-మృత్యువొచ్చివా
యెక్కడకాలం ఆగవు, అంతలో వస్తాయి...
మరంతలోనే పోతాయి... ఏమిటో పెడతలోకం!
అన్నీ తెరవజే నాటకాలే! ఒక్క కీంకరూ
సరిగ్గావుండకు, అన్నీ భూతలే! అన్నీ అను
చూతలే! భ్రాంతులే! వృత్తి!...

అప్పన్న : వర్షం వెరిసినట్లుంటే బాబూ! యాదురుగారి
కూడా తగ్గింది... ఆకాశం కూడా పురమటం
లేదు!...

రా. శే : నా గుండెలు బ్రద్దలుచేసి కలవరపట్టటానికి
యీ భ్రాతృభావం-యీ అమావాస్య-యేటేటా
వచ్చిపోతూ వుంటాయి... ఏంచేయను?

అప్పన్న : కొలాన్నీ - మానవుని కనుక్కునీ - సముద్ర
తీరంగాల్నీ-ఆపగలమా బాబూ! అనుభవినూ
వుండాలిందే!...

రా. శే : అంతే అప్పన్నా! అంతే!! యీలోకమే
ఆశీశ బాసంతో విడిచినగానె, ఆలాంటప్పుడు
మన వో తెల్ల-జమా!...

అప్పన్న : చక్కగా తెలియచ్చాడు బాబూ!...

రా. శే : (తార్కికంగా) అసలు యీ బాధ అను
కష్టంలే బాసాదు... బాధపడతా వే-వెనాని,
అమోగకుక్క బాగ తపడటం ఒక పెద్దబాధ...
అది మానవుని ఆశీశపపుల రాసంబా తార
సిద్ధి ప్రసంగిస్తోంది... తనువు కాళ్ళకం కాదని
తెలిసినప్పున్నా - యీ లోకంమీద యింకా
అతి, భ్రమ పట్టకుని వ్రేళ్ళాకుతూనే వున్నాయి,
వా రెడువారె యీయిల్లా-వాకిరి-ఆసీపాసులు-
పాలియూ-పుటా ఏమవుతయోగ్ని తెలియదు,
పున్నంతకాలమూ అనుభవించటానికి మనస్సాపు
టంలేదు... కొంతా - కనకార్చి విసర్జించలేని
బలహీనత మానవునిలో ఎందుకు ఏర్పడివుందో,
ఎంత నీతిపారాంశం విన్నా, ఎన్ని పుర జాలు
విన్నా తెలిసిరాకటంలేదు ... యింకా
యీ పాపలోకంలో యీ పాపిష్టి కీరితం
యెన్నాకు యిలా పొగలనివుండో-

అప్పన్న : ఎవడు చెప్పగలడు బాబూ!... యీ కీరిత
యాత్ర గూర్చి - పెద్దలన్నట్లు, యీ మానవుని
ప్రభువు-“దీపదివగంధం మారెళ్ళు ఆయుష్షు”గా
వుంది...

రా. శే : అంతే అప్పన్నా... అంతే!...

(నేపథ్యంలో కోడికూరి-చిత్తెన్మ భూపాలరాగపు గీట్లు,
ఉపస్థును కూచించే సంగీతం...)

అన్యోపదేశము: భల్లటుడు

శ్రీ తొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

“సహోదరా: కుంకుమ కేసరాణామ్
భవంతి నూనం కవితావిలాసాః,
న కారదాదేశే మహస్య దృష్టః
లేఖం య దన్యత్ర రుయా ప్రరోహః.”

కుంకుమ కేసరములతో పాటు కవితావిలాసములకు
కుండ కారదాదేశమే (కాశ్మీరము) జన్మ
భూమి అన్నాడు నిల్వణకవి—తన విక్రమాంశదేవ
చరితములో. విల్లూని, మల్లానాది కవివరంసులకే కాక,
అనందవర్ధన, అభినవగుప్తాది ప్రముఖాంకారికులను
గూడ ప్రసరించి, కారదాదేశమని అన్వర్థనామము
హందిన పవిత్రభూమి కాశ్మీరము. అక్కడ జన్మించిన
ఉత్తమసంస్కృతికవుల పరంపరలోనివాడు భల్లటుడు.
కాశ్మీరరాజన్య చరిత్ర రాజతరంగిణిలో అవంతి
వర్ణన కరువాతి శ్రీ. శి. 888 నుంచి 902 కరకు ఆదేశము
కేరిన పరిపాలనను కల్పణ కవి ఇట్లు
వర్ణించెను :

‘త్యాగభీరుతయా తస్మిన్
గుణిసంగ పరాజుశ్చే,
అనేపం తావరావృత్తిః
కవయో భల్లటాదయః.”

ఇవ వియవలసిన పున్నన భయముతో గుణవంతుల
యొడ శంకరవర్మ పరాజులు డగుటవలన భల్లటాది
సత్కవుల సేవలు రాజపోషణలేక, ఉదారపోషణకు
హీనస్వత్వ లభించింపవలసివచ్చిరి. ఇది టకవి శంకర
వర్మ సమకాలికుడని, 9 వ శతాబ్ది చివరను, 10 వ
శతాబ్ది మొదలుకు ఆయన జీవించెనని దీనినిబట్టి స్పష్ట
మగుచున్నది.

భల్లటుడు వ్రాసినది భల్లటశీత మొక్కటి కని
పించుచున్నది. ఇది అన్యోపదేశ శీతము. మనస్తత్వ
చరితములైన న నిర్దిష్టతత్వములను, సర్వజనోపాయము
లైన ఉత్తమసేతులను అన్యోపదేశముగా, హృదయంగ
మముగా ఈ శీతము బోధించును. మానవుల ప్రవర్తన
లోని వక్రతలను వ్యంగ్యముగా పరిహసించు ఈ

కావ్యమే భారతీయ సాహిత్యములో మొట్టమొదటి
‘వ్యంగ్యపరిహాసరచన (Satire)’ అని చెప్పవచ్చును.

కృపణజనిత నిరర్థకమును సత్యమును, బాహ్య
కర్మణు మోసపోయి కృపణులను నేరింపరాదను ఉప
దేశమును చమత్కారముగా ఒక ‘చిలక—బూరుగు
చెట్టు’ వృత్తాంత వ్యవహారముతో ఈ శీత మిట్లు బోధిం
చును.

“చికాలం కల్యూల్య
నయనసుభగం విత్త్య కునుమమ్
కుకస్యానీ దృష్టిః
ఫలమపి భవే దస్య నదృశిమ్,
ఇది ధ్యాత్వోపాస్తం
ఫల మపి ద దైవాత్ పరిణకిమ్
విపాశీ కూలొఽస్తః
సదపి మరుతా సోఽప్యుపహృతః.”

(బూరుగు చెట్టుపూలు మన
ముక్ హరియించుచు, చిత్రవర్ణ తన
విార, ఫలమృణాళ తమను
మేయములొచు, తనోహరములై
తీరు పటంచు దాన తన

తిం గొనె చిల్కయొకండు; పండ్లలో
వారయ దూది యయ్యె తుది;
నద్దియు హా! హృతయయ్యె గారిచే!)

పూలసాగను చూచి బూరుగు చెట్టు వాక్రియించి;
కుదకు విభవననోరథ అయిన చిలక వృత్తాంతమే ఇవట
వాచ్యమైనను, ఈ అప్రస్తుతమవర్ణన మమద్వారా,
పారావ్యక్తియను — వింబు పరివింబభావముతో —
ప్రస్తుతిమైన ‘కృపణజనితము నిరర్థకము’ అను
సత్యము గమ్యహనయగుచున్నది. అయినను—ఇక్కడ
వ్యంగ్యార్థముకన్న వాచ్యార్థమే ఎక్కువ అక్షర్లక
ముగా తోచుచుండుటవలన ఇది అప్రస్తుతప్రశంసా
లంకారమే యగుననిగాని, వస్తువర్ణన కుదాహరణము
కొకలను. వ్యంగ్యార్థము వాచ్యార్థమును విడిచి చమ
త్కారమైనప్పటి ఒక కావ్యము ధ్వనికొడినందునని

అలంకారికమతము. వస్తువన్నిటి లక్ష్యభూతములైన శ్లోకములుగూడ ధర్మ బలశక్తియులో అనేక మున్నవి. ఉదాహరణమునకు :

“అంతః పూర్ణో భంతి మహారే
నోపతాపాయ యస్మాత్
కాలే ప్రాప్తే క య స యయు
ర్యాంతి యాస్యంతి వాఽఽప్రమ్,
ఏతావత్తు వ్యవయతి తరామ్
లోకబాహ్యై ప్రమాధిః
తస్మిన్మే వప్రకృతి మహతి
వోగ్విష్ణు ల్లోకకాళః”
(భానుడు క్రుంక బిల్లు వగ
వనీ పనిలేగు; జగముల్లోన కా
లావతు గౌమ అప్రయ
మందని వా దొకరుండు కల్లునే?
కాని, రవిప్రకాశ సువి
కన్యర మా వియదంగమిట్టుల్
హీన తమస్వయక్రమణ
కీసటయే వ్యభగూర్పు మాటికె!)

ఇక్కడ హృద సాయస్యవశముననే అప్రస్తుతమైన నూర్వ్యవతు, చీకట్లకు సంబంధించిన వాచ్యార్థమునండి ‘సర్వభగదైన ఒక మహాపురుషుడవలెనని, అతని స్థానే జనకంబుడైనవ్యక్తి అధికారమునకు వచ్చుట శోచ్యము’ అను ప్రస్తుతార్థము గమ్యమానమగుచున్నది. ఇక్కడ వాచ్యార్థముచే విభూషితగునకు వ్యంగార్థమే అధిక దమత్కారముగ స్ఫురించుచుండుటచే వీనిని ధ్వనిస్థలముగ గణింపవచ్చును.

ఉత్తమనీలము, శాశ్వతసత్యములగు ఒక వంశ వ్యంగ్యముచేయుచు, మహాకవంక తనకాలమునాటి సాంఘిక, రాజకీయ పరిస్థితులనుగూడ ధిల్లబడి తన శ్లోకాలలో స్వనింపచేసెను. ‘అంతః పూర్ణః’ అను పై శ్లోకములో—సర్వప్రభువు అవంతివర్త పరమపదించి, అతని స్థానములో క్రూరుడు, కుడిలుకు అయిన శంకరవర్మ రాజయినకథయే కవి సమకాలికులకు స్ఫురించియుండును. ‘నూర్వ్యడు—చీకటి’, ‘నూర్వ్యడు—మిలుగురుపురుగు’ వంటి ఇట్టి అప్రస్తుతాంశముల వర్ణన ద్వారా అవంతివర్మ, శంకరవర్మల తారతమ్యమును మరి 7, 8 శ్లోకాలలోగూడ ఈకవి వ్యంగ్యముచేసెను.

అవంతివర్మ జనరంజకుడైన మహారాజు. రాజు తరంగిణి కర్త కల్లులు దాయనను మాంధాతతోను,

అయిన పరిపాలనకాలమున కృత్యుగముతోను పొన్నివాడు. అనందవర్ధన, రత్నాకర, శివస్వామి, ముక్తాశాని ఉద్దండకవిపండితుల రెండవో పోషించిన దివ్యక్త ప్రభువాయన. క్రీ. శ. 888 లో ఆయన పరమపదించగానే సింహాసనము కొంతు రాజమహారుల మధ్య కలహ ము రభయినది. కుర్మికులలో కుర్మికుడు శంకరవర్మ అంచరిని నిర్మించి. తాను గడ్డ ఎక్కినాడు. అతడు చేయని దుష్కృత్యములేదు. దేవాలయాల ఆస్తులను కలుపుకొన్నాడు. తన విలాసముల కొనమై ప్రజలను పీడించి పన్నులు వసూలుచేసినాడు, అయోగ్యుల నందనను తన దుట్టును నేర్పుకొని, యోగ్యులకు, ధర్మవదులకు జీవితము గుర్పరముచేసినాడు. అతని పాలనను రాజతరంగిణిలో కల్లులు డిల్లు వర్ణించెను :

“నిర్వీరివా స్సుకనయః
భాటికో లవట స్వభూత్,
ప్రసాదాత్రిస్వ దీవార
సహస్రద్వయ వేతనః.
కల్పపాలకులే జన్మ
తల్లెనైవ ప్రమాణిరమ్,
క్షిణోచితావధిభోక్తః
దైవి వా గన్యవ్య నాధవత్”

సుకపులకు వేతనాలు లేవు. లవట డెను అల్లుడొకడు రాజునుగ్రహము పొంది, నెలకు రెండువేల దీనారముల వేతనమిచ్చి శోకాధికారిగా నియుక్తుడయ్యెను. వాడు పుట్టినది కల్లగిసికొని జీవించు గొళ్లకులములో. అప్రభంకి భావకు అలవాటుపడిన ఆలవటునికి సంస్కృతియు అంటక పోవుటే వాని కులమును వ్యక్తముచేయుచున్నది.

అర్హతవలన పొందిన లవటునివంటి అల్లులను పరిహసించుచు 10, 15 శ్లోకములు ధిల్లబడితమలో ఉన్నవి. ఒకటి :

“యే బాత్యా లభకుః సదైవ గగనం
యాతా నయే కుక్రచిత్
పద్మాగ్నిమేవ విమర్శితః శ్రుతిదినం
భూమా నిరీనా క్షియే,
ఉత్క్షిప్తా క్షృణలాశయేన మదతా
పహ్యాంతిర్మేఽఽగునా
శ్మంగానా మపరిస్థితిం క్షితివృతాం
మర్య వ్యధిరీ పాంసహ.”

అన్యాయదేశము : భల్లటూరు

(ఘంటులు బాగిచే, గడన

రాజకి రా చొక నాడు సెందు; పా
దఘన విరుద్ధి తమలయలు

ధాత్రి నిలినత నంకు నిత్య; మా
విఘటిత పాంసులే చవల

వృత్తి సదాగతి కేర మింటి క
తగబడి నేడు చూడుచున్నా

తవ ఖీతిభృత్ శిఖరారి ప్రాకెడిన్!)

ధూమిలో అరిగి ఉండవలసిన ధూళికణములు, చవలకాయలదైన ఒక గారి సాహాయ్యమున అంతరిక్షమున కెగిరి, గిరిశిఖరముల నధిరోహించినట్లున్నదట - లవటనినంటి ఆపర్లు ఉన్న తోడొగ్గప్రాప్తి! మరొక శ్లోకములో—నిర్జనమైన ఒక పుంతలో మూతలేకుండా పడిఉన్న పెరుగుమంతనూచి, తల నిక్కించుట మొదలైన వికారచేమలు చేయు ఏకాక్షి అం కాకిని వర్ణించి లవటనినంటి వారిని భల్ల టూరు పరిచానించెను. ఆ లవటచుకూడ బహుళః ఏకాక్షియే నేనూ! ఇంకొక శ్లోకములో—కుక్కకు జూల అంటించగ్గముగాని, అది సింహమువలె గర్జించునట్లు చేయగలమా? అనెను.

రాజతరంగిణిలో ఉన్న కొద్ది అంకములు తప్ప ఆనాటి కాశ్మీర దేశపు పరిస్థితులు వివరముగా మనకు తెలియవు. తెలిసినదో భల్ల టూరి ప్రతిశ్లోకము చెనుగ నూటి కాశ్మీర దేశపు సాంఘిక, రాజకీయ జీవితములోని ప్రముఖాంక మేదో ఇవిడి ఉన్నట్లు స్పష్టము కాగలదని నా నమ్మకము. కేవలము ఏవో నీతులను బోధించుటకై వ్రాసినట్లు కాక, భల్ల టూరికములోని ప్రతిశ్లోకము ఆనాటి దుర్బరప్రస్థితిలో నిరాశోపహతుడై క్రుంగిపోయిన ఒక ప్రాధికారి గుండెనూసికొనినవచ్చిన ఒక నేటి నిట్టూర్పువలె అనిపించును, అంతటి కటువైన జీవితానుభవములో వేసిపాతుకొని ఉండకపోయినదో భల్ల టూరి భావనలలోగాని, భావప్రకటనములోగాని అంతశక్తి వ్యక్తమగుట అసంభవము!

అభినవగు ప్రభు, మహామధట్టు, తే మేంద్రుడు, ముక్కుటూరు మొదలైన ప్రసిద్ధాలంకారికు లెంపలో భల్ల టూరి శ్లోకములను లక్ష్యములుగా ఇచ్చివారు. ద్వన్యాలోకర్ర ఆనందవర్తనుకూడ 'పరాధేయః ఓదా మనుభవతి' అను భల్ల టూరి శ్లోకమును రెండువోట్లు ఉదాహరించెను. కాని, అది భల్ల టూరి శ్లోకమని ఆయన పేర్కొనలేదు. అంతే కాక "ఆదా యే దృశ్యతే" అను

మరొక శ్లోకమును స్వకీయముగ కూడ ఆయన ఉదాహరించెను. కాద్దగరపద్ధతి, నూత్రిముకృతభి అను ముక్తపద్య సంపుటములు 'పరాధేయః ఓదా మనుభవతి' అను శ్లోకము ఇంగురాజరచిత్ర మన్నది. సుభాషితాభి, సాధూ క్తిరత్నామృతము వేరెనిలోవుల కి శ్లోకము నంటగట్టినవి. ఈ విషయగ భల్ల టూరికములోని 10, 12 శ్లోకములు సంకలితగ్రంథాలలోను, అలంకారగ్రంథాలలోను అనన్యక ర్తృకములుగా పేర్కొనబడుట జరిగినది. ముమూరు 50 శ్లోకాలు వివిధగ్రంథాలలో స్పష్టముగా భల్ల టూరి పేరుతోనే ఉదాహరింపబడినవి. కవి పేరు లేకుండా ఉదాహృతములయినవి 20 శ్లోకాల వరకు ఉన్నవి. భల్ల టూరికములోని కొన్ని శ్లోకముల కర్తృత్వము విషయమై ఇట్టి పండిగ్గణ్ధి విగ్నగుట చూడగా—చాటువులుగా ఈ కవి చెప్పిన శ్లోకములు అతని జీవితకాలములో గ్రంథస్థము కాక, అతని అనంతరము ఒకటి రెండు శతాబ్దములు గడచిన తరువాతనే గ్రంథస్థము లయినట్లు తోచుచున్నది.

భల్ల టూరి కవిత్వాతైరి సురభిమైనదికాదు. కనీసము 20 శ్లోకములలో అయినను అప్రయత్నిత కవి సింపుచున్నది. అయినను, సుత్యంజయములయిన పదములువాడి, తానుద్దేశించిన క్లింగుమును స్ఫుటముగ స్ఫురింపజేయు నేర్పు భల్ల టూరికి గలదు. కృత్యాదిలో అట్టి నేర్పువల్ల తనకుగల విశేషాదరమును ఆయన ప్రకటించెను.

"బద్ధానువిర్భూరసే విమర్దపూర్వ
మర్ధాన కథం యుటితి తాన్ ప్రకృతాన్ శ దద్యుః,
చోరా ఇవాతిమృదవో మహతాం కనీవాన్
అర్థాంతరా ణ్యుపి హతా ద్విత్వరన్తి కిభాః."

(అతివృత్తున ప్రకృతము మహాకవి వాఙ్మితమువల్ల చోరసం తరివలె వేర అర్థసముదాయము నెలెరు బల్లి క్యక్తమా గి నొసరించునన్న, మునుగా ప్రయతించి యదర్థభోధనా మతి కవివాదునో ప్రకృతమైన తదర్థ మొసంగుట ప్రయోగమే?

చోరులవలె మహాకవి ప్రయత్నకృతములు కూడ బాగుగ మర్చితులైనచో ప్రకృతార్థములే కాక అర్థాంతరములను గూడ సమర్పించునని తేలించి, తన

కవిత్వ అంతయు వ్యంగ్యార్థపరమగుటను ఈ శ్లోకములలో భల్లటుడు నూచించెను. అతిశయోక్తి ఈ కవికి గిట్టదు. లేనివాని కల్పనలతో వస్తు నిజస్థితి నొగలేని అని వేసుల నితరు పరిహసించెను.

“కాచోమణి రృణిః కాచో

యేషాం తేఽన్యో హి దేహినః,

సన్తి తే సుఖియో యేషాం

కాచః కాచో మణి రృణిః.”

(రాలు రతనములుగ మేలి రతనములను

రాలుగా నెంచువానికి ప్రతిశితియు,

రాలు రాలుగ రతనముల రతనములుగ

గాంచు నతడి సుకృతి యజ్ఞములొసే!)

భల్లట శతకములోని శ్లోకములన్నియు అన్యార్థ పోకములు కావు. పై శ్లోకములలో అన్యార్థచేతము చెప్ప నక్కరలేదు. ఇట్టివి మరికొన్ని శ్లోకములు కూడా ఉన్నవి. శృంగారపరములైన శ్లోకములు కూడా ఒకటి రెండు ఈ శతకమున చేరినవి. ఒక విరహిణి విరహ వేదనను వర్ణించు ఈ శ్లోకము ఆస్వాదించదగినది.

“వాతా వాన్త దంబరేణశిలం

స్వత్యంతం సప్రదీప్తః

సోత్సాహో నవవారిభౌరగురహో

యందంత నాదం ఘనాః,

మగ్నాం కాంతిరయోగదఃఖజలధౌ

మాం వీక్ష్య దీవానాం

విగ్రహే! కిం స్మృనసి త్వమ ప్యకరణా

స్త్రీ త్వేఽపి కుశ్యేసరి.”

(పాలయునుగాక మేలే కడివి

పుష్పాదీతో పరమంధః; వాత్యముల్

సలుపునుగాక బర్హిపతి;

సాగునుగాక పయోదరాజగ

ర్జులః; తడిదంగవా! విరహ

సాగిర మగ్న ను నమ్మజూచి సా

టిలవనవయ్య ఈ మెరయు

చేల నీవును నిర్దయాత్మవై?)

‘వాత’, ‘సప్రదీప్త’, ‘ఘన’ శబ్దముల పులింక మును, ‘విగ్రహే’ శబ్ద స్త్రీలింకమును ఆధారముగ గొని విరహిణి మనస్థితిని భల్లటు డీశ్లోకములలో సరస ముగ చిత్రించెను.

వాక్ స్వాతంత్ర్యము కరువై, నూటిగా మణిని మణి అని, గాదాపెంతును గాదాపెంతు అని చెప్పే నిభా యించుకొనినచుట్టుకు వీలులేని రోజులలో పుట్టిన ఒక దురదృష్టవంతుడైన కవి భల్లటుడు. అన్యార్థచేతముగ చాటవు లలుకొనుట తప్ప అతనికి గత్యంతరము లేక పోయినది. ఆ నాడును సందర్భానుసారముగ అధికౌదులకు, లబంతుకు వంకపాటపాడిన కవిబ్రువుల నేకు లంపకవచ్చును. కాని, వారి ఊగున, చేదను మనకు తెలియవు. అట్టివారితో గొంతుకలుపక, ఆత్మ గౌరవముతో అజ్ఞానవాసముచేసి, అత్యల్పసంఖ్యలోనే శ్లోకములు తన తనవారితరములవారికి దిగిదిద్ది పోయిన భల్లటకవిమౌక్త్యము సంస్కృతసాహిత్య చరిత్రలో శాశ్వతమైన స్థానము పొందినాడు. అన్యార్థ చేతకొన్నారచనకు అంకురాన్వయములయే కాక, ఆ రచనామార్గములలో పరాకాష్ఠిని ప్రాపించిన వాడగుటచే భల్లటుని కీర్తి చిరస్థాయి అయినది.

చాతకములు, కొంగలు, మాంసాలు, పరస్మలు, మేఘములు, సముద్రము, ఒంటె, చెరుగుగడ్డ, శింఖము, సింహము, కక్క, పాము, భూలి, గాలి-ఇట్టి సాధారణవిషయములతో మహాదా త్తసత్యముల నుద్బోధించిన మహాకవి భల్లటుడు. అందుచేతనే కాళిదాస, భరణులాల్యాది ప్రథమశ్రేణి కవుల పరంపరలో ఇతడు స్మరింపబడినాడు.

“మాఘ, శ్రౌగో, మయాగో, మురరిపు, రపగో

భారవి సాస్వరద్యః

శ్రీ వార్షః, కాళిదాసః, కవి, రథ భరణు

త్యాదయో, భోజరాజః,

శ్రీ దండీ, దండిమాఖ్యః, శ్రుతిమకుటగురు

ర్ధల్లటో, భట్టరాజః,

ఖ్యాతాశ్చ శ్రేష్ఠ సుబంధ్యాదయ ఇమాః

ర్వక్తృ మాహాదయాన్.”

శ్రీ సత్యసాయి బాబా

శ్రీ వేటూరి శివరామశాస్త్రి

శ్రీ సత్య సాయిబాబానురించి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి? - అని పలువురు ప్రశ్నిస్తారు; నేను తెల్లపోతానని అంతలోని సంతాపించుకొని — “స్వయంగా దర్శనం చేసుకొండి, మీకు మీరే అర్థం చేసుకొండి” అని వారికి విన్నవిస్తాను.

“పరమహంసవంటివారా? లేక రమణమహర్షి వంటివారా?” అని మరి కొందరు అడుగుతారు. “సత్య సాయిబాబా సత్యసాయివంటివారు” అని వారికి ప్రత్యుత్తరం చెప్తాను.

పుట్టిన రోజు - ఇది అనంతపురం జిల్లా పెనకొండ తాలూకాలో ఉన్నది - శ్రీ సత్యనారాయణ అనే బాలుడు అపుడపు డానరించినపుడు శ్రీ కృష్ణుని వచన కుహరంలో యశోదాగలు బ్రహ్మాండాలు చూచి నలులు కొండలు రామకృష్ణాద్యవతంలు చూచి - ఆతడు జనబాలుడు అని అనుకొన్నాడు! కొందరికి పితామహుడు అని అనుకొన్నాడు. అప్పుడితడు గోడి బాలురచేత సంకీర్తనం చేయించబడుచుండగా, అప్పుడు గోడివారికి ప్రవృత్తల ఖాద్యాహారమయ్యింది. ఇవ్వాటి వుండేవాడు. “ఇదిన్నీ ఎట్లా ఉన్నవని?” అని అడగితే - “నాలో ఒక ముసలాయన ఉన్నాడు, ఆయన ఇస్తున్నాడు” అని చెప్పేవాడు. ఈ రీతిగా రీలు చూపుతూ చూపుతూ బలవంతపడి ఉరవకొండలో ఘోరత ఘాతం చగవుతూ చగువుతూ గుహకు పన్నులు విండవచ్చుకు (20 అక్టో—40) చల్లకు ఉన్న మురి దాదెం ఎంగు. — “నేను సాయిని, నేను సాయిని; నీ వచ్చిన పనికి నీ పోతాను” అని బడి తోపాటు ఇల్లుకూడా వదిలి—

మానస భిక్షరీ గురుదేవమ్,
దుస్తర భవసాగర తిరణమ్.

అనే సంకీర్తనతో ఈ సాయి తన మహిమలు సహస్రముఖాల చూపడం మొదలు పెట్టాడు. పూర్వ సాయినరీతి (విని వ్రాసినది కొబ్బటి లాగ్నాప్రమాణం కాకపోయినా) వదిలినవారు, మరి సాక్షాత్తు ఎగిన

వారు. ఈ సాయి మహిమలు చూస్తే ఈ ఉధయూహ, సంసారుల తాపత్రయం పోగొట్టడానికి వచ్చిన ఏక తత్త్వ ము గ్రహిస్తున్నారు.

అందరూ అంగురాలలోని దన్ని పీచు భక్షిని బోధిస్తారు. ఆబాగోపాలమూ భజన చేయిస్తారు. పుస్తకాలు చదివినట్టు అంసరివృద్ధయాలూ చదివేస్తారు. అధిగీ వ్యాధిని బాగోట్టుకున్నాడు. ఇష్టోవతా విగ్రహాలను క్రైస్తవ దూర్వానులను అమృతాది రసాయనాలను స్వాధ్యయమైన భావ్యానులను దిగ్భయమైన బౌద్ధ ధాన్య, — ఒకేమిటి— సంగ్రహితం తాను తిరువరి తాచిన సమస్తాన్ని పృథివీని యియ్యమేకాడు— చరి తిమ్మిని బమ్మినిగాను బమ్మిని తిమ్మినిగాను చేసి చేయడం కలగు నిర్వాణకాయాలతో ఏకకాలావ ఆశీక దేశాలలో ఆపద్ధిస్తులగు భక్తుల నుద్ధిగిస్తున్నాడు. దూరక్రమజ్ఞానాది యోగవిభూతులు వీరికి ఐస్సతో పెట్టినవి. వీరిమహిమలను చెప్పకలగవస్తే

వ్యాసుః శాగిరోరు తానుకుమాదా పనికిరాడు, ఈ తత్త్వము మహిమలకు కులేందరిది.

ఇది అందరూ అంగురాలలోనున్నా అందరాని తత్త్వం. పీచు మిగిలిన భక్తులయూ జ్ఞానులయూ పరిపాకం ఇందున్నా ఇది అందరకన్నా విజాతీయం. దీనికి సహస్రముఖాలు ఉన్నవి. నీకో ముఖం కనబడితే వాకో ముఖం కనబడుతుంది. దీనిని కనినంత చాలు; మరి చూడు. ఇది ఎంతిపరమా అంత ఆత్మీయం. జగత్తులో తల్లులందరూ ప్రేమా కలిసి వా ప్రేమయయమైన ఈతత్త్వ నికి పరిపాడు.

ఈ తత్త్వం పుట్టపర్తిలో పుట్టివా పుట్టుకలేనిది. తెలుగు వాడులో అతనికించివా ప్రపంచానికి వెలుగు. మానవమో మరి అమానవమో! ఇది చూడనిదయినా చగువు. కుదర్తత్త్వములధం. పాండితికి పరితీ. అందరూ శ్రీరామరూతి.

కవీశ్వర హృదీశ్వరో విబుధ పంకజాహస్కరో
మునీశ్వర మహాహర నృకల హృద్గహాభాస్కరో,
పనీపత దసీకినీ సురధునీ మహామోహినీ
ఘోశీశ్వర వహాభరో జయతి సాయివాగీశ్వరః.

సాయి మహానుభావుఁ డెను నంగతి పల్కు రెఱింగియున్న దా
సాయియె నత్యసాయి యన చల్లని మూర్తిగ పుట్టపర్తిగ
కాయము దాల్చె నన్నదియు ఖాయము, కాని, యెఱుంగువాగు నా
రాయఁడో మహేశ్వర హిరణ్యయపూరుషఁడో వదంతులే !

కరుణామూర్తి యట్రుడు కొందఱు నినున్, గాలించి లోలో నహం
స్మరణామూర్తి యటంచుఁ గొందఱు మదిం బూజింతు, రింకొందఱు
దురు యోగీశ్వరుఁ డంచు నిండు నిజ వేదో యన్నియు న్నిక్కమో
యెఱుంగ నేరము నీవ చెప్పవలె సాయీ ! శ్వాసనూషత్రయీ !

ఏ యదైత్య సుఖానుభూతికయి నే నీక్షింతునో దానికే
మామోహయము లెన్నియో తెలిసియుండంబోలు నౌగక, యీ
నీయం దారసి విశ్వరూపము నొగ న్నీ భక్తు లొందంగలా
రా యదైత్య మొ దైత్యమో మఱి విశిష్టాదైత్యమో తెల్పుచే ?

కనులార నిన్నుఁ గాంచం
గనినంతవ శరణు జెంది కనుదోయి! నిం

శ్రీ సత్యసాయి బాబా

గనరాక నీ వెలుంగా

వననిధి మునుగుడుగు నీదు భక్తశ్రేణుల్.

పిలిచినఁ బలికెడి దైవము

కలదా యని సందియంబు కలిగినయెడలన్

బిలిచి పరీక్షింపుడు ! మీ

పిలుపు హృదంతరమునుండి పెకలఁగవలయున్.

ఉఱిమి చుట్టులు వర్షింప నోలలాడు

చేఱు లన్నియుఁ బ్రాచ్యేఱు చేరునటులు

కవుల మదినుండి పొంగు నత్కావ్యరసము

ఁల్ల రసరూపుడగు సాయియందు కలియు.

చివరకు నాకవిత్య మది చెల్లరె నాలుగె యక్షరాలుగా

మివలె, రసంబు లన్నిటను వేలి రసంబున కాలవాల మ

య్యని యెని? 'సత్యసాయి'యను నట్టివి, అయ్యనిగూడ రెండైయై

మివలెడి 'సాయి, సాయి'యని; మిక్కిలి వర్ణము లెల్ల చూర్ణముల్.

‘రసో వై స’ ఇతి బ్రూతే తిత్తిరి శ్చందసాం గిరిః,

శివరామ స్త్వనుబ్రూతే సాయినం తస్య విగ్రహమ్.*

* ఇవి ఇటీవల దురాపంశుగల జరిగిన కవిసమ్మేళనంలో శేను బాబాగారికి పురుషించినవి.

విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

శ్రీ మైకేల్ పొలాన్స్

సర్ ఛార్లెస్ స్నో కాస్తానికీ సంస్కృతికీ మధ్య నున్న విభేదం కోరినీయమని భావిస్తున్నారు. నేనూ ఒప్పుకుంటాను. కాని ఈ సమస్య విషయంలో నా దృక్పథమే వేరు. మన తక్కిన మతోన్మాదపాల వైన కాస్త్రప్రభావం తక్కువకాదని నా అభిప్రాయం. నిజం చెప్పాలంటే, నేను మామూలు బుద్ధిపైవ కాస్తానికంటే అధికాం సంస్కృతమయనది. నేటి సంస్కృతిగా ప్రయిడ్, మార్క్సిస్టుల ప్రభావంలేని భాగాలు చాలాతక్కువ. వారిద్దరి ప్రభావం నయా కాస్త్రంపై ఆదారపడినవి. కాని ఈ ప్రభావం నయా "రొమాంటిక్" ("కాల్పనిక"), "యూటిలిటేరియన్" (ప్రయోజనవాదు)లు అనే పెద్ద ప్రవాహంలో జన్మించిన రెండు చిన్న పాయలు. అవి ఈ "రొమాంటిక్"లకు, "యూటిలిటేరియన్"లకు కూడా కొరగా మైనవారు న్యూటన్ ప్రతిపాదనలల్ల ఉత్తేజితులైన విజ్ఞాన వికాసకాలపు చింతకులే.

కాస్త్రము ప్రాముఖ్యము విహింపక మునుపే గ్రీకుల సమాలోచన చేతు ప్రాధాన్యంగా నెడి ఉండేది. ఈ సంప్రదాయం శతబ్దాలుగా పరింపరగా వస్తూనే ఉన్నది. కొని 17 వ శతాబ్దపు కాస్త్రమే అనునిత చేతుప్రాధాన్యవాదానికి చేతుధూతము. "ఫ్రెంచి ప్రజలందరూ ఒకనోకా బోసుము లాగ ఆలోచించేవారు. ఆ మర్నాడు వోల్ టైర్ లాగ ఆలోచించారు." అని పోల్ చామార్డ్ (నాచాం).

ఇది అతిశయోక్తి అయినప్పటికీ మొత్తానికి సత్యమూరిం మాత్రం కాదు. (గ్రీకు ముఖ్యశిష్యుల తరువాతి తూడు శతాబ్దాలలోనూ క్రైస్తవమతం వివిధంగా పెంపొందిందో అజేపనంగా 'రాయర్ సానెట్టి' స్థాపించిన తూడువందల ఏళ్ళలో విజ్ఞాన కాస్త్రమే (మానసికంగా) అగ్రస్థానం ఆక్రమించింది. 17 వ శతాబ్దంలో, "ఇది మతానికి వ్యతిరేకం!" అంటే, 20 వ శతాబ్దంలో, "ఇది కామీయంగా లేదు!" అంటారు.

మన సంస్కృతిమయ కాస్త్రంమధ్యా పెద్ద ఎడం ఏర్పడినదని ఒప్పుకున్నప్పటికీ ఈ ఎడం కేవలం

కొంతమంది సాహిత్యవేత్తలలో కాస్త్ర విషయాలకు సంబంధించిన అజ్ఞానంవల్ల ఏర్పడినదని నేను నమ్ముటం లేదు. ఎంతమంది కాస్త్రజ్ఞులకు తాము ప్రత్యేకంగా కృషి చేస్తున్న కాస్త్రంలోతప్ప తక్కినవాటిలోని విషయాలు తెలుసుకీ ఇటువంటి అజ్ఞానం మన కాస్తానికీ వృద్ధికి ముఖ్య కారణమయిన 'నిశీపని నాశిపని' అనే వివాదానికి స్వార్థావికమయనది.

ఈ విభిజన మన సంస్కృతి అభివృద్ధికి కూడ చాలా అవసరం. మన సంస్కృతి అరివిస్తారమయినది; ఒక్క మనుష్యుని మెదడులో ఇయ్యనది. అంగుచేతనే ఆయా కాస్త్రవిభాగాల్లో విస్తారులైన ఆ నేకు (దానిని ప్రపరింపజేస్తుదానికి) కావాలి. ఈ విస్తరితరంగం లేకుంటే పాతులుకథలను విహించే వారే పండితులవుతారు. మన సంస్కృతి నాశనమయిపోయి దానిబతులు లోకమంతా ప్రాథమిక పాండిత్యం ఏర్పడుతుంది.

మన కర్తవ్యము ఆయా కాస్త్రవిభాగాల్లో నిష్ణాతులయ్యేందుకని ఆపదంకాదు; జ్ఞానపరీక్షామథనమధ్య సమ్యక్సేవను సంపాదించటం. ఇక్కడే నాతిక అనుమానం కలుగుతోంది. ఇక్కడే కాస్త్ర సంస్కృతుల మధ్య కల్లోలము మెదలుపెడుతోందని అనిపిస్తోంది. ఈ కల్లోలానికి కొరగా మేదులో పోకిరించి చూడాలి.

మధ్యకాల సిద్ధాంతాలపైన (Medieval thought) అధునిక కాస్త్రప్రభావమే ఈ కొరగమని నా అభిప్రాయం. కాస్త్రము అధికారాన్ని సహించలేదు. కార్యకారణసంబంధములేని సిద్ధాంతాలను త్రోసివేసి అమధ్యకాల ప్రాచుర్యాలనే సీరింగింది. చిట్టచివరకు ఈ విశ్వవిద్యాలాని కొక యాంత్రికమైన సిద్ధాంతాన్ని పాధించాలని నిశ్చయించింది. కొని మామూలు సాంఘిక, నైతిక, సర్వాలు విషయంలో మాత్రం నైసర్గికమైన వివరణకీ ప్రయత్నించింది.

ఈ న్యాయాలవల్ల కాస్తానికీ ప్రత్యతిపేష ఏర్పడింది అధికారము విపరీతంగా పెరిగిపోయింది. నైతికమైన ఉత్తేకాలను మత ప్రభావంవంటి తప్పించి దాదాపు ప్రతి మానవసంబంధాన్నీ బాగుచేసింది. సత్యదయధర్మాలు

విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

అంతకుముందు తాను ఒంటరివారమని గాని, ఆవాసులు బలమిగాని భావించిన ప్రజలలో పరస్పరాభివృద్ధి పైక ఆసక్తి కలిగించాయి. ఒక్కచుట్టలో చెప్పాలంటే కాస్త్రీయమైన హేతుప్రాధాన్యవాదం మన ప్రకృతివు మానసిక, నైతిక, సాంఘిక శ్రుంగులవానికొరంగం.

కాని హేతుప్రాధాన్యవాదం అర్థంలేనిదని దజావుచేయుటం చాలా సులభం. సంప్రదాయం ఇవ్వగలిగిన అధికారం లేకపోతే మన బుద్ధి పనిచేయనేలేదు. అసలు భావ వాచకకు సంప్రదాయమే ఆధారం. అనుభవసిద్ధమైన అధ్యుపాఖ్యమనం జ్ఞానం ఉంటుందిలేదు. ఈవిధ్య నిర్వాణాని కొక యాంతికమైన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాలనుకోవటం అర్థమలేనిది. అంటే అనియత సిద్ధాంత సూత్రంతో దీనికేవలం సంబంధం ఉందనికాదు ఈ విశ్వంలోని పరమాణు స్థూలజ్విటిని తెలుసుకోవాలని ఎక్కడూ ఆశించదు. నీతిని నెస్టోరింగా వివరిస్తే మానవులకు అసలు బాధ్యతే ఉండదు. ఇదికూడా అర్థంలేనిది. మిథ్యా దర్శనమైతే దూరంనంచి మావున్నంత కాం కాస్త్రీయమైన హేతుప్రాధాన్యవాదం ఉపయోగపడింది. కాని ఇది ఎంతోకాలం ఉండలేదు. చివరకు తన ఆశయాల్లోని సత్యం సన్నగిల్లి మామూలుపుటికి సృష్టినిస్పృహమైన అసంగతి, అనుపపత్తి చేయుచునుకోక తప్పిందికాదు. 20 వ శతాబ్దంలో ఇదే జరిగింది. కాస్త్రీయమైన ప్రకృతి విశ్వమను సంస్కృతిని ఆక్రమించుకుపోక అసత్యమైన తన ఆశయాలను బలవంతంగా కాస్త్రీనికే అంటగతులొంది. ఇంగ్లీషులను గురించిగాని, వాటి వ్యాపారాలను గురించిగాని మాట్లాడినప్పుడు హేతువిద్య (Teleology) బారి పడిపోతామో అన్నట్లు ప్రకటిస్తాను ఇటువంటి భావాల ప్రభావంకొండే తిప్పించుకోవేంకుకు చివరకు అన్నీ భౌతిక, రసాయన, కాస్త్రీలకు లొంగుతున్నాయి అంటారు. చైతన్యమనే భావనలన్ని విరృద్ధి సమస్యలన్నిటిని ఈవిధంగా పరిష్కరిస్తారు.

“చైతన్యమనేది కేవలం అనమానం, ప్రత్యక్షమైనదికాదు” - (Helb) “చైతన్యమనే భావన లేకుండా గడగతుకాని నిజంగా అటువంటిది ఏమిలేదు.” (Kubie) “ప్రకృతి ఉన్నదినుకొండే కేవలం అనన సరిమైన ప్రతిపాదన.” (Lashley)

కాస్త్రీయ వృత్తిగా భావించి యిటువంటి ప్రతిపాదన అంగీకరించడం వారి వృత్తికి అత్యధమమైన

దిగా ఒప్పుకుంటాను. సిరాకాస్త్రజ్ఞులు (Natu logist) చైతన్యాచైతన్యాలన్నవి విభేదము తెలుసు — ఈ విభేదంలేదని వారదానికి కొరంగం ఉన్నది వారి ప్రకృతిజ్ఞానంతో దీనిని వివరించలేదు కనుక లేవట్లు ప్రకటించుకునుంచి దనుకంటాను.

నిజం చెప్పాలంటే ఈ మూఢవిశ్వాసాన్ని కొదన్న కాస్త్రజ్ఞుల్ని అందకు హేయభావంతో చూస్తారు. ఈ మూఢవిశ్వాసాలప్రభావం పరిణామ సిద్ధాంతం పైక చాలావరకు ఉన్నది. పరిణామ సిద్ధాంతవాది సాధారణంగా ఇలా వాదిస్తాను—చైతన్యం ఉపయోగకరమై యుండాలి. లేకపోతే ఇవ్వాళ్ళు ఎందుకో నశించుకుండా ఉంటుంది. కాని ప్రతి అనయవిశ్వాసాలను భౌతిక, రసాయన కాస్త్రీలకు లోబడియుంటుంది కాబట్టి చైతన్యమనేది సత్యమైనదేమన్న కదిలించలేదని తీర్మానిస్తారు. అంటే యిది నిరర్థకమైనదంటూ రప్పచుట. ఈ సమస్య పరిష్కారం కోసం చాలా క్రంధాలు తిరిగవేళాయి. కాని లాభం లేకపోయింది. ఇటువంటి సమస్యలను ఎదుర్కొనడానికి ప్రతిజ్ఞిస్తే కాస్త్రజ్ఞులనే తమపరపు చాటుకుని వారికి తెలుసు.

ఇటువంటి ఉదాహరణల నెన్నో వివరించడమృ. కాని యింతవరకు కాస్త్రప్రయోజనాలకోసం సత్యాన్ని నిరసింపించేక కాస్త్రీని కోపం యింకా కలలేదని నేను నమ్ముతున్నాను. విదెట్లా ఉన్నా ఈ వ్యాసంగా నా ఉద్దేశ్యం, సంస్కృతిపైక కాస్త్రప్రభావాన్ని వివరించటం, కొన్ని కాస్త్రీయమైన ఆశయాలకోసం విజాన్ని నిర్దిష్టించే మేలుం తలపకలిగిన వానిని వర్ణించటం.

ఈ పరిణామక్రమం చాలా దాగులు త్రొక్కింది. నుల్లీ ఫ్రాయ్డే, మార్క్సులను ఉదాహరణాలుగా తీసుకొందాం. వారి సిద్ధాంతాలు 18 వ శతాబ్దపు సంప్రదాయాలను సమాంతరంగా మార్చివేళాయి. విజ్ఞానవికాసయగం ప్రకారం మానవుని నైతికవిధి ప్రకృతిలోనే యిమిడివుంటుంది, “యాహో అనాగరిక మానవుడే ఈ త్రిమపని భావించాడు. ఉత్కలమైన భావాలు స్వస్థిస్థంగా గొప్పవని ప్రతిపాదించాడు. సద్భక్తికి, అభిప్రకృతి, విశేషమైన కృతికృత్యం, గౌరవించగలిగిన వన్నాడు. ఇంతకంటే యాంతికమైన సిద్ధాంతాన్ని బెంథం హం (Bentham) వాడేదని

యన్ (Helvetius) లు బోధించారు మనుష్యుఁడు శేవలము వాంఛాపూరితులగా చిత్రించారు.

యాసో అవాగరిక మానవుడివలననే స్త్రాయిడి కామ ప్రకృతిని (Libido) సమాజం అనుభ్రుతం ఉంచుతోంది. కాని దానికి ఉత్కృష్టమైన రూపాలే లేవు. లేకపోగా నీతివాదంగా కామప్రకృతిని అణగబోయి తూ ఉంటుంది. ఈనిగ్రహం అనాగోగ్యకరమైనది కనుక గర్భనీయమైనదని వారి అభిప్రాయం. ఈ ప్రతిపాదనలలో ధర్మాధర్మాలకు తావులేదు. ఆలోచనాశాస్త్రాలు ఉంటాయి. కెంట్ హామ్ నుంచి మార్క్సిస్టులకు శిష్టు సమాంతర గమనము రెండు భిన్నమైన సాంఘికవర్గాలపై నిర్ణయించబడింది. ధర్మము ఇష్టానిష్టాలపై ఉపయోగము యొక్క విజయములపై సాధింపబడుతుంది. ఒకవర్గంపైన మరొకవర్గం జయించబడే ధర్మసాధన అనే ఆలోచన ప్రబలమవుతోంది. కార్యోపగ్రహ విజయమే ధర్మం. అంటే అంతవరకు ఒక నైతిక నియమం ఉన్న నిష్ఠరవాదమునైతికమైన నానీకసిద్ధాంతంగా మారిపోయింది.

అయినా, ఈ అవిశ్వాసము ఆధునిక నైతికముకన్న ముఖ్యరంగాలు కలగొన్నాయి. ఎందుచేతనంటే పూర్వయుగంనుంచి అవిశ్వాసము, దానివలల ఎన్నడో ముఖ్య పుణ్యపాదం (Hedonism) దురదృష్టవశాత్తూ (Liberalism) మొదలైనవి ఇప్పుడేంకే ప్రబలంగా వ్యాపించియున్నాయి. అప్పుడూ ఉన్నాయి ముఖ్యమైన మాన్యు ఏమిటంటే ఈ నైతికవిశ్వాసము నైతికమైన ప్రోఫెంట్ కలవటం. అసంగతమైన ఈ రెండు ప్రబలముల కలవటం వలననే ఆధునిక శూన్యవాదం ఏర్పడుతుంది. 19 వ శతాబ్దము మధ్యలోని రచయిత విల్ఫ్రెడ్ థోరూలు ఆధునిక శూన్యవాదం స్థాపించారు. విల్ఫ్రెడ్ థోరూ వైపు నీకృతమైన పాఠశాస్త్రీ తిర్విరిరాకరణవాదులై నానీగో నీ మరొక వైపు ధర్మనిష్ఠ, కౌన్సిలీషన్ పాఠశాల అవేళాలు ప్రవృత్తి ఉండేవి. వారిశూన్యవాదానికి, నైతికమైన అవిశ్వాసానికి సంబంధములేదు. అన్యాయాన్ని ఖండించడానికి అవిశ్వాసాన్ని ఉపయోగించుకొన్నారు. హేతువాదంలై ఎన్నడైన రెండు మానసిక శక్తులు ఏకం చేశాయి. ఈ శక్తులేమిటంటే శాస్త్రీయమైన నానీకత, సాంఘిక పునర్నిర్మాణానికి, మన ఆధునికత అవిశ్వాసవాదం (Sceptico-fanaticism) ఈ విధంగా ఏర్పడింది. ఇది నిరాశించిన ఆదర్శవాదంలై మతిభ్రష్టత పొందిన శాస్త్ర

మమకార యాంత్రికవృత్తులవల్ల నిర్జీవమైన ఆదర్శవాదం.

ఈ శతాబ్దములో జరిగిన అమానుషచర్యలు అనేకమైనవి కావు నీటికొరంగా అవిశ్వాసంలై బలపడిన మైన నీతికాదు ఈనీతికవృత్తులను కొరగా మైనక్తి చేరు. అవిశ్వాసములన్ని నిర్మాణాత్మకమైన బలముకంటే పనియైన రాజకీయనీతి అని చమ్యన నైతికతలేకలే ఈ శతాబ్దము.

నాటిన్జన్ విషయంలో కూడ ఈవాదం ప్రబలిస్తుంది. ఎందుచేతనంటే నాటిన్జన్, జర్మన్ కాలానికి శూన్యవాదంలోనుంచి జన్మించింది. ఈ శూన్యవాదం జర్మన్ యువోద్యమము (Jugend bewegung)లో ప్రబలింది. మంచివరకు కలవమైనది, నిర్మాణాత్మకమైనది, నిష్ఠపటమైనది ఈవాదం స్వీకరించిన వారు నేటివారు. మార్క్సిస్టు సామ్యవాదపు ఉపాధి ప్రపంచాన్ని (Socialist Utopia) వివిధంగా శాస్త్రీయం చేశాడో అదేవిధంగా జాతీయాభిమానాన్ని నాటిన్జన్ నిర్మాణాత్మకంగా చేసివేసింది.

మానవానికి పేర పాపవృత్తుల నెంతవరకు చేరుగలగలగా, ఎంతవరకు ఖండింకగుండా వుంటామో అంత ధర్మాభిమానం కలవరమని ఆధునికవిప్లవకారులు నమ్ముతున్నారు. అంతర్నిర్మిత (Immanent) నిర్మాణానికి ప్రయత్నించిన అన్యాయపరమైన ప్రమాణం కా స్వీకరించారు. కాని ఈ నైతిక విపర్యయం ఎంతో కాలం ఆగదు. ఎప్పుడో ఒకసారి దానిదాటికీ తిట్టాలో లేక సత్యదారులు కాని మానవాళియుల పునర్వ్యవస్థీకరణానికి ప్రయత్నిస్తారు. అప్పుడే వరమాయని వేల్పునుకురించి వింటారు.

కాని విప్లవమైన ధర్మాన్ని కరిగి సాధారణ ధర్మాన్ని ఆశ్రయించేవారు ఇంకా తమవిప్లవయంలోనే అధికమైన ధర్మాభిమానం ఉన్నదనుకొంటారు. ఒకవిధంగా ఇది సరియైననమ్మకం కాన్యసాధనము కోరేంత ఉత్సాహములేనివారే ఈ విపర్యయానికి గురికొనుండా ఉండేవారే.

అందులకు మనము మనుష్యుడు ఉదారస్వభావము కలవారిని కాని, నీడస్వభావము కలవారిని కాని స్పష్టంగా చెప్పలేము. పోలీటికల్ సెన్సిటివ్ (Jamtomorrow) మనుష్యులలోని ఉదారస్వభావాన్ని కదిలించి ప్రాసినపుడు అతనే ధర్మాన్ని ఉద్ధరించడాడో తెలుసుకోవాలి అంటే “అంతర్నిర్మితమైనది”

విడిపోతున్న రెండు సంస్కృతులు

ఈ “ప్రత్యక్షమైనదా” అని, ఒకదాని ప్రమాణాల దృష్టిలో అత్యంత ప్రత్యక్షమైనది రెండవదాని ప్రమాణాలదృష్టిలో అసవ్యకంగా ఉంటుంది.

మానవ సమాజాన్ని భేదింపటంలో, కుటుంబాలను విడదీయటంలో, స్నేహము చెడగొట్టటంలో ఈ ప్రమాణాలకు సంబంధించిన అసమ్యుతిని మించినది ఏమీ లేవు. “అసలు చరిత్రలో ఎప్పుడైనా సమస్తకాలము పని కలిసినట్లే అని 20 వ శతాబ్దములోనే” అని లెలిక్ ప్రాకాశు కొని యింకొక మనం ప్రమాదాన్నంది రిప్పకోలేదు, పరిస్థితులు ఎంత బాగుపడినా సాంప్రదాయక విప్లవ శక్తుల మధ్య ఒడంబడిక కుదరలేదు. ఏటా బాంబు బాష్పంతో కాలం ప్రమాదం ఉన్నదనే చెప్పాలి.

ఈ శతాబ్దములో శాస్త్రీయమైన పాఠశాలదాం ఒక వైపు ప్రజాజీవితాన్ని చెడగొట్టి వారికి శిలయంతో మాత్రం ప్రాతి దాగలను చూపించింది. దోనాయ్ స్పీనుంచి ప్రారంభమైన ఆధునిక రచయి లు పరంపర ధర్మమాయుడమైన సత్యాన్నే ప్రమాణం క్రాంతివాదపు అంశులకు వర్తింపి. కొన్ని సమయాలలో ఈ అన్వేషణ నిరాశతో కారణమైనప్పటికీ మొత్తానికి మన శతాబ్దపు ధర్మమైనది యింకా ఉత్పన్నం చేసి ప్రాతి ధర్మానికి పునాదులు వేసింది.

దీనికి సమాంతరమైన అన్వేషణ ఇంకొక టన్ను. ఇంకల లోని శిష్టప్రమాణాల మధ్య ఏర్పడిన కలలో లాగి పరిక్షించింది ఇది కొన్ని సమయాలలో పిచ్చి పిచ్చి వైఖరులకు తెన్నుంకు దారిదీసివా, మొత్తానికి ఎరుగమోసినవాటికి నీ నీపెట్టింది మనలోనే అని యున్న స్వంతవాలను తెలుసు తీసింది. కథానివేగ నాన్ని అంగంకంగా చేతులుంచే సరి రియలిజమ్ ఏమిటో తెలిసింది.

అస లింకనుండే అంతి తీగం గాని ఉద్వేగము ఒకటి ప్రారంభమైంది ప్రపంచము మనం చూస్తున్నది దాని పరిపరలలోనే ఇంప్రమిజమ్ అనే ఉద్వేగము 1860 ప్రాంతాలలో ప్రారంభమైంది. ఈ ఉద్వేగముయొక్క ఉద్వేగము అసమ్యుతి ప్రపంచాన్ని రికలినమ్, నెంటి మెంటరిజమ్ లు బానిసంకి కను రక్షించి సజ్జనంగా చేయగల. ఇంతకుముందు ఇటుకంటి ఉద్వేగము లెప్పుడూ ఒక చీటియగుంలేకుండు జన్మించినది నా అభిప్రాయం.

ఇటీవల యూ.ఎస్. అమెరికాలో పెద్ద మాన్యుగమనించవచ్చు. 1950 నుంచి సాంఘికమైన ఉత్సాహము (Social zeal) నశించిపోయింది. పాశ్చాత్య దేశాలలో ఈ మార్పులన అశిఖులు

చల్లబడి సాధ్యమైన ఉపాయాల విధానం దృష్టి పోయింది. రెవ్యూలోను, కొన్ని కమ్యూనిస్టు దేశాల లోను సైనిక విప్లవంపై అసహ్యం కలిగింది. పోలాండ్ లో కమ్యూనిస్టు మేధావులలో ఈ తిరుగు బాటు చాలావరకు వర్తింది. ఏటా పై ‘మాం కేటి’లో కేవలవరకు వర్తిచే. ఈ రెండు కాలాలలోను సైనికంగా తిరుగింపు లెవనా తిరిగి పరిగ్గా నుంచున్నాయి. చరిత్రలో ఏటావంటి దెప్పడూ జరగలేదు.

దీనికి సంబంధించిన ఉద్వేగము మేధావులలో ఒకటి జన్మించింది సీనికే సోవియట్ ప్రభుత్వం “రివివలైజమ్” అని ఉండించింది. దీనివల్ల అంతరించు శూన్యవాద పరిశోధనకు దారిచూపిన విజ్ఞాన ఇంకొక గతంగా వ్యాఖ్యానించటం పరిపాటియింది. అందుకే నీ తన ‘The sane society’ అనే గ్రంథంలో ఎరిక్ ఫ్రామ్ ప్రాయ్డ్, మర్క్యులను కురించి ప్రస్తావిస్తూ ఇలా ప్రాకాశు: “మానవేగంగా అశాస్త్ర వంతులైన మనమధ్య అశిఖులు క్షేమ, నిక్షేపం; అటుకంటివాడు తన ప్రాణాన్నే కాక తనోటి మానవుల ప్రాణానూ గొప్పభావంతో చూస్తా.” ఇటు కంటి పరిస్థితి ఒకరిపై మనం చూసేవాదంపై ఆధార పడిన గ్రామసోషలిజం (Humanistic Communism) నిర్వహించింది ఈయన నమోతం.

పుచ్చమైన వానదీ తే:బోయిన పాశ్చాత్య దేశాలలో జరుగుతున్న పునర్విమర్శనాని(రిగనిజిజమ్) సోవియట్ దేశాలలో జరుగుతున్న వానికంటిదే. ఎగురుతిగిన కమ్యూనిస్టులు తాతీ గవార్ని లెన్యు ప్రెంచి ప్రజలు దీగత వైపు మొగ్గురు.

శాస్త్రానికి, సంస్కృతికి మధ్యనున్న సంబంధాన్ని ఈ సందర్భంలో పరిశీలింపాలి నా దృష్ట విశ్వాసము, ఇంకా శాస్త్రానికి బుద్ధమైన అధికారము ఉన్నది. కొని దేశభక్తి, మతియు, నీతి మొదలైన వాటిని విధియుగాను మునుపటికంటే బలపరచేను. రసాయన శాస్త్రపరిక్షాదారా గాని మైక్రోస్కోప్ ద్వారా పరిక్షించిగాని అబద్ధం కెప్పిన నుడిపి దుష్ట నిగా నిరూపించలేము. అందుకే శాస్త్రీయమైన పాఠశాలప్రభావాన్ని రద్దుచేయలేము. ప్రాతి దృష్టగం విమర్శనావాం లె అధికారం ఎంతవరకు ఉన్నా పరిక్షించి చూడాలి మన మెంటి కి రక్తం తీవ్రశాస్త్రానికే, నీతి శాస్త్రానికే, శాంతి శాస్త్రానికే కారినంగి తొలగించాలి ప్రస్తుతం ఈ శాస్త్రంపై అంటాట్టిన అతక తీవ్రతను ఖండించాలి.

(‘ఎన్ కాంటర్’ నుంచి)

భారతంలోని స్త్రీ పాత్రలు: అంబ

శ్రీమతి పి. సత్యవతి దేవి

పంచవేదంగా ప్రఖ్యాతిచెందిన మహాభారతం, అట్టి భారత బృహత్కావ్యమునది ఆ గదనకు పటిమ చేకూర్చిన పుణ్యమౌలితో కురుక్షేత్రంలాగా అంబి స్త్రీ పాత్రలు. వాగ్దాని విలక్షణం, విశిష్టం అయిన పాత్రను నిర్వహించిన మహిళ అంబ అమె జీవితం భారతీయ కాలంలాగా సాంఘిక జీవనంలో స్త్రీకుల స్థానాన్ని కుప్పమంచేస్తున్న నుడిబొంగం.

అంబ కౌశింజు జ్యోతిరవళి. కౌశిరాజు తన కుమార్తెలైన అంబ, అంబిక. అంబాదికలు యుక్త వయసురాగానే శిశు కాలానువాంగా, క్షిత్రియ కులాలాదిగా 'స్వయంవరం' ప్రకటిస్తాడు. ఆనాటి విని నేల వాలుచెరువునుండి గాజాధిరాజులంతా చతురంగబలమేరింగా తిరిగివస్తారు సంప్రాప్త యోగముడైన విచ్చితి వీక్ష్యంతి విగాహం చేతుకోరి, తమ అజన్మ బ్రహ్మార్పణ త్రతభారి అయినప్పటికీ తల్లి అనుకుంటో స్వయంవర మహాత్మివానికి సమర్థుడై, ఏకంధుడై నస్తాకు భిక్షుకుం. భారతజీవితంలోని రాజనీతిలో మార్గస్థులుగా కీ రినిందిన భిక్షుని రాజ వీర్యకుల్లైవే కన్యల వరింపజేసిన వీరుందరికీ ఆకాశంగా కల్గియుంది. అజన్మ బ్రహ్మచర్య త్రతభారి అని చేసిన ప్రతిజ్ఞను వారింపక పెండ్లికొడుకు కోవోకున్నాడని కొందరు గాజులు పగనాపిస్తే, కను సాగితమ్యమేనా పగజేరిందేదని మరికొందరు పాశిన చేస్తారు. ఆ పరిహాసానికి క్రుద్ధుడైన భిక్షుకు పట్టు దలగా తానే స్వయంగా ఆ కన్యలను తీస్తాడు. సరా క్రమ విజేతలైన ఆ కన్యలను తన రక్షాసీల గావించి, సోదర్యభావంతో, పులికొ వత్సల్యంతో తోడ్కొని యి తిరిగి అప్పగిస్తాడు.

కావ్యపాత్రలో ఆ కన్యలను విచ్చితవీక్ష్యుని కిచ్చి అతివైధిరంగా విగాహం జగపమున్న సమయంలో అంబ దానికి తన అర్హింతరం తెలియచేసుంది. తను ఇదివరకే సాంధ్యపులలగుడైన పాల్వపరిని తరించాననీ, అతికుకూడ తమ వరించినవాడెవరు నీ రాకకై నిరీక్షిస్తూ ఉంటాననీ, సర్వజ్ఞుడైన నీవు సాల్వరాజు ఎన్ని ధిశి నన్ను పంపజేసిందనీ వేడుకుంటుంది. ఆమె అభిప్రాయ భిక్షుని తల్లి పత్నికరితోను, తనమంత్రి పురోహిత యుత్తివాడులతోను చెప్పి, విచ్చిత

వీర్యవకు కూడ ఆమె అన్యాయ కృత అనే విషయం వున్న పుణ్యము. సర్వజ్ఞుల నిర్ణయమునసరించి, తనవారి అనుకుతిహించి అంబను గొంధపురిస్వయంగా పాల్వని డెకు పంపుతామి ధర్యుతగతంబుడైన భిక్షుకు.

అంబ యోగవ పాపిరియై సాల్వరాజు సన్నిధికి చేరి 'అభినంద్య మాం గ వన సహ' ప్రియంగా తన తామె అంటుంది; త్రికాణకుద్రిగా నీన్న తొంచినా వంటుంది. స్వయంవరానికి పూర్వమే నిన్ను తంచినవాడ నరటవల భిక్షుగిడెనుండి నీ సన్నిధికి చేరకన్నా నంబుంది. ఆమె నిన్ను పాలును సాల్వకు పెంచెవిని పెట్టి, ఆమెను స్వీకరింలేసెంటాడు. పునవీ పతులంచి సమక్షన భిక్షు పగిగ్నపీతరైన నిన్ను స్వీకరించడంకంటే నాకు అగహం ఉండబోయింటాను. దైవకృపవల నీగ్గగతు వచ్చిన నన్ను ధర్య దృష్టితో అనుగ్రహించమని అంబ అతిగట్ట నకుల గాధానురాగం వ్యక్తంచేస్తుంది. కాని, వీగడైన భిక్షునికి భయపడుతున్నానని, నీవు అతివీ ఆశ్రయించడం నీకు, నాకు శ్రేయోవాయకమనీ సాల్వకు అంటాడు.

'భజస్య మాం వికాలాక్ష

స్వయం కన్యా మవస్థితం,

అవస్థ్యురగాం రాజేంద

త్విత్వసాదాభికాంక్షిణీ'

అంటూ అంబ తన నిన్నుకొ మైన ప్రేమను గొర వించి, నానాసోపితిమైన తన ఆగమవాన్ని అన్యధా భావించక నీ భక్తురాలైన నన్ను పర్యవేక్షించడం ధర్యంకాదని ప్రార్థిస్తుంది. కాని ప్రవాపలకుడైన నేను నిన్ను స్వీకరించడమే ధర్యవిధధమునీ సాల్వకు అంబను తిరస్కరిస్తాడు. సాల్వరి ప్రేమతోసం అంబ ఏ సంఘాన్ని ఆలక్ష్యంచేసిందో ఆ సంఘంకోసమే సాల్వకు అంబ ప్రేమను తిరస్కరిస్తాడు. బీవాకు అంబనుప్రేమించి ఆమెను విగాహ మానగోరి స్వయంవర నికె వెల్లి సాల్వకు ఆమె తానుగాతని అనిప్రేమను అర్పించినపుడు అంగీరించడలే బోధించు, ఆనాటి స్వయం వరి యుద్ధంలా భాగీధి కొడుకు చేత విమనోంధుడైన సాల్వకు ఆమెను స్వీకరించి సంఘంలో నరబట్ట పాలు కోవకంటే ఆమెను తదిరించు కోవడమే

భారతంలోని శ్రీ పాత్రలు : అంబ

మంచినది భావించి, ఆమెను చులకనచేసి పొంగుటాడు. అవమానభరితై, భిష్యవృక్షములై అంబ తిరిగి భిష్యుని సన్నిధికి వస్తుంది. సామాన్యో నమ్మకం చావు కనుక నీవే నాకు భర్తవు కమ్యంబుంది. తాను వివాహానికి విముఖుడై, అవ్యవక్త అయిన కన్యకు తన తమ్ముడుగు భార్యకు చేతులంకావడం అసంభవమని భిష్యుడంటాడు. తాను కలచిన పాల్కుడు, తన్నుగల్పి భిష్యుడు ఇద్దరకూ దూరమైన అంబను నిశ్చిత్రము పురాణీవాదులతో కుంఠితుడాలని వర్ణన వ్యాపి.

పృథివిలో మరియే యువతి కనీసినీ యెగువలెటి విడుచునీతిని అంబ నాటి సంఘ జీవితంలో అనుభవిస్తుంది. తన గుండ్రలికి తనకంటే, భిష్యుడు, పాల్కుడు, 'పరిశిష్ట' గరితేదీనే నాటి సంఘం కాంగమని అంబ భావిస్తుంది. తన అభిమాని విలక నిత్యక విద్యకుల్లా ప్రకటించిన కంటి, తన తమ్మునికే తనను స్వయంవరంలో జయించిన బ్రహ్మచారి భిష్యుడు, 'చేయివిలక' కు తిరిగలేని పాల్కుడు, నాటి సంఘ జీవితంలో తన శ్రీ గౌరవాన్ని కాపాడలేని అత్తలు బంధవులు అంత నామలుగా ఆమె మనో నేలం ముంగు గొడరినాగు స్వయంవర సమయంలోనే భిష్యుని ఒప్పించి తాను పాల్కుని చెరకలోకం తన తప్పిదంగా అర్పణమడగ చేసుకుంటుంది. ఉత్తము రాలిలిన నాకెట్టి విపరీతపరిస్థితికి విప వైపరీత్యమే కారణమని భారతను నిండుంది.

'సన్మదా భాగ్యేకాని స్వాని ప్రాప్నాతి మానవః' అనేది పెద్దలకుల కాని తానుగూడెం ఇతి యు తన జీవితంలో ప్రవేశించి చేస్తున్న గుమ్మరాలకు దుప్పరితా న్నునభివిష్టుట్లు వ్యసించి విడిపిస్తుంది. తన ఆకాంక్ష చిత్రానికి, అవమాన పత ప్రహ్వాయానికి కొంత ప్రణాంలీని చేకూర్చుకొనగోరి హిమాను పర్యవ్రాంతించే, బాహుదానీరీరాన తాపనజీవం కొనసాగిస్తుంది. తన తపోమహిమల క్కొంతకొలానికి అమగనీవాపరి కుమారస్వామి అను గ్రహాన్ని సంపాదించ గల్గుతుంది. కమారస్వామి ప్రత్యక్షమై జీవహలను అనుగమించి, దీనిని ధరించిన నీవు భిష్యుని జయిం గలవని వరమిస్తాడు, అంతటితో కొంత ఉర్రులెంక తన ఆశిమసిక్తికి తగిన రాజాశ్రయానికి ఆశ్వేషణ సాగిస్తుంది కుమర సరివ్యవస్థ పరాయణుడు, పాంచాలరాజుకరణ్యుడు అయిన సోమ కుని కిలుకుడుతుంది. ఆ రాజేంద్రునికి తనాధ విరిపించి, తన స్థితికి భిష్యుడే కారణమని, నీ ఆశ్రయం లభించిన నాకు క్షేమభిగిని, పరకాశయంకాని ఉండెను కనుక ప్రసన్నుడవై నాకు రక్షితుడవు కమ్యుని ప్రార్థి

స్తుంది. సహృదయుడు సోమకుడు యథాశక్తిని వాలనం చేస్తానంటాడు. క్షుత్రియులకు ప్రభుత, బలము ధర్మదరణలై నీ లభిస్తాయ కనుక ధర్మవాదిని నియన నీవు భిష్యునికి భయమవలదని అభయమిస్తాడు. తర్వాత సోమకుడు అంబను భిష్యునిపల్ల ప్రసన్నుడు చెబుడానికి ప్రయత్నిస్తాడు భిష్యుడు సాధువుంపుడు. జ్ఞానుడు. అతనితో నీకు వైరంతగదని హితవు చెబుతాడు. అంబ తన వర ప్రసాదమైన మాలను ధరించి భిష్యుని సమరంలో జయిస్తానంటుంది. భిష్యు పరాశయమే కరణం గా అరణ్యం గడిచి తాపనుల ఆశ్రయ ప్రాంతాలకు చేరి వారి ఆశ్రయం అక్కరలేదు. గుఱుభారంతో ఆ దయించిన అంబు అరణ్యక గురువు శైఖావత్యుడు ఆశ్రయ మిస్తాడు. అంబ అక్కడ జన్మాంతర సంపాదిత పాపఫలితాలను పోషించుకోడానికి; మరొక జన్మలో ఇట్టి దుస్థితికి తావులేకుండా చేసుకోడానికి తన మనశ్చింతా నంటుంది. అశ్వేషమ యంగా ఆశ్రయం విన్నవించి అంబ మతానుమాకు హోత్రవాహన మనూర్తి ఆమె దగ్గర విని పరిశిపించి, రిద్దరింద్రుల బాధ్యత తానే స్వీకరించి, ఆమెకు రక్షిగా ఉంటానంటూ ఆమెకు ధైర్యం చెబుతాడు. ఆమె రమయంగా పరమరాయుని అనుచున్నదైన ఆత్మకర్తా మనూతో సంపాదిస్తాడు. అంత భిష్యుడే శక్తిగ్గుడని నిర్ణయించి, శేఖ్మూ అయిన పరమరాయునితో కూడా అంబ విడుదలం చేస్తాడు. అంబ అంబలి ఘించి పరమరాయుని పాదాభిషేకం చేసి తన గుఱుభాగ వినిపిస్తుంది. బాహ్యవ్యూహల లోచనయై కిలుకు పొంద అంబ గుఱుభాగ కిలుకులకిరి వృద్ధయై అభయమిస్తాడు పరమరాయుడు. కాని భిష్యునితో వైరం తగిలిన ఆమెను వచ్చి చెప్ప ప్రయత్నిస్తాడు అంబ తన ఓట్యం నిడదు. పరమరాయుని ప్రార్థించి, ప్రాధేయపడి, ప్రార్థిపించి యుద్ధానికి ప్రేరేపిస్తుంది. అశ్వత్థిగ్గుడు, హోత్రవాహన గులు ఆమె మనోధం శిరవేపునని పరమరాయునికి విజ్ఞప్తి చేస్తారు. అంతట పరమరాయుడు అంతోను, తిదిరి కిచ్చబృందంతోను కురుక్షేత్రం చేకొని, భిష్యునికి తన ఆగమవార్త తెలియచేస్తాడు. భిష్యుడు కురుక్షేత్రం కురిగి అభ్యర్థివాడికిం శిరవేపుతాడు. ఆ తరుణంలో భార్యకు అంబను స్వీకరించమని భిష్యునికి ఆదేశిస్తాడు. భిష్యుడు సవినయంగా అంతా పర్యవ్రాగానికి గురై కారణాలను గురువుకు నీడేమిస్తాడు. క్రమంగా కురు కిచ్చబృందం అంబ కొరణంగా వివాదం పెంచుకొని, యుద్ధానికి సిద్ధపడతారు. వీరి మధ్య యుద్ధం నివారించడానికి గంగ చేసిన యత్నం విఫలమై భీష్మ యుద్ధం చెలరేగుతుంది. ఇనువది

నాలుగురోజుల పాటు జరిగిన యుద్ధాన్ని తిలకించి, అక్కడ చేసిన తాపసులూ, దేవుని సమయాలూ, అతీయాలూ అని గ్రహించి వాని యుద్ధరహస్యం ఒప్పిస్తాను "అనిశ్చయ వైత్యుడు భీష్మ ప్రస్తుత భీష్మప్రస్తుత భాగం" అని ఇద్దరికీ సాయుధ్యం కూర్చి యుద్ధ విముఖులను చేస్తాను యుద్ధావంతం భక్తి విమల దైవ భీష్మనితో "యుద్ధస్మృతి తోషితం భీష్మం తీయ" అని వీగదైవ శిష్యుని అభినందిస్తాడు పాప రామడు, అంతలో "భీష్మ మేన ప్రపద్యప్రసరే వ్యాధి విద్యతే గతి" అంటూ భీష్మశిరశాగతి పాపం మంటాడు.

రజనం, యోధుల రాశిగా కూర్చిన స్త్రీ అంబ దాసురామని అశి క్షతకు నొచ్చుకుంటూనే, అంత బాగు తప్పట్లు చూపిన శ్రీదాస్యలగు కృత్తిజుల వ్యక్తం చేశారుంటుంది. కాని భీష్మని ఆశ్రయించడం అనేది ఎప్పుడూ జరగజూసిన, అతనిని యుద్ధంలో చేసే పగ తగ్గితే చేస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేశానని గోప రామ్యులకు లోపమయ్యే ఆ చూపు విడిచానుంది.

తన సంస్కృతికి అంబ ఆదరించిన తనకు అతిమానవ మేనది. పన్నెండు సంవత్సరాల ద్వారా తనకు తనదని, అనేక మువ్వల శిష్యుల సాక్షాత్తు, అనేక పుత్రులలాంటి వీరించి తనకు ప్రసంగం చేశారుంటుంది, ఆ సమయంలో గంగ అంబను ఆమె తపోదీక్షకు కారణం ఏమిటని ప్రశ్నిస్తుంది. "భీష్మని తాళి తోడి తన మాచిస్తున్నాను, తనమును గమించి మంటుంది అంబ తన తోటి తనదని. ఆమె మూతకు వికారించి, కుడిగా, దుష్టత అయిన నదిని కన్నుల అంబను శిష్యులు గంగ. ఆ మాన్యుమార్తి శాప ఫలితంగా తనకు నూలు లలా అంబ తన పేర నేనదియై ప్రసిద్ధి చెందుతుంది. తన తపో ప్రభావంల అది దేహంతో నడియై, మిగిలిన దేహంతో కన్యగా తపోదీక్ష కొనసాగించగలుగుతుంది. అనేకమంది తాపసులు ఆమెను తపశ్శిష్యులనుండి మరల్చి దానికి కన్య ప్రయత్నాలు చేస్తారు. వారికి జవాబుగా 'భీష్మ తిన్నప్పుడేమిట, పతి శిష్యునికూరమై శాశ్వత దుఃఖాన్ని నభివృద్ధి పాడు భీష్మపరాజును మే తీరిత లక్ష్మ్యం. అది నా దీక్ష. అది నా తపస్సులో గల సార్వత్రికం' అంటుంది. "పతిలో కావినీ వాద నైక స్త్రీ న పుమా నివా" అంటూ తన వ్యర్థతను తలచుకొని పొందే మానసికక్షోభను వ్యక్తం చేస్తుంది. సంఘ నియమాలనే బంధాలలా ప్రక్క స్త్రీ జీవితమంటేనే అపహింసకుంటుంది; స్వేచ్ఛాయుతమైన పుణ్య తీర్థాన్ని కొనుగంటుంది.

అంబ తపస్సుతో పరమశివుని మేల్పించి, ప్రత్యక్షం చేసుకుంటుంది. అతనినందే భీష్మపరాజయం

తరంగా కోగమంటుంది, గ్రహకునింట్ల శివుడి నానంతో విభాగితులైన విజయం పొందగలవని న మిస్తాడు శివుడు, తక్షణమే రోషదీప్త చేతస్సుతో అంబ అగ్ని ప్రవేశం చేస్తుంది

అంబకు పూనివచ్చి, బూధికుడైన పరమగౌరవం పాధించలేని భీష్మని, "అకౌత్యం వా సత్యం వా కలం వా పరాక్రమ భీత్యం వా కుండలతయ అవాశిమల"ని కొంతమంది సమ్యక్ భీష్మని శిఖండిగా జన్మించి, చండ శి కిత్తో ఎదిగి పాధించిన శక్తి స్వరూపిణి అంబ; తన జీవిత చరిత్రతో మహాభారత తీర్మానానికి తావిని కూర్చిన భారతీయ కన్య అంబ.

సాంఘిక చైతన్యానికి, మానవ సంస్కృతికి శాస్త్రంలా శాస్త్రపరమ్యాలూ చెప్పుకొంటే కొన్ని ప్రతి క్షిణి తీర్మానాని సమ్యక్తనాడు నాగవన. సంఘంలో అధర్మం, అక్రమం మేల్పడినపుడు దానిని నిర్మూలనాబంధంగా, నివృత్తిపాతంగా బట్టి బయలుపెట్టి, ఆ సంఘం చేతనే 'ఒకనా' అనిపించి, మానవసంఘాన్ని స్వార్థంలా నిరసల మహా తిరక్తి కి కవిత్వం ఉంది. కవి నే సాంఘిక దౌర్జన్యానికి గురియైన అంబ ప్రేమను అమర ప్రేమగా చిత్రించి, ఆమె తృప్తిని తెచ్చే స్వేచ్ఛానికి, ప్రతి కారానికి సాంఘిక స్వార్థం సాపేక్షమే పర్యవసానంగా నిరూపించి, ఆమె కన్నీటి గాఢకు విశ్లేషణనీ సాపాదించాడు నాగవన.

తన సౌత్వంతో దర్శింపిగలిగి, దైవాన్ని వశించేటటువంటి, ధర్మసంక్షేప నిర్మి, శిష్యులను ఎదిరించిన అంబను వ్యాసుడు తా నాళించిన విశ్లేషణానికి ఒక పాపంగా తాపయోగించుకుంటాడు. స్త్రీ పట్ల తనకు గల గీ రిక ప్రభుత్వం వెల్లడిస్తాడు.

అంబకంటి ప్రేమ తపస్వీకి నాటి సంఘ మిచ్చిన ప్రతిఫలం 'భగ్నవృద్ధియం' ఇది కవి వృద్ధియన్ని కరిగిస్తుంది. నివానికి అంబ 'నాకు జన్మ జన్మాలకు నాకు ప్రతి కాలాని తపస్సు చేసి, నరాన్ని పొందినట్లు, వ్యాసుడు ఆమె వానిని దర్శించి ప్రవర్తించగలము. కాని వ్యాసు దాళించింది ఆమె ప్రేమ సాఫల్యం కాదు. వృద్ధయతిదాత మేనది. ఆమె భగ్న జీవితం. దానికి హేతుకయిన అక్రమాన్ని, అన్యాయాన్ని, ఎదుర్కొనగల మహాజన్మల మార్చిగా అంబను చిత్రించడం.

అంబ వివాద జీవితం భగ్నవృద్ధియం అత్య హత్యలకు పాల్పడే నక్కరలేనది, తమ అమాన్య మయిన మానవజీవితాన్ని సత్కార్యచరణలో వినియోగించి, సంఘానికి, జీవానికి వత్తివేసి, స్వతంత్రత కొనమృదని ప్రవేశం చేస్తుంది. అది అంబ వివాద గాఢరూపి విద్యుత్!

సు మిత్ర సౌ జన్య ము

శ్రీమతి విక్రాల శ్రీదేవమ్మ

ధరణీ రాజ్యము నేలగా భరతు నుద్దండటసిన్ రామునిం
దిరుగాడన్ ఘటియింపు మంచు పతితో ధీయక్తి గై కేయి తా
వరముల్ గోరట సాజమేగద ? ధర న్వాత్సల్య మేపార నె
వ్వరు ప్రీతిన్ దముకన్నవారికొఱకై వాంఛివరే సంపదల్ ?

రాముడు పెద్దవాడగుట రాజ్యము నేలగ నర్హుడైనా, నే
నేమని యిచ్చువాడ వర మీ విధినంచు వదించు రాజుతో
నామె వనంబు కంపుమని నా క్రియ రాము; సుమిత్ర పుత్రు దా
నేమిటి కంపగావలయు ? నేమి యగత్యము వచ్చెనామెకున్ ?

భువి నటయంగనేటు తమ పుత్రుని “కానల కేగి యన్నతో
నవహితబుద్ధితో మెలగుమయ్య !” యటంచని పంపువార, లా
కువలయనేత్రి కోనలునికూతురు సైతము రాము నంపువే
ళ వనటజెంది దుఃఖవిధులన్ దపియింపగలేదె దీనతన్ ?

అకటా ? రాముని బాసి యే విధిని నీ యంతఃపురి న్నిల్తు, వా
నికి దిక్కెవ్వరు ? ఘోర కాననములో నిల్వంగ నెట్లోపు ? సం
చు కలంగంబడు నా నవత్నికి మహాశోకమ్ము జల్లార్చ దా
న కలంకసితి సంపె నాత్మసుతు దోడై కొల్వగా రామునిన్.

నెరవొందన్ సుతు లిర్వు రుండిరిగదా ? నేర్పొప్పగా నంచు నొ
క్కఱునిం బంపుద మండగా ననుచు వీకన్ బంపెనోయేమొ, నా
తరుణీగత్నము రాఘవేంద్రునితో, యే తన్వంగియైనన్ ధరన్
వరపుత్రుల్ కతమున్న బంపునొకొ ? నెప్పటన్ విచారించినన్.

ఒక రోజా ? మఱి రెండురోజుల ? కటా ఒప్పార వాహ్యలి కు
త్సకతన్ బోవుటయా ? యదేమి, సుతు సంతోషంబుతో సంపగా
వికట క్రూర పిశాచరాక్షసచమూ బేతాళ యాత్రా భయా
నకమా కానకుఁ బంపనోర్చినటు పదాన్తేన్దు నొక్కొమ్ముడిన్.

“అమ్మా ! యన్న వధూనిక స్థలసి పితృతాజ్ఞా న్యసీవీధికిన్
నమ్మోదంబున నేగుచుండడిదె, నన్ వంతోషచిత్తంబుతో
నమ్మా ! పంపు”మటంచు లక్ష్మణుఁ డనన్ “నాయన్న ! పుత్రైంచు” మం
చెమ్మాక్కి న్వచ్చియించెనో ! తెలియ మ య్యేనాత్మి సౌజన్యమున్.

“దశరథు మాడ్కి రాఘవుని, ధామణిజాతను మాకు దీటుగన్,
దశరథు రాజధానివలె దండకసీమనుఁ గాంచుచుండి న
ద్యశము ప్రవర్ధిలన్ బుధు లహో యన రమ్ము కుమార ! నీ పయిన్
వశమగుఁగాత శ్రీశుక్యవ వారక సం”చ నెనంట ధీరతన్.

అలరగ భర్త యజ్ఞపురమార్పితపాయన మల్లనామ కో
నల సుశకున్ నగం బానగి చయ్యన గైకకు శేష మివ్వ వా
రలు చెరి కొంత నిచ్చిన నరానరి గైకొనెనంట చిత్త మం
దలరి, మతెవ్వరైన నిల నల్లరె ? నాయకు డట్లొర్పినన్ ?

మొదలనుండియు గనగ సీముదిత భేద
మనుట నెఱుగక నర్వజనాధి కెపుడు
హితములే కూర్పు దయతో నమ్మోము జూడ
నెపుడు నర్వత్ర హితమౌచు నెగడు కరణి.

స్వార్థదృష్టిలేక సాధు స్వభావ సౌ
జన్యములును గలిగి చెలగుచుంట
పెద్దవారలిడిన పేరు స్వార్థక మయ్యె
మిత్రవంశమణి సుమిత్ర కహహ !

తంత్రశాస్త్ర రహస్యాల

శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి

కుదాసింధో ర్మధ్యే కురవిలపివాటీపరివృతే
సుణిద్వీపే, నీహాపవనతి, చింతామణిగృహే,
శివాకారే, మంచే, పరమశివపర్వతనిలయాం
భజంతి త్వం, భవాః కరిషం చిదానందలహరీం!

కాన్నివిషయాలలో భారతదేశం తంత్ర శాస్త్రమునకు ఎంతో ఋణపరివృత్తునది సర్ జాన్ ఫ్రెడ్ రిచర్డ్ బ్రానరు. వీరు హేతువాది ప్రధానంగా గల ఆంగ్ల దేశంలో పుట్టి పెరిగాడు. వంగదేశం హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి పదవిచేసిన గొప్ప న్యాయశాస్త్రజ్ఞుడు. పాశ్చాత్యులలో, వేదములకు మాన్యుములను ఎట్టిసేవ చేశారో, అట్టిసేవకు వీరు తంత్ర శాస్త్రములకు చేశారు. ఘనైగ్యులకు కూడా నయం కాని వ్యాధి మంత్రమునకు నయమాల వీరు చూశారు. అప్పటినుంచి సంగ్రహింపబడవలసివచ్చింది, తంత్రశాస్త్రము కుదాసింధువును తరిచారు. తంత్రశాస్త్రగ్రంథములు రహస్యములనియెంచి కొందరు కొన్ని గ్రంథాలను వీరికి చూపవలసివచ్చింది. “మహానిర్వాణతంత్రగ్రంథము”ను వేపాల వేదీపితునివద్ద సంపాదించారు. కాని ఈ గ్రంథంలోని మంత్రములను అమృతేయులకు బిహ్వకోలేదా మిత్రులు. మంత్రాన్నియు ను మంత్రం అమృతేయులకు చెప్పి ఆ గ్రంథమును సంపాదించారు అనేక కష్టముల కొర్ర వారికొలమును, భవమును, శ్రమను తంత్రశాస్త్రపరిశోధకు ఉపయోగించేటాడు. కొన్ని గ్రంథములను వారిచేరులేకనే ‘ఎటలాన్’ అనగా ‘ఒకరు’, అనే నామంతో ప్రచురించారు. వీరు తంత్ర శాస్త్రమును పునరుజ్జీవింపచేశాడని హిందూ మొదలైన పరితలం వ్రాసినవి. తంత్రశాస్త్రము శరీర, ప్రాణ, మనో, బుద్ధి, నాడీ, జ్యోతిష, వైద్య, రసాయన శాస్త్రముల కొంతో దోహదం చేసి, సుమార్తీకీవచేసినది విరి అభిప్రాయం.

తంత్రసాహిత్యంలో కొన్ని భయంకరచారములు ప్రబలింపి. ఇంగ్లండు వాటికి కొంత కళంకం పెట్టింది. కాని ఇందువల్ల తంత్రశాస్త్రోపయోగమును దుసంకొదనలేదు. వివిధయమనైనా దాని ఫలితముల ననుసరించి

మంచి చెడులను నిర్ణయిస్తాము. మహాకవి కాళిదాసు, జగద్గురువు శంకరాచార్యులు, మహారాష్ట్రీ నాటకాన్ని స్థాపకుడు శివాజీ మహారాజు, యోగపతి క రామకృష్ణ పరమహంస, అరవిందమునీ, తంత్రసాగులే. మనం ఎరిగినవారిలో 18 పరమముల భారతమును, భాగవత రామాయణాది ఆశేక గ్రంథముల వ్రాసిన శ్రీవాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రీగారు, వాళిగడ్డి వెంకటాద్రి నాయుడుగారి ఆస్థానకవి శేషుడు, మంత్రవేత్త, దేవిభాగవతాద్యనేక గ్రంథకర్త, అభినవకాలిదాస వీరునాంకితుడు, “ముక్తిద్యారము తొప్పిడుగుదానామండీ, ”అని చెప్పి ఆలయప్రాకారము లిటువును తీయించిన మురుగు పాపయాగాధుల కిక్కిరపాడులే.

తంత్రశాస్త్రముయొక్క గమ్యం శీవబ్రహ్మ కళం. ఉపనిషత్తు సద్ధాంతమే ఇది. కాని ఉపనిషత్తులు ఎక్కువగా జ్ఞానమును ఆధారంచేసుకున్నవి. శక్తిని ఆధారంచేసుకున్నవి తంత్రశాస్త్రములు. ఆత్మజ్ఞాన గ్రంథాలు రహస్యగ్రంథములన్నాగు పెద్దలు దీనినే గీతానందుకు ‘జ్ఞాన మాఖ్యాతం సుహృద్ధానందం’ అన్నాడు. కనుక తంత్రశాస్త్రమును రహస్యభావంలో వ్రాశారు. ఈభావను సంధ్యాభావం అంటారు. సంధ్య వేళయంగు వీకటి, వెలుగులు రెండున్నట్లు, సంధ్యా భావకు గంపెరాలున్నవి. తెలిసినవారు చదివితే ఒక అర్థం, తెలియనివారు చదివితే ఇంకొక అర్థం వస్తుంది. ఇటువంటిభావవల్ల ఎవరికి అవసరమైన అర్థంను వారు తీసికున్నాను. తంత్రశాస్త్రంలో అనేకకష్టాలు, వీటిని పొందుటకు శిశుప్రయత్నంలే ఉపాయము లెన్నో వున్నవి. వాటినిగురించి క్లుప్తంగా మనవిచేస్తాను.

భారతీయులకు ముఖ్యమైనవి వేదములు, వేదములుండగా తంత్రశాస్త్రము లెంగుకు వ్రాయబడ్డవి? ఈ ప్రశ్నకు జవాబువల్ల తంత్రశాస్త్రమును కొంతకరకు అర్థం చేసుకోవచ్చు. ‘అటలాన్’ వ్రాసిన తంత్ర గ్రంథములు మహానిర్వాణతంత్రగ్రంథం, కుర్కరతంత్ర గ్రంథములవిదా ఆధారపడివున్నవి. ఇవి వామచారమునకు సన్నిహితములు. మహానిర్వాణతంత్రశాస్త్ర

మును క్షేత్రానవర్తకంబిద పరమేశ్వరుడు దేవిః
 చెప్పెను. తంత్రికాస్త్రములు పుట్టింది హిమవత్సర్వత
 ములలోనని కొందరు అభిప్రాయపడ్డారు. ఇక్కడ
 టిచెట్టువుంది. దీనిని మనవారు మహానీన మన్నాడు.
 మనలో చీవాచారంవుంది. ఇది మన ఋషులు
 తపస్సుచేసుకున్న పవిత్రభూమి, మహానిర్వాణతంత్రం
 అరంభంలోనే ఈ క్రిందివిధంగా పార్వతీదేవికి పరమేశ్వరుడు
 చెప్పాడు. “కలికాలంలో మానవులకు ఆచార
 వ్యవహారములు మారతవి. వారు బలహీనులు, దురా
 చారులై పుంటారు. వేదకర్మలను ఆచరించే శక్తి వంతులు
 కారు వారు. ఎప్పుడైతే వేదకర్మలు అగునో, అప్పుడు
 కలిప్రవేశించినట్లు గుర్తు. కలిమానవులకు ఆచరణయోగ్య
 ములైన సాధనలు ఏర్పాటుచేయవలసివచ్చింది. ఇవే
 తంత్రసాధనలు. ఇవి కలియగంలో వేదకర్మలకున్న
 శక్తిప్రదములు, శీఘ్రగాములు.” మనఋషులు తిరికాల
 వేదము. ఏ యుగంలో ఎట్టిపరిస్థితులు ప్రబలుతుందో
 ముందుగా ఊహించగల దూరదర్శులు. వేదములు
 స్త్రీ శూద్రులు వేదకర్మలను ఆచరించకుండవని బహి
 ష్కరించినవి. దీనివల్ల కలియగంలో హిందూ మత
 మునకు అపాయం ఏర్పడింది. స్త్రీ శూద్రులు అత్యుజ్జా
 నమునకు, విమతముల న్నాయించవలసివచ్చింది. ఇట్టి
 స్థితికి తంత్రకాస్త్రం వెలిసింది. కులార్థవేదతంత్రం
 యుగమున కోకాస్త్రం విధించబడిందని చెప్పుతుంది.
 కృతయుగమునకు వేదములు, త్రేతాయుగమునకు
 స్మృతులు, ద్వాపరయుగమునకు పురాణములు, కలి
 యుగమునకు తంత్రకాస్త్రము ఆదిరిందతగినవని చెబు
 తుంది.

ఉపనిషత్తులు తత్త్వికీద్ధాంత నిర్వాచకములు.
 తంత్రకాస్త్రము సాధనగ్రంథము. తంత్రమునకు
 ఉపాయం అని కూడా అర్థం వుంది. ముఖ్యనిషయము
 లను వేదములనుండే తంత్రకాస్త్రము తీసుకున్నది,
 ఆ తీసుకున్నదానిని విశిష్టపరిచి వ్రాసింది.
 తను అనగా విషరించుట, తనువిస్తాక. త్ర అనగాతరింప
 చేయు జ్ఞానము. తరింపచేయుజ్ఞానమును విషరించి చెప్పి
 నది తంత్రకాస్త్రం. తంత్రకాస్త్రములో శక్తి (స్త్రీ)
 ఆరాధనముఖ్యం స్త్రీపూజ వేదములలో శ్రీ సూక్తిం
 మొదలైన వాటిల్లోవుంది. గాయత్రికూడా స్త్రీయే.
 యజ్ఞమోగం పశుబలులు, సామసానములు ఉన్నవి.
 తంత్రకాస్త్రములు దేవాచారముల ననుసరించి అనేక
 రూపాలుగా వున్నవి. ఈసంప్రదాయములుగల రాష్ట్ర

ములను కాలము లంటారు. వింశతి పుత్రరాశివున్న
 భూమిని రాధాకాలముంటారు. ఇక్కడ కాశ్యప
 సంప్రదాయం వుంది. తూర్పునవున్న దేశమును విష్ణు
 కాలముంటారు. ఇక్కడ గాఢ (మంగ) సంప్రదా
 యంవుంది. దక్షిణదేశమును అశ్వకాలముంటారు,
 ఇక్కడ కేశవసంప్రదాయంవుంది. ఎవరి ఆచార వ్యవ
 హారముల ననుసరించి ఆసాధనలు ప్రబలివరి. వంగియులు
 మత్స్య రూపప్రియులు—వీరు వీటిని విశేషంగా
 ఉపయోగించారు.

తంత్రకృతములు ఐదు విధాలు: (1) కూర్మ, (2) గణ
 పతి, (3) విష్ణు, (4) శివ, (5) శక్తి. ఇవి ఒక్కొక్కటి
 ఐదురూపాలు. సాధనాలు: సాధకునిభావము, సమర్థత
 ననుసరించి సాధనలు నాల్గవిధాలుగా విభజించారు.
 (1) పూజ, (2) జపం, (3) ధ్యానము, (4) బ్రహ్మ
 త్యం. సాధకునిభావములు మూడు: (1) పశుభావం, (2)
 వీరభావం, (3) దివ్యభావం. (1) బ్రహ్మసాహిత్యకోధా
 నుల సే పాశ్యములతో కట్టుబడివున్న వానిని పశ్యాచార
 డంటారు, (2) పశుభంగమును తెంచునవి, జలేంద్రియ
 డైనవానిని వీరాచారంవంటారు. (3) బ్రహ్మజ్ఞానం
 పన్నుడైనవానిని దివ్యాచారంవంటారు. కులార్థవ
 తంత్రము విమతకాల ఆచారమును చెప్పింది. (1) వేదా
 చారము, (2) వైష్ణవాచారము, (3) శైవాచారము,
 (4) దక్షిణాచారము, (5) వామాచారము, (6) సిద్ధాంతా
 చారము, (7) కాలాచారము. ఆచారమునగా సాధనా
 విధానము, గమ్యం చేయవలె. (1) వేదాచారం: ఇది
 ఆచారములకు స్థూలదేహంవంటిది. బహిఃపూజలు
 చేయువిధాన మిది. ఇది క్రియాహర్షం. (2) వైష్ణవాచా
 రము. ఇది భక్తయోగము. హృదయసాధన (4) శైవా
 చారము. జపయోగం, ధర్మస్తాపనచేయువంటిది. శైవ
 యగ్యం వంటిది. (4) దక్షిణాచారము. దక్షిణకాలి
 శనుపూజించువంటల్ల దక్షిణాచారం అంటారు. వీరిని
 సమయంవంటారు. కొందరు దక్షిణ, వామ ఆచారములు
 రెండే చెప్పుతారు. వీరికి వేదగాయత్రిమంత్రం ప్రవేశం
 చేయవలసివచ్చింది. గాయత్రి త్రిశ్రుతులకు అద్యశక్తి, బ్రహ్మ
 శక్తి, ఇతిహామగత్యానికీ సాధన. శక్తిపూజాద్వారాదు.
 ధ్యానయోగం ఇక్కడనుండి అరంభమౌతుంది. ప్రవృత్తి
 నుండి, నిష్క్రమికూర్చుకొని (ప్రవేశంకలుగను. (5)
 వామాచారము: జన్మతః మానవుడు దక్షిణాచారంలో
 పుట్టును. గురువులకు తంత్రసిద్ధి పొందినవర్యాత వామా
 చారసంపన్నుడౌను. వామదేవిని పూజించుటకల్ల ఈ

తంత్రశాస్త్ర రహస్యాలు

పాడుకలిగింది. స్త్రీ వామపార్శ్వంలోవుండు స్త్రీపూజ దీనితో ప్రారంభమైన కడుక వామచారి అనెచ్యు. వామ అనగా కుశిరేకపక్షం, అనగా నిష్కవార్ధం. ప్రకృతివార్ధమును కదిలి, నిర్గుణిలో ప్రవేశించుటే ఇది. ఇతడు పశుభావంలోవుండే దయ, లజ్జ, మోహ, సంకలాలకట్టుబాటులను అతిశయిస్తాడు. కృష్ణాకగోప కల వస్త్రములను అవహరించి, గోపికల జ్ఞులను బాగా ప్రియం, ఇష్టం సంసారబంధమునుబ్రేక్షును. వామచారిని వీరచారి అని, మాతయోగి అని అంటారు. వామచారి ములలో కూడా భేదాన్ని.

(6) సిద్ధాంతచారము : లక్ష్యభేదము మాత్రములు
వీరికి ఉండవు. వీరు కృతానంతలో వుండురు. కృతాన
వాసియైన శివునిద్వీతిలో వుంటారు. వీరిలో అహంకారయోగా
చారులం గురు. యోగరహస్యములు తెలిసికుంటూ
వుండురు. జీవాంతలోని నాయనసంచారములను, మన
పుత్రుల నిగ్రహములను తెలిసికొంగురు. పిండంప
బ్రహ్మాండములను ఏదివ్యక్తి క్తి పరిపాలనచేయునో గ్రహి
స్తారు. జీవాచారములో వున్న రహస్యమును గురువు
ఇతనికి తెలియచెప్పతారు. చురువు వీరికి దీక్ష ఇస్తాడు.
అహంకారయోగమును సాధించి, కురియారాద్రమైన
కాలాచారమునకు అర్హునిపొందుతారు. ఇలాంటివారిని
దివ్యాచారులంటారు. (7) కాలాచారము. ఇది భగవ
ద్వీతిలో చెప్పబడ్డ బ్రాహ్మీభావం. ఇతనికి శ్రుతిమిత్రులు,
లాభనష్టాలు, శీర్షిష్టములు నుట్టిపొగరము అనే భేదం
లేదు. అన్నీ ఒకటే. గీతలోని ఐదుకాయోగము. ఇతడు
కొన్ని సార్లు భ్రష్టునివరి, కొన్ని సార్లు పిచ్చివానివరి,
కొన్ని సార్లు శుభవుడ, కొన్ని సార్లు భూతపేరి పిదప
ములవరి వుండును. ఏకాంతం గా కృతానభూములందు
వుంటూ నిరర్థకత్వపూర్వికాని వుండును. ఇతనికూడ
యం ఇప్పుడు కృతానవాటికి అగ్రుడ కామక్రోధాదు
లన్నీ తిగుల పట్టుబడ్డవి. ఇతను జీవమృత్యుడు, పూర్ణ
మానవుడు, పరమహంస, అనికూడ అంటాడు.

సామాన్యుల మొదటి వేదాచారంనుండి సాధనలు చేస్తూ గమ్యం చేశారు. పూర్వకన్యలలో సాధించినవాడు, కుండలా ఆచారం నుండి సాధన చేయడం, రామకృష్ణ పరమహంస కురియచారములను సాధన చేశారు. నిరిక్తి పీఠిస్తే జగజ్జలని శసవించేది. మహాభారతం చారిత్రిక శిలిగనందున వామాచారం వారు ఆదరించిన సమస్యనం లేకపోయింది.

యంత, మంత రహస్యాలు

తండ్రినిగి! స్వాధనలు మంత్రియంగ్ర పూజలూ,
నాక, రాజయోగములు. మంత్రిశంక్రపూజలు బహి
స్వాధనలు, నాక రాజయోగములు అంతస్సాధనలు. బహి
స్వాధనలకు అంతస్సాధన ముగ్ధమాతలి. సూరిసంహి
తలో దైవీపూజలు చేడమారే, అంతస్సాధనను అర్చ
లవి శెప్పబడింది. మంత్రియంగ్రములు క్షిప్రమన్వితము
లేనది. మంత్రియు కల్పబ్రహ్మకృందే ధృఢింది. కనుక
మంత్రియు బ్రహ్మకేశి. దీనివల్ల అంతస్సాధనయైన
కుండలినీదీక్షితి కలుగుతుంది.

మంత్రిము కెబకే క్తి, యంత్రము చిత్రశక్తి,
యంత్రము శీతము, మంత్రం ప్రాణము, శివమంగు
ప్రాణం పున్నప్పడే జైస్వగంతమానట్లు, యంత్ర
మంగు మంత్రం సృష్టపట్టును బీజం కంటేదు, కాను
కోదాగును నియంత్రించేయుచది యంత్రము. ఒక
స్థితినిపొందినవాడే యంత్రభూజ్ఞుడు ; అందరూ
కాదు, మనసం చేతి తలంచేయుచది మంత్రం, మంత్ర
యంత్రములు రెండూ రహస్యంగా వుండగినవి.

యంత్రము పాఠశాల కి క్రి. శివునికి గాని, శక్తికి
గాని త్రికోణము యంత్రిక సంకేతము, మూడు
గీతలు ఒక్క ఆకారంగా చేసిన త్రికోణము, ఒక్క
రూపంలో మూడువస్తువులున్నవి, ఒకటే మూడు
ఆకారాలుగా వున్నది. క్రింది అడ్డుగీతవీధి నిలిచిన
త్రికోణమిది. ఒక్క శక్తియే త్రికపురుగాను, త్రిగు
ణాలుగాను, త్రి అవస్థలుగాను, భాసించు
చున్నది. ఒక్క మూర్తయందు త్రిమూర్తులు
భాసివున్నారు. కనుక త్రికోణము అది శక్తికి గాని, అది
శంభునికి గాని సంకేతమైన యంత్రము. త్రికోణము
శక్తికి సంకేతమున్నాము. శక్తియు స్రవపదమును
ఉత్పత్తి చేయుయోని. కనుక ఈ త్రికోణాకారమును
యోని అని కూడా అంటారు. శివశక్తులు తీపును
బ్రహ్మమూ ఒకటే. వివేచిని నవ్యము రెండు రూపా
లుగా కనుపించును, ఇదీ సోహం. సోహం ఒక్కటే
మాట. దీని అర్థం అదే నేను, సోహంను వివేచినినవ్యము
సహం, అది ఒకరు, నేను ఒకరు అని అర్థం. అది,
నేనూ ఒకటే రూపం కనుక, శివునియొక్క శక్తి సంకే
తమూ ఒకటే. అది త్రికోణాకారము. శివునికి క్రింది
ఒకటే రూపంగా చూపించుటకు, రెండు త్రికోణా

కొరమును బక దానిపైప ఇంకొకదానిని కూర్చుండ
ఈ క్రిందివిధంగా వుంచెదరు.

పుష్పియనగా శివశిక్తరసయోగము, శివుడు శక్తితో కలిసినప్పుడు విచక్షాత్రియై, అది పుష్పిగా పరిణమించును. ఈ విచక్షాత్రియందే పంచభూతాలపుట్టి, అది ప్రపంచరూపంగా రూపము. ప్రపంచజ్ఞులగా, ప్ర అనుగా విశిష్టించుట పంచ అనుగా అయిదు భూతములు, దీని ఆర్థం పంచభూతముల విశామై ప్రపంచము, బీజమైన పంచమృత్తి, శివశిక్తరసయోగము ప్రధానకారణము. దీనిని యంత్రములగా ఈ క్రింది విధంగా చూపించెదాము. అది శివుని సంకేతమైన త్రికోణాకారమీద శక్తికి సంకేతమైన చక్రాకారమును, తలక్రిందులుగాచూపు వుంచెదము. ఇప్పుడు శక్తికి సంకేతమైన ఈ చూర్చి చూపించబడిన దానిని యోని అంటారు. ఈ శివశిక్తర సయోగము ఈ విధంగా వుంటుంది.

ఈ ఆర్యసాధనలు తాల్చిన ఈ శాస్త్రమే శివ శివుల సంయోగము. ఇదే సృష్టిక్రీడ. తంత్రశాస్త్రం దీనిని సదాశివ మంటుంది. మంత్రశాస్త్రం సృష్టి రంభం అంటుంది.

ప్రవృత్తి, రెండుకళ్ళు, (1) పాకళ్ళ, (2) నిమ్మకల్.
బహ్య మూలప్రకృతిలో కలిసినిమ్మకు పాకళ్ళ, కల
వక ఉన్నప్పుడు నిమ్మకల్. మూలప్రకృతిలో (బహ్య
కలిసివచ్చునా, ప్రకృతి గర్భమందు చీకాల్పియ్యియును.
అప్పుడు ఒక స్పృంసం ఏర్పడును. ఈ స్పృంసమే
నాదం. నాదంనుండి లింగపు ఏర్పడును. నాదమునకు
సంకేతము కంటి చాలదం (ద్రా
గరము. యంశ్రం లో నాదో

త్పత్తిని ఈ విధంగా చూపించుకారు. నాదముబిందువుగా పరిణమించును. బిందువుకు

○ పూర్ణచంద్రుని
నంటి కింబం సంకే
తము. సృష్టిలో
దీక్షాత్పత్తి యం
త్రంలో ఈదిగంగా

చిత్రిస్తారు. ఈ మంత్రాలను విందువునుండి పంచ
భూతాలు ఒట్టి ప్రపంచదూరం తప్పును, శ్రీనక్షత్రము
ఈ విధంగా వుంటుంది. ఈ విందువులో కిరికరాలు
రెండుకాలిని ఒక్కరూపంనా
కనపిస్తున్నవి. ఈ రెండు మంత్రాల
వ: నిలువుగీతను ఈ విధంగా గీసి
వస్తుకు, ఇది రెండు భాగము
లుగా విడచివుంది. కిరిగీతం

మా చాటకు నువ్వు గీత లేని బింగువునలె
కనుపించును. కాని దానిపై వాటును
తీసి వేసినయెడల మధ్య నిలుపు గీత
గీయుడిని బింగువునలె కనుపించును.

 ఇప్పుడు ఈ శివగిరింటాళి గంతుగూర్చు కలిసివదిసి
 వుం. దీనిని చిద్రీసీ, గంతుగూర్చు
 వచ్చును. ఇదే శివగిరి. ఈ శివగిరి
 కలిసి, శివ మాయుగా ఉండు రోటు
 కప్పుడవున్నప్పుడు, అది చిత్తుగా చీడో
 త్పతికి వికటవును. ఈ చిత్తుగా
 చీటు ఇది చిత్తువు, చిందు

పుల్లూ ప్రపంచం ఇబిడివుండి. వికాసమునకు నడుచక్రములన్నీ త్రి గళమున రచించుకు. పై దింబమునుండి ప్రాచం, దీనినుండి ఆ, ఇ, మ లు పుట్టి ప్రపంచమునకు కారణములై నిలి. ప్రణలలో పున్న ఈ మూడే త్రిమూర్తులు, త్రిక్షులు, త్రిపురములు, త్రిలోకములు, త్రిగణాలు, త్రి అవస్థలు. ఈవిధంగా వస్తూన్న త్రిక్షి శిక్షిక్షులు కావాలి. ఇక్షి మంత్రి, యంత్రి, యోగరక్షిక్షులు రమావ్యం. పార్వతి సరి మేక్షిక్షులు రక్షి విక్షిక్షులు రక్షిపాక్షిక్షులు. పై యంత్రిలో శిక్షిక్షి సయోగం చేపిష్టుగా, యోగములో కూడా కుండిరి శిక్షిక్షి, సమాప్తారంలోని పరమేక్షిక్షిగిష్తో సయోగముచేతురు. ఇదే యోగగిడ్డి. (సక్షిక్షము)

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

అబ్బ! ఇటీవల విశ్వంధర తాతామవ్వ అయింది. అయింది మరి! ఎందుకీ విపరీతం! భారతదేశాని కంతా ధాన్యాగారమైన మనదానూనా ఈ వైప రీత్యం? రెండు వేలయేళ్ల చాటినుంచి విశ్వంబులలో మనదేకదా పెచ్చేయి మనకవులు విశ్వాన్ని, విశ్వ ప్పిండిని ఎంతగానో వర్ణించారే!

మన గ్రామజీవితానికి తొలిరికారవదగిన గాధా సప్తతిలో వరిచేలు, వరిములు, కాలిధాన్యం, విశ్వం పిండికొట్టడం మున్నగువాటినిగురించిన ముక్తకాలు కొల్లులు పాపం ఒకానినెక్కు కాలిక్షేత్రం (ప్రీతుసమా గమ సంకేతం) నం, కాలిక్షేత్రం పండి తెల్ల బహుమంది. త్వరలో కొత్తగా జగనృతయి. మరి ఎక్కడ కలుసు కోపం (ప్రియత్న)కి వారితో—అందరి—మీను కున్న నటికరై జనపచెను ఎదుగుతూన్నదికే—అని అరిచి చెలిక తై ఊడిస్తున్నది :

కిం గుఱసి ఓగఱముహీ
ధవలాఅం నేమి కాలిక్షేత్రేషు,
వారికల మండిఅముహీ
ఇడిత్య సగావెతి జాత. 1—9.
(కం రొడి వ్యవసథముఖీ
ధవలాయనా నేమి కాలిక్షేత్రేషు,
వారితోకల మండిఅముఖీ
నటిక కిగవాటికా జాత.)

మరొకచోట పండిన వరిచేమ చెలికాలంతో రెవరు ముడిమిలో కలసంగం (కళ్ళింతో సమావాసం) అవు తుందనే చింతతో తిల(కం) వేలవేసుకొని, ఏమిస్తున్నదట—మంచుబొట్టు కిందికి జారిపోతుంటాగామాస్తే.

కహం మే పరిగఱతై
ఖలసంగో హాహి ఇత్తి చింతింతో,
ఓగఱముహూ సమాఓ
గుఱవెత వారి కుసారేణ. 6—88
(కథం మే పరిగఱతై
ఖలసంగో ధనివ్యతితి చింతయన్.
అవసరముఖుః సకూకో
రొదతిక కాలి కుసారేణ.)

ఇలా చెప్పకొంటూపోతే ఎంతో గంభీరం అవుతుంది. కాసవాలలోను, తెలుగుసాహిత్యంలోను విశ్వం ప్రసక్తికి కొడుకలేదు. “పెరుగు వస్తు కలిసినట్లు” అనే సామెత నే స్పష్టించాడు నన్నెచోడయ్య.

విశ్వంకూట తడినులే భూగోళం భూగర్భాస నుంచి పడమటిగోసగరుకు యాత్రచేతుక తన్నును మరి మనం, తీగ కడిపితే దొంకంతా కడులుకుందంటారు కదూ మరి!

వరి దక్షిణ భూభాగంలోని పంటేనని వ్యక్తికాస్త్రజ్ఞుల నిర్ణయం. ఇది దక్షిణాపథంనుంచి కొచ్చిన చీవాకు, చీవాకు వెల్లిపడటం. అక్కడినుంచి ఉత్తరా పథానికి తిరిగినప్పుడు అరేబియా, ఈశాన్యదిశగా గ్రీసుకువెళ్లి, పాశ్చాత్య దేశాలకు వ్యాపించిందట.

చీవాగానే మొదలు కరిపంట ఉండేదని, క్రీస్తుకు మూడు వేలసంవత్సరాలకు ముందునంచే చీవావారికి వరిపంట సంగతి తెలుసునని డేవిడ్ రెస్ లారియన్ అనే కాస్త్రజ్ఞుడు తెలిపాడు. క్రీస్తుకు పూర్వం 2,800 సంవత్సరాలవాడన్న చీవా దళితరీ చీన్ సుంగ పంచదాన్యాలు ప్రదర్శించే ఉత్సవ సుకటి దర్శాలు చేసేవాడట వరి దళితరీ స్వయంగా దర్శకులలో ప్రజలకు మామేనాడట కనుక యిది చీవాననంచే ప్రపంచానికి వ్యాపించింది—అని ఈ కునవదాది.

ఏమివా వరివ్యాప్తినిగురించి మూడు వాదా లున్నాయి (1) ఇది చీవాననంచి వ్యాపించింది. (2) భారతదేశంలోనే అనాదిగా ఉండి, ఇతర పాశ్చాత్య దేశాలకు వ్యాపించింది. (3) దక్షిణాపథంనుంచి—ముఖ్యంగా తిమిర్ దేశంనుంచి పర్షియా, అరేబియా, గ్రీసులదిశగా పాశ్చాత్య దేశాలకు ప్రాకింది.

చీవాకేంద్రనే వాదనిగురించి మొదటే చదివాడుగదా? రెండవవాదం వినిండి : సంస్కృతంలో వరికి ముఖ్యంగా వాడేమాట (ప్రీహిః. (ప్రీహిః దేహ మితి—ప్రీహిః (దేహాన్ని ధరిస్తుంది) అని, (ప్రీ ధరణే అనే ధాతువునుంచి (ప్రీహిఃబు) పుట్టిందిని సంస్కృతవిద్వాంసులు చెప్పేవ్యుత్పత్తి వ్యుత్పత్తి దేహం(ప్రీహిః—(దేహాన్ని అభివృద్ధిగోసం వరిస్తుంది.) అని వాదా సాధించవచ్చునంటారు. అనాదిగా ఇది భారత దేశంలో పంతుకున్నది. వివాహాది వైదిక కార్యాలలో దీని ప్రాధాన్యం ఉండడమే దీని ప్రాచీనతను నిదర్శనం. వివాహంలో పెండ్లి కూతురునోవరుకు పెండ్లికొడుకుకు కాలిధాన్యం చేలాలు అందివ్వడంవల్లనే శాస్త్రం (భావ) అనేమాట పుట్టింది. పాతఫారసీ భాషలో దీనికి సమానపదం కనిపించక పోయినా, వేటిఫారసీమాట విరింజ్. ప్రహలో (ప్రహ్లా) బహువచనం (ప్రత్తే. వత్తేస్తానలోని బరకాయ తగలో

విజ్ఞా. ఆశ్రమియన్ లో బింజ్. హిందూకుడు భావల
లోని గిరిజ భావలో బ్రాహ్మ, బ్రహ్మ, శేటి పాశ
పానలోని చిత్ర భావలో గింజ్, సంస్కృతంలోని
హాకారం పాశపాశ భావలో జకారమాకుంది. సహా
హాకార, హిమ-జమ, హృదయ-జరమ, కనుక
ఇంజ్-ప్రతియన్ శాఖకు చెందిన ఈమట బావి
లోనియనుంచి గ్రీకులో పాశ బిరుజా అయింది, ఇది
ఇటాలియన్ లో రిసో అయి, ఫ్రెంచిలో రిజ్ అయి,
ఇంగ్లీషులో రెన్ అయింది కనుక రెన్ అనేది (ప్రీహి
నుంచి వచ్చిందని, భారతదేశం నుంచే హావ్యాభ్యుదయం
వ్యాపించింది) గ్రీ. పి. జే. లిఖూల్ పండితులన్నాడు.
మూడవవాడెవరిది? తరిని తెలిపి వీ పదతూ
బుక్స్ లలో లేదు అర్థవేదంలో మౌక్తికం యవ
మావతిలలో కలిపి చెప్పబడి ఉంది. ఓరిస్సాలో
బియ్యం వివాదాత్మకస్థితి అనే వ్యవహారం ఉంది.
ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్ట్ దానగల చిత్రాలలో వరి
బియ్యం చిత్రాలులేవు మధ్య ఆసియాలో ఇదిపూర్వం
కనిపించలేదు. దక్షిణ ఆసియాలో ఇది పాతపంట కాద
నదానికి అవకాశంలేదు. బుక్స్ లలో దీని ప్రస్థితి
లేకపోవడమే ఈ అనుమానానికి కారణం—అని ఆధు
నిక వృత్తికాస్త్రజ్ఞులంటున్నారు.

తమిళులకు ఇతర దక్షిణాత్యుభు తరిసంగతి
చాలకాలంకిందమే తెలుసుననదానికి అరి. అరిసి,
ఉగి ఆకూబలు ప్రమాణమని మెయిన్ షెర్డ్ అనే
కాస్త్రజ్ఞుడన్నాడు. కనుక దక్షిణాపథం నుంచే ఇది
ప్రపంచానికి వ్యాపించి ఉంటుందని ఈయనవాదం.

తమిళులో బియ్యానికి సహసపదాలైన అరి, అరిసి;
కన్నడంలోని అక్కి, అరి, తుమియూలలోని అరి
అనే పదాలలోను, తెలుగులో దానకాచక మైన వరి,
వర్లు, వర్లు, ఉల్లు (కొన్ని ప్రాంతాల మాండలికం) అనే
పదాలతోను; అనాది జాతులలో ఒక్కరైన సంతాల్
తెగలోని ఉరీ, ఉరీ హారీ అనే పదాలలోను తిరు
కనీసున్న మూలకబ్బం అరి, అరిసి. అరి వేరునయ్య
(ఉక్కునుంచి వేరుచేయబడింది) అనే అర్థంలో అరి,
అరిసి (బియ్యం) అనేమాటలు ఏర్పడ్డాయి. అరి అనే
పదానికి కన్నడంలో బహుళ బహువచన ప్రత్యయం
కాలక్రమాన చెందవలసి అరికల్, అక్కి అయి,
బహువచన ప్రత్యయం ముగింక కాలానికి జాగిపోయి,
అక్కి-అక్కి అనే శేటికూపం ఏర్పడిఉంటుంది.
తెనుగులో ఆ అక్కి అనే పదం మరొక బహువచన
ప్రత్యయంతో అక్కిర్లు అనేమాటలోనిది ఒక
తెగ దానగల తెలివేమాటయింది. అరిసి అనే పదం అరిసె
అనే పదంలో హోగిమామూ ధిక్విధిశేష వాచకంగా
నిలబడింది. అరిసెలు బియ్యమైందే తంతేనే గురుక
అనుమానానికి ఆస్కారంలేదు.

తండులం అనే సంస్కృతం మా. లోను
బ్రాహ్మభాషావ్యాసలు ఉన్నాయని మెయిన్
షెర్డ్ అన్నాడు. అజంగడ (ఉత్తరప్రదేశ్) ప్రాంతం
లో నిత్యధావ్యాన్ని తెన్నీ అని వాడుతారని, తెన్
అనడమే దక్షిణాది సంబంధం తెలుపుతున్నదని ఆయన
అన్నాడు.

ఈవాదంలో కొంత సత్యంఉంది. తండుల
శబ్దాన్ని బియ్యం అన్న అర్థంలో అమరకారుడు
గ్రహించలేదు. తిశితాడనే (కొట్టు) అనే ధాతువు
నుంచి (వడ్డను దండవంకల కలిగింది) అని తర్వాతి
సంస్కృత పండితులు సాధించగా, అనుగంగా
వాయవిశేషంకల పర్యాయాలలో కనిపించే చిత్ర
తండుల శబ్దాన్ని బడి తండుల పదానికి గలం అనే అర్థం
వస్తుంది. ఇంగ్లీషు బ్రహ్మశ్రమే ప్రాచీనం కానప్పటిను
తండులపద ప్రాచీనత్య విచారం ఎందుకూ?

ఈ అరిసి వీవా భారత పాఠశాల మిగుగా
ఆరేబియానరి, అరేబియాను ఆరేబి, ఆరెబ్
అని, ఈజిప్ట్ లో అరున్, రూజ్, రూన్ అని,
గ్రీక్ లో ఒరుజా అని మార్పు చెందింది. ఇది ప్రాచీన
కాలంలో మధ్య ప్రాద్య దేశాలలో కనిపించడం లేదనే
వృత్తికాస్త్రజ్ఞుల మాటలే మనం ప్రామాణికంగా తిను
కొందాం. ప్రీహి శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి తర్వాతకల్పించ
బడి ఉంటుంది.

ప్రపంచమంతటా వ్యాపించిన ఈ అరిసి మన తెలుగు
వారి నిత్య వ్యవహారం నుంచి వారిమాటం ఆత్మావ్యక్త
కరం. దాకేమారు బియ్యమనే పదం వాడుకలోకి
వచ్చింది. ఇది ఇతర ద్రావిడభాషలలో లేనిమాట;
సంస్కృత ప్రభావంవలన వేదమంత్రిగా వచ్చినకూట,
దీని వ్యుత్పత్తి ప్రీహిభవం ప్రీహ్యం అని. ఈ ప్రీహ్యం
బియ్యం, బియ్యం, బీయం అని మూడురూపా
లయింది. బియ్యం అని కొన్ని అనాదిజాతులలో
శేటికి వాడుకలోఉంది.

సంస్కృతంలోని యకారం జకారం కావారి
తదృష్టవాదులలో - వైద్య - వజ్ర, కార్మ - కజం
అనేవిధంగా - అరి మనకు అనుమానం కలగడం సహ
జమే. కాని, కొన్ని తత్వమపదాలలో యకారం
ప్రాశస్త్యంలో అట్లే నిలిచిపోవడంకూడా కద్దు; అర్థ
పుత్ర-అశ్వశక్తి, స్వేదన-శయ్యం ఉండవలసిఉంది.

బీజం అనేమాట బియ్యం అని అయిందని కొందరు
అంటారు. వారు బియ్యం, బియ్యాల అని కొన్ని
అనాదిజాతులలో ఉన్న త్యవహారానికి ఉపపత్తిచెప్ప
వలసి ఉంటుంది.

మరి ఏమిటి ఘోరం! నేను బియ్యానికి - మన
దేశం నుంచి నిత్యమంతా వ్యాపించిందన్న దానికి—
అంగలాచ్చు!
—రామచంద్ర.

కష్టాలలో కాలగమనం

శ్రీ పోరంకి ఆనందం

హఠాపుడిగ నడుస్తూంటే బాటననేలినోరికి ఎదురుదెబ్బ

తగుల్చుకున్న నిర్భాగ్యుడి నడకలా

బలవంతుడు ఏదో బలవత్తర కారణంతో 'ఛైన్' లాగితే

అగబోతున్న 'ట్రెయిన్' నడకలా

మంచిలోంచి చెడుకైనా, చెడులోంచి మంచికైనా పరివర్తన

చెందూతున్న మనిషి నడతలా

కారణం లేకుండా మెల్లిగా..... కుంటుతూ...తూలుతూ...ఇలా

పోతోందేమో కాలగమనం ???

కాలచక్రం ఏకధాటిగా త్రిప్పగా త్రిప్పగా

నీచేతులు నొప్పి పుట్టాయా ?

నిను నీ 'డ్యూటీ' నుంచి 'రిలీఫ్' చేసేవాడేలేక

విసిగి కేసారి అలిసిపోయావా ?

నే నిన్ని కష్టాలలో ఉండగా కొంపతీసి నువ్వు

చెయ్యటం లేదుకదా రాజీనామా ?

ఏవైనా గొడవ లుంటే పడవలసిన వారితో

పడరాదూ చక్కగా రాజీ ?

కలికాలం ప్రథమపాదం దాటి రెండవ అమగు వేయలేదే !

ఈ కలికాలం కాస్తా అయిపోతే తీసుకోవచ్చేమో నీవు కలకాలం 'రెస్టు'!

వేగంగా కాలచక్రం త్రిప్పేయడమే నీకూ నాకూ అందరికీ 'బెస్టు'!

ఇది నీ విధి—నువ్వు సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తే నీ నే అందరిలోకీ 'ఫస్టు'!

కలగూరగంప

ఉల్లి చేసిన మేలు

శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు

అశోక చక్రవర్తి కోకమాలు చాలా జబ్బు చేసినది. ఎంతమందియో వైద్యశాస్త్రవేతలు పరీక్షించినారు, కాని కోగము బోల్చుకొనేలేకపోయినారు. కొంతమంది వైద్యులు ప్రతిక్రియలు చేసిరి, కాని లాభముగలుగలేదు. తుదకు ధన్వంతరిని బోలిన వైద్యులు ధైర్యము చాలదని పెదవి విట్టించినారు. అందఱును సోగోధుడు జీవించునను యాళి యాడు గంటినది. అశోకుని భార్య 'తివ్వరక్షితి'. ఆమె మాత్రము హృదయములో నెట్లున్నను పైకి మాత్రము నిద్రాత్మకము కనబడుటకు నిబ్బరముతో బ్రవర్తించుచుండెను. ఆమె మిక్కిలి చాక చక్రము గలది, ఒక యుపాయ మూలించినది, తన రాజ్యములో నెక్కడైనను అశోకుని జబ్బుగంటి జబ్బుచేత బాధపడు వారెవ్వరైన నున్నవారిని కోఁలలోనికి దీసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించింది. రాజభటులు మిగుల గవేషణచేసి తుదకు నేలకైన నేమి యొక లోగిని తీసుకొని వచ్చిరి. ఆతనికి సోగోకుని జబ్బుగంటి జబ్బు కలదు. అప్పుడు తివ్వరక్షితీశ్రుతవైద్యును విలిపించి ఆతని పొటదీర్చి యేదో మాదముని యాజ్ఞాపించినది. వారల్లు చేయగా నందొక పుగురు కనిపించినది. అది బ్రదికియే యుండెను. కొవున దానిని చంపుటకు ఘాటుగల కడుపులు కొన్ని తినిపించిరి. కాని యది చాకలేదు. తుదకు "ఉల్లి పాయ" నొకదానిని తెచ్చి ఆ సారిపురుగు ముందట పెట్టి తినిపించగానే ఆ పురుగు చనిపోయినది. ఇదియంతయు రాణి తివ్వరక్షితీ గమనించినది. అశోకచక్రవర్తి కడుపులో సారికుడుపున్నదని గ్రహించినది. అతనిని ఉల్లి పాయ తినుమని బోధించి. అశోకుఁడంత, క్షత్రియుఁడైన తనకు "ఉల్లి పాయ" నిషిద్ధమని, తినునది పట్టు పట్టినాడు. ప్రాణాపాయకర సమయమున నిషిద్ధము కొదవి, అది యావధ మని యెప్పించి తివ్వరక్షితీ ఉల్లి పాయ తినిపించినది.

అశోకుఁడంగీకరించి, ఉల్లిని తినుగానే, కడుపులో సారిపుగు నశించినది. అతఁ డాశోగ్యతంతుఁడైనాఁడు.

"ఉల్లి చేసిన మేలు తల్లియైనా చేయదు" అనే సామెత అశోకుని నాటినుండి యున్నట్లు పైకథ వలన గ్రహింపవచ్చును.

అశోకు నిజ న నము

అశోకుని తల్లి సుభద్ర లేక 'సుభద్రాంగి' వృత్తాంత 'శాంతినామ్రాట్టు' ద్వితీయ తృతీయ కొండముల గలదు. నేపాలి బౌద్ధవాద్యయ చరిత్రమున సశోకుని తల్లి వృత్తాంత మిఁకొందితి నున్నది:-

పాటలీపుత్రమును విందుసారుడు పరిపాలన చేయుచున్న కాలమున నొక పేద బ్రాహ్మణుడు యా యావారవృత్తిచే జీవనము చేయుచుండెననాడు. అతనికి ఒక్కరై మాతరు. ఆమె చక్కని చుక్క. ఒకనాడా బాలిక యాడుకొనుచుంిగా సోదకత్రె యొక తెగచ్చి, ఆపిల్లనుమాంచి "నీవు రాజును పెంట్లాడి రాణిగానుండువు." అని చెప్పినది. ఏదో వేళాశోక ముగా చెప్పినది అని యాబాలిక యూగుకొన్నది. కాని అప్పుడే, విధిలోనికి వెళ్ళి తిరిగవచ్చిన తండ్రి చెవిని యామాటలు పడినది "సోదకర్తి చెప్పినమాటలు బోద్ధాలు కొవు. నిజమయ్యెయ్యుండును" అను భావ మాతని మతములో మెఱసింది. ఆమెను యావనము రాగానే, తండ్రి రాజుగారి అంతః పురాని కామెను బోడ్కొని వెళ్ళినాడు. ఆ సమయములో రాణిగారికి కొంతమంది యనుదగులు కొవలసి వచ్చినారు. కాబట్టి తత్ తుగమే యామెను తమ సహచరగర్భములో నొకరై గా తీసికొన్నారు. తండ్రి యింటికి వచ్చినాడు. అంతః పురములో స్త్రీలమధ్యనే యున్నప్పు టికి ఆమె అందము, చందము అందఱు సమయ కల్పించినది. ఆమెను వీరిరిగా నైనను రాజుగారి దృష్టిపథములోనుండి తప్పించుటకు ప్రయత్నించి నాడు. ఆమెకు హీనమైన పనులకు నియోగించేవారు

దానిని యోగ్యుతో నామె నిర్వహించేది. మృగదర్శ ములపై రోములును నిర్మాణాలయ పని నిర్వహణ. అదియు నామె చేసినది. ఆపై నీవు మంగలిపరి వచ్చు నా యని యిడిగినాగు. ఆ పనియు చేసినది. అని ఆమె చెప్పినది. అప్పుడామెను అంతఃపురములోనున్న కొజ్జాలకు తీవరము చేయుపనిలో పెట్టివారు. ఆ పని ఆమె చేయుచుండెడిది. ఇంతటో ఒక నాడు, రాజుగారి భాసా మంగలి రాలేడు. రాజుగారి రత్నవనర కార్యము విూడ అవశ్యకముగా వెళ్ళవలసి యుండెను. “ఇంకా మంగలి రాలేనా?” అని రాజు చిత్తాప పడుచున్నప్పుడు ఒక పరిచారికవచ్చి “మంగలి పని నేర్పిన యొక దాసి యంతఃపురమున నున్నది” అని విన్నవించివారు. రాజుగారు తీవ్ర మై తీసికొనిరమ్మనివారు. ఆమె భయపడుచు వచ్చి నమస్కరించింది. కాని రాజుగారి ప్రసన్న గంభీర మైన మొగము చూడగానే భయము పొటిపోయినది.

“మేరము చేయనునెలవా?” అని ఆ దాసి అడిగినది. రాజుగారి నామె ముఖముపై వ్రు చూచి, “మగ వారు చేయుపని, నీవు చెయ్యవలసినది” అని ప్రశ్నించి వారు. “అవసరాన్ని బట్టి ఆ విధము నేర్వవలసివచ్చినది ప్రభూ! తా మనుగ్రహిస్తేనా నేర్చు చూపుతాను” అని ఆమె ప్రత్యుత్తరించివచ్చినది.

“సరే” అన్నారు రాజుగారు. మేరము చేయడము ప్రారంభించునకి రాజుగారికి కొంచెము నిద్ర వచ్చినది. ఆ నిద్రకు సేవత్రము భంగము కలుగకుండా పని పూర్తిచేసినది. రాజుగారికి తెలివి వచ్చినది. అప్పుడు ముఖము చూచుకొన్నారు చంద్రబింబమువలె ముఖము ప్రకాశించినది. చంద్రుని తీవరముచేసిన ముఖము చంద్రబింబమువలెకాక మణియొక రీతి యొట్టుచున్నది? రాజుగారు చాల సంతోషించి కావలసినది కొరకొమ్మన్నారు. తప్పక యిత్తునన్నారు. ఆమె, రాజుగారిని భర్తగా కొరసెడి. “నీవు హీనజాతి స్త్రీవి. నే నెట్లు పెండ్లాడుదును” అని రాజుగారు చెప్పవారు. “నేను బ్రాహ్మణజాతి స్త్రీని మీ అంతః పురములో.....” అని జరిగిన కథ యంతయు యోగ్యువు పెట్టినది. రాజుగారి నామెను దీవేరిగా పరిగ్రహించివారు. ఆమెకు పుట్టినవాడే జగన్మోక్షాంత యశస్సుడగు నశోక చక్రవర్తి.

ఈ రెండు కథలు “The Nepalese Buddhist Literature” అను గ్రంథము నుండి గ్రహించినవి.

ఆ గ్రంథము క్రీ. శ. 1882 లో వర్షయినను విశ్రుతు లభ్యముకాదు.

కాదంబరి కథకు మూలం?

బాగువి కాదంబరి కథావస్తువును ఎక్కడినుంచి గ్రహించాడు? ఎవరికి ఋణపడిఉన్నాడు? అనేది వివేచించడం యుక్తం.

సోమదేవుడు రచించిన కథాసరిత్సాగరం దశమ లంబకం 19 వ తరంగంలో సుమనసుడనే రాజు - ముక్తాలత అనే నివాదకన్యల కథ కనిపిస్తుంది. ఈ కథనూ, కాదంబరి కథను గణనార్హమైన వ్యత్యాసాలున్నా, ఉన్న పోలికలు గమనించదగినవి. కథావస్తువులోను, రచనలోను ఈ రెండింటికీ వ్యత్యాసం కనిపించదు. కథాసరిత్సాగరం రచించిన సోమదేవుని సంపూర్ణ నామధేయం భట్టాచార్య సోమదేవుడు. ఆతడు 11 వ శతాబ్దిలో కాశ్మీరదేశాన్ని పరిపాలించిన అనంతరాజు కాలంవాడు. అనంతరాజు పత్ని అయిన నూర్మాదతి ప్రోత్సాహంతో ఆతడు బృహత్కథను అనుసరించి సంస్కృతంలో కథాసరిత్సాగరం వ్రాశాడు. ఇది మూలంలోని అన్ని కథలనూ గ్రహించింది.

సోమదేవుడు 11 వ శతాబ్దివాడు గనుక అంతకు ముందున్న బాణభట్టు ఆతని కథాసరిత్సాగరం చూడడం అసంభవంకదా! కనుక సోమదేవుని కథాసరిత్సాగరానికి మూలమైన బృహత్కథనుంచే బాణుడు ఈ కథావస్తువును స్వీకరించి ఉంటాడనడం సహజం. సుజాఘ్నని బృహత్కథ వైశాచీభాషలో వ్రాసిన ఈ బృహత్కథనేను ఉపలబ్ధంకాదు.

బృహత్కథను తే మేంద్రుడనే మరొకడు కూడా అనువదించాడు సంస్కృతంలో. ఇతడు కూడా కాశ్మీరవాడే. ఇతడు అనంతరాజు కాలంలో (1028-1080) ఉన్నవాడు. ఇతనికి నామాంతరం వ్యాసవాడు డని. సుజాఘ్నని బృహత్కథ వైశాచీభాషలో ఉండడం వల్ల సర్వజనాదృశంకొనడం, అదోక బృహద్గ్రంథంగా ఉన్నందున ఇతను దానిని ‘బృహత్కథా మంజరీ’ అనే కేగతో సంస్కృతంలో వ్రాశాడు. ఇతడు పద్మకాదంబరి అనే గ్రంథంకూడా వ్రాశాడని ప్రతీతి.

బృహత్కథారచయితఅయిన సుజాఘ్నని క్రీస్తు శకం ప్రథమ శతాబ్దిలో ఉన్నవాడు. ఇతను ప్రతిష్ఠాన పురాణీశ్వరుడైన సాతవాహనుని ఆస్థానంలో ఉన్న

వాడు. కనుక ఇతనికాలం ప్రథమ కళాద్వి అని అందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఈ బృహత్కథ కాదంబరికాక ఇంకా పెక్కు మహాకావ్యాలకు, నాటకాలకు మార్గక అయింది. ప్రేక్షకుడు తన నాగానంద ప్రీయదర్శికారత్నావళి రూపకాలకు, విశాఖదత్తుడు తన ముద్రా రాక్షసానికి, భవభూతి తన మాతమీధవానికి బృహత్కథనుంచే వస్తువు గ్రహించారు. పంచతంత్ర, హియోపదేశ, శేతాశపంచవింశత్యాదులకు కూడా బృహత్కథే ఆకరం.

బాణుడు కాదంబరిలో ఈ బృహత్కథను గురించి ఉజ్జయినిట్టణకర్ణన సందర్భంలో “బృహత్కథా మళలేప” అని ప్రస్తావించాడు. బాణుడు గుణాధ్యునినుంచే తన కథావస్తువును గ్రహించాడనే ఊహను ఇదికూడా దృఢపరుస్తున్నది. ఈవిధంగా బృహత్కథ నుంచి గ్రహించిన వస్తువును బాణుడు పెక్కు రీతులుగా మార్చుకొన్నాడు.

బాణుని కాదంబరిని సంగ్రహించి ‘కాదంబరీ కథాపారః’ అనే పద్యకావ్యాన్ని తాత్పర్యానితయిన అభినందుడనే మహాకవి 9 వ శతాబ్దిలో నేరచించాడు. ఇది అనుష్టుప్ ఛందస్తులో ఉంది.

(అన్నల్స్ ఆఫ్ ఓరియంటల్ రీసర్చ్ సుదరాసు విశ్వవిద్యాలయం - లోని శ్రీ వి. శంకరకెదలాయగారి వ్యాసంనుంచి-1958.)

ప్రాచీనవాస్తువులో గచ్చుగార

ప్రాచీనభారతీయ వాస్తుశాస్త్రగ్రంథాలలోని కొన్ని సంకీర్తనల ఆధారాలపైనే ప్రాచీన, సీమెంట్ మొదలయిన నిర్మాణనామగ్రంథకే ప్రాచీనులు ఎంతటి ప్రహేళికమైన భవనాలు కట్టేవారో మనకు అర్థం కాదు. కల్పమునే పదాన్నే తీసుకుందాం. ఇది కాళ్ళి పశ్చిం కికి వ ఆధారములో వివరించబడింది. కల్పముంటే శాస్త్రీయంగా మాస్తే గృహనిర్మాణంలో ఉపయోగించే మృదువైన గారవంటి పదార్థం. ప్రాచీనులు దీనిని ఇలా వివరించారు:

“ద్రవ్యమాత్రం శిలాపిష్టం
మవర్కం వా జలమిత్రం,
తదేవ నూరిభిః పూర్తైః
కల్ప ఇత్యభిధియతే.”

ఈ కల్పానికి ప్రధానంగా వాడే పదార్థం కర్కరం. అంటే నసులలోనో, చెరువులోనో, బావులలోనో, నీరు తరుచుపొందే భూములలోనో దొరికే ఇసుక. ఈ కర్కర పెద్ద పెద్ద పలుకులుగా ఉండాలి; దిశసరిగా

బరువుగా ఉండాలి; కర్కరగా నీటిలో కలిసిపోయేదిగా ఉండరాదు. (దీనిని ఇప్పటి ఇంజనీరులచేపు “హార్డ్ గ్రానల్” అనవచ్చు) కల్పానికి ఈ కర్కరము ప్రాసించాలి. దీనిని నీటితో కడిగి ఆరబెట్టాలి. తర్వాత నూరి గుంపెటి పెండ్లు చేస్తాలి. ఈ ఉండలను క్రమంగా ఆరబెట్టి వీటిపైన బంసీదు చొక్కరించాలి. ఈ చొక్కరింపు యాదవిధాలు: (1) స్వక్రమం, (2) స్వాదలం, (3) నైకతం, అని. స్వక్రమముంటే నీచు పాద్యుగా కలిపి ధారగా పోయడం. స్వాదలముంటే అంతగా నీరు ఒడికగా పారించకపోయడం. నైకతముంటే కొద్దిగా నీరు కలిపి చిలకరించడం. ఈ మూడింటిలోను కర్కరము, బంకముబట్టి, మనం అభిలషించిన కల్పాన్ని బట్టి వాడాలి. సాధులు కట్టడానికి వినియోగించే కల్పాన్ని సిద్ధపరచడానికి నైకతం, పైగరగా వాడడానికి స్వాదలం, గండు మొదలయినవి పూర్తిగా దానికి స్వక్రమం అనువరించాలి. ఈ కర్కర ఉండలను బంకనీటిలో బాగ పారించాలి. పిదప చారాలు ముక్కలుచేసి కలపాలి; అంటే నాగైవా సరి. అప్పుడిది అడుగులగా అవుతుంది. వెంటనే ఉపయోగించవచ్చు.

ఈ మూడురకాల కల్పాలలోను తెల్లపు నీరు పోసి అది కలకడానికి బాగా మర్చించాలి. దీనితో పూత పూసే గోడ మొదలయినవి బీటవారవు. ఈ పూసను మూడు నెలల కనీసం నెల - ఆరనివ్వాలి. దీనిపైన ఉడికి అన్నపు గంజికలిపిన మన్ను కలిపి, మంచిని చేర్చాలి. శ్వేతరత్నాకరంలో వజ్రలేప కల్పనిధానం ఇలావుంది.

అమంతిండుక మానుం
కపిత్థం క్రుచ్చమపిద కాల్యలాఘి,
బీవాని సలకీవాం
ధవ్వనలక్ష్మి వచాచేరి.
విదైః సరిలదోగః
కౌశల్యయోగ్యో ద్విభాగశేషశ్చ,
అవతాశ్యోన్యధ కల్ప
ద్రవ్యైశ్చైతే స్వయమయోజ్యః.
శ్రీవాసః సుస్థలభి
లూతక మందురుక సర్వతైః,
అరిసీవిరైశ్చక్రయతః
కల్పాయం వజ్రలేపశ్యాః.

(510 వ పుట.)

(ఒకాడా యూనివర్సిటీ ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ జర్నల్ లోని శ్రీ డి. సుబ్బారావుగారి వ్యాసంనుంచి.)

గ్రంథ విమర్శనము

విశ్వనాథ నాయకు

[క.ర. శ్రీ. నీ. వారాయణరెడ్డి. సరోజాపరు
దణు, హైదరాబాదు. ప్రతులకు: ఆంగ్లముక్తాక్షర, హైదరాబాద్, 87 పుటలు. వెల: 2 రూ.]

ఇది మాత్రార్చనములలో ఆరు ఖండములుగా వ్రాసిన కావ్యము. ఇతివృత్తము చారిత్రికము—తోడ రాజు చంద్రశేఖర పాండుని ఓడించి రాజ్యము లానుకొనగా పాండుడు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలను కిరణు జూచెను. రాయలు వాగనునాయనను దగ్గరవారి పాండునితోరిక దీర్చును పంచెను. వాగనునాయకు తోడ రాజును తిరిమికోట్టి గుర్రాళిమలోనై పాండుని రాజ్యము తా నేయేలగొడిగను, పాండుడు మరల రాయ లతో మొర పెట్టుకొనినను, వాగనునాయనిబట్టి లేగలవా డెడపని భ్రలో రాయలకుగగా నెక్కొను ముందుకు రా లేదు. వాగనునాయని కుమారుడైన విశ్వనాథ నాయకు తాను ముందుకువచ్చి స్వామిభక్తి క్రి ప్రకటించెను. రాయలు ఆజ్ఞతో విశ్వనాథ నాయకు వెల్లి తండ్రిని జయించి బంధించి తెచ్చి రాయలుముందు నిలిపెను. రాయలతోని ప్రభుభక్తికి సంకసించి పాండుని దమ్ముతిపై పాండ్య రాజ్యమును విశ్వనాథ నాయని కిచ్చి యేలుచు నును. వాగనునాయని ఓడించెను. ఇందలి కథయిది. ఈకథ 'తిలకపురాండ్రరాజుల చరిత్ర'లో నున్నది.

తండ్రిగోడుకులు పోరాడిన కథలు చాలతక్కువే. బ్రహ్మవాహను దక్షునుతో పోరాడినాడు. అదియు క్షీ.తిమిర్యముకొను. ఇంగ్లీషులో తండ్రిగోడుకుల పోరాటమును కర్ణించు 'సోహరాల్ అండ్ దుస్తుస్' అనే కథను ఆర్నల్డ్ వ్రాసినాడు.

తెలుగుపాళకులకు పరిచితులైన శ్రీ.నీ. వారాయణరెడ్డిగారిపై చారిత్రిక కథను ప్రసన్న మగుముగా తీర్చిరాగి, వాగనునాయనికి సంతానము లేక లేక విశ్వనాథుని తల్లి పూజించుటలన విశ్వనాథనాయకు పుట్టెనన్నది మల్లికొంబయన్నది కవి క్రొత్తిగా కల్పించిన విషయములు. చితర చంద్రశేఖరపాండుడు

తానే రాజ్యమును విశ్వనాథుని కీయకలననని రాయ లతోకెప్పుట గూడ నిట్టిదేకావచ్చును. ఈ కావ్యమున విశేషమేమనగా కవి ధర్మసేరుమును పోషించుట. అంత్య నియమాల కంటగా ప్రయత్నింపకపోవుట కల్ల నేమి, ధందములలో ఖండగతి, త్రిశ్రగతి, మిశ్రగతును, కృత్చిత్రంగా చతురశ్రగతి—యనసులో సుంపు కొనివ్రాయుటకల్ల నేమి ధార దక్కగా నమరినది. రచ నలో కర్మ నలకు సాఫల్యము. శివ్యత, అచ్చటచ్చటవర్ణిత ఉన్నది. ఉదయవేళ విశ్వనాథుని పూజించి భార్యతో గూడ బయటికివచ్చిన వాగనునాయకు—

“వెలతురు పొత్తిగ్గిలోన
కిలకలమని నవ్వుచున్న
బా—మారగ్గి బింబమున్న
అలోకించెను—”

మల్లికొంబ—

“గూటినుండి వెల్పుడి చిరు
కొమ్మమీద గూర్చుకొన
నినుకు మంచు గుచ్చెడు పెం
టిని జూచెను—”

ఈమాటల యోగిత్యము రమణీయమని చెప్ప నక్కరలేదు. అంతర్వర్తియైన మల్లికొంబను కవి యిట్లు కర్ణించుచున్నాడు:

“చినుకు వడియెను; ఆపురింతల
ఫణితిగా ఆండులు లేచెను.
మల్లికొంబిక సవ్యగర్భ
మైపు ధారణి వార తోచెను.”

ఈకథ వాయుటలో కవి యొక తాదాత్మ్యము పొందినవాడు. అది కావ్యము దదివిన నే తెలిసినవచ్చు విషయము. ఇది వారాయణరెడ్డిగారి కవిసాధనలో చెప్పకలసినమాట. కావ్యము ఉపాత్రిముగా చతుర ముగా ప్రసన్నముగా నున్నదని వేర చెప్పబలికేదు. ఇది సాత్త్విక సాహిత్యమున కేరగల కావ్యమని చెప్పి నచో చాలదు.

ఎన్. 4

ప్రమాణ పద్ధతిపై ప్రసంగము

(రెనె డెకార్ట్ (Rene Descartes)

[అనువాదం; శ్రీ కే. సప్పిదానందమూర్తి, పి. హెచ్. డి; శ్రీ కే. వి. ఆర్. నరసింహం, పి. హెచ్. డి; ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణము; పీఠికగాక 118 పేజీలు; పీఠిక 36 పేజీలు; వెల 8 రూపాయలు.]

రెనె డెకార్ట్ 17వ శతాబ్దంలో ఐరోపాలో తలచిన తార్కికులలో అగ్రణ్యుడు. ఆయన పుటుకలో ఐరోపీయ తత్వశాస్త్ర కథనానుం పెద్ద విప్లవానికి రుచి అయింది. అంతకుముందు ఆగ్నేయ తార్కిక మోక్షాంశలన్నీ పరంజనంగాను, కైతిష్కరహితంగాను, దాగితెన్ను లేనివిగాను పుంటువుండేవి. ఇందుకు క్రైస్తవ మత ప్రాబల్యం ప్రబలకారణంగా చెప్పవచ్చు వున్నాడు. క్రైస్తవ మతం వట్టి నీతివాదం అవ్వడంతో, అందులో తత్వశాస్త్రానికి చోటులేకపోయి, గ్రీకు మేధావులు దీర్ఘ దౌర్బాగిక మార్గాలు అనుసరించే పడిపోయినాయి. ఒండ్రు, బిగ్గరిని పోయినాయి. క్రీస్తును మించిన ప్రవక్త, కైతిష్కను మించిన శాస్త్రము, లేదన్న భావం విస్తరించబడింది. ఒక వేళ గ్రీకు మేధావులను అనుసరించేవాళ్లు ఎవరన్నా వున్నా, వాళ్లు ఈ మతానికి విశ్వాసంలేని పద్ధతి అలాంటిది, తిమ్మి తాము కుంతితం చేసేకోసంనే వచ్చింది లేదా ప్రాణాలు కోల్పోతామని వచ్చింది. ఇందుకు గరితినా ఉదాహరణ ప్రసమ ఉదాహరణం.

ఇటువంటి కాలంలో డెకార్ట్ జన్మించి, పాశ్చాత్య తార్కిక మార్గాలను తన ముందుగానే నాగరికీ దున్ను, ముందు తరాలవారికి పునైన షేత్రాన్ని, కుట్టు అయిన చాలలను దీర్చిపోయారు. అందుచేతనే ఆయన్ను, అధునాతన పాశ్చాత్య తార్కిక పితామహుడు అన్నారు. ఆ విధమం ఆయనయందు అవస్థించి.

డెకార్ట్ ఒక్కతత్వశాస్త్రంలోనేగాక ఇంకా అనేక శాస్త్రాలలో ఆసక్తిపడే మేధావి. ముఖ్యంగా గణితశాస్త్రం ఆయనకు ప్రాణం. ఆయన పద్ధతికి పట్టు గొప్ప ఈ గణితశాస్త్ర సర్వాన్ని చే చాలా వంతు ఆయన తన తత్వశాస్త్ర మోక్షాంశకు ప్రమాణాలుగా దీర్చివేయచేత, ఆయన చెప్పిన దానికి ఒక క్రొత్త గౌరవము, ఒక క్రొత్త ప్రతిష్ఠ విస్తరించాయి. తరువాతి కారు ఆ పద్ధతులను అనుసరించారు.

డెకార్ట్ చాలా గ్రంథాలు వ్రాశాడు (1) అన్వే (2) జాక్యు (3) మనో శీర్షికల నిబంధనం (4) సంగీత కోశం (5) తార్కిక న్యాయాలు (6) హేతు పద్ధతి మోక్షాంశ (7) ప్రమాణ మోక్షాంశ లేక ప్రమాణ పద్ధతి పై ప్రసంగము. ఇవిగాక ఇంకా చిన్నా, పెద్ద గ్రంథాలు ఆయన వ్రాసినవి చాలా వున్నాయి. ఇప్పుడు ఈ గ్రంథాలలో ప్రమాణ పద్ధతి మోక్షాంశ లేక ప్రమాణ పద్ధతి పై ప్రసంగమును చాలి సప్పిదానంద మూర్తి, చాలి పరిశీలించాడు. తెలుగులోకి అనుదీతం చేసి, ఆంధ్ర ప్రజకు మనోహరకారం చేసి పెట్టారు.

ఈ గ్రంథంలో కొంతభాగాన్ని డెకార్ట్ చిన్న కాలంలోనే ప్రారంభించేవాడు. తర్వాత పద్ధతిలో ప్రాణంలే చేవాడు. తర్వాత ఆగి, కొంతం పెద్ద వాడైన తర్వాత దాన్ని పూర్తిచేసి కేటించేసేను. 1636 లో ఆ ప్రకటితమైంది. అప్పుడు నానిమిద చాలా గౌరవమంది. అసలు డెకార్ట్ తత్వం మొదటే కొంత ప్రాచీనములు పెద్ద కుటుంబం లేవారు. ముఖ్యంగా జి. వాటియన్ ఫెర్మా పండితులు ఈ పూర్వ పక్షాన్నిలో చెప్పక తిరిగివచ్చి, వీరితో వ్యతిరేకం కొందరుగా పోయింది. పెద్దలు కల్పించుకొని అభిమానకామం దారితీసినా.

ఇప్పుడు రెనె డెకార్ట్ తత్వం యొక్క పూర్తి స్వరూపాన్ని వివరించడానికి ఇది సందర్భంగాను. కానీ ఒక్కటి గతం చెప్పవలసి ఉంది. ఈయన బుద్ధి ఒక్కబరలో గెండు కత్తులు పద్ధతిని పనిచేసింది. (1) పాశ్చాత్య తార్కిక ప్రపంచంలో దార్శనిక మైన పద్ధతిని, శాస్త్రీయమైన ప్రమాణ విధానాన్ని ప్రవేశ పెట్టడం (2) తాను కేళగొట్టు మతమయాయి గమక, ఆ గర్భం మొదల విశ్వాసాన్ని కలుపుకోలేక, తన ఆలోచనలను కుంతితం చేసుకోవడం.

ఇది యాదృశ మన తెలుగుదేశంలో కైత మత ప్రవర్తనలో ఒకైన మట్టి కౌణ్యపండితారాధ్యుల వారి ఒకపద్ధతి జ్ఞానం తిరుగింది. బండారు బసవకు బతులుదే విరక్త గర్వాన్ని ప్రపంచీకరణ పుంజగా ఆరాధ్యులు వారికి, బసవకు చెప్పిన భక్తిగారం మొదల కలవు పోలు పెట్టింది. కానీ బ్రాహ్మణ్యంలో పాత్ర ఆరాధ్యుల వారిని వెనక్కులాగింది. ఈ సీరిని ఆయన ఒకపద్ధతిలో చక్కగా చెప్పకున్నాడు.

“భక్తిమొదల కలవు బ్రాహ్మణ్యంబుతో పాత్ర బాయలేదు సేను బసవరింగ”

గ్రంథ విమర్శనము

అటాగే డెకార్టుకు కూడా క్రాస్టియ దార్శనిక పద్ధతి (Dialectics) అందుకలవు; అట్లా అని కేథ రిక్కు మతంతో పోల్చును భగలుకోలేకపోవడం. — ఇట్లా చివరికి రెంటికీ చెడిన లేవడమై, అటు వారి చేతను, ఇటు వీరిచేతనుగూడా మంచినింతులకు లోకై బాధ పడ్డాడు. ఆయన తీవ్రతలో అనండి, తాత్విక వ్యవహారంలో అనండి, ఇదే విమర్శనాత్మికం అయి పోయింది.

ఇప్పుడు ఈ పరిశీలించబడుతున్న “ప్రమాణ పద్ధతి” (ది మేథోడ్ డి లా మేథోడ్; Discours De La Methode) లో, తత్వ విజ్ఞానము చేయడంలో తాను అనుసరించిన పద్ధతి, పెట్టుకున్న ప్రమాణాలు, ఏమిటో డెకార్ట్ వివరించాడు. తనకు ముందున్న పండితులు, సమకాలీన లైన పండితులు అనుసరించిన, అనుసరిస్తున్న “బట్టి” మార్గం ఆయనకు నచ్చలేదు. యద్వామైన జ్ఞాన సంపాదనకు పోతున్నంతటి సంపాదనచేసి పెడితే నేగాని మనకు పూర్వపు బట్టి పద్ధతిలో ఈ పోతువు కాని, స్వతంత్రమైన ఆలోచన కాని లేదు. వాటికి అంగులొ ప్లావించేను. అందు చేత డెకార్ట్ ఆ మార్గం తనమార్గం కాదనుకున్నాడు. క్రొత్తమార్గాన్ని దిద్దడంలో గణితశాస్త్రాన్ని గణితగా వినియోగించుకున్నాడు. ఇంగుతు కొరగం వుంది. డెకార్ట్ కేథరిక్కులో “జమ్యాక్” కాఖకు చెందినవాడు. వాడుగాని మరియే యితర కుతర్థం వారుదాని, గణితశాస్త్రంయొక్క అధికాన్ని, ప్రామాణ్యాన్ని తీసుకొనివచ్చేను. అందుకల్ల ఈ గణితం సహాయంతో ఆయన ఐగోపాలో నూతన దార్శనిక పద్ధతిని ఏర్పాటు చేశాడు; Analytical Geometry ఆధారంగా సర్వశాస్త్ర సమన్వయానికి పూనుకు న్దు. అప్పు అది గొప్ప.

ఇక ఆయన విజ్ఞానము ఆధారంగా నిర్ణయించు కున్న ప్రమాణ పద్ధతులు ఇవి. (1) తాను సత్యం అని తేలిని గూర్చి తెలుసుకున్నాడో దాన్ని గ్రహించడం. (2) ప్రతి స్థాపిత సత్యాన్ని అనుమానించి, విమర్శిస్తున్నాడు, నిత్యం తిరిగితుకు కొనుండా వుండడం. (3) చిక్కని సమన్వయ వచ్చినప్పుడు ఆ సమన్వయ పరిష్కరించడానికి నాలుగు, ఆ విషయాన్ని విభజించి పరిశీలించడం (4) ముందు మిక్కిలి కలబియలు సరళములు, అయిన ప్రతిపాదనతో ప్రారంభించి, వాటిని గూర్చిన ఆలోచనలను ఒక్కోమంజో బట్టి, ఆవిర్భావ

క్రమంగా, కనిపిస్తున్న జటిల విషయాలవివరణపూయి, అక్కడగూడా ఆలోచనలను ఒక్కో క్రమపూర్వము సంకరించడం (5) ఈ విజ్ఞానంలో ఏ ఒక్క అల్పవిషయాన్ని తాను విడిచినట్లు అనిపించకుండాను. ప్రతి ఒక్క విషయాన్నిగూర్చి అటా మూలకమంగా సమూహం చేయడం. (6) సత్యాన్ని సర్వముగా ప్రతిష్టా విషయాన్ని, గణితశాస్త్రజ్ఞులు మాత్రమే సరిగ్గా నిర్ణయించిట్లు, పూర్వపు అనుభవాన్నిబట్టి తెలుసుకుని గమక, దానిని ప్రధానప్రమాణంగా నిర్ణయించుకోవడం (7) ప్రపంచంలో జ్ఞానంచేత తెలుసుకో తగిన విషయాలన్నీ పరస్పర సంబంధం ల్లివున్నట్లు అనుమానంచేసి నిర్ణయం అవుతున్నది గమక, ఆ పద్ధతిని అనుసరించి, అసత్యాన్నించి సత్యాన్ని చేశాచేసి, దానిని శాస్త్రజ్ఞులుగా నిరూపించడం—ఇట్లా డెకార్ట్ కొన్ని ముఖ్యమైన ప్రమాణాలు నిర్ణయిస్తాడు.

అంగులే ఏ ఎంజెల్స్ (Frederic Engels) రెంటి పక్కాతాత్విక వేత్తగూడా డెకార్టును నూతన దార్శనిక మార్గ స్థాపనాచార్యులలో ప్రముఖులొకనిగా పేర్కొన్నాడు. ఐగోపాలో మగ్గి యుగంలో లోపించి పోయిన తాత్విక దార్శనిక పద్ధతికి, ఈయన, ఈయన సమకాలీనుడే అయిన స్పిన్సోజా, తిరిగి ప్రాణం పోకాడ అన్నాడు. అంగుకు కొరగం వుంది. గ్రీకు లలో ఆగ్లాటిలు పక్కా దార్శనికులు, ఆయనకు ముందు హెరాక్లిటస్గూడా ఈ దార్శనిక మైనపద్ధతి లోనే తత్వవిచిత్తిని కొనపాగించివున్నాడు. అగ్లాండియనీకంవాటి తాత్వికులగూడా దార్శనిక మైన పద్ధతిలోనే ఆలోచనలు చేశారు. ఐకే క్రైస్తవ మత ప్రాబల్యంతో ఈ పద్ధతి గుంటటి గంట వాయించింది తిరిగి డెకార్ట్ దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠచేశాడు. దానికి మల్లి ఒక గౌరవాన్ని, ఒక ప్రతిష్ఠను తెచ్చి పెట్టాడు. అప్పుడు ఐగోపియ తాత్విక ప్రపంచంలో ఒక వ్యవస్థ అంటూ ఏర్పడింది.

డెకార్టు చెప్పిన విషయాలు ప్రాచ్య తాత్వికులకు, ముఖ్యంగా భారతీయ తాత్వికులకు తెలియనివా అంటే, అనదానిలేదు. ముఖ్యంగా మనమనకు గురించి, నేనాన్ని గురించి, అత్యుపగురించి, భగవంతుణ్ణి గురించి ఈయనచేసిన విమర్శన అంతా, మన వాడు ప్రవహించినవైన ఆఖండ తత్వ భాగిధి ముందు పిల్లకొల్పలాగా కనిపిస్తుంది ముఖ్యంగా మనమనకు గురించి డెకార్ట్ యమ, ఇతర ఐగోపియ తత్వవేత్త

లేమి, జరిగిన, జరుపుకొన్న విమాంసలేమి, మన తాత్వికులు జరిపిన విమాంసలకు చాలా తక్కువ అవుతాయి. ఈ విషయాన్నే ఈ మధ్య ప్రాసెసర్ హార్డేన్ స్పష్టంగా చెప్పివున్నారు.

గణితశాస్త్రాన్ని గూడా మనవాళ్ళు తత్వ విమాంసలో చాలా వాడుకున్నాడు. అందుకు ఉదాహరణగా ఈ వంశం చూడండి:

“ఒం,
పూర్ణమిదం పూర్ణమనః
పూర్ణాత్ పూర్ణముదద్యతే
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాతు
పూర్ణమేవావశ్యతే
ఒంకాంతిః, కాంతిః, కాంతిః”

ఈ ప్రమాణపద్ధతి తిష్టనూనుకొని చెప్పవలసింది ఏమిటో, దాని మూర్తి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో తత్వశాస్త్ర పీఠాధిపతులు, దాని సరసింహం అక్కడే తెలుగు ఉపన్యాసకులు, అయినా కొన్ని చోట్ల కాకాల్లు పటిష్టమై వున్నాయి. అవి సరళంగావుంటే బాగుండుననిపించింది. ఉదాహరణకు:-

“మనవ్యయోగ్యమైన జ్ఞాన విషయము అన్నియు పరస్పరము సంబంధము కల్గియున్నవనియు సత్యమునకు భ్రమలు, మనము, అసత్యమును పరిగ్రహించుట మానివేసి, ఒక సత్యమును మరొక సత్యమునండి అనుమానించుట కవసరము పద్ధతిలో మన ఆలోచనల శైలిపై పదిలపరచుకొనినచో, మన అందుబాటునకు దూరముగను, మన మన్వేషణము చేయలేనంత ప్రవృత్తముగను ఏదియు లేదనియు నేను భావించునట్లుగా చేసినది. (29 పేజీ)

“కావున భావిపట్ల వాకాపూర్ణమైన యుండుట వాకు తప్పనిసరి యగుచున్నది.” (31 పేజీ)

“మన తెలివి, మంచినదియో కాదనియో, వికరింపనంతవఱకు, మనమేకమవును కొడుకాని, వర్ణించుటగాని చేయుము గాన, ఉచితచరణకు అవశ్యకమైనదంతయు ఉచితమగు నిష్పాఠ్యకలుద్ది మాత్రమే.” (పేజీ 48)

“ఎలన కైముంతమగు మనస్సు కలిగియుండుట చాలదు.” (పేజీ 1)

ఈ పద్ధతి వాక్య నిర్మాణంలో విశాతీయ వాసనలు కొడుకున్నాయి. ఈ గ్రంథం ఇంకోపారి అద్భుతత సందర్భంలో ఈ లోపాన్ని దీర్ఘమంటే సంతో

మము, ప్రస్తావన అధికంగా వుంది. ఈ గ్రంథాన్ని అనువాదముల సహాయం వరకా సరసింహస్వాముల వారికి సమర్పించారు. ఉచితంగా వుంది.

చ. 4. 8.

రానిన పూలు

[కథాసంప్రది, సంపాదకుడు: శ్రీ గుల్లపల్లి వాగేశ్వరరావు. ప్రకాశకులు: జ్ఞానసుందర్ కృష్ణ రెంక, విజయవాడ. పుటలు: 142. యాల్ఘం: రెండు రూపాయలు.]

ఎన్నోపువ్వులు, పుట్టుకొని పుట్టుకొని ఉంటుంది. మొగ్గలుగానే ఉండిపోయేవి కొన్ని, కొమ్మలు ఉండిపోయేవి. ఇతరులకు అవసరం కలుగజేసేవి ఒక కొన్ని, వికసించే కత్తి అన్ని పువ్వులకూ లేదు, కొన్ని దిక్కి ఉండేవా! కత్తికి వాతావరణం అనుకూలం దనిదీ వికసించడం సంభవం కాదు వికసించజేసి సాధనమూ అవసరమే.

మానవ హృదయం కూడా అలాంటిదే. హృదయానికి వికాసం కలుగజేసి సాధనం మరీ అవసరం. అన్నీ అనుకూలించినా హృదయం వికసించక చాలా గొప్ప విషయం. వేరొక హృదయాన్ని వికసించజేయడం నిజంగా అపూర్వమే, ఉత్తమమైన కాత్వరచనమే ప్రేరేపించేది ఇది!

తెరచుకొన్న హృదయం కవాలాలకు తిరిగి మూతపడే కత్తిలేదు. వికసించిన పువ్వు వాడిపోవలసినదే కాని తిరిగి ముఖించుకొనలేదు. ప్రకృతి ధర్మమే అంత.

మధువు ఆహ్లాదించే తుమ్మెద యోగ్యతా యోగ్యతలతో వికసించిన భ్రమమనిగి నిమిత్తంలేదు. పువ్వునికే వలెనే హృదయానికి విజయం కట్టే కత్తి కూడా లేదు.

కొరి హృదయం అర్పించుకొన్న స్త్రీ ఎన్ని ఇనుములు అయినా సహించగలదు. కాని తనిదితర ప్రేమాస్థితి జాగ్రత్త హృదయాన్నే నిరాశించడానికి పురుషుడు పూనుకొంటే మాత్రం స్త్రీ సహించలేదు. మృత్యువునే కోరుకొంటుంది. హృదయం కరవు అయిన తరువాత అయినా సత్యాన్ని గుర్తించక తప్పని ఆ అభాగ్యుని తలెత్తే వాకనం అవుతుంది, ‘వరనాశ్రిత’ లో దీనినే ఉదాహరించిన విధంగా చిత్రించారు శ్రీ లలితాదేవి కాంతారావు, సమకాలిక సాహిత్యంలో ఈ

గ్రంథ విమర్శనము

కథకు ఉన్నతమైన స్థానం ఉన్నదంటే అతిశయోక్తి లేదు. 'రాలిన పూలు' ను ఈ కథకొరకు అయినా చదువవచ్చు.

శ్రీ మిక్కిలీ సుందరరావు రచించిన 'అమృతప్రసాదం'లో ఈ సంప్రదించిన మొదటి కథ. పంచమ చెరిస అనాగబాలుని చేరదీసి కనుమ్రలో పెట్టుకొని కన్నబిడ్డలా సాకినది ఒక శిశువు. అర్జించిన డబ్బుతో చగువు చెప్పించి జీవనాధారమూ కల్పించినది. అప్పటికి కాని (?) ఆమె శిశువుని తెలుసుకొనలేదు అతను. ఆమెను విడిచిపెట్టాడు. చివరికి ఆమె మృతిచెందే సమయంలో అమెతప్పును మన్నించాడు అనునది. అలాగే మైన త్యాగాన్ని మార్పుత్యాన్ని అవరోధించే ప్రయత్నం ఈ కథ. అసంబద్ధంగానూ ఉన్నది.

'విలాసవృత్తం' శ్రీ మద్దండకెట్టి హనుమంతరావు రచించాడు. ఒకానొక రాక్షస హృదయంపై నైమగ్నమై తనోక సహృదయుని ప్రాక్షింప పాడుతేయడానికి తాను లేదనీకొని వచ్చిన స్త్రీని ఉపయోగించి చివరికి ఆమెను భంగపరచాడు. ఆమె నిజం చెప్పకొని తీమభిక్షు పొంది తాను మోసగించిన నైమగ్నని ప్రేమకు పాత్రురాలు అయినది. 'వివేచన' థియేటర్ ఈ కథకు మూలం. ఇకనో గిరింతరితంబిడి. ఎంతెనో లేదనీకొనివచ్చి కాపురం పెట్టిన మిత్రుని విమర్శించిన 'పెద్దమనిషిలో' వాంఛ రగుల్కొల్పి నుగపాపం నేర్పిన ఆ సహృదయురాలి కథ 'కౌన్సెలింగ్' రచించిన 'అంతరాలు' వాస్తవానికి విరుద్ధమైన ప్రవృత్తులు, అనుభవాలతో కూడి ఉన్నది. భర్తగతించాడు. పిల్లలను తిండిపెట్టి బ్రతికించుకొనే ఉపాయం లేకపోయింది. మానం అమృతాని కన్నబిడ్డలను దక్కించుకొన్న ఆ స్త్రీని అతనునం చేస్తున్నది శ్రీ పాలకురు దుర్గా ప్రసాదరావు రచించిన 'అపకృతి'.

భర్త రావుకు కారణమై స్త్రీ ప్రేమకునిది జీవితశ్రేయం ఆనందంగా గడపాలనుకొన్నది. కాని ఆ భర్తవాణ్ అలాంటికోరిక గొడ్డలిపెట్టు అయింది. శ్రీ దివ్యప్రభాకర్ రచించిన 'పచ్చిమొక్కలు' కథా సాహితీవేదంలో ప్రధమించిన పచ్చిమొక్కలలో ఒకటి.

శ్రీ 'రాఘవ' రచించిన 'సర్వదమ్మలు' మూఢనమ్మకాలు, అమాయకమైన భావన ఆధారం చేసుకొన్న గాధ.

'లభ' రచించిన 'గోపివృద్ధయం' కథకొరకు గద్యాత్మకమైన గేయం. ఆత్మార్పణాన్ని హృదయంగమమైన ఫక్కిలో నివేదించడం ప్రశంసార్హం. 'వరదలెలుగు', 'గోపివృద్ధయం' మినహాయించితే తరిహ్యకథలు అన్నీ నేటికథా సాహిత్యం సిద్ధిని ప్రతిబింబింప జేసేవి. ఆలోచనాశక్తి, కల్పనాశక్తి ఉన్నవి. కాని పరిచితమైన జీవితాన్ని అయినా సమగ్రంగా అవగతం చేసుకొనే ప్రయత్నంలేదు. రచనకు పూనుకొనేయందు భావలో తగినంత ఆధి కారం సంపాదించుకొనే పూనిక మృగ్యం. ఈ స్థితి ఒకొక్కప్పుడు నిర్లక్ష్యాపాదకంగా ఉంటుంది.

ఒకొకరు చెందినకథలు ఎన్నుకొని సంపుటంగా ప్రచురించడం ప్రత్యేకంగా చేర్చినదననది. క్లిష్టతగలవి.

—కౌముదా,

అంగార వల్లరి

[రచయిత శ్రీ కె వి. రమణారెడ్డి. ప్రకాశకులు: ఆంధ్ర అభ్యుదయచయితల సంఘం, విజయవాడ. ప్రతులకు: విశాలాంధ్రప్రచురణాలయం, విజయవాడ-2. 40 పేజీలు. వెల అర్రూపాయి.]

తెలుగువిశ్వంలో అభ్యుదయ కవిత్వాని స్థిరపడేపోయిందనే చెప్పవచ్చు. శ్రీ శ్రీ, ఆరుద్ర, నారాయణబాబు, అని పెట్టి, పరాభి, చాళిదాసి, రమణారెడ్డి, మాచిరాజు మొదలైనవారంతా ఈ మార్గానికి చెందిన కవులు. విలిలోనూ ఎవరికైనా విలక్షణమైన రచనామార్గాన్ని ఏర్పరచుకొన్నవారు. రాజకీయ సాంఘిక సిద్ధాంతాలమీద సమస్యలెలావున్నా. వీరతాపస్యకమైన వీరి రచనల్లో ప్రాంతాళి: సమత, కాంతి, సాధారణం, దౌర్జన్యమైన తిరుగుబాటు మొదలైన విశిష్టత — మానవతావాదనోహుటిలాలైన — భావాలు కన్పిస్తాయి. ఎలాగైనా ఆ భావాలను సాంఘిక రాజకీయ విషయాలకు అవ్యయించుకొనేటప్పుడే అర్థాలు చెప్పకపోవడంలో ఇతరులకు వాటికి లేదా కనబడుతుంది. కాని ఆ భావాలను కొదవడానికి సాగ్యంకొడు. అభ్యుదయ కవుల రచనలలో ఉద్వేగ కలమైన రచనలు ప్రాచీన వైదిక సాహిత్యంలోనూ కనబడతాయి. కాని కొంత లేదా ఉంటుంది. ఈ ఋక్కు మానండి:

'అశ్వవృత్తి రీతిలే సంరభస్యం

ఉర్తివర ప్రతరతా సభామః |

అతః జహామ యే ఆసన్మహేనా,

కివాన్ తయం ఉత్తరే మాధిన్వోహన్||

[ఋ 10-58-8.]

‘హేనామయ మైవ వదన్తు ప్రవహించుచున్నది. తిరిగినదవును. మీ తరస్సులు వైకినిలవును. సఖులారా దాటుకు, సత్యమును వ్యతిరేకించువారినిట్ల వదలవదు. శ్రేయస్కరమైన సంస్థితులతోఁ జేయునను తరించెదము రంజివి దీనిభావము. ఇంతికిం బె అభ్యుదయ కవిత్వముందునా అనిపించే రచన యిది!

శ్లోచోగ్నిసూక్ష్మ యజాత్వేదం విమంతున్నహో చూపెంది;

‘మిత్రస్య మాదతుః

సర్వాణి భూతాని సమాహితం |

మిత్రస్యాహం దతుః

సర్వాణి భూతాని సమాహే |

మిత్రస్య దతుః సమాహృయహే’ (రి. 18)

‘సర్వభూతములు నన్ను శ్లోచోగ్ని సూక్ష్మముల జూచునుగా! సర్వప్రాణుల నేను మిత్రమున జూచెనుగా! నేను పరస్పరము నెఱుఁగియును జూచునుగా!’ యని దీని భావము.

బాగ్యుని గోరిన చెడిక ఋషి ‘త్రాతతో జేవా అధివేదతానో మహోద్రా తాతేనాత జల్మిః’ అని ప్రార్థిస్తున్నాడు. ‘నిద్రావాంశక్యములు మమ్యుధీనము గావింపకుండునట్లు తిరింపజేయు దేశతలారా మమ్యుధ్యేదింపు’నని దీని భావము. ‘సత్యం బృహద్ ఋతం ఉగ్రం దీక్షా తపా బ్రహ్మజ్ఞః పృథివీం ధారయంతి-సత్యం, శ్రేష్ఠత్వం, ఖండితమైన వ్యాఖ్యం, ఏకాగ్రత, తపస్సు, ప్రార్థన, యజ్ఞాలు పృథివి ఉద్ధరిస్తున్నవని వారంమొక్క...ఈవాటి ముది అభ్యుదయ కవులు ఇతన్ని కాకపోయినా ఇందులో కొన్నింటి నైనా నమ్మకట్లు వారి రచనల్లో కనబడుతుంది.

ఇకపోతే రచనా శిల్పంబులు, ఒక వాడు అభ్యుదయ కవిత్వో కల్పించిన కట్టి తిరుగుబాటు కల్పించి తగ్గి రెలు గుంటులుకొని సంస్కృతపదాలు కొని భావానుగుణంగా వాడుకోవలసింస్తుందని ఆలోచించి చెప్పే వారు కనబడెదరు భోదర్పమే. కొని రసము ధ్వని వారు కనబడెదరు భోదర్పమే. కొని రసము ధ్వని అలంకారము మొదలైనవన్నీ చాచుటలే అంటూ వాడుక. అలంకారాలస్థానంలో భావ చిత్రణ (Imagery) చెప్పున్నాడు. ఒకమాట ప్రక్షున యితో మాట పొదిగితే విచ్ఛిన్నత కలుగుతుంది. అది చదువల్స

రావడంగా ఉంటేనే చిత్రమిద్రుతి! తరచువుతుంది. ఉన్నట్టి తప్పినాడు రచన అస్వాదయోగ్యం కాదు; పాఠకు దాస్వాదించలేడన్నమాట. అభ్యుదయ కవుల్లో సొందగాత్మకతే తేలికరకం భావచిత్రాలు కట్టడానికి ప్రయత్నంచేసేవారున్నాడు. ఫలితంగా రచన ‘కొరకరానికొయ్య’ అవుతున్నది. వాడి, నేడి రెండూ ఉండి కొంత క్లిష్టంగా ఉన్నరచన ఈ అంగారవల్లరి.

ఇందులో పంజెందు ఖండికలున్నాయి. ‘హత ప్రజావీరుల ఆయుక్తస్ఫూర్తి!’ ప్రాసేద ‘అంగారవల్లరి’ అనే ఖండిక. ‘మూర్ఖుల రూపం తాల్చిన మానవవృద్ధయ యవ్వక ప్రశస్తి’ అయిన ‘అవాహనో మొదలై మయోవిన్మీ ప్రాసేద ‘ది మార్చి’ అనేదాని కనబాదిమైన ‘ప్రస్థాన’మనే ఖండికతో ముగుస్తుంది ంపుట. ‘అవాహన’లో నూగ్యుడు ప్రతీక మాత్రం. అట్టే ‘అగ్నిపుష్పం’ అనే ఖండిక ‘శ్వేచ్ఛాపలాన్ని నిష్ఠుల పూవుగా సంభావించిన పాట. ‘కల్పకృతుంగా శ్వేచ్ఛా శేష్కలనబడింది.’ అంగారవల్లరి అనే ప్రధానఖండిక ‘వీటి కామగ పూగుల్లి’ అనే అరంజలరై ‘మృతిలో కూడా ప్రకాశించే విరులను నిర్దేశిస్తుంది.’ ఇతన్ని కవి కొన్నింటిని కొన్నింటితో పంజించి ప్రాసేద. కవిత్వం సాంకేతికంగా ఉండవచ్చునా హావదా అనేది మూలభూతమైన ప్రధాన చర్చకురి!

‘విశ్వకర్మ’ అనే ఖండికలో ‘మావల్లె! ప్రకృతిని కావించిన క్రమబద్ధతలో నా పే విశ్వరూపము’ జగ్గింపబడింది అని దీవుల మట్టుకు కొదంటాడు కవి! పోతే ‘బాధాగాధము’ ‘చిట్టడివిగో చిన్నారి’ అనే ఖండికలు ‘గద్య పద్య గుణాలను మానగట్టుకొని గొంతెత్తి చదివేంకు అయ్యైన ఈ కావ్యభోగిణి కొత్త దంటూ వాడిని ‘కావ్యోపనాసా’లన్నాడు కవి. ఈ కావ్య సంపుటిలో

‘మాడుము నీ మావులను
మాత కాని చిత్తించెను;
వన్నెల వెలుగుల నేకుక
వాంఛా వీరి బాటిక’

వంటి మెరుపులా ఉన్నవి. ‘గ్రుడ్డిసంజ’ వంటి నైరాశ్యం చిటికె ఉన్నవి.

‘కపలిక బ్రాహ్మణ మధుకండించే కిలోన్లగ్గిరి గల’ స్పెయిన్లో ప్రతిభావంతుడూ ప్రభావరీ రచయిత అయిన శ్రీవేంకటేశ్వర కవిబోయినదాన్ని

గ్రంథ విమర్శనము

జ్ఞాపకం చేసుకొన్న స్మృతిగీతం—ఇటువంటిచే అయిన ఇతరాలూ ఉన్న వింగులా. ఈ స్మృతిగీతాల్లోనివారి పూర్వార్థరాలు తెలిసినవారికి ఈ గీతాల్లో ఉన్న రూపభారితగాథ కరతలములకును శ్రీ శ్రీ పరిచయంలో వ్రాయడంచేత ఈ ఖండికాస్థులై పాఠకలోకపు పరిధి చాలా పరిమితమే చేసా అనుకోవలసి వస్తుంది. ఏమైనా రచనారెడ్డిది చేతగల చెయ్యి; పదగల పలుకు.

‘శ్రీ రీతి ర’

[గేయము: కర్త: శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు; ఆదర్శ పాఠాత్మకము, 17.5.850 జెనీర్ పుక, హైదరాబాదు. 2, 58 పుటలు. వె.: 62. న. ప్ర.]

ఇందులో ఇరవై ఖండికలున్నాయి. శ్రీ రంగారావు రచనలో క్లిష్టత తక్కువ. కాని భావచిర్రామిది మోజు. శిల్పాలమీద వ్యామోహం కొనక స్తరి.

‘ఎన్ని మారులు గీతాతాళం

కొంతి ఖర్చం ప్రయోగించినా

శిథిలమో ఈ పీటి కుట్రకృతం

మాటిమాటికీ కాళ్ళోపకాళులుగా

ప్రస్తరించి, దిగంతల

కగన యెగసి గగనంలా

నిలచిపోవాలని చూసుకోం?’

అని (3 పుట) పుచ్చంగా వ్రాసినా కొన్నిచోట్ల అయోమయం గానూ ఉంటుంది చూడండి:

‘ఎంతి స్వర్గరానందము మీ ప్రపంచం

తీర్త ప్రతిబింబమేగా ఈ జీవితం.’

ఈయనలో కొన్నిచే విశేషమేమంటే ఈయన తక్కినవారివలెగాక పద్యాలలోని పద్యభేదం ఒప్పుకొనే వాగలాగ కనబడతారు. అభ్యుదయకవుల రచనల్లో ప్రచురంగా కన్పించేవి అయిన ‘నిష్కలము’, ‘నెలుగుచీటి’, ‘ఆదరి సంజీవం’, ‘ఇచ్చాగీతం’, ‘వాణా నేను’, ‘శీర్ష స్తంభాలు’, ‘ఘంటానాదం’, ‘క్రాంతి దర్శనం’ మొదలైన ఖండికలున్నాయి. శ్రీ

సరిక్రొత్త సాంకేతికశాస్త్ర గ్రంథములు

వ్యవసాయము-ఇంజనీరింగు-వైద్యము వృత్తివిద్యలు వీరిపై గ్రంథములు గలవు శేటలాగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5

శ్రీ ‘మహాప్రస్థానం’ ప్రభావం ఈ ఖండికల పేర్లకల్లానే రీలగా కనబడుతుంది. చాళే, శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ గానీనవారి, ‘భిక్షుభక్తి మనీ’, ‘పరిక్ష్మి’ వంటి శిల్పాల అపురూపం గా వాడిన ఒకనడికానే శ్రీ రంగారావు గారు ‘లాస్టి’ ‘సుషీమ’ ‘లలిత కా’ ‘ప్రావరము’ మొదలైన పదాలను వాడెట్లుగా వ్రాస్తుంది. ‘అభ్యుదయము’ వాడుకున్నవాడిత్యయ్యారీ (25 పు.) అన్న చోట ఆర్యగోతు పన్ను మాటకు న పీఠము నూడూ నిద్రించేవాడని అర్థమేగుతుంది. ప్రాదు పాడిచిన పీఠ నిద్రించేవాని అభ్యుదయమే, ప్రాదు గ్రుంకేటవ్యకు నిద్రించేవానికి కలిగిస్తున్నదే సహజం గా ప్రసన్నమయిన చేయి గనుక భావమీద వరి కొంత ప్రభుత్వము సంపాదించి, సంస్కృత పదాలమీద వ్యామోహం తగ్గించుకుంటే రంగారావు గారింకా మేలైన రచనలు చెయ్యగలరని చెప్పకయ్య.

వేద వ త్తి

[నాటకము. కర్త: శ్రీ వోడిగి వేంకటకృష్ణారావుబహదూర్ జమీందారుగారు, గంటలూడెం, కృష్ణాజిల్లా. 63 పు పట: 23 రూపాయి]

పాత్ర వృద్ధయును నావిచ్చరించుచేయ కన్యయు. ర కణునివంటి ‘తెలిసిన మార్పు’ని వృద్ధయు మును అనుగడుగు ‘తెలియజేప్పు’ మరెంత కన్యయు. మును పెప్పుడో ‘అభినవ పాంపని’నుమను నాటకమును ‘యౌవననిగర్త’నుమను ‘కౌముదును’, ‘బెబ్బులి’ నాటకమును, మొన్న మొన్న ‘దేవదాసి’ యను నాటకమును వ్రాసిన శ్రీ కొటగిరి వేంకటకృష్ణారావు బహదూర్ గారు ఈ వేదవత్తి యను నాటకముని రామకృష్ణుని స్వరూపము నావిచ్చరించినారు. కుశేన్య మహర్షి కుమార్తె వేదవత్తి. ఎందరో దేవతలు రాక్షసులు మొను కల్యాణమడగిరిరి. కుశేన్యజ్ఞా దామెను శ్రీ హరి కీర్తినినెను. ఆమెనుగోరవ దంభుమన రక్షును దానిని జంపెను. ఆ పాపమునకే వాడను జచ్చెను. తండ్రి చిత్తియు ప్రకారము వేదవత్తి శ్రీ హరిని పతిగా గోరి తిపకృష్ణ బూనెను. బ్రహ్మరథ దర్శితుడైన ర కణు కొకవారి యామెను జూచి కొమించి బిడి గ్రహణ మొనర్చెను వేదవత్తి కుమారులై ‘ఎవరో’ద రాక్ష సంకాపముతో నిష్కర్మిగనగా నెలమయ్యెద నని యోగాగ్ని దగ్ధయయ్యెను. ఆమె శ్రీ శివునిగా లంకాపరిసరములం దొక తామరపూవున గన్పించగా

రాజులు దామెను పెట్టెలో పెట్టించి సముద్రమున ద్రోయించెను. పిదప ఆమెయే నీతిగా నాగిటి చాలులో జనముతో రాజునకు దొంగిలిన నీతి కారణముగా రాజును వధ జరిగిన పక్షం అందరికిని దే.

నాటకములుగా నున్న ఈ నాటకములో ప్రథమాంకమున రాజులును వేదవతిని కొనించిన కృత్యములు, రెండవ అంకమున చెల్లెలైన శూర్పకమునిని పొరపాటున జంపిన రాజులును చింతించుచుండగా సరస్వతిలోని నృదాళాంతరమున ఆదికృతి యావిష్కరించుట ఆమెగారి యాతిక సముద్రమున ద్రోయించుట, తృతీయాంకమున మంగడోదిరిసహితమున రాజులును వారసునితోన నీతి రాముల కల్యాణమును గూర్చి విచారింపవలయునని చెప్పిన రామునిపైకి పరమరాముని పులికొల్పి శుక సారణునియొగించుట, చతుర్థాంకమున విశ్విలో రాజులును దళివరాము భాగవతముల సమావేశము పీఠించుట, పరమరాముని లేవకృతి పరిహారములు, నీతి రాముల కల్యాణము నున్నది రాజులు దిగు భిక్షకు. మంగళాశాసనము చెప్పిన ఈ పద్యము నాటిక కర్త దృష్టిని సాక్షిగా చూపుచున్నది.

“వెనుకముందు లెట్టిగి మొదలుగని తనమాని

పరమరామునిన పంకిముఖుడు

తనమున పురితితుల నల్లడించె.

నను ద గూర్చి నన్ను చును నాతి!”

కృతిమతి మొనరదన. రాజులవారమువిష్కారమును, ప్రదర్శనయోగ్యముగచుట. అనునవి ఈ నాటకములోని గొప్ప లక్షణములు.

సారంగి

(నూపపత్రిక, సంవత్సరం సంఖ్య: 8 మా. విశి సంఖ్య: 60 న. ప్రె. ప్రాప్తిస్థానం: 198, లామడన్ బొడ్డు, మద్రాసు-6.)

శ్రీ తమిళపత్రిక నీతి రామరావుగారి సంపాదకత్వమున ‘సారంగి’ అనే సాంస్కృతిక కళా సాంస్కృతిక మాస పత్రిక తొలి సంఖ్య మా కార్యాలయం చేరింది. శ్రీయుతులు నివసించు కంకటరావు,

విశి దేవుని సుందరకర్మ, కొడవటికంటి కుటుంబ రావు, పి. వి. రమణ, మధురాంతకం రాజారాం, సోమసుందర్ లోలభట్టు శివరామ కృష్ణారాజు, భగవద్గుణ వట్టూరుక, వి. ఎస్. ఆచార్య, డాక్టర్ వి. రాఘవ, గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య, హరి తిలకాద్రి రచనలు నీతిగో ఉన్నవి మూడుకోట్ల చిల్లర జనాభాగల తెలుగువాడును ఇలాటి పత్రికలు ఎన్నైరా కొవారి ఈ సాంగికి నూ స్వాగతం.

గ్రంథ స్వీకారం

కవిరాజశిఖామణి

రచయిత. శ్రీ తిమ్మా వజ్రుల కోదండరామయ్య. ప్రస్తుతాంకం. పుటలు: 20. వెల: రెండున్నర రూపాయలు. ప్రాప్తి స్థానం: సారస్వతి కుటీరం, మద్రాసు-21.

న స త ర తు వు

వ్యాస సంపుటి. రచయిత: డాక్టర్ యస్వీ జోగారావు పుటలు: 168 వెల: రెండున్నర రూపాయలు, ప్రాప్తి స్థానం: యం. యస్. ఆర్. మార్కెట్ అండ్ కో, బుక్ సెల్లర్స్, విశాఖపట్టణం-2.

మాట—మగ్నన

రచయిత: శ్రీ గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య. పుటలు: 70, వెల. ఒక రూపాయ. ప్రాప్తి స్థానం: జిజ్ఞాసులకుంఠి, విజయవాడ-2

శ్రీ ఈశ్వర సత్యనారాయణ శర్మగారి రచనలు

1. దేవభాగవతము 1-12-0. 2 సాంధ్య లహరి 0-12-0, 3. భీమేశ్వరముతి 0-8-0, 4. దేవీమాత పరమార్థము 0-12-0, 5. శ్రీ సత్యనారాయణశర్మ సాగము 1-8-0, 6. శాస్త్రప్రవాసము 0-8 0.

* కొలది ప్రతులు మార్కెట్ కు కలుపు.

సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి.

